

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

สุขสันต์ อิศรวิทยาวิทย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะรัฐประศาสนศาสตร์

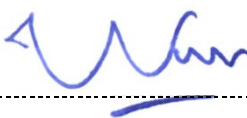
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2558

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

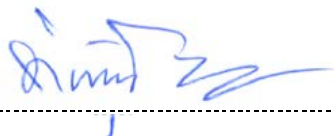
สุขสันต์ อิศรวิทยาวิทย์

คณะรัฐประศาสนศาสตร์

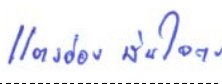
ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ดร. ไพโรจน์ กัทรนรากุล)

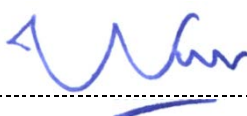
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

ศาสตราจารย์..........ประธานกรรมการ

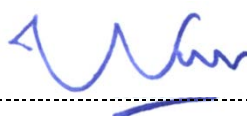
(ดร. ทินพันธุ์ นาคะตะ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ

(ดร. แดงอ่อน มั่นใจตน)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ

(ดร. ไพโรจน์ กัทรนรากุล)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........คณบดี

(ดร. ไพโรจน์ กัทรนรากุล)

มกราคม 2558

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย
ชื่อผู้เขียน	นายสุขสันต์ อัครวิฑูยาวาทย์
ชื่อปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2558

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ความเข้าใจและการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของบุคคลและองค์กรต่างๆ โดยแนวทางการศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งเกษตรกร นักวิชาการ นักธุรกิจ และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และผู้นำชุมชนรวม 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า ในประเด็นเรื่องความรู้ความเข้าใจผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเมื่อพิจารณาแยกตามหลักสามห่วงสองเงื่อนไข พบว่า กลุ่มเกษตรกรจะให้ความสำคัญกับหลักพอประมาณ หลักอื่นจะเป็นผลพลอยได้ ขณะที่กลุ่มนักธุรกิจและนักวิชาการ จะให้ความสำคัญกับทั้งสามหลักเท่ากัน

ในส่วนของการประยุกต์ใช้พบว่า กลุ่มเกษตรกรได้เปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรมาเป็นแบบผสมผสานและลดการใช้สารเคมี ส่วนกลุ่มนักธุรกิจ มีทั้งการตั้งแผนกใหม่เพื่อลดการพึ่งพาภายนอกและการยุบแผนกที่ต้นทุนสูงเพื่อรักษาบริษัท กลุ่มนักวิชาการมีการกระจายการลงทุน และปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองให้เหมาะสมตามหน้าที่ กลุ่มชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ ลดรายจ่าย และแก้ปัญหาพร้อมกัน และกลุ่มองค์กรภาครัฐได้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้สนใจทั้งในและต่างพื้นที่ ผลที่ได้รับคือ การมีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้นและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี สำหรับข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบ เห็นควรว่า

(4)

1. ควรมีการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและรอบด้านผ่านสื่อสาธารณะว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ได้กับทุกอาชีพไม่ใช่เฉพาะการเกษตร และสามารถมีฐานะที่ดีได้
2. หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับเกษตรกรควรมีการประสานงานกันมากขึ้น และทำงานโดยเน้นพื้นที่เป็นหลักเพื่อประสิทธิภาพของกิจกรรม และลดการเสียเวลาของเกษตรกรในพื้นที่
3. หน่วยงานภาครัฐต้องมีมาตรการทางการเงินรองรับเกษตรกรในช่วงเปลี่ยนผ่านมาสู่เศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากผลผลิตอาจลดลงในช่วง 3 ปีแรก

ABSTRACT

Title of Thesis	Philosophy of Sufficiency Economy: Its Concept and Application in Thai Society
Author	Mr. Suksan Itthawitthayawat
Degree	Master of Public Administration
Year	2015

This study examined the knowledge and understanding and application of the philosophy of sufficiency economy by individuals and different organizations in order to recommend some ways to materialize the philosophy in accordance with the Thai context. Qualitative research was conducted by in-depth interviews of 10 key informants who played an important role in applying the philosophy of sufficiency economy. These key informants were farmers, scholars, business operators, representatives of public organizations concerned and community leaders.

It was found that all the key informants had a good knowledge and understanding of the philosophy of sufficiency economy. The farmers mainly gave importance to the principle of sufficiency with other principles being just secondary, whereas the business operators and the scholars gave equal importance to all the principles.

Regarding the application of the philosophy, the farmers changed to mixed or integrated agriculture and reduced the use of chemicals. Meanwhile, the business operators set up new departments to reduce the dependence on external sources and gave up some departments that required high costs to enable their companies to survive. The scholars spread investment and adjusted their roles to suit the changing situation. The community people joined hands to do

activities that generated income and reduced expenses and to solve problems together. The public organizations concerned supported people's participation and were a source of knowledge for interested people inside and outside the area. The results were more security in life and an ability to cope with changes better.

Based on the findings, the following were recommended

1. People should be provided with a correct knowledge and understanding of the philosophy of sufficiency economy through public media, with emphasis that the philosophy is applicable to all occupations, not just farmers, and that people can become rich by following the philosophy.
2. The public organizations concerned should increase their roles in promoting the philosophy. They should coordinate more and focus mainly on the area under their responsibility in order to increase the efficiency in doing activities and to reduce time wasted by local farmers.
3. The public organizations concerned should have a financial measure to assist farmers during the transition to sufficiency economy because their products will decrease during the first three years.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย สำเร็จลุล่วงได้เนื่องมาจากผู้เขียนได้รับความช่วยเหลือในการให้ข้อมูล คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นและกำลังใจจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ ซึ่งทำให้การศึกษาครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ ภัทรนรากุล ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในทุกขั้นตอน ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้เขียน ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ตลอดมา และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แดง อ่อน มั่นใจตน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งกรุณาพิจารณาและตรวจสอบวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านแห่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่ได้ถ่ายทอดและสร้างความรู้ให้แก่ผู้เขียน และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ในครั้งนี้เป็นอย่างดีขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่รักทุกคนของผู้เขียน สำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือที่มีให้มาตลอด

ท้ายสุด ผู้เขียนขอขอบพระคุณ และขอมอบความสำเร็จทั้งหมดจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แก่ นายทงและนางสุรีย์ อิศรวิทยาวัทย์ ผู้ซึ่งเป็นคุณพ่อ และคุณแม่ของผู้เขียน ที่เป็นผู้ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นเตือน และเป็นกำลังใจ ตลอดจนเป็นแรงใจที่สำคัญยิ่งของผู้เขียนตลอดมา จนทำให้การศึกษาครั้งนี้ประสบผลสำเร็จได้ตามที่ตั้งใจ

สุขสันต์ อิศรวิทยาวัทย์

กันยายน 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญรูปภาพ	(12)
สารบัญตาราง	(13)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา	5
1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	5
1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	7
2.2 เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะทางรอดของประเทศ	12
2.2.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	12
2.2.2 นิยามเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลต่างๆ	14
2.2.3 การขยายความเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางของผู้เห็นด้วย	15
2.3 เศรษฐกิจพอเพียง กับ ทุณนิยมสร้างสรรค์ หรือทุนนิยมมีหัวใจ	17

2.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนา	23
2.4.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจแบบยังชีพ	23
2.4.2 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเอง	26
2.4.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีการพัฒนา ความจำเป็นพื้นฐาน	32
2.4.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืน	35
2.5 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคส่วนต่างๆ	40
2.5.1 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาครัฐและองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น	40
2.5.2 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเอกชน	42
2.5.3 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา	42
2.5.4 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคประชาสังคม	43
2.6 เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะวาทกรรม	44
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา	53
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	54
3.2 วิธีการเก็บข้อมูล	56
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	56
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 การให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	59
4.1.1 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม เกษตรกร	59
4.1.2 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม นักวิชาการ	60
4.1.3 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม นักธุรกิจ	61

4.2 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่างๆ	62
4.2.1 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม เกษตรกร	62
4.2.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม นักธุรกิจ	68
4.2.3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่ม นักวิชาการ	74
4.2.4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม องค์กรภาครัฐ	78
4.2.5 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มชุมชน	87
4.3 ผลที่ได้รับจากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	96
4.3.1 ด้านเศรษฐกิจ	96
4.3.2 ด้านสังคม	96
4.3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม	97
4.3.4 ผลที่ได้ภายในตัวเอง	98
4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	98
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผล	101
5.1.1 การให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	101
5.1.2 การประยุกต์ใช้ของแต่ละภาคส่วน	103
5.2 อภิปรายผล	106
5.3 ข้อเสนอแนะ	109
5.3.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย	109
5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป	110
บรรณานุกรม	111

ภาคผนวก

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์	117
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์คุณสุพจน์ ไคมณี	119
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์คุณชนพล ศรีใส	124
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. ณา จันทร์สม	130
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. ชันวา จิตต์สงวน	134
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์	141
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ดร.วัชรเมงคล เบญจธนะนันต์	147
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ปลัดไพสิทธิ์ สุวรรณฤทธิ์	153
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์พันเอกชูโชติ กีฬาแปง	159
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์คุณนพดล ดীনาน	163
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์คุณศุภิสรา ทองศรีเมือง	167
ประวัติผู้เขียน	170

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
2.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	13
4.1 แปลงนาไร่สารเคมีของคุณสุพจน์ โดยภายในนาเลี้ยงปลาไว้ด้วย	63
4.2 การปลูกพืชผสมผสานภายในพื้นที่ของคุณสุพจน์	65
4.3 ท่งนาปลอดสารเคมี หนึ่งในการจัดสรรพื้นที่ของคุณชนพล	65
4.4 การจัดสรรพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อบริโภคภายในของคุณชนพล	66
4.5 การปลูกชะอมเพื่อบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้รายวันของคุณชนพล	66
4.6 ศูนย์ศึกษาการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ	80
4.7 ผลิตภัณฑ์ซักล้างที่ผลิตเองโดยเทศบาลตำบลปลายพระยา	80
4.8 ฐานเรียนรู้การเพาะจิ้งหรีด	81
4.9 ฐานเรียนรู้การเพาะเลี้ยงด้วง	81
4.10 ภาพหน้าทางเข้าของศูนย์การเรียนรู้ฯ ภาคเหนือ	83
4.11 ภาพแผนที่แสดงที่ตั้งและจำนวนของฐานต่างๆ	83
4.12 ฐานขยายพันธุ์พืช หนึ่งในฐานการเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ	84
4.13 ฐานงานศิลปาชีพ อีกหนึ่งฐานการเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ	84
4.14 ภายในศูนย์ฯมีการขุดบ่อน้ำขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อจำลองการจัดพื้นที่ ให้ใกล้เคียงกับหลักเกษตรทฤษฎีใหม่	85
4.15 การใช้พื้นที่ว่างหลังบ้านของทุกหลังคาเรือนเป็นโรงเพาะเห็ด	89
4.16 การกั้นพื้นที่ภายในชุมชนเพื่อเลี้ยงกบ	89
4.17 การใช้พื้นที่ภายในชุมชนเพื่อปลูกผักสวนครัว	89
4.18 กลุ่มเกษตรธรรมชาติ หนึ่งในการรวมกลุ่มของชาวบ้านจำรุง	91
4.19 หนึ่งในการรวมกลุ่มของชาวบ้านจำรุง “โรงปุ๋ยชีวภาพบ้านจำรุง”	91
4.20 กิจกรรมการเล่นเปตอง สำหรับกลุ่ม ผ. ผู้เฒ่า	92
4.21 กลุ่มธนาคารขยะ เพื่อการจัดแยกขยะให้ถูกประเภท	92

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ตารางเปรียบเทียบทฤษฎีทำให้ทันสมัยกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน	33
4.1 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม เกษตรกร	68
4.2 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม นักธุรกิจ	74
4.3 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม นักวิชาการ	78
4. 4 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ	ผลิตพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
4.5 แสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม ชุมชน	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแนวคิด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (ณ ขณะนั้นยังไม่เรียกอย่างเป็นทางการว่า “เศรษฐกิจพอเพียง”) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เพื่อเป็นเสมือน “ภูมิคุ้มกันโรค” ไว้รับมือกับความเปลี่ยนแปลง แต่หลักปรัชญานี้เพิ่งถูกนำมาพูดถึงอย่างจริงจังในภายหลังปี พ.ศ. 2540 ที่ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนักจากวิกฤติค่าเงินบาทลอยตัว ส่งผลให้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน บุคคลธรรมดาทั่วไปต่างตื่นตัวกับแนวคิดนี้และมุ่งศึกษาแนวคิดนี้กันอย่างจริงจังและแพร่หลายไปในทุกภาคส่วนของสังคมไทย จากพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ที่ได้มีพระราชดำรัสแก่ผู้มาเข้าเฝ้า ความว่า

คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550 ก)

จะเห็นได้ว่า ความพออยู่พอกินที่พระองค์ทรงหมายถึงนั้น พระองค์ทรงเน้นไปที่ด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมครัวเรือน ซึ่งถือเป็นแนวคิดการพัฒนาที่แปลกไปจากแนวทางของการพัฒนากระแสหลักมาก เพราะในช่วงเวลานั้น ทุกภาคส่วนของประเทศไทยเน้นการพัฒนาไปที่อุตสาหกรรมการผลิตขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งอุตสาหกรรมดังกล่าว เป็นอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นผลิตเพื่อจำหน่ายเท่านั้น และเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมหาศาล โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านอื่นๆ

เมื่อพิจารณาเพิ่มเติม ในประโยคที่ว่า “คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย

ว่าเมืองไทยเขย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่” ก็แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงหมายถึง ความล้ำสมัย ความเขย หรือสิ่งที่ไม่ใช่สมัยใหม่ ตามมุมมองของประเทศแถบตะวันตก ที่ถือว่า ความเจริญหรือความทันสมัยหรือการพัฒนานั้น ต้องเป็นแบบที่พวกยุโรปหรือสหรัฐอเมริกาเป็นเท่านั้น กล่าวคือ เป็นสังคมที่เน้นอุตสาหกรรมหนักเป็นหลักในการขับเคลื่อนประเทศ ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดทั้งสองมาเชื่อมโยงกัน ก็จะเห็นว่า พระองค์ต้องการให้ทุกภาคส่วนในประเทศหันมาให้ความสำคัญกับความพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้น

ความพออยู่พอกินในอดีตของสังคมไทย ได้เลือนหายไปพร้อมกับการเข้ามาแทนที่ของอุตสาหกรรม ที่เน้นการผลิตเพื่อจำหน่าย คือผลิตให้ได้มากที่สุด ยิ่งผลิตได้มากก็จะขายได้มาก เงินตอบแทนก็จะมากตาม ซึ่งเป็นแนวคิดทุนนิยมเสรีที่เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2503 ซึ่งตรงกับช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อคานอำนาจกับจีนและรัสเซีย โดยในสมัยนั้นเป็นที่รู้กันดีว่า เป็นการแข่งขันกันขยายอิทธิพลระหว่าง เสรีนิยมประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ โดยไทยในสมัยนั้นที่มี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้เลือกข้างอยู่ฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย โดยได้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย โดยรัฐบาลไทยได้รับความช่วยเหลือส่วนหนึ่งด้านเทคโนโลยีและการเงินจากสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยของท่านด้วย (ทักษ์ เกลิมเตียรณ, 2548 : 281-282)

เมื่อนับเวลาตั้งแต่ตอนนั้นมาถึงปัจจุบันนี้ ก็เป็นเวลาประมาณ 50 ปีแล้วที่เรานำเอาแนวคิดและวิธีปฏิบัติแบบทุนนิยมเสรีมาใช้กับประเทศของเรา และทุนนิยมเสรีนั้นก็เฟื่องฟูอย่างถึงขีดสุดในสมัย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2531 -2534) ในช่วงนั้น อุตสาหกรรมหนักได้เข้ามามีบทบาทแทนที่เกษตรกรรม มีการตั้งเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็น NICs หรือประเทศกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ และมีการตั้งเป้าว่า เราจะเป็น “ดีทรอยต์แห่งเอเชีย” หรือ เมืองที่เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมยานยนต์ของเอเชีย (จิตติศักดิ์ นันทพานิช, 2554 : 30)

หากนับว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2517 (เพราะถือเป็นครั้งแรก ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสในลักษณะเช่นนี้) ก็แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นในประเทศไทย หากประเทศไทยยังคงดำเนิน

เศรษฐกิจไปในลักษณะนี้ต่อไปเรื่อยๆ เป็นเวลาก่อนเกิดเหตุถึงสิบกว่าปี เพราะหาหนทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคการเงินก็เกิดขึ้นจริงๆ ในปี พ.ศ. 2540 และภายหลังจากวิกฤติการเงินในปี พ.ศ. 2540 หลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ก็ได้ถูกพูดถึงกันอย่างจริงจังมากขึ้น และตามมาด้วยแนวทางในการขับเคลื่อนอีกมากมายนับตั้งแต่นั้นมา เพราะได้รับบทเรียนแล้วว่า การพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมเสรีแบบไม่มีขอบเขตเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ส่งผลเสียหายต่อประเทศมากเพียงใด

ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกพัฒนา ต่อยอดแนวคิดไปมากพอสมควร ทั้งจากพระราชดำรัสขยายความเพิ่มเติมที่มาจากในหลวงเอง รวมไปถึงบรรดาผู้ใกล้ชิดทั้งหลาย และคนอื่น ๆ หรือองค์กรอื่นๆ ที่นำหลักปรัชญาไปประยุกต์ใช้แล้วประสบผลสำเร็จ ซึ่งในปัจจุบัน แนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาให้ครอบคลุมไปเกือบทุกเรื่อง ทั้งหลักการดำเนินชีวิต การทำธุรกิจ (ทั้งในเชิงเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม) การบริหารหน่วยงานหรือองค์กร นอกจากนี้ หน่วยงานจำนวนมากทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนได้น้อมนำเอาแนวคิดนี้ไปไว้เป็นส่วนหนึ่งในวิสัยทัศน์ และหลักการปฏิบัติงาน ในส่วนระดับปัจเจกบุคคล ต่างก็ประกาศจะน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต เพราะเห็นว่าเป็นแนวคิดที่มีคุณค่า เป็นแนวคิดที่เป็นทางรอดของการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วฉับ เช่นในปัจจุบันนี้

ดังที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ข้าพเจ้าสงสัยว่า ณ ตอนนี้ สังคมไทยเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ เพราะตัวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางในหลายวงการมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การทำธุรกิจ ในวงการปฏิบัติงานราชการ ตลอดจนการนำหลักนี้ไปใช้ในชีวิตส่วนตัวด้วย ดังนั้นข้าพเจ้าจึงสนใจจะทำการสำรวจความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มบุคคลหรือบุคคลในสาขาอาชีพต่างๆ เพื่อดูว่าการทำความเข้าใจแนวคิด และการตีความไปจนถึงการนำไปปรับใช้ มีความแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อทำให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความชัดเจนมากขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อสำรวจความรู้ความเข้าใจและการตีความของบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.2 เพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในระดับบุคคล และระดับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และในระดับประเทศ

1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

วัตถุประสงค์	แนวคำถาม
1. สำรวจความรู้ความเข้าใจและการตีความของแต่ละบุคคลที่มีต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดท่านมีความหมายว่าอย่างไร 2. หลักปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดของท่านมีหลักการที่สำคัญอย่างไรบ้าง
2. ศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน	1. คุณค่าของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร 2. ท่านได้ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพียงใด และผลการนำไปใช้เป็นอย่างไรบ้าง 3. หลังนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง 4. ท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคใดๆบ้างหรือไม่ ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย	1. ท่านจะมีข้อเสนอแนะอย่างไร ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย 2. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จในระดับประเทศ เป็นหน้าที่ของใครบ้าง แต่ละภาคส่วนควรทำอย่างไร 3. เงื่อนไขของความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอะไรบ้าง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทราบถึงความรู้ความเข้าใจของกลุ่มต่างๆเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น

1.3.2 นำข้อค้นพบทั้งหมดไปปรับใช้ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จในระดับต่างๆ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด จากเอกสารตำรา รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆและการสัมภาษณ์ โดยประเด็นจะครอบคลุมถึงความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ ปัญหาที่พบ การแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ ซึ่งจะหาตัวแทนที่เป็นนักวิชาการที่มีผลงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรที่นำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตแล้วประสบความสำเร็จ นักธุรกิจตัวแทนชุมชนที่ดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และหน่วยงานภาครัฐที่ยึดหลักการทำงานตามเศรษฐกิจพอเพียง มาทำการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีแนวคำถามเตรียมไว้ล่วงหน้า

1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกมาจากกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกัน กลุ่มละ 2 คน จึงอาจไม่ใช่ตัวแทนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและสาระสำคัญของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา จะได้ทราบว่าก่อนหน้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีแนวคิดอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง และแนวคิดเหล่านั้นมีผู้เห็นด้วยหรือโต้แย้งในประเด็นใด อย่างไรบ้าง ซึ่งพอจะแยกออกเป็นหัวข้อ ได้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะทางรอดของประเทศ ของโลก และของทุกคน

2.2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.2 นิยามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลต่างๆ

2.2.3 การขยายความปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เห็นด้วย

2.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับ ทุนนิยมสร้างสรรค์ หรือทุนนิยมมีหัวใจ

2.4 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนา

2.4.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ

2.4.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน

2.4.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.4.4 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเอง

2.5 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคส่วนต่างๆ

2.6 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะ วาทกรรม

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มขึ้น ตั้งแต่เมื่อประมาณสามสิบปีมาแล้ว (พ.ศ. 2517) พระองค์ทรงมองว่า การดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ในช่วงเวลานั้น รวมไปถึงการดำเนินนโยบายของภาครัฐกำลังนำตนเอง (ประชาชน) และ ประเทศชาติ (รัฐบาล) ไปสู่ความล้มเหลวในขั้นปลาย เพราะเป็นการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างพวก กลุ่มประเทศในแถบตะวันตก ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยระบบทุนนิยมเสรี ที่มีหลักการสำคัญว่า เน้นการผลิตเพื่อจำหน่าย ยิ่งผลิตได้มากเท่าไร ก็ยิ่งขายได้มากเท่านั้น และยิ่งขายได้มากเท่าไร ผลตอบแทนในรูปตัวเงินก็จะยิ่งมีมากขึ้น ซึ่งตัวเงินดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่จะทำให้ประชาชนมีความ เป็นอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น โดยเห็นได้ชัดว่าแนวคิดที่มีความแตกต่างกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ของคนไทย ที่จะผลิตเพียงเพื่อบริโภคภายในครอบครัว เมื่อเหลือจึงนำไปจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยน กับเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ข, 2550: 5)

พระองค์ทรงเล็งเห็นว่า การพัฒนาไปในแนวทางทุนนิยมเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน และ เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล แม้แนวทางการพัฒนาตามอย่างตะวันตกจะส่งผลให้ การเพิ่มขึ้นของ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่างๆ ระบบสื่อสารที่ ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วน ใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่จะกระจุกตัว อยู่เฉพาะในเมืองหลวงและตามเมืองใหญ่ๆอีกไม่กี่เมืองเท่านั้น แต่ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของ สังคมในรูปแบบนี้ได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของทุนนิยมเข้าไปในชนบท แม้จะ ทำให้ชนบทมีความเจริญในทางวัตถุเพิ่มมากขึ้นก็จริง แต่ก็ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอใน หลายด้านด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการที่ต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการสั่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เร่งใช้กันเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโดย ไม่สนใจระบบนิเวศดั้งเดิม ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณี เพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมต้องล่มสลายลงเพราะแต่ละกลุ่มแต่ละคนต่างแก่งแย่งกัน เพื่อครอบครองทรัพยากรที่มีจำกัดกัน สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไข พื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและ ความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้

ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550 ข: 6)

พระองค์จึงสังเคราะห์แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้นมาเพื่อเตือนให้สังคมได้ตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นหากยังดำเนินชีวิตหรือดำเนินประเทศไปตามรูปแบบทุนนิยม (ซึ่งก็เกิดหายนะขึ้นจริงๆ ในปี พ.ศ. 2540) โดยพระองค์ทรงพระราชทานแนวคิดผ่านช่องทาง ในวาระที่พระองค์ได้มีพระราชวโรกาสในการเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระบรมราโชวาทตามสถานที่ต่าง ๆ ดังสามารถประมวล พระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” (18 กรกฎาคม 2517)

“คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้” (4 ธันวาคม 2517)

“เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมากก็จะมีแต่ถอยกลับ ประเทศเหล่านั้นที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่าแบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญสำนึกนี้แหละคือเมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป” (4 ธันวาคม 2534)

“ตามปกติคนเราชอบดูสถานการณ์ในทางดี ที่เขาเรียกว่าเล็งผลเลิศ ก็เห็นว่าประเทศไทยเรานี้ก้าวหน้าดี การเงินการอุตสาหกรรมการค้าดี มีกำไร อีกทางหนึ่งก็ต้องบอกว่าเรากำลังเสื่อมลงไปส่วนใหญ่ ทฤษฎีว่า ถ้ามีเงินเท่านั้นๆ มีการกู้เท่านั้นๆ หมายความว่าเศรษฐกิจก้าวหน้า แล้วก็ประเทศก็เจริญมีหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจ ขอโทษเลยต้องเตือนเขาว่า จริงตัวเลขดี แต่ว่าถ้าเราไม่ระมัดระวังในความต้องการพื้นฐานของประชาชนนั้นไม่มีทาง” (4 ธันวาคม 2536)

“แบบพอมิพอกินนั้น หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตนเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก” (4 ธันวาคม 2539)

“เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมิพอกิน พอมิพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมิพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมิพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมิพอกิน บางคนที่มียาก บางคนก็ไม่มีเลย” (4 ธันวาคม 2541)

“ให้ปฏิบัติเพียงครึ่งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือ แม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้นไม่ได้แปลว่าเศษ หนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ” (4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“พอเพียงนี้อาจจะมีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ให้เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง” (4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

"การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้มันไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญเพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับทำให้ใช้หนี้ได้ ไม่ต้องคิดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ" (4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“แล้วเขาถามว่าภาษาอังกฤษจะแปลเศรษฐกิจพอเพียงว่าอย่างไร ก็อยากจะตอบว่ามีแล้วในหนังสือ ในหนังสือไม่ใช่หนังสือตำราเศรษฐกิจในหนังสือพระราชดำรัสที่อุตสาหกรรม และนำมาปรับปรุงดูให้ฟังได้ และแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพราะว่าคนที่ฟังภาษาไทย บางที่ไม่เข้าใจภาษาไทย ก็ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ และเน้นว่าเศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy โดยเขียนเป็นตัวหนาในหนังสือ เสร็จแล้วเขาก็บอกว่า คำว่า Sufficiency Economy ไม่มีในตำราเศรษฐกิจจะมีได้อย่างไร เพราะว่าป็นทฤษฎีใหม่ เป็นตำราใหม่ถ้ามีอยู่ในตำราก็หมายความว่าเราก็อปปี้มา เราลอกเขามา เราไม่ได้ลอก ไม่อยู่ในตำราเศรษฐกิจ เป็นเกียรติที่เขาพูดอย่างที่เขาคิดอย่างนี้ว่า Sufficiency Economy นั้นไม่มีในตำรา การที่พูดว่าไม่มีในตำรานี้ที่ว่าเป็นเกียรตินั้นก็หมายความว่า เรามีความคิดใหม่ โดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่า เราก็สามารถที่จะคิดอะไรได้ จะถูกจะผิดก็ช่าง แต่ว่าเขาสนใจ แล้วก็ถ้าเขาสนใจ เขาก็สามารถที่จะปรับปรุงหรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศ และของโลกพัฒนาดีขึ้นเศรษฐกิจพอเพียงก็มีเป็นขั้นๆ แต่ว่าต้องดูว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ที่จะมาบอกว่าให้พอเพียงเฉพาะตัวเอง 100% เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกันถ้ามีการช่วยกันแลกเปลี่ยนไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว แต่ว่าพอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้คือสามารถที่จะดำเนินงานได้ เมืองไทยไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่ได้ คำนี้ไม่เคยพูด นี่เพิ่งพูดวันนี้พูดเวลานี้ ขณะนี้ว่า ประเทศไทยไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงก่อนข้างจะแย่เพราะว่าจะทำให้ล่มจม” (23 ธันวาคม 2542)

“ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น

Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันทัด ที่ฉันทัดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัด เขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันทัดไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟังเพื่อย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสตางค์ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป” (17 มกราคม 2544)

จากการประมวลพระราชดำรัสดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก เน้นใช้จ่ายเท่าที่เราหาได้ ไม่กู้หนี้ยืมสินจนเกินตัว(การกู้หนี้ยืมสินสามารถทำได้ ถ้าทำเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติม แต่ถ้ากู้มาเพื่อใช้จ่ายฟุ่มเฟือยก็เป็นเรื่องไม่สมควร) สิ่งใดที่เราหรือครอบครัวหรือชุมชนหรือภายในประเทศสามารถทำได้เอง ก็ควรทำเอง หากสิ่งที่ทำนั้นเหลือจากการบริโภค จึงนำไปจำหน่าย การทำเช่นนี้เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาได้พิสูจน์แล้วว่า การพึ่งพาจากภายนอกหรือบุคคลภายนอกมากเกินไปยิ่งทำให้คุณภาพชีวิตมีแต่แย่แย่ลง ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเราต้องทำทุกอย่างเองทั้งหมด สิ่งใดที่เกินกำลังของเราก็ต้องปล่อยให้คนอื่นทำ และจึงนำผลิตภัณฑ์ของแต่ละคนไปแลกเปลี่ยนกันภายหลัง (แลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า หรือขายสินค้าที่เหลือจากการบริโภคแล้วค่อยนำเงินที่ได้ ไปซื้อสิ่งของอื่น) เพราะการทำพึ่งตนเองแบบเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์เปรียบเสมือนเราเข้าไปอยู่ในยุคนหิน สมัยเก่าเกินไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบอกว่าแค่เพียง หนึ่งในสี่ของการกระทำก็เพียงพอแล้ว และนอกจากนี้ ยังหมายถึงการลดการเบียดเบียนคนอื่น ซึ่งคนอื่นในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะกับคนที่สิ่งที่เป็สิ่งมีชีวิตเท่านั้น แต่ยังหมายถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วย เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ

อย่างไรก็ตาม เมื่อข้าพเจ้าได้ทำการทบทวนวรรณกรรมจากหลายๆแหล่ง ก็พบว่าหลักปรัชญานี้ มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางทั้งในระดับประเทศและระดับโลก และมีทั้งในเชิงชื่นชมและวิจารณ์ จึงได้ทำการรวบรวมและแยกเป็นประเด็นไว้ ดังนี้

2.2 เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะทางรอดของประเทศ

เพื่อความเข้าใจที่มากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และได้จัดทำเป็นบทความเรื่อง "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" และได้้นำความกราบบังคลทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2542 โดยทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ซึ่งประเด็นในการขยายความหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่พบในบทความดังกล่าว มีดังนี้

2.2.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550 ข: 7-9)

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ซึ่งคุณสมบัติและเงื่อนไขข้างบน สามารถแสดงเป็นแผนภาพความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แหล่งที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, 2550: 8

2.2.2 นิยามเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลต่างๆ

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (อ้างถึงใน ปราณี เข็มวงษ์, 2553: 12) ให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของคน โดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเอง ให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญาสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างมีคุณค่า อย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเอง และสังคม

อภิชัย พันธเสน และคณะ (2549) ให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ต้องประกอบด้วย ความพอเพียงหรือความพอประมาณ คือ ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเปียดกระเสียนจนเกิดความเดือดร้อน แต่ที่สำคัญที่สุดก็จะต้องมีเหตุผลแต่เป็นเหตุผลในพุทธธรรมหรือจริยธรรมของทุกศาสนา นั่นคือความไม่โลภจนเกินไป ซื่อสัตย์สุจริตและไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

ปริยานุช พินุลสราวุธ (2549: 78) ให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวัง

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2550: 53) ให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็น การทำอะไรก็ตามที่ต้องมีขั้นตอน อย่าทำอะไรทีเดียวใหญ่เลย ทำให้มีรากฐานมั่นคงเสียก่อน รอบคอบระมัดระวัง โดยมีความขยัน อดทน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น น่าจะส่งผลให้ธุรกิจหรืองานที่ทำ ประสบความสำเร็จได้รวดเร็ว ที่สำคัญคือ ยั่งยืน

เกษม วัฒนชัย (2550: 60) ให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ความพอเพียงนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเดียว หากยังหมายถึงความพอเพียงในการนำไปใช้ใน ทุก ๆ ด้าน ความพอเพียงเป็นปรัชญาที่สอนให้เราดำรงอยู่ด้วยสติ มีเหตุมีผล รู้จักตัวเอง รู้จักพอประมาณ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง ป้องกันไว้มากกว่ามานั่งแก้ไข

เสรี พงศ์พิศ (2552: 75) ได้ให้ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า พึ่งพาตนเองได้ ซึ่งไม่ได้แปลว่าไม่ต้องพึ่งใคร ต้องทำกินเอง ทำใช้เองหมดทุกอย่าง ไม่ได้แปลว่าต่อไปไม่ต้องซื้อไม่ต้องขายใครอีก แต่หมายความว่าทำอย่างไรจะทำกินทำใช้เองบ้าง ทำอย่างไรจะจัดการชีวิตของตนเองให้พึ่งพาตนเองให้มากขึ้น พึ่งตลาด พึ่งคนอื่นให้น้อยลง

รวมหมดแล้วประมาณว่าสักเศษหนึ่งส่วนสี่ เช่น จะเลิกอะไรได้บ้าง จะลดอะไรได้บ้าง จะทำอะไร เพื่อทดแทนการซื้อจากตลาดหรือการขอจากคนอื่น จะหาวิธีดูแลสุขภาพตัวเองให้ดีขึ้นที่จะหวัง ฟุ้งหมอ ฟุ้งยาอย่างเดียว

ธรรมา จิตต์สงวน (2554: 229) ได้ให้ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นับว่าเป็นทั้งแนวทางในอุดมคติและในความเป็นจริง กล่าวคือ เป็นแนวทางด้านความคิดและแนวทางด้านการปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดถือมาโดยตลอด จะทรงเน้นเป็นพิเศษในเรื่องการตัดสินใจที่ยึดทางสายกลางเป็นสำคัญ ภายใต้หลักแห่งความพอดี พอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้างระบบภูมิคุ้มกันตนเองเป็นทางออกในยามวิกฤติ ซึ่งถือได้ว่า ทรงแนะนำให้มีการวางแผนใช้ชีวิตของบุคคลและนโยบายพัฒนาของสังคม อย่างสมดุลบนความไม่ประมาท นั่นเอง

ไสว บุญมา (อ้างถึงใน กานดา เต๋อขันหมาก, 2552: 9) ได้ให้ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่า เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดในการผลิตเพื่อบริโภคเอง หรือแลกเปลี่ยนกันตามความเหมาะสม โดยมีเป้าหมายเบื้องต้นคือการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ และมีความรอบคอบโดยพยายามพึ่งตนเองให้มากที่สุดและเบียดเบียนคนอื่นให้น้อยที่สุด

2.2.3 การขยายความเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางของผู้เห็นด้วย

เกษม วัฒนชัย (2549: 61) แสดงความเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า คิดจะทำอะไร ต้องประเมินศักยภาพตนเองเช่น มีเงินเดือน สองหมื่นบาท คิดจะไปซื้อรถราคาเป็นล้าน อย่างนี้ก็คงจะผ่อนไม่ไหวถือว่าไม่พอประมาณ หรือต่อให้มีเงินเป็นร้อยล้าน แต่คิดจะซื้อนาฬิกาเรือนเป็นแสน ก็ต้องคิดด้วยว่า คุณประโยชน์ของนาฬิกาอยู่ตรงไหน เพราะเรือนเป็นแสนก็คงไม่ได้เดินตรงไปกว่าเรือนละสองร้อย ตรงนี้ก็ต้องมีเหตุมีผลด้วย ซึ่ง ความมีเหตุมีผลมันจะกำกับความพอประมาณไว้ว่า ควรอยู่ตรงจุดไหนถึงจะเหมาะสมกับเรา

ไสว บุญมา (2553: 26) แสดงทัศนะว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นทางรอดของโลกในการก้าวพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาและยุโรปในขณะนี้ (เริ่มเกิดวิกฤติเศรษฐกิจมาตั้งแต่ พ.ศ. 2551) เพราะการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ จะทำให้คนลดความโลภ ลดการบริโภคมากขึ้น และจะใส่ใจคนรอบข้างและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ประเวศ วะสี (2557 อ้างถึงใน ททบ.5. 2557: ย่อหน้าที่ 2) เชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นระบบเศรษฐกิจที่สมควรเข้ามาแทนที่ระบบทุนนิยม เพราะระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีมุมมองหลายมิติมากกว่าระบบทุนนิยมที่มองเพียงเรื่องกำไรหรือผลประโยชน์ส่วนตนเพียงอย่างเดียว โดยการขับเคลื่อนต้องยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง คือให้ชุมชน ท้องถิ่น จัดการตนเอง แล้วเชื่อมโยงแต่ละพื้นที่เข้าด้วยกัน ต้องมีการตั้งสภาประชาชน โดยให้คนในท้องถิ่นเลือกกันเอง เพื่อร่วมขับเคลื่อนแผนระดับชุมชนตามหลักประชาธิปไตย

UNDP (2550: 38) ได้เสนอว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพันธมิตรอย่างเป็นธรรมชาติกับการพัฒนาคน เพราะเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลาง เพื่อชีวิตที่ดี แต่ไม่ใช่เพื่อความมั่งคั่งเพียงอย่างเดียว แต่มีเรื่องความยั่งยืนเป็นความคิดแกนกลาง เข้าใจถึงความจำเป็นในความมั่นคงและการเพิ่มขีดความสามารถให้คนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้

โคฟี อันนัน (2549: 6) แสดงทัศนะว่าเป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จาก การสร้างภูมิคุ้มกัน ในตนเอง สู้หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

วูล์ฟกัง ชัคส์ (มปป: 14) ได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่า โดยหลักการไม่ต่างจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเน้นความยั่งยืน(Sustainability) ซึ่งเป็นแนวคิดที่คุ้นชินของประชากรในทวีปยุโรป ซึ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงก็ตรงกับแนวคิดของวูล์ฟกังเองตรงที่ทั้งสองแนวคิดไม่ได้บอกให้ทิ้งเทคโนโลยี แต่ต้องใช้เทคโนโลยีให้ตรงกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

ทาริก บานูรี (มปป: 55) เสนอความคิดเห็นของเขาว่า “การรับรู้ความยุติธรรม” จะทำให้คนในสังคม (ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านไปจนถึงระดับโลก) อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ซึ่งในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีเป็นตัวทำลายความยุติธรรมในระดับชาติ แต่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลับมีสิ่งนี้อยู่เต็มเปี่ยม ซึ่งทาริกเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องเสนอรูปแบบการโลกาภิวัตน์แบบใหม่ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปีเตอร์ คัลกิน (มปป: 67) ชี้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแล้ว กิจกรรมจะต้องดำเนินไปอย่างมีคุณธรรม เอาใจใส่และคำนึงถึงคนรอบข้างมากขึ้น เรียกว่าเป็น เศรษฐศาสตร์คุณธรรม ที่อยู่บนเงื่อนไขของคุณธรรมในปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

เฟอร์นันโด ไคลแมน (มปป: 89) ได้นำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจสมานฉันท์ (Solidarity Economy) ซึ่งเป็นรูปแบบเศรษฐกิจที่กำลังริเริ่มในพื้นที่ชนบทของประเทศบราซิล แล้วพบว่า ทั้งสองแนวคิดมีความคล้ายคลึงกันมาก ได้แก่ การพึ่งตนเองในขั้นแรก นำไปสู่การร่วมมือหรือรวมกลุ่มกันในขั้นที่สอง และการทำงานร่วมกันในขั้นที่สาม โดยไคลแมนเห็นว่า หลักความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง มีความเชื่อมโยงกับแนวทางของเศรษฐกิจสมานฉันท์อยู่ 2 ประการ คือ เรื่องการจัดสรรผลผลิตอย่างเป็นธรรม ที่บุคคลหนึ่งๆ สามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานเพื่อการบริโภคใช้สอย และไม่เน้นการบริโภคของหรูหรา ฟุ่มเฟือย ซึ่งจัดว่าเป็นวัฒนธรรมการบริโภคที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสมานฉันท์

นอกจากการให้ความหมายและการขยายความข้างต้นแล้ว พบว่าเศรษฐกิจพอเพียงยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดอื่นๆ ที่ถือเป็น ทฤษฎีทางเลือกการพัฒนา ที่ถูกริเริ่มขึ้นหรือพัฒนาขึ้นโดยองค์กรระหว่างประเทศ และจากนักวิชาการจากต่างประเทศ จากการเห็นปัญหาของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี เพื่อให้วิถียานินพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นจะต้องกล่าวถึงด้วย ซึ่งจะแบ่งออกได้ ดังนี้

2.3 เศรษฐกิจพอเพียง กับ ทุนนิยมสร้างสรรค์ หรือทุนนิยมมีหัวใจ

2.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนา

2.4.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจแบบยังชีพ

2.4.2 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเอง

2.4.3 เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน

2.4.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.3 เศรษฐกิจพอเพียง กับ ทุนนิยมสร้างสรรค์ หรือทุนนิยมมีหัวใจ

ทุนนิยมสร้างสรรค์ (Creative Capitalism) เป็นคำที่ถูกพูดถึงเป็นครั้งแรก โดย บิล เกตส์ เจ้าของบริษัทไมโครซอฟท์ ผู้ผลิตซอฟต์แวร์ที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก และเจ้าตัวก็ยังเป็นมหาเศรษฐีลำดับต้นๆ ของโลกอีกด้วย บิลได้กล่าวคำนี้ในงานประชุมเศรษฐกิจโลกประจำปี (World Economic Forum) เมื่อปี 2008 ซึ่งเจ้าตัวได้รับเกียรติให้กล่าวสุนทรพจน์ โดยเนื้อหา

ใจความสำคัญของสุนทรพจน์คือ การที่บิลพยายามชี้ให้เห็นว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่กำลังดำเนินอยู่ในทุกวันนี้ ไม่เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในโลก โดยเฉพาะคนที่อยู่ตรงตำแหน่ง “ฐานพีระมิด” และบิลคิดว่า ภาคเอกชนก็เป็นภาคหนึ่งที่จะต้องรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้น โดยการรับผิดชอบ บิลเห็นว่าภาคเอกชนควรที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมหลักของทุนนิยมที่ดำเนินมาอย่างช้านาน ค่านิยมที่ว่าก็คือ “การมุ่งเน้นกำไรสูงสุด และการทำงานเพื่อรับใช้ผู้ถือหุ้น” บิลเชื่อว่า ถึงเวลาแล้วที่ภาคเอกชนจะต้องปรับปรุงค่านิยมดังกล่าว เพราะหากยังดำเนินตามวิถีทางเดิมต่อไป กำไรระยะยาวก็อาจเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

สิ่งที่บิลเรียกร้องผ่านสุนทรพจน์เมื่อปี 2008 ก็คือ ภาคเอกชนนอกจากจะมุ่งกำไรและรับใช้ผู้ถือหุ้นแล้วควรที่จะต้องมุ่งรับใช้สังคมด้วย บิลเรียกร้องให้บริษัททั่วโลกลดกำไรส่วนหนึ่ง (แล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละบริษัท) ไปลงทุนหรือสนับสนุนในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือโลก หรือการช่วยเหลือคนยากจนในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยบิลกล่าวสนับสนุนวิธีการทำธุรกิจแบบนี้ เพราะแม้บริษัทอาจจะมีกำไรสุทธิน้อยลงในระยะแรกๆ ที่ริเริ่มทำ แต่ไม่นานบิลเชื่อว่าผลตอบแทนจะกลับมาอยู่ในระดับปกติ และนอกจากกำไรที่เป็นตัวเงิน กำไรในด้านอื่นที่ค่อนข้างจะเป็นนามธรรม เช่น การได้รับการยอมรับมากขึ้น การเปิดตลาดไปยังกลุ่มคนมีรายได้น้อย ก็จะทำให้บริษัทที่ดำเนินนโยบายตามที่บิลเสนอ สามารถอยู่รอดได้ในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม จากสุนทรพจน์ดังกล่าว ได้มีข้อถกเถียงตามมามากมาย โดยข้อถกเถียงที่ผู้วิจัยเห็นว่า น่าสนใจมากที่สุด มาจาก มิลตัน ฟรีดแมน นักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายทุนนิยมเสรี ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในศตวรรษที่ 20 ซึ่งได้กล่าวถึง บริษัทที่รับผิดชอบต่อสังคม ก่อนที่บิลเกตส์ จะเสนอ ทุนนิยมสร้างสรรค์ เสียอีก ข้อถกเถียงดังกล่าว มาจาก บทความที่ชื่อว่า “The Social Responsibility of Business is to increase its Profits” ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร The New York Times เมื่อปี 1970 ซึ่งในบางส่วนของบทความ มิลตัน ได้โต้แย้งแนวคิดดังกล่าวว่า ผู้บริหารเสมือนเป็นพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่คอยเก็บภาษีจากผู้ถือหุ้นเพื่อไปช่วยเหลือสังคม โดยที่ผู้ถือหุ้นอาจไม่ได้ยินยอมพร้อมใจ หากการที่ผู้บริหารไม่ขึ้นราคาสินค้าด้วยเหตุผลที่ว่า เพื่อคงอัตราเงินเฟ้อของประเทศไม่ให้อยู่ในระดับสูงเกินไป ซึ่งแน่นอนว่าการทำแบบนี้ทำให้ผลกำไรของบริษัทลดลง และผลที่ตามมาคือเงินปันผลที่ผู้ถือหุ้นจะได้รับก็ต้องลดลงเช่นเดียวกัน มิลตันบอกว่า “วิธีการแบบนี้เสมือนผู้บริหารบริษัทกำลังใช้เงินของคนอื่นในการทำประโยชน์ส่วนรวม “ (สฤณี อาชวานันทกุล,

2553: 21-22)

สำหรับคำตอบของข้อโต้แย้งของฟรีดแมน (ซึ่งฟรีดแมนโต้แย้งไว้ตั้งแต่ 1970) ผู้วิจัยคิดว่าคำตอบต่อข้อโต้แย้งของฟรีดแมนที่น่าสนใจที่สุดมาจาก สฤณี อาชวานันทกุล ซึ่ง สฤณีได้บอกว่าสำหรับข้อโต้แย้งของฟรีดแมนนั้น หากเป็นในสมัยนั้น (1970) ที่ทุนนิยมกำลังเฟื่องฟู ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ ยังเป็นเรื่องไกลตัว และหากใครพูดเรื่องเหล่านี้ในตอนนั้นก็ดูจะเป็นพวกที่ “มองโลกในแง่ร้าย” เพราะหลักฐานเชิงประจักษ์ ณ ช่วงเวลานั้นก็เป็นที่ชัดเจนว่า ประเทศใดก็ตามที่ดำเนินตามระบอบทุนนิยมเสรี ล้วนแล้วแต่ประสบความสำเร็จอย่างมหาศาลทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากสมัยนี้ ที่ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมถือเป็นเรื่องใกล้ตัวและเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด รวมไปถึงปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ ที่ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ได้เสมอ (คนจนไม่มีที่ทำกิน ก็ต้องรุกพื้นที่ป่าไปเรื่อยๆ หรือการทำเหมืองแร่ ก็ต้องระเบิดภูเขา ซึ่งในแง่หนึ่งชาวบ้านในพื้นที่อาจสนับสนุนเสียเองเพราะถือว่า เป็นการสร้างงานให้กับท้องถิ่น) ดังนั้น สฤณีจึงกล่าวว่า ในปัจจุบัน ไม่ใช่เวลาที่จะมานั่งถกเถียงกันว่า ใครกันแน่ที่ต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบอันมหาศาลที่เกิดขึ้นนี้ หรือภาคส่วนใดควรรับผิดชอบมากกว่า แต่ควรที่ทุกภาคส่วนจะต้องมานั่งคุยกันเพื่อยอมรับว่าปัญหานี้มีอยู่จริง และกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ และแท้จริงแล้ว ทุกภาคส่วนล้วนมีส่วนร่วมในการทำให้เกิดปัญหานี้ และต้องมาพูดคุยกันว่า แต่ละภาคส่วนจะเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีทำอย่างไร จึงจะช่วยลดความรุนแรงของปัญหา และคอยประคองให้โลกนี้อยู่ต่อไปได้อย่างยาวนาน โดยที่ลูกหลานในรุ่นต่อไป ยังมีทรัพยากรเหลือใช้อย่างเพียงพอ (สฤณี อาชวานันทกุล, 2553: 24-29)

สำหรับคำว่า “ทุนนิยมมีหัวใจ” นั้น เป็นคำที่ สฤณี อาชวานันทกุล นักแปลและนักคิด คิดขึ้นเพื่อแทนคำว่า “ทุนนิยมสร้างสรรค์” โดยสฤณีมีความคิดเห็นว่า ทุนนิยมสร้างสรรค์มีความหมายที่แคบเกินไป และยังคลุมเครือเพราะไม่รู้ว่า สร้างสรรค์ที่ว่า จะสร้างสรรค์อะไรและสร้างสรรค์เพื่อใคร หากการสร้างสรณ์นั้นเป็นการสร้างสรรค์เพียงเพื่อคนเพียงกลุ่มเดียว วงจรอันเลวร้ายของทุนนิยมเสรีก็จะกลับมาอีก (สฤณี อาชวานันทกุล, 2551: 11) สฤณีจึงคิดคำใหม่ คือ “ทุนนิยมที่มีหัวใจ” เพราะสฤณีเชื่อว่า ทุนนิยมเสรีในปัจจุบันขาดสิ่งสำคัญไปนั่นก็คือ “หัวใจ” เพราะหากคนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มี “หัวใจ” สภาวะวิกฤติในทุกๆ ด้าน ที่เกิดขึ้นในตอนนี้นี้ ก็จะถูกบรรเทาลง

สาระสำคัญของ “ทุนนิยมมีหัวใจ” นั้น โดยหลักใหญ่ๆ ก็คล้ายๆ กับ ทุนนิยมสร้างสรรค์ คือ

การเน้นให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงคนอื่นบ้าง ทำเพื่อตนเองแต่พอประมาณ และทำเพื่อคนอื่นให้มากขึ้น ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ทุนนิยมมีหัวใจจะครอบคลุมกว่า ทุนนิยมสร้างสรรค์ของบิลเกตส์ ที่มุ่งเน้นไปที่ภาคเอกชนเพียงภาคส่วนเดียว แต่ทุนนิยมมีหัวใจของสฤณีครอบคลุมไปในหลายๆเรื่อง ทั้งที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมไทยและเป็นที่พูดถึงกันมากในแวดวงระดับโลก ประการแรก เรื่อง CSR หรือบริษัทที่รับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) สฤณีเชื่อว่า CSR ในเมืองไทยเป็นเพียงวาทกรรมที่บริษัททั้งใหญ่และไม่ใหญ่ทั้งหลายต่างรับเอามาเป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจของบริษัท (มีอยู่หลายบริษัทที่ทำ CSR จริงๆ แต่ก็น้อยมากเมื่อเทียบกับเปอร์เซ็นต์) โดยมีเพียงเหตุผลเดียว นั่นคือ เพื่อภาพลักษณ์ที่ดีของบริษัท หากไม่มีความจริงใจจะรับผิดชอบต่อสังคมจริงๆไม่ ยกตัวอย่างง่ายๆว่า บริษัทหนึ่ง จัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลนทุกปี ปีละ 1000 ต้น แต่ขณะเดียวกัน บริษัทนี้เป็นบริษัทที่ผลิตเม็ดพลาสติกซึ่งต้องใช้สารเคมีสังเคราะห์สูงมาก และบริษัทนี้ไม่เคยคิดจะลงทุนพัฒนาระบบการบำบัดของเสียก่อนปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังเลย คำถามคือ บริษัทแบบนี้ถือว่ารับผิดชอบต่อสังคมจริงๆหรือเปล่า

ในหนังสือ “ทุนนิยมมีชีวิต ธุรกิจมีหัวใจ” สฤณีได้ให้ข้อมูลว่า เนื่องจากปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่และเร่งด่วนเป็นพิเศษ ซึ่งผู้คนทั่วโลกก็รับรู้กันดี คำว่า “เขียว” (green) จึงถูกใช้เพื่อบ่งถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีคำหนึ่งที่ใช้ควบคู่กันคือ คำว่า “greenwashing” แปลเป็นไทยได้ว่า “ฟอกเขียว” ความหมายของมันคือ การตลาดที่สร้างภาพให้บริษัทใดๆ เพื่อให้ถูกมองว่า เป็นบริษัทที่รักสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมมากมายที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งที่ในความเป็นจริง ไม่ได้เป็นอย่างคำโฆษณาไม่ ตัวอย่างที่พอจะยกให้เห็นก็คือ การที่บริษัทผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า โฆษณาว่า สินค้าชิ้นนี้ปลอดสาร CFC ซึ่งถือเป็นเรื่องไร้สาระ เพราะสารชนิดนี้ถูกสั่งห้ามไปตั้งแต่ปี 1989 แล้ว จึงไม่จำเป็นจะต้องมาโฆษณาอีก หรือการใช้ตัวชี้วัดเพียงตัวเดียวมาบอกว่า สินค้าชิ้นนี้เป็นมิตรกับธรรมชาติโดยจงใจหรือเผลอเรอที่จะละเลยตัวชี้วัดอื่นๆซึ่งสำคัญไม่แพ้กัน

ประการที่สอง ความจริงใจของภาครัฐ ถือเป็นปัจจัยหลักอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ ทุนนิยมมีหัวใจ สามารถเกิดขึ้นและขับเคลื่อนไปได้อย่างยั่งยืน ตัวอย่างที่ค่อนข้างชัดเจนก็คือ การที่รัฐบาลสหรัฐฯ ผ่านร่างกฎหมายอนุญาตให้บริษัทมอนซานโต บริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชรายใหญ่ที่สุดของสหรัฐฯ สามารถฟ้องร้องเกษตรกรรายใดก็ตามที่นำเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการเพาะปลูกไปปลูกซ้ำ

ใหม่ เพราะถือเป็นการละเมิดสิทธิบัตรเมล็ดพันธุ์ของทางมอนซานโต เนื่องจากสิทธิบัตรครอบคลุมไปถึง เมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการเพาะปลูกในครั้งใหม่ด้วย การผ่านร่างกฎหมายเช่นนี้ เห็นได้ชัดว่า เอื้อประโยชน์ต่อบริษัทขนาดใหญ่ และเป็นการผูกขาดการทำเกษตรกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาคด้วย สถิติเน้นย้ำว่า มีอีกมากมายหลายปัญหาในปัจจุบันที่ล้าพัง ระบบตลาดเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตัวของระบบเอง จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาช่วยเหลือเพื่อจัดระบบระเบียบให้เป็นไปตามทางที่ควรจะเป็น

ประการสุดท้าย ภาคประชาสังคม ซึ่งถือเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งที่สำคัญในการทำให้ทุนนิยมมีหัวใจเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและยังถือเป็นภาคส่วนสำคัญในการคานอำนาจกับภาคเอกชนและภาครัฐ ตัวอย่างที่สถุณียกมา คือ บรรดา NGO ทั้งหมด ที่คนไทยรู้จักกันดี ก็เช่น กลุ่มกรีนพีซ ซึ่งถูกจัดว่าเป็นเอ็นจีโอฝั่ง “เขียวเข้ม” (dark green) หมายความว่า เป็นกลุ่มเอ็นจีโอที่ยึดอุดมคติเป็นหลักในการทำงาน กล่าวคือ ต้องการให้บริษัททั้งหลายในโลกหยุดพฤติกรรมทำลายสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในโลกแห่งความเป็นจริง จึงเกิด กลุ่มเอ็นจีโอกลุ่มใหม่ๆ ที่เรียกกันว่า “เขียวจ๋า” (bright green) ซึ่งเป็นกลุ่มเอ็นจีโอที่เน้นการปฏิบัติได้จริง สถุณิมองว่า กลุ่มเอ็นจีโอทั้งสองแบบ จำเป็นต่อโลกใบนี้ และเอ็นจีโอทั้งสองแบบ ต่างก็เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพราะเอ็นจีโอเขียวเข้ม ถือเป็นจุดมุ่งหมาย มาตรฐาน หรือ หลักชัยในการไปให้ถึง แม้ในความจริงจะทำได้ไม่ถึงจุดมุ่งหมายนั้นก็ตาม ส่วนเอ็นจีโอเขียวจ๋า ถือเป็นหน่วยปฏิบัติงานที่ทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกัน โดยไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียประโยชน์มากเกินไป (ภาครัฐ-ประชาสังคม หรือ ภาคเอกชน-ประชาสังคม) จึงทำให้พอเห็นช่องทางในการดำเนินทุนนิยมมีหัวใจได้ต่อไป

ความสอดคล้องของทุนนิยมมีหัวใจกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะยกมาไว้ ณ ที่นี้เพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ต่อต้านระบบทุนนิยมเสรี แต่จริงๆ แล้ว เศรษฐกิจพอเพียงสามารถอยู่ร่วมกับระบบทุนนิยมเสรีได้ แต่ต้องรู้เท่าทันและไม่หลงไปกับกระแสของบริโภคนิยม ซึ่งเป็นผลที่ติดตามมาจากระบบทุนนิยมเสรี

ถ้าพอมีพอกิน คือ พอมีพอกินของตัวเองนั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อยๆพัฒนาขึ้นมา ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้านหรือ ระหว่างจะเรียกว่า อำเภอ จังหวัด ประเทศ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียง จึงบอกว่า ถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะพอแล้ว จะใช้ได้

ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน (23 ธันวาคม 2542)

จากพระราชดำรัสที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ตัวในหลวงก็ทรงยอมรับว่า ในโลกยุคปัจจุบันนี้ การพึ่งตนเองแบบเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ มันเป็นไปได้แล้ว ในสมัยโบราณสามารถทำได้และก็ถือเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่เศรษฐกิจพอเพียงก็มีระดับขั้นของมัน ในปัจจุบัน เศรษฐกิจพอเพียงก็ได้พัฒนาตัวเอง จากที่พึ่งพาตนเองร้อยเปอร์เซ็นต์ มาเป็นพึ่งพาคนอื่น ในลักษณะที่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ใช่การพึ่งพาในลักษณะ ผู้ซื้อ-ผู้ขาย

ซึ่งจากพระราชดำรัสดังกล่าวของพระองค์ เห็นได้ชัดว่ามีแนวคิดที่เชื่อมโยงกับ ทุนนิยม สร้างสรร หรือทุนนิยมมีหัวใจ กล่าวคือเมื่อระบบทุนนิยมได้มีการปรับปรุงตนเองไปในทางที่สร้างสรรค์ หรือมีหัวใจมากขึ้น เป้าหมายจะไม่ได้มุ่งเน้น “กำไรสูงสุด” แต่เพียงอย่างเดียว เหมือนกับระบบทุนนิยมเสรี (แต่ก็ยังต้องการกำไรอยู่ เพื่อให้องค์กรหรือปัจเจกอยู่รอด) แต่กลับมีเป้าหมายอื่นที่ให้ความสำคัญพอๆกับการมุ่งเน้นกำไร นั่นคือ การไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่นและการแสวงหาทรัพยากรในการทำธุรกิจ และการรับผิดชอบต่อสังคมโดยช่วยเหลือสังคม ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีที่ลดการใช้ทรัพยากรลง หรือการให้เงินช่วยเหลือมูลนิธิหรือหน่วยงานอื่นใด ในการสนับสนุนให้คนยากจนในสังคมมีโอกาสทางการศึกษา หรือโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรจะเลือกทางไหนในการช่วยเหลือ

แนวคิดทั้งสอง เชื่อตรงกันว่า ยิ่งให้ยิ่งได้รับกลับคืน ตัวอย่างเช่น การทุ่มลงทุนไปในงานวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในการลดการใช้ทรัพยากร อาจต้องลงทุนมากในช่วงแรก แต่เมื่องานวิจัยสำเร็จ ผลที่ได้รับก็คือ นวัตกรรมใหม่ๆ ที่นอกจากจะช่วยโลกแล้ว บริษัทของตนเองก็ยัง

สามารถลดต้นทุนลงได้อีก ในแง่นี้ ก็ตรงกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เคยตรัสไว้จนกลายเป็นคำที่ทุกคนรู้จักกันดี นั่นคือ “ขาดทุน คือ กำไร” กล่าวคือ ขอมขาดทุนในช่วงแรก เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่าในภายหลัง (ความคุ้มค่าในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะความคุ้มค่าในรูปแบบตัวเงินเพียงอย่างเดียว) หรือการไปช่วยเหลือคนยากไร้ในสังคมให้ลืมตาอ้าปากได้ เมื่อทำได้สำเร็จ บุคคลเหล่านั้นก็อาจจะกลายมาเป็น บุคลากรที่มีความสามารถภายในองค์กรเอง หรือกลายเป็นหนึ่งในลูกค้า ที่มีความจงรักภักดีต่อแบรนด์ เพราะแบรนด์นี้เป็นผู้ช่วยเหลือเขา

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของสองแนวคิดนี้ เท่าที่ผู้เขียนพบก็พอมีให้เห็นอยู่ ประการแรก ทุนนิยมสร้างสรรค์หรือทุนนิยมมีหัวใจ จะเน้นไปที่ระดับองค์กร (ดังที่กล่าวแล้วว่า ทุนนิยมสร้างสรรค์เน้นที่ภาคเอกชนเกือบทั้งหมด ส่วนทุนนิยมมีหัวใจเน้นทั้งภาคประชาสังคม ภาครัฐและภาคเอกชน) แต่เศรษฐกิจพอเพียงจะกินความกว้างกว่า โดยเน้นทุกๆส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคม ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ไปจนถึงระดับประเทศ รวมไปถึง การรวมกลุ่มในรูปแบบอื่นๆทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อว่าทุกส่วนของสังคมสามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ได้ ประการที่สอง ทุนนิยมมีหัวใจหรือทุนนิยมสร้างสรรค์ เน้นไปที่การเรียกร้องให้มีการปรับแนวคิดและวิธีการของตัวละครเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ แต่เศรษฐกิจพอเพียงนอกจากจะกล่าวถึงการปรับแนวคิดในระบบเศรษฐกิจแล้ว ยังกล่าวถึงการปรับตัวหรือการใช้ชีวิตในชีวิตประจำวันด้วย กล่าวคือเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เป็นเพียงทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นหลักปรัชญาที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากันได้กับทุกๆบริบท โดยยึดหลักตามที่ได้มีการสังเคราะห์ออกมาแล้ว นั่นคือ พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม นั่นเอง

2.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนา

2.4.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจแบบยังชีพ

สิ่งหนึ่งที่มักเป็นความเข้าใจผิดอยู่เสมอเมื่อกล่าวถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ คนทั่วไปมักคิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือการกลับไปใช้ชีวิตแบบในอดีต ที่คนผลิตข้าวของเครื่องใช้ด้วยตัวเอง ทั้งของอุปโภคหรือของบริโภค เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ใช้เงิน เพราะเน้นการแลกเปลี่ยนของกัน

มากกว่า ซึ่งถือเป็นความเข้าใจผิดลำดับต้นๆที่คนทั่วไปมีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อให้รู้ว่า ทั้งสองรูปแบบนี้มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง

เศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence Economy) คือ กิจกรรมที่มีการผลิต แจกจ่ายและบริโภคแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เช่นผลิตโดยการล่าสัตว์ เก็บของป่าเพื่อบริโภคเอง การแจกจ่ายอาจใช้วิธีการแลกเปลี่ยนของ (Barter system) (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2557) นอกจากนี้ เศรษฐกิจแบบยังชีพยังเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนหรือภายในชุมชนเท่านั้น ไม่ใช่ผลิตเพื่อนำไปขายต่อ สิ่งของต่างๆ เกือบทั้งหมดคนในครอบครัวหรือในชุมชนต้องผลิตเอง เช่น เสื้อผ้า แปรงสีฟัน ผงซักฟอก

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจแบบยังชีพ ในแง่หนึ่งก็ถือเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน กล่าวคือ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบขั้นต้น เพราะในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง หลักแรกคือความพอประมาณ ในเศรษฐกิจแบบยังชีพ การหาอาหารหรือการทำอาหาร ก็เป็นไปเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เก็บไว้เพื่อขายให้คนอื่นแต่อย่างใด เมื่อมองดูในหลักที่สอง ความมีเหตุผล ก็จะเห็นได้ว่า ในเศรษฐกิจแบบยังชีพนั้น เงินที่เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า ยังไม่ได้รับความนิยม (หรือยังไม่มีหากย้อนไปในอดีตมากๆ) การที่ต้องผลิตเอง ใช้เองก็เป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว และในบางโอกาสก็จะมีการแลกเปลี่ยนของด้วย เมื่อมองในหลักภูมิคุ้มกันก็จะพบว่าสามารถมองได้สองแง่มุม กล่าวคือ ในแง่มุมหนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ก็มาจากการสั่งสมประสบการณ์อันยาวนานของคนในรุ่นก่อนๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วตกทอดมาสู่คนรุ่นปัจจุบัน ในแง่นี้ก็ตรงกับหลักภูมิคุ้มกัน แต่หากมองมุมกลับกัน ด้วยเทคโนโลยีและวิทยาการในอดีตรุ่นภูมิคุ้มกันก็อาจจะทำได้ไม่ดีนัก เช่น การถนอมอาหารที่ในปัจจุบันสามารถทำให้อาหารอยู่ได้นานข้ามปี แต่ในอดีตสามารถถนอมอาหารได้นานที่สุดก็แค่ประมาณ 1-2 เดือน

อีกประการหนึ่ง เมื่อพิจารณาให้ดีแล้ว จะพบว่า เศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจเพื่อยังชีพก็มีความแตกต่างกันอยู่ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียงยอมรับความเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม ดังนั้นจึงไม่ห้ามความต้องการทางวัตถุ แต่เศรษฐกิจพอเพียงบอกว่าต้องรู้เท่าทันและไม่หลงไปกับวัตถุเหล่านั้นจนเกินไป ต้องรู้จักความพอประมาณ อาจใช้จ่ายฟุ่มเฟือยได้ แต่ก็ต้องดูฐานะของตนว่าสามารถฟุ่มเฟือยได้มากแค่ไหน ซึ่งต่างกับเศรษฐกิจเพื่อยังชีพที่จะไม่สนใจวัตถุเลย เน้นการเอาชีวิตรอดเพียงอย่างเดียว เศรษฐกิจพอเพียงต้องการการพัฒนา แต่การพัฒนานั้นต้องไม่กระทบคนอื่น และตัวเองต้องมีความมั่นคงก่อนถึงควรพัฒนา ซึ่งจะต่างกับเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ เพราะเศรษฐกิจ

เพื่อยังชีพ จะผลิตเพื่อยังชีพเป็นหลัก จะไม่ต่อยอดอะไรเพิ่มเติม เศรษฐกิจพอเพียงจะมีหลัก ภูมิคุ้มกันอยู่ ซึ่งด้วยเทคโนโลยีและวิทยาการที่ก้าวหน้า การดำเนินตามหลักการนี้จะทำได้ง่ายกว่า และมีประสิทธิภาพมากกว่าเศรษฐกิจแบบยังชีพ ประการสุดท้ายคือ เงื่อนไขคุณธรรมในเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นตัวกำกับพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ซึ่งในส่วนของเศรษฐกิจแบบยังชีพไม่มีหลักนี้และด้วยสภาพสังคมในอดีตที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอด การขาดเงื่อนไขคุณธรรมก็อาจนำไปสู่การใช้กำลังกับผู้อ่อนแอได้ และเพื่อเป็นหลักฐานว่า การกล่าวอ้างของผู้เขียนไม่ใช่การกล่าวอ้างแบบลอยๆ จึงขอยกพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้โดยตรง ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเขาตีความเป็นเศรษฐกิจชุมชนหมายความว่าให้พอเพียงในหมู่บ้าน หรือในท้องถิ่น ให้สามารถที่จะมีพอกิน เริ่มด้วย พอมี พอกิน พอมีพอกิน นี้ได้พูดมาหลายปี ๑๐ กว่าปีมาแล้วให้พอมีพอกิน แต่ว่าพอมีพอกินนี้ เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่า ถ้าพอมีพอกิน คือ พอมีพอกินของตัวเอง นั่น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ สมัยใหม่นั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันแต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา (23 ธันวาคม 2542)

ต้องดูว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ที่จะมาบอกว่าให้พอเพียงเฉพาะตัวเอง 100% เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน (23 ธันวาคม 2542)

ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟังเพื่อย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดหญ้าใส่ และยังไม่เนคไทเวอร์ซา เช่ อันนี้ก็เกินไป (17 มกราคม 2544)

ซึ่งจากพระราชดำรัสที่ยกมาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในหลวงได้ทรงตรัสไว้นานแล้วว่า เศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence Economy) กับเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency of Economy) ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เพียงแต่สอดคล้องกันในระดับเริ่มต้น เศรษฐกิจแบบยังชีพเป็นเพียงแค่ขั้นเริ่มต้นของเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น และในปัจจุบันจะให้กลับไปทำแบบเศรษฐกิจแบบยังชีพอีกก็ไม่สามารถ

ทำได้แล้ว เพราะสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศได้เปลี่ยนไปแล้ว ต้องมีการแลกเปลี่ยนกันช่วยเหลือกัน ไม่สามารถอยู่คนเดียวหรือพวกเดียวได้อีกต่อไปแล้ว ดังนั้นความเข้าใจที่ว่าเศรษฐกิจแบบยังชีพกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งเดียวกัน ใช้แทนกันได้นั้น เป็นความเข้าใจที่ถูกเพียงส่วนเดียว ไม่ใช่ความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งหมด

2.4.2 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเอง

ก่อนที่จะกล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเองนั้น ผู้เขียนคิดว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องทราบถึงมูลเหตุที่ทำให้เกิดแนวความคิดลักษณะนี้ขึ้นมาก่อน ซึ่งเมื่อพูดถึงเหตุที่ทำให้เกิดแนวคิดในลักษณะ “พึ่งตนเอง” นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึง ทฤษฎีการพัฒนาทฤษฎีหนึ่ง ที่แม้ในระยะหลังๆ จะถูกโจมตีเป็นอย่างมาก แต่มันก็ได้พิสูจน์ตัวเองให้เห็นมาแล้วว่าเป็นทฤษฎีที่ทรงประสิทธิภาพเพียงใด และแม้มันจะถูกโจมตีเป็นอย่างมากในระยะหลังๆ นี้ แต่การนำทฤษฎีนี้ไปประยุกต์ใช้กลับไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ทฤษฎีนี้กลับถูกนำไปใช้มากยิ่งขึ้นด้วยซ้ำไป เพียงแต่มีการ “ปรับ” ทฤษฎีนี้ ให้รอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น ทฤษฎีดังกล่าวก็คือ “ทฤษฎีภาวะทันสมัย” (Modernization Theory)

ทฤษฎีภาวะทันสมัย ปกรณ์ ปรียากร เห็นว่า เริ่มมาจากแรงผลักดันสามทาง ได้แก่ ทางแรก การฟื้นฟูยุโรปได้สำเร็จอย่างรวดเร็วภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทางที่สอง บทบาทและอิทธิพลทางความคิดของนักเศรษฐศาสตร์พัฒนาการที่มีต่อการสร้างตัวแบบการพัฒนา ทางที่สาม บทบาทและอิทธิพลทางความคิดของนักสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา (ปกรณ์ ปรียากร, 2530: 27) แต่ในความเห็นของผู้เขียนคิดว่า แนวคิดนี้มีเค้าลางมาตั้งแต่ในช่วง ปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว เพราะการปฏิวัติอุตสาหกรรมถือเป็นมูลเหตุหลักที่ทำให้คำว่า “พัฒนา” มีความหมายที่โดดเด่นอย่างมากจากการคิดประดิษฐ์เครื่องจักรเพื่อใช้งานในด้านต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทั้งในเชิงบวก คือ คนมีความสะดวกสบายมากขึ้น การเดินทางระยะไกลลดเวลาลงอย่างมาก การค้าขายทำได้รวดเร็วขึ้น ผลผลิตต่างๆ มีหลากหลายขึ้นและมีคุณภาพมากขึ้น และในเชิงลบ คือ การตกงานเป็นจำนวนมากของคน การที่ต้องทิ้งถิ่นที่อยู่เดิมเพื่อมาหางานทำในเมือง ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง

ทฤษฎีนี้ประสบความสำเร็จอย่างสูงในประเทศสหรัฐอเมริกา (แม้การปฏิวัติอุตสาหกรรมจะเกิดขึ้นในยุโรป แต่สหรัฐอเมริกาทำได้เห็นผลรวดเร็วกว่า เพราะเป็นประเทศเกิดใหม่ที่ไม่มียุโรป)

ชนบหรือจารีตใดๆที่ต้องรักษาหรือต้องต่อสู้มากนัก) ทำให้สหรัฐอเมริกาก้าวขึ้นมาเป็นประเทศชั้นนำของโลก บวกกับในภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศใหญ่ ที่บอบช้ำน้อยที่สุดจากสงคราม และยังถือเป็นประเทศที่ชนะสงครามด้วย แนวคิดในเรื่องความทันสมัย จึงแผ่ขยายได้อย่างเต็มที่ ซึ่งก็เริ่มจากการปรับปรุงฟื้นฟูยุโรปได้สำเร็จอย่างรวดเร็ว จึงยิ่งทำให้เป็นการตอกย้ำถึงความสำเร็จของทฤษฎีนี้มากยิ่งขึ้นไปอีก

แนวคิดหลักๆของทฤษฎีนี้ คือการมุ่งเน้นการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก กล่าวคือแนวคิดนี้เชื่อว่า ประเทศใดจะได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วก็ต่อเมื่อประเทศนั้นเป็นประเทศที่มีภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคหลักในการขับเคลื่อนประเทศ ภาคเกษตรกรรมเป็นภาครองที่ควรมีไว้เพียงเพื่อผลิตวัตถุดิบเพื่อป้อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น นอกจากนี้ แนวคิดนี้ยังเชื่อว่า เป้าหมายการพัฒนาสามารถวัดได้ง่ายๆ โดยดูจาก ตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือที่รู้จักกันดีในตอนนี้ก็คือ ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือจีดีพี ยิ่งตัวเลขจีดีพีสูงมากขึ้นเท่าใด นั่นยิ่งแสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจของประเทศกำลังก้าวหน้าและพัฒนา และอีกหนึ่งแนวคิดที่สำคัญที่อยู่คู่กับแนวคิดภาวะทันสมัย ทำให้แนวคิดภาวะทันสมัยประสบความสำเร็จมาจนถึงทุกวันนี้ ก็คือแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี

แนวคิดภาวะทันสมัยเชื่อว่า การที่ประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศด้อยพัฒนาจะพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าซึ่งคิดค้นมาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งการจะขนย้ายเทคโนโลยีเหล่านั้นจำเป็นต้องอาศัยการเคลื่อนย้ายเงินทุนได้อย่างเสรี การเปิดโอกาสให้บริษัทต่างชาติได้เข้ามาลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย (ทั้งสมัครใจและบังคับ) เสมือนเป็นบุญคุณอันยิ่งใหญ่ เพราะบริษัทเหล่านั้นจะนำเอาเงินทุนอันมหาศาลเข้ามาลงทุน ซึ่งจะทำให้เกิดการจ้างงานจำนวนมากในประเทศนั้นๆ และนอกจากการจ้างงานแล้ว เทคโนโลยีการผลิตหรือการจัดการขั้นสูงอันล้ำหน้าของประเทศที่พัฒนาแล้วก็จะถูกเคลื่อนย้ายมายังประเทศกำลังพัฒนานั้นด้วย ซึ่งด้วยปัจจัยเหล่านี้ จะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายได้พัฒนาประเทศของตนจนกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในเวลาอันรวดเร็ว

ความสอดคล้องของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเอง

ภายหลังการขยายตัวของภาวะทันสมัยที่ใช้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีไปสู่ประเทศต่างๆ ปฏิเสธไม่ได้ว่า ทำให้หลายๆประเทศมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจริง แต่ในการพัฒนานั้นก็ได้

ซ่อนปัญหาเอาไว้ ทั้งปัญหาเก่าที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นจากการรับเอา ทฤษฎีภาวะทันสมัยเข้ามาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ ปัญหาดังกล่าวได้แก่ ปัญหาการว่างงาน ของคนในประเทศที่ทวีเพิ่มสูงขึ้นทั้งที่ก็เป็นแรงงานที่มีทักษะ ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคน รวยกับคนจนที่ช่องว่างกว้างออกไป และปัญหาล้างแวล้อมที่นับวันจะทวีความรุนแรงมาก ยิ่งขึ้น จากการมุ่งใช้ทรัพยากรกันอย่างไม่มีการวางแผนเพื่อทดแทน และแน่นอนว่า ประเทศไทย เองก็เป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบปัญหาดังกล่าวด้วยเช่นกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า นับตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2517 แล้วที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มี พระราชดำรัสหลายครั้งเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาของประเทศที่ให้ความสำคัญกับ การเกษตร มากกว่าอุตสาหกรรม เน้นการพึ่งตนเองมากกว่าการพึ่งพิงจากภายนอก เน้นการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการจัดการปัญหาต่างๆ และลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ (ในกรณีที่ภูมิ ปัญญาของท้องถิ่นไม่สามารถแก้ไขได้ ก็ค่อยรับเอาเทคโนโลยีของต่างประเทศมาใช้ก็ยังไม่สาย) สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการมองการณ์ไกลของพระองค์ที่ทรงเล็งเห็นหายนะที่จะ เกิดขึ้นกับประเทศ หากยังดันทุรังเดินตามแนวทางการพัฒนาแบบภาวะทันสมัยโดยไม่พิจารณาให้ รอบคอบ แต่ภาครัฐในขณะนั้น (แม้กระทั่งจนถึงตอนนี้) ก็ไม่ได้รับเอามาเป็นแนวทางการพัฒนา ยังคงมุ่งมั่นเห็นดีเห็นงามไปกับทฤษฎีการพัฒนาแบบภาวะทันสมัยอย่างสุดโต่ง จนในที่สุด ในปี พ.ศ. 2540 ผลพวงจากทฤษฎีภาวะทันสมัยที่ขับเคลื่อนด้วยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็หัน กลับมาทำร้ายประเทศไทยจนเกือบเอาตัวไม่รอด และในช่วงเวลาหลังจากนั้นเอง ที่แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ถูกพูดถึงกันมากขึ้น

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า หลักการตาม “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ถูก คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สังเคราะห์ความรู้ จนกลายเป็น “หลักสามห่วงสอง เงื่อนไข” ซึ่งประกอบด้วย (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ข, 2550)

1. ความพอประมาณ ซึ่งหลักการนี้ตรงกับหลักการพึ่งตนเองมากที่สุด กล่าวคือ ใน เศรษฐกิจพอเพียง เราจะต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุดก่อน เพราะการหวังพึ่งคนอื่น ไม่มีหลักประกันที่ แน่นอนว่า เข่าจะช่วยเรา หรือหากเข่าช่วยเราก็ไม่ได้หมายความว่าเข่าจะช่วยเราแบบไม่หวัง ผลตอบแทน และนอกจากการพึ่งตนเองแล้ว หลักนี้ยังครอบคลุมไปถึง ความพอดีในการสร้าง/ ผลิต/หา สิ่งที่มีไว้ครอบครอง ก็คือต้องไม่โลภหรือฟุ้งเฟ้อ มีน้อยก็ต้องใช้น้อย หากมีน้อยใช้มากก็จะ

ไม่พอประมาณ ก็จะเดือดร้อน ต่อเมื่อมีมากจึงจะใช้มากได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เมื่อรากฐานถูกสร้างจนมั่นคงแข็งแรงแล้ว ค่อยขยายขยาย ทำเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีมากขึ้น ก็ยังไม่สาย

2. ความมีเหตุมีผล หลักนี้จะเป็นตัวตรวจสอบให้กับหลักความพอประมาณ หมายความว่า ในกรณีที่เรายพยายามอย่างสุดความสามารถแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ก็ไม่ใช่เรื่องเสียหายที่เราจะไปขอความช่วยเหลือจากคนอื่น เพราะหากไม่ขอความช่วยเหลือ เราก็อาจไม่สามารถอยู่รอดได้ ยกตัวอย่างเช่น เราปลูกข้าวแล้วเกิดศัตรูพืชขึ้น เรายพยายามกำจัดทุกทางแล้ว ศัตรูพืชเหล่านั้นก็ไม่หมดไป ก็เป็นความจำเป็นที่เราจะต้องไปหาเกษตรจังหวัดหรือเกษตรอำเภอขอคำแนะนำในการกำจัดศัตรูพืชเหล่านั้น หรืออาจปรึกษาเพื่อนบ้านที่มีประสบการณ์แบบเดียวกับเรา เพื่อขอความเห็นว่าจะกำจัดศัตรูพืชเหล่านั้นอย่างไรดี กล่าวคือ หลักความมีเหตุมีผลจะทำให้เราเป็นคนไม่สุดโต่งจนเกินไป เป็นหลักที่ทำให้เรายอมรับว่า การพึ่งตนเองเป็นสิ่งที่สมควรทำ แต่ไม่ได้หมายความว่าเราจะขอความช่วยเหลือจากคนอื่นไม่ได้ ในกรณีที่เราไม่สามารถจัดการปัญหาได้ ลำพังเพียงคนเดียว

3. หลักภูมิคุ้มกัน ภูมิคุ้มกันสามารถมาได้จากสองทาง คือ จากประสบการณ์ตรงของเราเอง กับจากประสบการณ์ของผู้อื่นที่บอกเล่ากันมา ซึ่งการมีภูมิคุ้มกันที่ดี จะทำให้เราไม่ก้าวพลาดซ้ำๆ จะดำเนินชีวิตด้วยความรอบคอบและระมัดระวังมากขึ้น นอกจากนี้การศึกษาความผิดพลาดของผู้อื่นก็ถือเป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันให้กับเราอีกทางหนึ่งเพราะทำให้เราได้รู้ว่า ทำอย่างไรจึงผิดพลาด เพื่อเราจะได้ไม่ทำในลักษณะนั้น

นอกจากในระดับปัจเจกชนแล้ว เศรษฐกิจพอเพียงยังครอบคลุมถึงระดับองค์กรและระดับประเทศด้วย ดังปรากฏใน “เกษตรทฤษฎีใหม่” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ให้เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น ต้องดำเนินการเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 (พอเพียงในระดับครอบครัว) : ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวเองได้ ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 (พอเพียงในระดับชุมชน) : ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา และศาสนา

ขั้นที่ 3 (พอเพียงในระดับประเทศ) : ติดต่อร่วมมือกับองค์กรธุรกิจ เช่น แหล่งเงิน

(ธนาคาร) และแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) เป็นต้น ในการทำธุรกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์ (ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์, 2541) จากทั้งสามชั้นจะเห็นได้ว่า การพึ่งตนเองเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากมองในระดับการค้าระหว่างประเทศแล้ว การเน้นการส่งออกเพื่อดันจีดีพีให้โตขึ้นแต่เพียงอย่างเดียวไม่เป็นผลดีในระยะยาว เพราะเสมือนเป็นการฝากอนาคตไว้กับประเทศอื่น ซึ่งหากประเทศอื่นมีปัญหาจะทำให้เราเกิดปัญหาตามไปด้วย หากเรามีการผลิตที่เพียงพอ แล้วเก็บไว้เพื่อบริโภคภายในประเทศให้เพียงพอ ก่อน เมื่อเหลือจึงนำไปขาย ความเสี่ยงในลักษณะนี้ก็จะบรรเทาลง

อย่างไรก็ตาม หากพูดถึงหลักการพึ่งตนเองแล้ว แนวคิดที่ใกล้เคียงกับเศรษฐกิจพอเพียงก็มีอยู่หลายแนวคิดด้วยกัน เช่น แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวคิด วัฒนธรรมชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้ขาย และเจ้าของธุรกิจร่วมกันโดยใช้ทุนและทรัพยากรที่หาได้ในชุมชนนั้นๆ รวมไปถึงเทคโนโลยีในการผลิตหรือการจัดการซึ่งได้มาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นนั้นๆเอง (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2552: 127) ซึ่งในระดับที่ก้าวหน้ามากขึ้นของเศรษฐกิจชุมชน ก็คือการแลกเปลี่ยนผลผลิตของคนในชุมชนที่แต่ละบ้านก็ผลิตของต่างกัน เมื่อได้ผลผลิตมาแล้วก็นำมาแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งก็เข้าข่ายการลดการพึ่งพิงจากภายนอกเน้นการพึ่งตนเองเช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าแนวคิดของเศรษฐกิจชุมชน มีความคล้ายคลึงกับหลักการทฤษฎีใหม่อยู่พอสมควร นั่นคือมีการแบ่งเป็นลำดับขั้นความก้าวหน้า ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เศรษฐกิจชุมชนคือการเน้นการพึ่งตนเอง โดยใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเองมาผลิตสิ่งของเพื่อใช้อุปโภคและบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยน ลำดับขั้นต่อไปก็คือการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างครัวเรือนซึ่งหมายความว่า แต่ละครัวเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันหรือหมู่บ้านเดียวกัน และลำดับขั้นที่ก้าวหน้ามากที่สุดก็คือ การรวมกลุ่มภายในหมู่บ้านหรือตำบล เพื่อระดมความคิดและกำลัง ในการผลิตสินค้าเพื่อให้เป็นสินค้าของดีประจำหมู่บ้านหรือตำบลของตน เมื่อผลิตสินค้าได้แล้ว ก็เน้นใช้วิธีกระจายสินค้าแบบสมยอมดี นั่นคือการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างหมู่บ้านหรือตำบล ซึ่งในสมัยปัจจุบัน การกระจายสินค้าทำได้ง่ายกว่า และกว้างขวางกว่า เพราะการขนส่งมีความสะดวกกว่าสมัยก่อนมาก นอกจากการแลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้านแล้ว ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว รวมไปถึงการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย เราจะ

เห็นได้ในทุกวันนี้ก็คือ สินค้าจากตำบลต่างๆ ไม่ว่าจะของอุปโภคหรือบริโภคถูกวางขายตามที่แตกต่างกันเป็นจำนวนมาก ทั้งในห้างสรรพสินค้าและร้านค้าทั่วไป ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ดีที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสมควรจะสนับสนุนอย่างจริงจัง และควรสนับสนุนให้มากยิ่งขึ้น เพราะถือเป็นการส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชนได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และยังเป็นการสร้างชุมชนนั้นๆ ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนด้วย

จากทฤษฎีที่กล่าวมาจะเห็นจุดร่วมเหมือนกันก็คือ การปฏิเสธทฤษฎีภาวะทันสมัยว่าแท้จริงแล้ว ไม่ได้สวยงามอย่างที่วาดฝันไว้ มีปัญหามากมายที่เกิดขึ้นเมื่อนำทฤษฎีนี้มาใช้ และทั้งสามทฤษฎียังมองตรงกันว่า ปัญหาหลักมาจาก การที่ประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศกำลังพัฒนาพึ่งพาประเทศที่พัฒนาแล้วมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแหล่งเงินทุน หรือเทคโนโลยี ทำให้อำนาจต่อรองทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจของประเทศด้อยพัฒนาลดลง กลายเป็นประเทศบริวารของประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่ถูกประเทศที่พัฒนาแล้วมาดูดเอาทรัพยากรที่มีค่าไป โดยที่ประเทศด้อยพัฒนานั้นได้เพียงแค่ค่าจ้างหรือค่าแรงงานถูกๆ นอกจากนี้การพัฒนาที่เลียนแบบมาทั้งหมด ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ไม่จำเป็นจะต้องประสบความสำเร็จเสมอไป การพัฒนาแบบภาวะทันสมัยอาจประสบความสำเร็จได้ในประเทศหนึ่ง แต่เมื่อนำแบบอย่างเดียวกันไปใช้ในอีกประเทศหนึ่งก็ไม่สามารถรับประกันได้ว่าประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับประเทศก่อนหน้า เพราะสภาพภูมิอากาศ ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยม เชื้อชาติ ฯลฯ ที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศทำให้รูปแบบการพัฒนาไม่สามารถเหมือนกันได้

มุมมองที่มีต่อการแก้ปัญหาอันเกิดจากทฤษฎีภาวะทันสมัย ก็คือ การหันกลับมามองตัวเองเพื่อดูว่าตัวเรามีศักยภาพอะไรบ้าง แล้วทำในสิ่งนั้น ดังนั้นจึงไม่จำเป็นจะต้องพึ่งพาเทคโนโลยีหรือเงินทุนจากภายนอก หรือหากแม้ต้องพึ่งพา ก็จะพึ่งพาเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ไม่ใช่การพึ่งพาแบบทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศมีเสถียรภาพ แม้จะเกิดวิกฤติจากต่างประเทศแต่เราก็จะมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับวิกฤตินั้นๆ ได้ โดยไม่เสียหายมากนัก มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมมากขึ้น ภาระหนี้สินหรือภาระผูกพันในด้านอื่นๆ ที่มีต่อประเทศที่พัฒนาแล้วก็จะลดน้อยลง ในแง่การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศก็จะทำให้เราไม่ตกที่นั่งลำบาก คือสามารถวางตัวเป็นกลางได้ ไม่ฝักใฝ่ประเทศมหาอำนาจฝ่ายใด เพราะเราไม่จำเป็นที่จะต้องไปพึ่งประเทศใดประเทศหนึ่งมากนัก

2.4.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีการพัฒนา ความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory)

ทฤษฎีการพัฒนา ความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory) ได้ถูกพูดถึงครั้งแรกในงานประชุมสัมมนาองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization) ในปี ค.ศ. 1976 ซึ่งเป็นทฤษฎีการพัฒนาที่เกิดขึ้นเพื่อตอบโต้ทฤษฎีการพัฒนาทำให้ทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ใจความของทฤษฎีนี้ก็คือ การเน้นการใช้แรงงานอย่างเข้มข้นแทนการใช้ทุน โดยเทคโนโลยีที่ใช้ต้องเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับประเทศนั้นๆ ทั้งนี้จุดประสงค์ก็เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชากรในประเทศนั้นๆ ให้มีครบถ้วนเสียก่อน (ปกรณั ปรียากร, 2530: 43-48) ทั้งนี้ ที่องค์กรแรงงานระหว่างประเทศนำเสนอแนวคิดนี้ เพราะตลอดสิบห้าปีที่ทฤษฎีการพัฒนาทำให้ทันสมัย (Modernization Theory) มีอิทธิพลต่อการพัฒนาของโลก แม้จะได้สร้างการพัฒนาให้กับนานาประเทศมากมายในระยะเวลาอันรวดเร็ว แต่ขณะเดียวกัน ก็ได้สร้างปัญหามากมายให้กับนานาประเทศด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งปัญหาหลักๆ ที่ทฤษฎีการพัฒนาทำให้ทันสมัยสร้างไว้ ได้แก่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวย ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม

Garcia (1984 อ้างถึงใน สุรพล เศรษฐบุตร: 135) ได้เปรียบเทียบให้เห็นระหว่างทฤษฎีการพัฒนาทำให้ทันสมัยกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ว่ามีความแตกต่างกันในแต่ละประเด็นอย่างไรบ้าง ดังแสดงในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ตารางเปรียบเทียบทฤษฎีทำให้ทันสมัยกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน

ประเด็น	ทฤษฎีทำให้ทันสมัย	ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน
1. จุดมุ่งหมาย	เพิ่มพูนรายได้	ตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของคน
2. สาขาพัฒนาที่เน้น	การอุตสาหกรรม	การเกษตร
3. ชุมชนที่ให้ความสำคัญ	ชุมชนเมือง	ชุมชนชนบท
4. การจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนา	เน้นกลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคา / และลักษณะการผลิต	ใช้กลไกการตกลงทางการเมืองในชุมชนกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน
5. เครื่องชี้วัดการพัฒนา	รายได้ต่อหัว	สวัสดิการและคุณภาพชีวิตของคน
6. การเลือกใช้เทคโนโลยี	เทคโนโลยีก้าวหน้าส่วนใหญ่จากภายนอกประเทศ	เทคโนโลยีเหมาะสมและมาจากแหล่งภายในประเทศ
7. วิธีการผลิต	ใช้ทุนเข้มข้น	ใช้แรงงานเข้มข้น
8. แหล่งทุน	ภายใน / แต่ส่วนใหญ่ภายนอกประเทศ	จากแหล่งภายในชุมชน
9. สาขาการผลิต	ต่างสาขา ต่างผลิต	แบบผสมผสาน
10. วิธีการวางแผน	- กำหนดจากระดับบน - เน้นเศรษฐกิจเป็นหลัก - บริการด้านสังคมแก่ชุมชนชนบท	- กำหนดจากระดับล่าง - เน้นการบูรณาการทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม - เน้นการผลิตและการสร้างสวัสดิการของชุมชนชนบท

ความสอดคล้องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน

จากตารางเปรียบเทียบของ Garcia จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ค่อนข้างมาก กล่าวคือ ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานเน้นความสุขของประชาชนทุกมิติมากกว่าจะมองเรื่องรายได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งตรงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอนให้มีความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะในระดับปัจเจกบุคคลหรือในระดับประเทศ ในด้านสาขาการพัฒนา ก็ชัดเจนว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นไปที่การเกษตรมากกว่าอุตสาหกรรม แต่ทั้งนี้ทั้งสองทฤษฎีก็มีความคล้ายคลึงกันที่ว่า ไม่ใช่จะตัดอุตสาหกรรมทิ้งทั้งหมด แต่ให้คงไว้เฉพาะที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศเท่านั้น ในประเด็นเรื่องตัวชี้วัดการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานก็เห็นตรงกันคือ ความอยู่ดีกินดีของประชาชน และการมีความสุขของประชาชน มากกว่าที่จะวัดแค่รายได้ต่อหัวของประชากรเพียง

อย่างเดียว

ในประเด็นเรื่องเทคโนโลยีการพัฒนา จะเห็นได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานก็สอดคล้องกัน กล่าวคือ เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพราะทั้งสองแนวคิดเชื่อมั่นว่า แต่ละพื้นที่ แต่ละประเทศ มีความแตกต่างกัน เทคโนโลยีที่ใช้ได้ดีในประเทศหนึ่ง อาจล้มเหลวในอีกประเทศหนึ่ง การพึ่งพาเทคโนโลยีภายในประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่าการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แต่ทั้งนี้ทั้งสองแนวคิดก็ไม่ได้บอกว่า ให้ตัดเทคโนโลยีจากภายนอกทิ้งทั้งหมด เพียงแต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เห็นได้ชัดว่า การพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศมากเกินไป ทำให้ประเทศผู้พึ่งพาดกอยู่ในภาวะความเสี่ยง เพราะเมื่อประเทศที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีเกิดไม่พอใจ ก็อาจยกเลิกการให้บริการ สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในประเทศผู้พึ่งพาได้ ดังนั้นการพึ่งพาต่างชาติควรพึ่งพาเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ไม่ใช่พึ่งพาทั้งหมด

อีกประเด็นที่น่าสนใจ ก็คือ วิธีการวางแผน ทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานเห็นตรงกันว่า การพัฒนาควรเริ่มจากข้างล่างไปสู่ข้างบน กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบายหรือคัดค้านนโยบาย ที่พวกเขาได้รับผลกระทบ โดยมีแนวคิดที่ “คนในที่ใด ย่อมรู้ความต้องการและปัญหาของที่นั้นๆ ได้ดีที่สุด” ซึ่งต่างจากทฤษฎีการทำให้ทันสมัย ที่เน้นการพัฒนาให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน นำไปสู่การกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง ซึ่งในหลายๆ ครั้งประชาชนในบางพื้นที่ไม่ได้ต้องการสิ่งนั้นอย่างแท้จริง ซึ่งต่างจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานที่จะให้ความสำคัญกับคนในท้องถิ่น ดังนั้นโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงเกิดเพราะความต้องการจริงๆ ของคนในท้องถิ่นนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานแม้จะมีความสอดคล้องหลายๆ ด้านเมื่อเทียบกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่จุดที่แตกต่างก็มีอยู่เช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานเน้นไปที่ระดับมหภาค กล่าวคือเน้นการทำงานของภาครัฐเป็นหลักในการขับเคลื่อนประเทศ ลักษณะเหมือนกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานเรียกร้องให้ภาครัฐทำตามทฤษฎีนี้ ซึ่งจะแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่เรียกร้องแต่เพียงภาครัฐเท่านั้น แต่เรียกร้องให้ทุกภาคส่วนของสังคม ไปตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับรัฐบาลให้หันมาให้ความสำคัญกับหลักปรัชญานี้ ทั้งนี้ อาจกล่าวแบบสุดโต่งได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ไม่จำเป็นต้องให้ภาครัฐมาสนใจทำตาม เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้มุ่งเน้นแต่เฉพาะภาครัฐเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ถ้าภาครัฐให้ความสำคัญก็เป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้าภาครัฐไม่ให้ความสำคัญ ปังเจกบุคคลทั่วไป หรือองค์กรทางธุรกิจอื่นๆ ก็สามารถปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แต่เป็นเพียงทฤษฎีการพัฒนาเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอีกด้วย ดังนั้น แม้ภาครัฐจะไม่ให้ความสำคัญ แต่ปัจเจกบุคคลหรือองค์กรเอกชนหรือองค์กรที่เล็กลงมา ก็สามารถปฏิบัติตามได้ โดยไม่ต้องรอการสนับสนุนจากภาครัฐแต่อย่างใด

2.4.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับยุทธศาสตร์การพัฒนายั่งยืน

ในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา กระแสแนวคิดการพัฒนาได้เปลี่ยนไปจากเดิมมากพอสมควร กล่าวคือ ก่อนหน้านี้ แนวทางการพัฒนาจะถูกพูดถึงแค่เพียงรูปแบบเดียว นั่นคือ การพัฒนาโดยมีระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีเป็นหัวใจหลัก ซึ่งขับเคลื่อนด้วยความต้องการของผู้บริโภค แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาของทั้งโลก พบว่า แนวทางการพัฒนาดังกล่าวนี้อาจทำให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย ทั้งปัญหาใหม่และปัญหาเก่าที่ทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้การพัฒนาในลักษณะนี้ถูกโจมตีมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากนักวิชาการทั่วโลก รวมไปถึงพวก NGO ทั้งหมด การเสนอแนวทางการพัฒนาในรูปแบบใหม่จึงถือกำเนิดขึ้น ซึ่งก็มีหลายแนวคิด แต่แนวคิดหนึ่งที่ยอมรับไปทั่วโลกและถูกพูดถึงมากที่สุดในช่วงสิบปีที่ผ่านมา คือแนวคิด “การพัฒนายั่งยืน” (Sustainable Development)

แนวคิด “การพัฒนายั่งยืน” ถูกพูดถึงเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1972 ในรายงานของ บรุนด์ท์แลนด์ (Brundtland Report) ซึ่งเป็นคณะทำงานที่ศึกษาวิจัยผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติ ในรายงานดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่ผ่านมา มุ่งเน้นแต่ด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยละเลยมิติด้านนิเวศวิทยา ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2537 อ้างถึงใน เฟื่องอรุณ ปรีดีศิลป, 2555: 33) ต่อมาในปี ค.ศ. 1987 สหประชาชาติได้เผยแพร่รายงานฉบับนี้ พร้อมกับให้นิยามคำว่า “การพัฒนายั่งยืน” ว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยการพัฒนาดังกล่าวต้องไม่ไปลดความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นอนาคต (Sustainable development is a development that meet the needs of the present without

compromising the ability of future generation to meet their own needs)

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เผยแพร่โดยสหประชาชาติ มุ่งเน้นไปที่ 3 มิติ ซึ่งถูกขยายความในการประชุม World Summit ที่สหประชาชาติจัดขึ้นเมื่อปี 2005 ซึ่งต้องพิจารณาทั้งสามมิติร่วมกัน และให้ความสำคัญในระดับที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะแตกต่างจากแนวทางการพัฒนาแบบเดิมๆ ที่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดย 3 มิติที่ว่า ได้แก่

มิติแรก ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นเรื่องเร่งด่วนในปัจจุบัน เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าในปัจจุบันทุกวันนี้ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่รุนแรงมาก สาเหตุหลักมาจากการพัฒนาในรูปแบบเดิม ที่มุ่งเน้นแต่การพัฒนาทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มองถึงผลกระทบใดๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้นๆ การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติจำนวนมากมาตอบสนองความต้องการของคนโดยไม่มีแนวคิดในการอนุรักษ์หรือแนวคิดในการทดแทนเลย ทำให้เราจะเห็นภัยธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อย และรุนแรงมากขึ้นในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา

มิติที่สอง ด้านเศรษฐกิจ ปฏิเสธไม่ได้ว่าการพัฒนาในรูปแบบเดิมที่เน้นเฉพาะการพัฒนาทางเศรษฐกิจทำให้โลกใบนี้ มีความสะดวกสบายมากขึ้นจริง แต่ในความสะดวกสบายก็ต้องแลกมากับผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นในการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ มิติด้านเศรษฐกิจจะถูกเปลี่ยนบทบาท กล่าวคือ ในแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนยอมรับว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจมีความจำเป็น แต่ที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบเดิมเสมือนกำลังเดินไปในทางที่ผิด เพราะทำให้มิติความสมดุลย์ด้านอื่นๆ ถูกละเลยในการพิจารณาไปหมด และยังเป็นตัวการในการทำให้สมดุลย์ด้านอื่นๆ เสียหายด้วย ดังนั้นมิติด้านเศรษฐกิจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ โดยเน้นไปที่การทำธุรกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น ตัวอย่างเช่นการลงทุนในการลดใช้พลังงานภายในองค์กรทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน หรือการพัฒนาพลังงานทดแทนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าน้ำมัน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม เป็นต้น

มิติที่สาม ด้านสังคม การพัฒนาในรูปแบบก่อนหน้านี้ ที่ใช้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีเป็นตัวนำ ทำให้ปัญหาทางสังคมเพิ่มมากขึ้น เช่น การอพยพของคนในชนบทเข้ามาในเมืองเพื่อมาหางานทำ ทำให้ความสัมพันธ์ของครอบครัวไม่แน่นแฟ้นเหมือนในอดีต ช่องว่างของรายได้ที่ถ่างกว้างมากยิ่งขึ้นระหว่างคนรวยกับคนจน ที่กลายเป็นคำพุดยอดนิยมว่า “รวยกระจุก จนกระจาย” ปัญหา

เหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นไปทั่วโลก ดังนั้นในกรอบความคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่สามารถที่จะละเลยมิติด้านสังคมได้ ดังนั้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจในกรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และผลกระทบที่สังคมจะได้รับด้วย เช่น ต้องคำนึงถึง การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของคนจนต้องทำได้ง่ายขึ้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ซึ่งต่างจากการพัฒนาในรูปแบบก่อนหน้า ที่สนใจแต่เพียงตัวเลขการเจริญเติบโตเพียงอย่างเดียว

นอกจากการประชุมในงาน World Summit แล้ว ภายหลังได้มีนักวิชาการมากมายออกมาต่อ ยอดแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังเช่น Barde (อ้างถึงใน ไพโรจน์ ภัทรนารกุล, 2551: 272) ที่จำแนกการพัฒนาที่ยั่งยืนออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก คือการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นเศรษฐกิจโลก (Global Economic Approach) คือการลดจำนวนประชากร สร้างกิจกรรมหรือลดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากร ปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้า เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น แนวทางที่สอง คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศน์ (Environmental or Ecological Approach) เป็นแนวทางที่มุ่งรักษาทุนสิ่งแวดล้อมโดยประยุกต์หลักการจัดการเพื่อให้หลักประกันว่าทรัพยากรธรรมชาติจะถูกใช้ไปอย่างเหมาะสม มีการอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทั้งสองแนวทางนี้ Barde เห็นว่าต้องดำเนินควบคู่กัน

Pairote Pathranarakul (อ้างถึงใน ไพโรจน์ ภัทรนารกุล, 2551: 273) ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาและได้เสนอกรอบนโยบายการจัดการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือความผาสุก ความอยู่ดีมีสุข หรือความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนอย่างต่อเนื่อง (sustained human well-being) มีองค์ประกอบของความยั่งยืน ประกอบด้วยปัจจัยที่ประสานสัมพันธ์เป็นระบบที่เกื้อหนุน รวม 6 องค์ประกอบได้แก่ 1) ความเป็นธรรมในสังคม 2) ความอยู่รอดด้านเศรษฐกิจ 3) ความสมดุลของระบบนิเวศน์ 4) การอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติ 5) การยอมรับเทคโนโลยีที่เหมาะสมและ 6) การเสริมสร้างสมรรถนะด้านสถาบัน ซึ่ง Pairote เห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนมีรากฐานสำคัญจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับหลักคิดแนวพุทธ ที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งนำไปสู่ความร่มเย็น

และความสุขอย่างแท้จริง

ยุทธศาสตร์การพัฒนายั่งยืนของประเทศไทย

หลักฐานที่พอจะถือเป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญที่จะทำให้เราได้รับทราบว่า ในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะดำเนินไปในทิศทางไหน ก็คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่ง ณ ขณะนี้ (ปีพ.ศ.2556) ประเทศไทยกำลังอยู่ในแผนฉบับที่ 11 ก่อนที่จะกล่าวถึงสาระสำคัญของแผนพัฒนาฯที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายั่งยืน จำเป็นที่จะต้องย้อนไปมองจุดกำเนิดของแผนพัฒนาเสียก่อน

จุดกำเนิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มจากรัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ตัดสินใจรับเอาสหรัฐอเมริกามาเป็นพี่เลี้ยงคนสำคัญให้กับประเทศไทย ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้แนะนำว่า จำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องวางแผนการพัฒนาที่ชัดเจนเพื่อจะได้รู้ว่า มีสิ่งใดบ้างที่ประเทศไทยจะต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกจึงได้ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2504

ด้วยเหตุที่รัฐบาลในขณะนั้นรับเอาประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นพี่เลี้ยง ทำให้แนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับแรกก็จึงเป็นไปตามที่สหรัฐอเมริกาแนะนำ นั่นคือ การมุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา รางรถไฟ ตามแบบอย่างที่เหมาะสมความสำเร็จมาแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกาเองรวมไปถึงประเทศในแถบยุโรป นับจากนั้นเป็นต้นมา แผนพัฒนาในฉบับต่อมา สาระสำคัญก็ไม่ได้ต่างไปจากฉบับแรกมากนัก คือเน้นการสร้างงานในเมือง เน้นพัฒนาอุตสาหกรรม เน้นการขยายตัวของสังคมเมืองหรือชุมชนเมือง เน้นการเพิ่มขึ้นของตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เน้นเพิ่มกำลังคนให้มากขึ้น ซึ่งเห็นได้ชัดว่า การพัฒนาในลักษณะนี้ คือการพัฒนาตามแบบอย่างทฤษฎีภาวะทันสมัย โดยประเทศไทยได้ดำเนินการพัฒนาประเทศในลักษณะนี้นับตั้งแต่แผนพัฒนาฯฉบับแรก จนถึงแผนพัฒนาฯฉบับที่สี่ ซึ่งหากนับเวลา ก็จะเท่ากับ 20 ปีพอดี (ทักษ์ เกลิมเตียรณ, 2542: 282)

จุดเปลี่ยนของแผนพัฒนาฯมาอยู่ในฉบับที่ห้า (พ.ศ. 2525-2529) ภายหลังจากใช้แผนพัฒนาฯมา 20 ปีติดต่อกัน ทำให้ปัญหาเริ่มเห็นชัดมากขึ้น เช่น เรื่องเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การใช้จ่ายเกินตัวทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน โครงสร้างเศรษฐกิจโดยรวมอ่อนแอไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับ

สถานการณ์ที่เปลี่ยนไป การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจยังคงกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และพื้นที่ภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ ปัญหาสังคม และปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการขยายตัวและทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้แนวคิดที่ถูกรับรองอยู่ในแผนพัฒนาฉบับนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสื่บบก่อนหน้า คือหันมาสนใจความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2542: 295)

และจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งก็เกิดขึ้นในแผนพัฒนาฉบับที่แปด เพราะเป็นปีที่เริ่มเข้าสู่ “วิกฤติต้มยำกุ้ง” (พ.ศ.2540-2544) ทำให้ความสนใจในเรื่องความสมดุลของทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมถูกนำมาพูดถึงอย่างเข้มข้นอีกครั้งหนึ่ง โดยในฉบับนี้ยังเพิ่มเติมอีกเรื่องหนึ่งเข้าไปคือ “การพัฒนาคน” เพราะก่อนหน้านี้เชื่อว่า การพัฒนาแต่เพียงเศรษฐกิจอย่างเดียวก็จะทำให้คนสุขสบายตามไปเอง แต่เมื่อเวลาผ่านไป เหตุการณ์ต่างๆ ได้พิสูจน์แล้วว่า การพัฒนาคนต้องมาก่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว เศรษฐกิจก็จะมีเสถียรภาพ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงแผนฉบับก่อน ๆ ก็จะสามารถถูกแก้ไขได้ หากคนมีความสามารถเพียงพอ

การบรรจุ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ดังที่บอกไปในย่อหน้าที่แล้วว่า นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด ที่ได้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาจากการเน้นที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว มาเน้นการเติบโตที่สมดุลมากขึ้นระหว่าง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นลำดับต้นๆ และเพื่อความต่อเนื่องของการทำงาน สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงนำเอา “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” บรรจุเข้าไปในแผนพัฒนาสำหรับประเทศไทย ในฉบับที่เก้า (2545-2549) เพราะเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาที่สมดุล ไม่มุ่งเฉพาะตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่สังคมและสิ่งแวดล้อมก็ต้องได้รับการคำนึงถึงด้วย

ในแผนพัฒนาฉบับที่ 10 ซึ่งใช้ในช่วง พ.ศ. 2550-2554 “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ก็ได้รับความสำคัญเพิ่มมากขึ้น คือได้รับยกย่องให้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ให้ประเทศมีการพัฒนาที่สมดุลมากกว่าที่เป็นอยู่ การกระจายรายได้มีความทั่วถึง และเป็นธรรม ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนจะต้องถูก

ทำให้ลดลงมากกว่าเดิม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายจะต้องมีมากขึ้นและเห็นผลเป็นรูปธรรม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมก็เป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง กิจกรรมใดๆ ทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน จะต้องนำเอาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไปเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดวัดความคุ้มค่าของกิจกรรมนั้นๆ ด้วย (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: พ-พ)

นอกจากการบรรจุ “เศรษฐกิจพอเพียง” ลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพ.ศ. 2550 ยังได้ระบุเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในมาตรา 83 ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (ราชกิจจานุเบกษา, 2550: 25) ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงมีฐานะในการเป็นแม่แบบในการนำพาประเทศไทยไปสู่หนทางแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกันขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาดังกล่าวนี้ให้ประสบผลสำเร็จ

2.5 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคส่วนต่างๆ

ในหัวข้อนี้จะเป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นว่า ในประเทศไทยมีการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคส่วนใดบ้าง และภาคส่วนนั้นๆ มีการขับเคลื่อนอย่างไร ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้หนังสือ “คู่มือกลางเกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม” ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นหลักในการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

โดยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แยกออกเป็น 4 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม

2.5.1 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1) มีการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2556 ซึ่งกำหนดให้คณะรัฐบาลวางแผนนโยบาย จัดทำงบประมาณให้เกิดผลสัมฤทธิ์และคุ้มค่า ตลอดจนอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีให้แก่ผู้บริหารใน

ระดับต่างๆของภาครัฐและเอกชน โดยสถาบันพระปกเกล้า

3) กำหนดให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกำหนดให้เป็นนโยบายรัฐบาลอย่างชัดเจน ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ทุกๆขั้นตอนของการบริหารราชการแผ่นดิน

4) ลงทุนก่อสร้างในโครงการขนาดใหญ่ เช่น เชื้อเพลิงปิโตรเลียม และลงทุนในโครงการระยะยาวที่ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชน การศึกษา และการสาธารณสุข

5) การบรรจุหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และเพิ่มความเข้มข้นยิ่งขึ้นในฉบับที่ 10 และ 11 ตามลำดับ

6) ธนาคารแห่งประเทศไทยได้น้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปกำหนดมาตรการอย่างเข้มข้นในการกำกับดูแลการเงินของชาติ จึงทำให้ประเทศไทยมีภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2550

7) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้กำหนดคุณสมบัติของข้าราชการ ทั้งตำรวจ ทหาร พลเรือนตลอดจนจัดการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นข้าราชการที่ดีมีคุณธรรม(สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: 3-49 – 3-52) ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จากรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำแผนที่เดินทาง (Road Map) เศรษฐกิจพอเพียง ของสถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม, มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2551 พบว่า ความแตกแยกภายในชุมชน ความมีวัฒนธรรมของระบบราชการที่แข็งแกร่ง และการมีกลุ่มอิทธิพลหลายกลุ่มในแต่ละพื้นที่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมไม่ค่อยมีความคืบหน้า ในส่วนชุมชนที่ประสบความสำเร็จเป็นเพราะผู้นำมีความเข้มแข็ง สามารถระดมทรัพยากรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนมาขับเคลื่อนโครงการพัฒนาได้เป็นอย่างดี

แต่หากกล่าวเฉพาะส่วนที่ขับเคลื่อน สามารถระบุได้ดังนี้

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมของชุมชน เช่น การเปิดให้ใช้สถานที่ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานรองรับ และการนำวิทยุชุมชนมาเป็นสื่อกลาง

ในการขับเคลื่อนโครงการฯ

2) สถาบันพระปกเกล้า สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานในการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชาวบ้านตามท้องถิ่นต่างๆ(สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: 3-65)

2.5.2 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเอกชน

1) มีการกำหนดมาตรฐานธุรกิจตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการสังเคราะห์มาจากการทบทวนศึกษาองค์กรธุรกิจแบบยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์องค์กรธุรกิจที่ได้รับรางวัลพระราชทานชนะเลิศธุรกิจแบบเศรษฐกิจพอเพียงจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว¹

2) มีการจัดตั้งมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภาคอุตสาหกรรม มาตรฐานเลขที่ มอก. 9999

3) มีการจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้บริหารระดับสูงของบริษัทต่างๆในประเทศไทยอยู่เป็นประจำ เพื่อร่วมกันติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเอกชนว่ามีปัญหาอย่างไร และร่วมกันหาทางแก้ไข เพื่อให้มีความเป็นเอกภาพและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: 1-2)

2.5.3 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา

1) มีการบรรจุปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปี พ.ศ. 2544 แต่เริ่มใช้จริงในปี พ.ศ. 2548

2) กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และมูลนิธิสยามกัมมาจล สนับสนุนให้ “สถาบันการศึกษาพอเพียงแบบอย่าง” ที่สมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 135 แห่ง พัฒนาตนเองสู่การเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ตาม

¹ รายละเอียดตัวชี้วัดต่างๆ ดูได้ใน คณะทำงานวิชาการ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คู่มือกลางเกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม, 2556 : 3-90 – 3-95

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา”

3) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้คุณลักษณะ “อยู่อย่างพอเพียง” เป็นจุดเน้นคุณภาพของผู้เรียน มีการประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) เพื่อประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของชาติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะยาว

4) มหาวิทยาลัยต่างๆ มีการคิดหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่บุคคลทั่วไป และมีการพัฒนาตำราโดยวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

5) สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นองค์กรหลักประสานความร่วมมือคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 13 แห่งจากทุกภูมิภาค ดำเนินการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีพครูเพื่อเตรียมความพร้อมให้ครูในอนาคต

6) กระทรวงศึกษาธิการจัดการบรรจุปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบในระยะยาว (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556 : 3-136)

2.5.4 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคประชาสังคม

1) บรรจุการให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสู่ระดับจังหวัดและภายนอก ลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และต่อเนื่องในฉบับที่ 11

2) กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ส่งเสริมและสนับสนุนหมู่บ้านทั่วประเทศให้ดำเนินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้จัดทำดัชนีชี้วัดเพื่อแบ่งระดับความพอเพียงของแต่ละหมู่บ้าน และประกาศให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

3) สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้จัดประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งเป็นหลายระดับ ทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร ที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไป

ประยุกต์ใช้จนประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างให้บุคคลทั่วไปหรือองค์กรอื่นๆ ได้ศึกษาและนำไปปรับใช้ให้เข้ากับตนเอง (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556 : 4-1)

2.6 เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะวาทกรรม

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2555: 23-29) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นวัฒนธรรมมากกว่าวิธีการ(มากกว่าปรัชญาด้วย) เพราะจำเป็นต้องมีโครงสร้างทางสังคมและการเมืองเป็นตัวสนับสนุนด้วย ถ้าพึ่งแค่แนวคิดการใช้ชีวิตอย่างสมถะพออยู่พอกิน ไม่สามารถทำให้คนทั่วไปอยู่รอดได้ เพราะหากสังคมและการเมืองยังเป็นไปในลักษณะ ฝ่ายที่ได้ก็ได้ทั้งหมด ฝ่ายที่เสียก็เสียทั้งหมด คนที่ยากจนก็จะไม่มีหลักประกันในชีวิต ก็ไม่มีทางจะพอเพียงได้

ประเทศจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร ในเมื่อ คนจนส่วนใหญ่ของประเทศ ยังขาดที่ดินทำกิน หรือแม้แต่ขาดที่อยู่อาศัยที่ถูกละเลย (การขาดที่ดิน ก็ทำให้ไปทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่ได้) และเมื่อเจ็บป่วยก็ต้องมีระบบการรักษาที่คนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถเข้าถึงได้ มิเช่นนั้น การจีปิ้นเพื่อหาเงินค่ารักษาก็จะต้องมีให้เห็น ซึ่งการจีปิ้นก็แสดงถึงความไม่พอเพียงอย่างรุนแรง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555: 36-39)

การที่รัฐเปลี่ยนชื่อโครงการต่างๆ ให้มีคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นส่วนหนึ่งในชื่อโครงการ ทำให้โครงการนั้นๆ ปลอดภัยจากคำวิพากษ์วิจารณ์ และการพยายามนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการผลิตด้านอื่นนอกจากภาคการเกษตร โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ที่เชื่อว่าการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการลงทุนจะเพิ่มความรอบคอบและไม่สุ่มเสี่ยง ซึ่งนิธิมองว่า โดยปกติ การทำธุรกิจทั่วไปหลักการนี้ก็เป็นหลักการพื้นฐานอยู่แล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องอ้างเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามา และในความเห็นของนิธิได้พยายามเน้นถึงความสำคัญของรัฐ ในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดขึ้นของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในทุกระดับ (โดยเฉพาะกลุ่มคนระดับล่าง) แต่รัฐส่วนใหญ่ ทำแค่ยกย่องเชิดชู และปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปตามขบวนการเหมือนเดิม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555: 61-66)

แอนดรูว์ วอล์กเกอร์ (2551: 58-69) นักวิชาการไทยศึกษา จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ได้ให้สัมภาษณ์แก่กองบรรณาธิการวารสาร “ฟ้าเดียวกัน” ความตอนหนึ่ง ว่า

เศรษฐกิจพอเพียงคือการกำกับควบคุมจากชนชั้นนำ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ไม่ได้สะท้อนสภาพความเป็นชนบทที่แท้จริงของสังคมไทย โดยเฉพาะเวลาพูดถึงเกษตร

ทฤษฎีใหม่มั่นใจอยู่กับทัศนะที่ว่าเกษตรกรรมมีศักยภาพที่จะเป็นฐานรองรับความ เป็นอยู่อย่างพอเพียงของท้องถิ่น ซึ่งผมไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าเกษตรกรรมมี ศักยภาพที่จะเป็นฐานรองรับความพอเพียงของท้องถิ่นได้ พุดง่าย ๆ คือว่า ทรัพยากรทางการเกษตรมีไม่เพียงพอสำหรับรองรับวิถีชีวิตที่คนในชนบท ต้องการ อาจจะมีเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานแบบพอยังชีพเท่านั้น แต่ นั้นไม่ใช่วิถีชีวิตที่คนชนบทสนใจ พวกเขาต้องการให้ลูกได้รับการศึกษา ต้องการ พัฒนาที่อยู่อาศัย อยากดูโทรทัศน์ อยากมีอินเทอร์เน็ตที่บ้าน ฯลฯ เราเห็น เศรษฐกิจที่หลากหลายในพื้นที่ชนบท เพื่อรองรับความคาดหวังต่างๆ ในวิถีชีวิต ชาวบ้านในชนบทไม่สามารถที่จะพึ่งพาแต่เกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวได้ ปัจจุบัน การทำเกษตรภายในหมู่บ้านไม่สามารถพึ่งตนเองได้เต็มร้อยอีกแล้ว แต่ การเกษตรภายในหมู่บ้านต้องการพึ่งพิงจากภายนอกอย่างมาก ซึ่งมันต่างจาก แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ทุกคนได้รับรู้ที่ว่า ให้ลดการพึ่งพาคนอื่น ให้พึ่งพา ตนเองมากที่สุด นอกจากนี้จากการที่ได้พูดคุยกับชาวบ้านทำให้ได้รับรู้ว่า แท้จริง แล้วชาวบ้านต้องการเข้าถึงตลาด ต้องการเข้าถึงบริการที่ภาครัฐจัดให้ เป็นความ ต้องการที่มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยซ้ำ เช่นต้องการเข้าถึงตลาดแบบทางตรง ไม่ผ่านพ่อค้า คนกลางเพื่อจะได้ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เพราะพวกเขาคิดว่า พวกเขายังได้รับสิทธิ ในการเข้าถึงได้ไม่เต็มที่ หรือพูดง่าย ๆ คือ สิทธิในการเข้าถึงบริการและตลาดของ ชาวบ้านยังไม่เท่าเทียมกับคนในเมือง (แอนดรู วอล์กเกอร์, 2551: 64)

นอกจากนี้แอนดรูว์ยังได้นำเสนออีกว่า

ชาวบ้านที่ผมทำงานด้วยไม่ได้โง่ เพราะชาวบ้านรู้ว่าต้องทำอะไรจึงจะได้เงิน สนับสนุนจากรัฐ นั่นคือการคิดโครงการโดยมีคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” อยู่ในชื่อ นั้น แคนี่ภาครัฐก็จะให้ความสนใจมากขึ้น ซึ่งจะเห็นว่า ชาวบ้านก็ใช้ประโยชน์ จากเศรษฐกิจพอเพียงในการทำให้อายุขัยของเขาดีขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ พวกเขา ชาวบ้านเคารพความคิดนี้เพราะเป็นความคิดของในหลวง แต่พวกเขาก็บอกว่ามัน ไม่สอดคล้องกับชีวิตของเขา สิ่งที่แอนดรูว์ยกตัวอย่างอย่างแรกก็คือ การที่วันหนึ่ง แอนดรูว์นั่งทานอาหารร่วมกับชาวบ้านครอบครัวหนึ่ง สัญญาณภาพโทรทัศน์ของ

บ้านหลังนั้นชำแอ่มาก เรียกว่าไม่ชดเอาเลย ชาวบ้านเลยบอกว่า ขอโทษด้วย อาจารย์ นี่เป็นโทรทัศน์ของในหลวง แอนดรูว์จึงถามว่าหมายความว่ายังงัย ชาวบ้านจึงตอบว่า “ทีวีพอเพียง” ซึ่งพวกชาวบ้านจะใช้วิธีนี้เวลามีอะไรที่ดีไม่เพียงพอก็จะบอกว่า นี่ละ “พอเพียง” (แอนดรู วอล์กเกอร์, 2551: 63)

สามชาย ศรีสันต์ (2555: 185-219) ได้เสนอบทความที่ชื่อว่า “ระบบความคิดเชิงคำสั่งในวาทกรรม “ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง” โดยสามชายให้ความเห็นว่า จากการพยายามของทุกภาคส่วนในสังคมไทยในการจะทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหลักหรือยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศ การนำเสนอเศรษฐกิจพอเพียง ภาพใหญ่ที่ถูกเน้นออกมาเป็นไปในเชิงภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เสมือนประหนึ่งว่า การดำรงชีพแบบเกษตรดั้งเดิมคือวิถีชีวิตแบบพอเพียง คือการเน้นการผลิตเพื่อเก็บไว้กินเองในครอบครัว เมื่อเหลือจึงค่อยนำไปจำหน่าย

โดยกระบวนการของการนี้ เริ่มต้นเป็นรูปธรรมจริงๆ ก็คือหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 เมื่อรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ขึ้นมามีอำนาจที่ได้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 โดยบรรจุไว้ในมาตรา 83 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงกลายเป็นสภาพบังคับที่ทุกภาคส่วนต้องปฏิบัติตาม ขั้นตอนต่อมาคือการ ตั้งตัวแทนภาคประชาชนเพื่อเผยแพร่ความพอเพียง โดยเน้นไปที่บุคคลหรือหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้ว ผู้เขียนบทความนี้ตั้งข้อสังเกตว่า บุคคลที่ถูกยกย่องให้เป็น “ปราชญ์ชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง” หลายคนไม่ได้เป็นเกษตรกรที่ยากจนข้นแค้น แต่ละคนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และเป็นผู้ที่เคยล้มเหลวจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวตามแนวทางทุนนิยมมาแล้ว แต่ไม่ได้มีการตรวจสอบอย่างจริงจังว่าปัจจัยอื่นๆ ผลหรือไม่ เช่น ใกล้เคียงน้ำ ดินอุดมสมบูรณ์ ซึ่งก็ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ขาดไม่ได้เลยในการจะทำการเกษตรไม่ว่าจะเชิงเดี่ยวหรือผสมผสานให้สำเร็จ นอกจากนี้วิธีการปรับปรุงที่ดินดังกล่าวต้องแลกด้วยเงินจำนวนมากในการปรับปรุงที่ดินใหม่ ซึ่งเป็นไปได้ยากที่เกษตรกรรายอื่นๆ ที่มีเงินทุนไม่มากนักจะสามารถเปลี่ยนแปลงตามบรรดา “ปราชญ์”ทั้งหลายได้ (สามชาย ศรีสันต์, 2555: 192)

นอกจากนี้ ยังได้มีการผนวกรวมการพัฒนาในแบบอื่นๆ ให้กลายมาเป็นหนึ่งในรูปแบบของการพัฒนาแบบ เศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย ซึ่ง วัฒนธรรมชุมชนถือเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดในกรณีนี้ ที่บรรดานักวิชาการที่สนับสนุนแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เช่น เสรี พงศ์พิศ, อภิชาติ พันธ์เสน หรือ

นายแพทย์ประเวศ วะสี ในระยะหลังหันมาพูดแต่เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่านักวิชาการเหล่านี้จะทิ้งแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เพียงแต่คิดว่ามันสามารถเข้ากันได้เป็นอย่างดีกับเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งที่วัฒนธรรมชุมชนต่อต้านระบบตลาด เน้นการพึ่งพิงตนเอง แต่เศรษฐกิจพอเพียงยอมรับระบบตลาด トラบเท่าที่ไม่ไปกระทบคนอื่น และเน้นการพึ่งพิงตนเอง (สามชาย ศรีสันต์, 2555: 201)

อีกประเด็นหนึ่งที่บทความนี้เสนอได้อีกอย่างน่าสนใจก็คือ สามชายเสนอว่าเศรษฐกิจพอเพียงสร้างภาพให้บรรดาแรงงานอพยพทั้งหลายเป็นพวกไม่รู้จักพอ และเป็นพวกที่ละเลยหน้าที่ของตนที่ชนบทและเป็นพวกที่สร้างความเดือดร้อนให้สังคมโดยรวม โดยละเลยความจริงที่ว่า เพราะคนพวกนี้เพียงแค่ทำการเกษตรเพียงอย่างเดียวไม่สามารถดำรงชีพอยู่ได้ตลอดทั้งปี จำเป็นที่จะต้องอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองเพื่อหาอาชีพอื่นทำ ให้สามารถมีเงินเลี้ยงดูตนเอง และเหลือเฟือพอ(ซึ่งบางครั้งก็ไม่เพียงพอ)ในการส่งกลับไปให้ทางบ้านที่ชนบทอีกทีหนึ่ง คนเมืองเองก็ถูกทำให้คิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่ตนสามารถอุ้มชูได้ สนับสนุนได้ โดยการไปศึกษาดูงาน หรือไปพักค้างคืนตามโฮมสเตย์ต่างๆ สัมผัสบรรยากาศชีวิตธรรมชาติช้าๆ ค่ำคืน หลังจากนั้นก็ซื้อของที่เป็ผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน ซึ่งทำให้การใช้เงินเพื่อการพักผ่อนของบรรดาคนเมืองมีคุณค่ามากขึ้น เพราะเป็นการไปสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชนบท ในแง่นี้ความพอเพียงในระดับหมู่บ้านจึงไม่ได้มีความหมายแบบตรงไปตรงมา แต่เป็นความพอเพียงที่คนเมืองอยากเห็น ซึ่งคนในชนบทก็จัดให้เพื่อจะได้ดึงดูดจากการใช้จ่ายของคนเมือง (สามชาย ศรีสันต์, 2555: 202)

ประเด็นสุดท้ายที่น่าสนใจสำหรับบทความนี้ก็คือ ผู้เขียนบทความเห็นว่า (ซึ่งตรงกับบรรดาผู้วิจารณ์เศรษฐกิจพอเพียงทุกท่าน) เศรษฐกิจพอเพียงเปิดพื้นที่ให้คนมีอันจะกินหรือคนรวยมีคำอธิบายได้มากกว่าคนยากจน หรือคนขัดสน เพราะในความเป็นจริง คนยากจนขัดสนไม่มีทางที่จะพอเพียงได้ ก็ในเมื่อยังมีข้าวไม่พอจะกินในแต่ละวัน เสื้อผ้ายังมีใส่ไม่ครบทั้งเจ็ดวัน แล้วจะให้พอเพียงได้อย่างไร ทุกการกระทำก็ย่อมเข้าข่ายค้ำฉิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด ซึ่งก็อยู่ในเกณฑ์ไม่เพียงพอทั้งนั้น ในบทความได้มีการยกตัวอย่าง คนรวยทั้งหลายที่ให้นิยามเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีทางของตนซึ่งส่วนใหญ่ จะอ้างอิงจากพระราชดำรัสอันสำคัญของในหลวงที่เคยตรัสว่า “...พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ให้เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ” ซึ่งคนรวยทั้งหลายก็ได้ทำตามที่พระองค์ตรัสจริงๆ โดยการมีบ้านหลังใหญ่โต และมีหลายหลัง มี

รตราคาระดับหลายล้านและมีหลายคัน ใช้เสื้อผ้า รองเท้า เข็มขัด ที่เป็นของแบรนด์เนม เพราะคนรวยเหล่านี้มีอิทธิพลที่สามารถหาซื้อได้โดยไม่เคอะหวั่น ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (สามชาย ศรีสันต์, 2555: 216)

จากการที่ได้รวบรวมความเห็นต่างเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ข้างต้น สิ่งที่น่าสนใจสังเกตได้จากบทความทั้งหมดพบว่า มีจุดร่วมที่เหมือนกันอยู่สามจุดใหญ่ๆ นั่นคือ

1. การวิจารณ์ไปที่ตัวบุคคล เช่น ข้อวิจารณ์ที่กล่าวว่า พระองค์นำเสนอให้คนในประเทศรู้จักพอเพียง แต่ตัวพระองค์เองกลับมีชื่อเสียงอันดับหนึ่งในบรรดาราชวงศ์ที่ร่ำรวยที่สุดในโลก ในขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชาชนไทยยังอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ และบรรดาบุคคลที่ใกล้ชิดพระองค์ รวมไปถึงบุคคลอื่นๆ ที่กล่าวยกย่องเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีฐานะอยู่ในระดับร่ำรวยทั้งสิ้น

2. การวิจารณ์ถึงการนำไปประยุกต์ใช้ ดังจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าใครก็ตามก็สามารถดำเนินตามวิถีแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ ขึ้นอยู่กับการตีความของแต่ละคน คนรวยมีรถสิบล้อคันบ้านสิบลหลัง ก็ถือว่าพอเพียงหากมีเงินเพียงพอที่จะซื้อ แต่คนจนการมีบ้านสักหลังก็อาจดูไม่พอเพียงได้หากต้องไปกู้ยืมเงินมาเพื่อสร้างหรือซื้อบ้าน ทั้งนี้ก็มาจากราชดำรัสของในหลวงเองที่เปิดพื้นที่ไว้อย่างกว้างขวางในการตีความเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งที่ในตอนแรกๆ ก็เป็นที่ชัดเจนว่าทรงมุ่งเน้นด้านเกษตรกรรมและชนบทเป็นหลัก แต่พระราชดำรัสระยะหลังๆ กลับขยายขอบเขตการอธิบายไปในส่วนอื่นๆ มากขึ้น จนทำให้ความหมายคลุมเครือลงมากขึ้นไปอีก

3. การวิจารณ์ถึงเบื้องหลังของแนวคิดนี้ ว่าเป็นเพียงวาทกรรมรูปแบบหนึ่งที่สร้างขึ้นเพื่อดำรงความชอบธรรมของชนชั้นนำ ในการเป็นผู้นำด้านความคิด และธำรงไว้ซึ่งสถานภาพในการผลิตความดี ความถูกต้อง และใครก็ตามที่ผิดแผกไปจากนี้ก็จะถูกตราหน้าเป็นพวกชั่วร้าย เป็นพวกไม่รู้จักรพอ ดังที่บรรดาแรงงานอพยพทั้งหลายถูกมองว่าเป็นพวกไม่รู้จักรพอ ไม่รู้จักหน้าที่ของตน (สามชาย ศรีสันต์, 2555)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อถกเถียงดังกล่าว สามารถตอบได้ ดังนี้

1. การวิจารณ์ไปที่ตัวบุคคลนั้น เสมือนเป็นความพยายามจงใจเบี่ยงเบนความสนใจของผู้อ่านในสาระสำคัญออกไป ทำให้เนื้อหาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ถูกพูดถึง ทั้งนี้สามารถตอบได้ว่า การที่คนที่มีฐานะร่ำรวยนั้น จะให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการพัฒนา

ประเทศที่เน้นความสมดุลย์ ความรอบคอบ ความพอประมาณ ก็เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ ไม่จำเป็นว่า คนที่ต้องการช่วยเหลือคนจนหรือคนด้อยโอกาสจะต้องเป็นคนจนด้วยกัน ดังนั้นในประเด็นเรื่อง การโจมตีไปที่ ทรัพย์สินที่ถือครองของในหลวงและผู้สนับสนุน จึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถอ้างได้

2. เป็นความเข้าใจผิดที่คิดว่า ผู้ที่ดำเนินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้อง ห้ามรวย ห้ามใช้เทคโนโลยี (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2552 : 375) แต่แท้จริงแล้วเมื่อกลับไปดูพระราชดำรัสของ ในหลวงที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่ามีประโยคสำคัญอยู่ นั่นคือ “ต้องไม่ เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพของตน” นั้นหมายความว่า จะใช้ของแพง ของ หูหระ ก็ต้องดูความสามารถในการหาเงินของตนด้วยว่า พอประมาณกับของที่ยอยากได้หรือไม่ การ ได้มาของสิ่งเหล่านั้นไป “เบียดเบียน” ใครหรือเปล่า และควรต้องมีเหตุผลรองรับด้วยว่า ที่เราต้อง ใช้ของแพง ของหูหระ มีเหตุผลที่ดีพอรองรับหรือเปล่า

และหากพูดถึงในระดับประเทศ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ห้ามการพัฒนาหรือ ห้ามความเจริญ แต่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นความมั่นคงของฐานรากก่อน คือควรทำให้ ประชาชนในประเทศมีความอยู่ดี กินดีก่อน ค่อยมุ่งพัฒนาในด้านอื่นๆ

3. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลหรือองค์กรที่มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานงาน ไม่ได้ทำให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดูเลือนลอย หรือไร้แก่นสารแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ยิ่งทำให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เพราะผ่านการ พิสูจน์ให้เห็นจากบุคคลและองค์กรตัวอย่างมากมายแล้วว่า ไม่ว่าจะทำอาชีพอะไร อายุเท่าไร ฐานะเป็นแบบไหน หากยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ความมั่นคงในชีวิตก็จะ เพิ่มขึ้น มีความรอบคอบเพิ่มมากขึ้น และสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยนำไปสู่ความสุขของชีวิตที่เพิ่ม มากขึ้นด้วยนั่นเอง

4. อีกสิ่งที่น่าสนใจก็คือ ผู้ได้แย่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มักยกเอา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเปรียบเทียบกับ เศรษฐกิจพอเพียง โดยบอกว่า เป็นสิ่งเดียวกัน แต่เกี่ยวกับประเด็นนี้ ผู้เขียนได้ทำ การรวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นหัวข้อย่อยที่ 2.4.1 ไปแล้วจึงชัดเจนว่า เศรษฐกิจพอเพียงกับ เศรษฐกิจแบบยังชีพ จึงไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

5. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มถูกศึกษาอย่างจริงจังภายหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ผ่านมาประมาณ 17 ปี จะเห็นได้ว่า ชุมชนตัวอย่างหรือหมู่บ้านตัวอย่าง หรือเกษตรกรตัวอย่าง นัก

ธุรกิจตัวอย่าง ที่นำมาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แล้วประสบความสำเร็จ เกิดขึ้นมากมาย เพราะเศรษฐกิจพอเพียงทำให้พวกเขาเหล่านี้ มีความสุขในชีวิตเพิ่มมากขึ้น รู้จักการให้การแบ่งปันมากขึ้น มีเงินเก็บเพิ่มขึ้น เป็นหนี้้น้อยลง สิ่งเหล่านี้สะท้อนผ่านการสัมภาษณ์ของผู้เขียนเองและจากงานวิจัยของคนอื่นๆ ดังนั้นการบอกว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการกำกับควบคุมจากชนชั้นนำ เพื่อคงสถานะในการผูกขาดความดี ก็จะเป็นการพูดเกินเลยไปสักหน่อย หรือต่อให้พูดให้ถึงที่สุด หากเศรษฐกิจพอเพียงมีจุดประสงค์เช่นนั้นจริง บรรดาชุมชนตัวอย่าง หมู่บ้านตัวอย่าง และเกษตรกรและนักธุรกิจตัวอย่างทั้งหลาย ก็คงยินยอมที่จะถูกกำกับควบคุมไปแบบนี้ เพราะพวกเขาเหล่านี้พิสูจน์ด้วยตนเองแล้วว่า การถูกกำกับควบคุมแบบนี้ ทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้นกว่าเดิมมาก โดยที่อิสระ และเสรีภาพของพวกเขา ไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิวัต ศรีสวัสดิ์ (2553) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 400 ราย พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ระดับการศึกษา พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ทำงาน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การออมเงิน และการบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ เพศ ถิ่นที่กำเนิด ถิ่นที่เติบโต ศาสนา ความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับการอบรมความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาระหนี้สิน สถานภาพทางสังคม ประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และการอาศัยในชุมชนที่นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

กฤษิ์ปัญญา เกิดศรี (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน ศึกษากรณี ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัด

สุพรรณบุรี โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลไม่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ ของผู้นำ ชุมชนและผู้นำเกษตรกร 3) ตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำ ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร การประสานงาน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

เดชา กลิ่นจันทร์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้กับระดับการนำไปปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ดำรงเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับรู้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อทางโทรทัศน์ และระดับการรับรู้อยู่ในระดับมาก แต่ระดับการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และขนาดของครัวเรือน กับระดับการรับรู้และระดับการนำไปปฏิบัติ โดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน แต่หากจำแนกข้อมูลพื้นฐานออกเป็นด้านการศึกษา พบว่า ระดับการรับรู้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือด้านเทคโนโลยีและด้านจิตใจ ส่วนในระดับนำไปปฏิบัติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือด้านเศรษฐกิจและด้านเทคโนโลยี

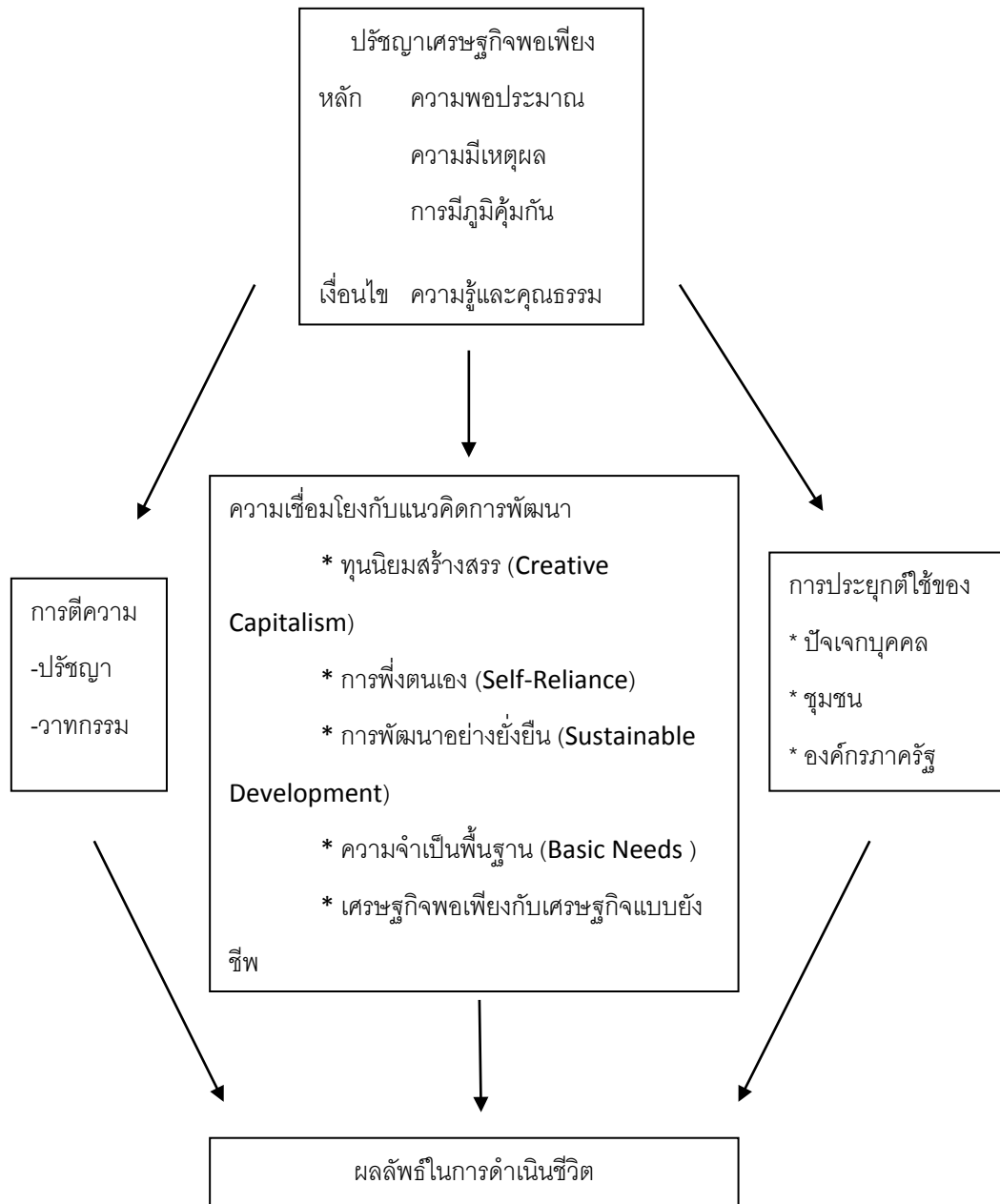
กานดา เต๊ะขันหมาก (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือน: ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ แหล่งข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร โดยทำการเก็บข้อมูลใน 11 หมู่บ้านของ 11 อำเภอที่เข้าร่วมโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษา พบว่า ประชากรมีความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก โดยตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 83.6 ถึง 98.2 ประชากรมีเจตคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง และสมาชิกในครัวเรือนมีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ส่วนปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ มี 5 ปัจจัย คือ 1) แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) การรับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) การเข้ารับการฝึกอบรม/การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) การสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติด้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการให้คำแนะนำ/ข้อเสนอแนะ และ 5) การสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติด้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการให้รวมกลุ่มกันในชุมชน ทั้ง 5 ปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับต่ำ

สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต (2551) ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี โดยหน่วยวิเคราะห์คือ ตัวแทนของครัวเรือนที่ได้จัดทำบัญชีครัวเรือนตามโครงการครอบครัวเกษตรกรไทยร่วมใจทำบัญชีครัวเรือนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 371 ครัวเรือน โดยเลือกตัวแทนของแต่ละครัวเรือนมาจำนวน 1 คน เพื่อตอบแบบสอบถาม โดยผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากในทุกๆ ด้าน

สมพร กรุดน้อย (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน บริษัท แพรนต้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน) โดยได้ทำการสำรวจผ่านการทำแบบสอบถาม จากจำนวนพนักงานที่ปฏิบัติงานอยู่ ณ สำนักงาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 330 คน ผลการศึกษา พบว่า พนักงานที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน เช่น อายุ อายุงาน ระดับการศึกษา รายได้ มีการรับรู้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การแตกต่างกัน และพบว่าพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงาน of พนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า การรับรู้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้ทั้งการวิเคราะห์เอกสารชั้นต้น ได้แก่ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และวิเคราะห์เอกสารชั้นรอง ได้แก่บทวิเคราะห์เพิ่มเติมทั้งจากผู้สนับสนุนและผู้ไม่เห็นต่าง ข้อมูลดังกล่าว จะถูกนำมาประกอบกันกับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีแนวคำถามเตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งรายละเอียดขั้นตอนและ วิธีการ มีดังนี้

3.1 การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากไม่สามารถทำการสำรวจการตีความและการประยุกต์ใช้ของคนทุกคนในประเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงได้ ทางผู้วิจัยจึงใช้วิธีเลือกหน่วยตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น(non-probability sampling) โดยใช้วิธีการเลือกหน่วยตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) หรือการหน่วยเลือกตัวอย่าง แบบใช้วิจารณญาณ (judgment sampling) ซึ่งแต่ละบุคคลที่ทำการคัดเลือกมาถือเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มอาชีพ ที่มีประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาทำการสัมภาษณ์ ดังนี้

นักวิชาการที่มีผลงานในด้านเศรษฐกิจพอเพียง 2 คน

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. ณา จันทรธรรม ปัจจุบันเป็นคณบดีคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่มากมาย และเป็นหนึ่งในคณาจารย์ที่มีผลงานตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องของศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. ธันว จิตต์สงวน ปัจจุบันเป็นรองอธิการบดีฝ่ายกิจกรรมพิเศษ และเป็นอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาเขตบางเขน มีผลงานด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากมาย

บุคคลในภาคการเกษตรที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ 2 คน

3) คุณสุพจน์ โคมณี จ.นครสวรรค์ เกษตรกรผู้เคยทำการเกษตรแบบใช้สารเคมี และเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ภายหลังได้ศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้การทำการเกษตรเปลี่ยนไป ได้รับรางวัลรองชนะเลิศจากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2552 ประเภทประชาชนทั่วไป ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(สำนักงาน กปร.) ปัจจุบันได้เปิดพื้นที่ของตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ อ.ชุมแสง จ.นครสวรรค์ โดยได้รับเกียรติจาก ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรีมาเป็นประธานในพิธีเปิดด้วย

4) คุณธนพล ศรีใส จ.สิงห์บุรี จากพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานครมาเป็นเกษตรกรและเคยเกือบเสียชีวิตจากสารเคมีที่ใช้ในการปลูกพืช ภายหลังเมื่อได้ศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป เคยได้รับรางวัลชมเชย จากการประกวดผลงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ สำนักงาน กปร. และได้รับรางวัลต่างๆมากมาย จากหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เช่น สำนักงานเกษตรฯ เกษตรและสหกรณ์จังหวัด กรมพัฒนาที่ดิน ภายในจังหวัดสิงห์บุรีและระดับเขต ปัจจุบันเปิดศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี

ผู้บริหารในภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2 คน

5) ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสำนักงาน กปร. ในประเภทองค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒน์ ซึ่งเป็นสถาบันที่ให้คำปรึกษาบริษัทต่างๆ ในการทำ CSR อย่างจริงจังและยั่งยืน

6) ดร.วัชรมงคล เบญจธนัตถ์ ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดผลงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสำนักงาน กปร. ในปีพ.ศ. 2555 ในประเภทธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและได้รับรางวัลอื่นๆจากหน่วยงานภาครัฐอีกมากมาย ปัจจุบันเป็นประธานกรรมการบริษัทารุมดีไซน์จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ผลิตเกี่ยวกับสุขภัณฑ์ในห้องน้ำทุกชนิด

ชุมชนที่นำเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้แล้วประสบผลสำเร็จ 2 ชุมชน

7) ชุมชนบ้านมั่นคง เขตบางบอน กทม. ได้รับเงินสนับสนุนจาก องค์การพัฒนา

ชุมชนในการให้เงินกู้ยืมเพื่อให้ชุมชนมีที่ดินเป็นของตนเอง และได้รับรางวัลชนะเลิศจากโครงการ “รื้อมือ สร้างเมือง” ซึ่งจัดโดย กระทรวงมหาดไทยและสำนักนายกรัฐมนตรี

8) ชุมชนบ้านจำรุง ต.เนินขี้ อ.แกลง จ.ระยอง มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่หลากหลายของคนในพื้นที่มากกว่า 30 กลุ่มและเปิดให้บุคคลและกลุ่มบุคคลภายนอกเข้ามาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้

หน่วยงานภาครัฐที่นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้กับองค์กร 2 หน่วยงาน

9) เทศบาลตำบลปลายพระยา จ.กระบี่ ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดขึ้นโดยสำนักงาน กปร. ในประเภทองค์กรภาครัฐระดับท้องถิ่น

10) ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ และศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคเหนือ อ.แม่วิม จ.เชียงใหม่ ก่อตั้งโดยคู่สมรสคณะรัฐมนตรีในพ.ศ. 2544 โดยอาศัยพื้นที่ของกองการสัตว์และเกษตรกรรมที่ 3 กรมการสัตว์ทหารบกปัจจุบันอยู่ในการดูแลของกองทัพบก โดยมีแม่ทัพภาคที่ 3 เป็นประธานคณะกรรมการบริหารงานและมอบความรับผิดชอบให้กรมการสัตว์ทหารบกเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยอาศัยแนวคำถามที่ได้เตรียมไว้ โดยเน้นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งจะมีการถามคำถามตามบท และการถามไล่ไปเรื่อยๆตามแนวคำถามที่ได้ตั้งเป็นประเด็นไว้ ซึ่งอาจมีคำถามที่ต่อเนื่องจากหัวข้อคำถามเดิม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1 นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ข้อมูลสัมภาษณ์ และข้อมูลที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียง มาถอดความด้วยวิธีการสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและทำการบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดในทุกแง่มุม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาทุก ๆ ด้าน โดยไม่ให้เกินขอบเขตของเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้

3.3.2 หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาประมวล รวบรวมเป็นหมวดหมู่และนำมาจัดระบบ

ระเบียบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด มาตรวจสอบความถูกต้องและเก็บข้อมูลเสริมให้มีเนื้อหาสมบูรณ์

3.3.3 นำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบและเก็บข้อมูลเสริมแล้วทั้งหมด มาศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดตามวัตถุประสงค์

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ผู้ศึกษาได้ผลการศึกษาที่น่าสนใจ โดยในบทนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอผลการศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความหมายและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 โดยจะแบ่งรายละเอียดของการนำเสนอออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.1 การให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.1.1 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม เกษตรกร

4.1.2 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม นักวิชาการ

4.1.3 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม นักธุรกิจ

4.2 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่างๆ

4.2.1 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มเกษตรกร

4.2.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มนักธุรกิจ

4.2.3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มนักวิชาการ

4.2.4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญขององค์กรภาครัฐ

4.2.5 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่ม

ชุมชน

4.3 ผลที่ได้รับจากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.1.1 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม

เกษตรกร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 คน ซึ่งทั้งสองคนเป็นเกษตรกรที่นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตแล้วประสบผลสำเร็จ พบว่า เกี่ยวกับความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ทั้งสองคนมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ชนพล ศรีไธ เกษตรกรคนแรก ให้ความหมายว่า

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผมแล้ว ถ้าจะให้ความหมาย ก็คือ การพึ่งตนเองให้มากที่สุดในทุกๆสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน เรื่องส่วนตัว เราต้องคิดแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตด้วยตัวเราเองก่อน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ถ้าดูแล้วเราทำเองคนเดียวไม่ได้ ต้องขอความร่วมมือ ขอความช่วยเหลือจากคนอื่น ก็ไม่ใช่เรื่องที่ผิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่อย่างใด (ชนพล ศรีไธ, 2557)

ในทำนองเดียวกัน สุพจน์ โคมณี เกษตรกรอีกคนหนึ่ง ก็ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกับชนพลเช่นกัน โดยสุพจน์กล่าวว่า

สิ่งที่ในหลวงพยายาสอนก็คือสิ่งนี้แหละ คือ ชวนาส่วนใหญ่ไปคิดว่า ทำมากได้มาก แต่ผมทำน้อย ได้น้อย กำไรมาก เพราะทุกสิ่งในนี้ของผม มันใช้ประโยชน์ได้ มันหมุนเวียนกันหมด อย่างผมปลูกข้าว ได้ข้าวเปลือกมาสี ก็ยังเหลือรำข้าว ปลายข้าว ไปเป็นอาหารปลา อาหารไก่ หรือเอาไปขายก็ยังได้ถ้าเหลือมากพอ ไก่เองเมื่อได้กินก็ฟักออกมาเป็นไข่ ผมก็ได้กินไข่ พวกขี้ไก่ ผมก็เอามาทำเป็นปุ๋ยคอกได้

อีก ทุกอย่างผมแทบไม่มีค่าใช้จ่าย เพราะมันอยู่ในที่ของผมหมดแล้ว นี่แหละคือ เศรษฐกิจพอเพียง” (สุพจน์ โคมณี, 2556)

จากข้อมูลที่ได้ พบว่า นิยามของทั้งสองคนมีความคล้ายคลึงกัน โดยทั้งสองคนให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง โดยลดการพึ่งพาจากภายนอกให้น้อยที่สุด และด้วยความที่ทั้งสองคนประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทั้งสองคนนอกจากน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับชีวิตแล้ว ยังน้อมนำเอาหลักเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้อีกด้วย เพราะจากการลงพื้นที่ พบว่า การจัดที่ดินของทั้งสองคนมีความคล้ายคลึงกันมาก โดยแบ่งพื้นที่ไว้สำหรับสร้างที่อยู่อาศัยในขนาดที่ไม่ใหญ่มาก แบ่งพื้นที่อีกส่วนหนึ่ง ไว้เป็นแหล่งน้ำ (ในกรณีของคุณชนพล จะไม่มีพื้นที่ตรงส่วนนี้ เพราะพื้นที่ติดกันมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ถูกขุดโดยโรงงานใกล้เคียงเพื่อป้องกันน้ำท่วม ทำให้กลายเป็นแหล่งน้ำของเกษตรกรในละแวกนั้นไปโดยปริยาย) แบ่งพื้นที่อีกส่วนไว้เป็นที่ปลูกข้าวซึ่งถือเป็นอาหารหลักของครอบครัว และแบ่งพื้นที่อีกเล็กน้อยไว้เป็นที่ปลูกพืชหมุนเวียนชนิดต่างๆ ทั้งไม้ขนาดใหญ่และพืชสวนครัว เพื่อเป็นแหล่งอาหารในชีวิตประจำวันและเป็นแหล่งรายได้อีกทางหนึ่งด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองคนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวหลัก กำกับในกรอบความคิด ส่วนวิธีปฏิบัติจะใช้หลักเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

4.1.2 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม

นักวิชาการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองคน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ณดา จันทร์สมคณบดี คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ธันวา จิตต์สงวน รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า สำหรับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ณดาคิดว่า “หลักสามห่วง สองเงื่อนไข” ถือเป็นนิยามที่รอบคอบและชัดเจนที่สุดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เพราะผ่านการพิจารณา วิเคราะห์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ตั้งแต่สมัยเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องนิยามหรือให้ความหมายเพิ่มเติมอีก เพราะไม่ว่าใครก็ต้องยึดหลักนี้

ในส่วนของผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ธันวา ได้แสดงความเห็นว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง ถ้าคิดง่ายๆ ไม่ซับซ้อน ก็คือแนวคิดหรือแนวปฏิบัติ ที่ทำให้เราดำรงอยู่รอดได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง คือทางสายกลางที่เป็นวิถีทาง ซึ่งไม่ใช่จะใช้ได้เฉพาะมิติทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่สามารถใช้ได้กับทุกมิติของชีวิต” (ธันวา จิตต์สงวน, 2557)

4.1.3 การให้ความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่ม นักธุรกิจ

จากการสัมภาษณ์ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒนา หนึ่งในผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนักธุรกิจ เกี่ยวกับความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ดร.พิพัฒน์ ไม่ได้ให้ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบตรงๆ แต่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า

“ผมคิดว่า หลักสามห่วง สองเงื่อนไข มันต้องแสดงออกมาพร้อมกัน ต้องไปด้วยกัน เพราะมันเชื่อมโยงกันหมด ทั้งห้าส่วนนี้ไม่สามารถแยกกันได้ หากคิดหรือทำโดยแยกออกเป็นส่วนๆ เศรษฐกิจพอเพียงจะไม่ประสบความสำเร็จเลย หรือไม่ก็จะกลายเป็นหลักปรัชญาที่ไม่สมบูรณ์” (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2556)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว พอจะอนุมานได้ว่า ดร.พิพัฒน์ คิดว่า เศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ หลักสามห่วง สองเงื่อนไข ซึ่งเหมือนกับความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ณดา แต่สิ่งที่เพิ่มเติมสำหรับ ดร.พิพัฒน์ คือ การวิเคราะห์หลักสามห่วง สองเงื่อนไข ต้องวิเคราะห์พร้อมกันทั้งห้าส่วน จะวิเคราะห์แยกเป็นส่วนๆไม่ได้ เพราะทั้งห้าส่วนเชื่อมโยงถึงกัน ในส่วนของ ดร.วัชรเมงคกุล เบญจธนฉัตร ประธานกรรมการ บริษัท บารูม ดีไซน์ จำกัด นักธุรกิจผู้ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับธุรกิจสินค้าสุขภาพของตนจนประสบความสำเร็จ ได้ให้ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง คือเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นทำกำไรอย่างยั่งยืน หมายความว่า เรายังต้องการกำไร ต้องการอยู่รอด ต้องการมีกินมีใช้อย่างเหลือเฟือ แต่ความต้องการเหล่านั้น เราจะหาทางรบกวนคนอื่นให้น้อยที่สุด ซึ่งคนอื่นในที่นี้ไม่เฉพาะคนที่เป็นคนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมและสัตว์โลกอื่นๆด้วย และที่สำคัญ

เมื่อเรามีเพียงพอแล้ว ก็ต้องรู้จักแบ่งปันให้คนอื่น ๆ ด้วย” (วัชรมงคล เบญจธน
นัฏฐ์, 2556)

4.2 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่างๆ

4.2.1 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม เกษตรกร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองคน คือ คุณสุพจน์ โคมณี เกษตรกรจากอำเภอ
ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์และคุณชนพล ศรีไธ เกษตรกรจากอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดสิงห์บุรี
พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสองคนมีความคล้ายคลึงกัน
มาก จุดเริ่มต้นในการศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็มีที่มาไม่ต่างกัน

เกษตรกรทั้งสองท่าน ในอดีต ก็เหมือนเกษตรกรคนอื่นๆ ที่ ปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ในที่นี้ทั้ง
สองคนตรงกัน คือปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว) การบำรุงพืชและการกำจัดศัตรูพืช ก็ใช้สารเคมีเป็น
หลัก การทำการเกษตรลักษณะนี้ของทั้งสองคนดำเนินมาเป็นสิบปี แต่ผลที่ได้คือ รายได้ไม่เพิ่มขึ้น
มีแต่หนี้สินที่เพิ่ม ความเจ็บป่วยของร่างกายที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทำให้ทั้งสองคนเริ่มรู้สึกว่
วิถีที่ตนกำลังดำเนินอยู่ น่าจะเป็นวิถีทางที่ผิด ทำให้เริ่มหาทางเลือกใหม่ เพื่อให้ตนเองและ
ครอบครัวมีความเป็นอยู่ทั้งทางร่างกายและจิตใจดีกว่าเดิม

คุณสุพจน์เล่าให้ฟังว่า ตอนนั้นถ้าไม่คิดเปลี่ยน คงได้เสียชีวิตในเร็ววัน เพราะค่าเลือดพบว่า
มีสารเคมีอันตรายปนเปื้อนอยู่ในเลือด มากในระดับที่เรียกว่าอันตรายต่อชีวิตแล้ว ต่อมา ได้มี
โอกาสศึกษา “โครงการแก่งดินอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ที่ในหลวงได้ทรงพระราชทานไว้เพื่อ
แก้ปัญหาดินเปรี้ยวในภาคใต้ ซึ่งปัญหาดินเปรี้ยวทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้เลย คุณสุพจน์
ก็มาคิดว่า “ขนาดดินที่เสียมากๆ ในหลวงยังทรงแก้กลับมาให้เป็นดินดีได้ แล้วพื้นที่ของเราถ้าทำ
ตามในหลวง ก็ต้องกลับมาดีได้เหมือนกัน” (สุพจน์ โคมณี, 2556) จากจุดเปลี่ยนดังกล่าวทำให้คุณสุ
พจน์ศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการ
อบรมที่ไหน คุณสุพจน์ก็จะพยายามไป เพื่อไปเก็บข้อมูลให้มากที่สุด

ในส่วนของคุณชนพล ก็มีจุดเปลี่ยนไม่ต่างจากคุณสุพจน์ กล่าวคือ หลังจากทำนาแบบเดิมๆ
ผ่านไปได้ประมาณสิบปี หนี้สินที่มีอยู่ไม่ลดลง มีแต่เพิ่มขึ้น สุขภาพร่างกายไปตรวจมาก็พบว่า
เสี่ยงต่อการเป็นโรคหลายชนิด ทำให้คุณชนพลเริ่มคิดทบทวนอย่างจริงจังว่า วิถีชีวิตที่เป็นอยู่ใน

ขณะนั้นไม่ใช่วิถีชีวิตที่แน่นอนๆ แต่วิถีชีวิตแบบไหนถึงจะทำให้เราดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่นี้ อาศัยที่คุณชนพลมีความสามารถในการใช้อินเตอร์เน็ต จึงเข้าสืบค้นข้อมูลเพื่อหาวิถีทางที่ดีกว่า และสิ่งที่ได้จากการสืบค้นคือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักเกษตรทฤษฎีใหม่

ภาพที่ 4.1 แปลงนาไร่สารเคมีของคุณสุพจน์ โดยภายในนาเลี้ยงปลาไว้ด้วย

ภายหลังจากที่ทั้งสองคนตัดสินใจพร้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับชีวิตตนเองแล้ว ทั้งสองคนก็เริ่มปรับปรุงที่ดินของตัวเอง ให้เข้ากับหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีการจัดสรรพื้นที่ตามการใช้งาน คุณสุพจน์ขุดบ่อน้ำเพื่อเก็บไว้ใช้ให้เพียงพอ ส่วนคุณชนพลโชคดีตรงที่บริเวณใกล้เคียงมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ ที่บริษัทหนึ่งซึ่งอยู่ติดกัน ขุดเอาไว้เพื่อป้องกันน้ำท่วมทำให้คุณชนพลไม่จำเป็นต้องขุดบ่อน้ำขนาดใหญ่ มีเพียงบ่อน้ำเล็ก ๆ ไว้เลี้ยงปลาเล็กน้อยเท่านั้น มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดมากขึ้น โดยยังคงให้ “ข้าว” เป็นพืชหลักในการปลูกในพื้นที่ส่วนใหญ่ แต่มีการจัดสรรพื้นที่ส่วนอื่นๆ เพื่อปลูกพืชและผักชนิดอื่นๆ นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ ปลา อีกด้วย

ซึ่งการจัดพื้นที่ดังกล่าว จัดทำอย่างมีหลักวิชา และมีการหมุนเวียนผลิตกันภายในพื้นที่อย่างคุ้มค่า เช่น การเลี้ยงปลาและเลี้ยงไก่ของคุณสุพจน์ จะใช้ปลายข้าวและรำที่เป็นผลผลิตที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวที่ได้จากนาของตัวเองมาเป็นอาหาร ทำให้ไม่มีต้นทุนค่าอาหาร และยังทำให้ปลาและไก่แข็งแรง โตเร็วอีกด้วย เพราะได้รับอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเมื่อปลาเจริญเติบโตก็สามารถจับมาเพาะพันธุ์เพิ่มได้อีก และยังมีการเลี้ยงปลาบางชนิดภายในนาโดยเลี้ยง

พร้อมกับการทำนา เช่นปลาหมอ ปลานิล ผลพลอยได้คือ ปลาเหล่านี้จะไปกินศัตรูของข้าว เช่น หอยเชอรี่ การจับถ่ายของปลาก็จะเพิ่มปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวโดยอัตโนมัติ ในส่วนการเลี้ยงไก่ คุณสุพจน์จะยกพื้นกรงให้สูงขึ้นเล็กน้อย ด้านล่างติดกับกรงเลี้ยงจะเป็นพืชผักสวนครัว เช่น พริก กระเพรา โหระพา เวลาไก่ถ่ายของเสีย จะมีตะแกรงรองรับ ในทุกวันจะฉีคล้างทำความสะอาด ซึ่งมูลไก่เหล่านี้ จะไหลไปตามรางที่เตรียมไว้ ลงสู่แปลงผักเหล่านั้น กลายเป็นการให้น้ำและปุ๋ยอินทรีย์ให้กับพืชผักสวนครัวในคราวเดียวกัน ทำให้พืชผักเหล่านั้นมีความเจริญงอกงาม และแน่นอนว่าคุณสุพจน์ก็จะมีไข่ไว้รับประทานทุกเช้า

คุณชนพล จะมีการแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่ง (ประมาณ 1 ไร่) ไว้ปลูกไผ่หวานสีทอง ซึ่งคุณชนพลได้ศึกษาแล้วว่าสภาพพื้นดินและสภาพอากาศของพื้นที่นั้นมีความเหมาะสม ซึ่งหน่อไม้ที่ได้จากไผ่หวานสร้างรายได้รายวันให้คุณชนพล และต้นไผ่ที่เติบโตขึ้นมาจะมีคนมาตัดเพื่อไปทำประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งก็สร้างรายได้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชชนิดต่างๆมากมาย เช่น มะนาว ชะอม พริก ข่า ตะไคร้ กระเทียม มะกรูด ฯลฯ และเพาะเห็ด เพื่อให้เป็นอาหารประจำวันภายในครอบครัว ซึ่งถือเป็นจุดประสงค์หลัก เมื่อผลิตภัณฑ์เหล่านี้เหลือเกินบริโภค คุณชนพลจะแจกก่อนเป็นอันดับแรก ต่อจากแจกถึงจะนำไปจำหน่าย

นอกจากนี้ ทั้งสองคน ยังนำองค์ความรู้อื่นๆ มาเพิ่มเติมเพื่อให้การปรับเปลี่ยนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความยั่งยืนมากขึ้นด้วย ได้แก่ การจัดทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งทำให้ทั้งสองคนทราบรายรับและรายจ่ายภายในครอบครัวว่ามีอะไรบ้าง จะเพิ่มหรือลดตรงไหนได้บ้าง การจัดทำบัญชีทำให้ทั้งคุณชนพลและคุณสุพจน์สามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้มาก

ภาพที่ 4.2 การปลูกพืชผสมผสานภายในพื้นที่ของคุณสุพจน์

ภาพที่ 4.3 พุ่มนาปลอดสารเคมี หนึ่งในการจัดสรรพื้นที่ของคุณธนพล

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นคือ เกษตรกรทั้งสองคนได้ยึดหลักเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างเคร่งครัด นั่นคือ การลดใช้สารเคมีให้มากที่สุด โดยอาศัยความรู้ที่ได้รับจากการไปอบรมมาหลายที่บวกกับการหาความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการทดลองใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่นของตนเองมาทดลองในพื้นที่จริงของตนเอง ทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ที่เข้าถึงได้ง่ายภายในท้องถิ่นเพราะใช้ของที่หาได้อยู่แล้วในพื้นที่ของตนเองอีกทั้งยังทำให้ประหยัดเพิ่มมากขึ้นอีกด้วยและสุขภาพของตนเองและครอบครัวก็ไม่ต้องเสี่ยงกับโรคร้ายอันเกิดจากการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกอีกต่อไป

ภาพที่ 4.4 การจัดสรรพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อบริโภคภายในของชุมชนพล

ภาพที่ 4.5 การปลูกชะอมเพื่อบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้รายวันของชุมชนพล

จากข้อมูลข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรทั้งสองคนมีความรู้เข้าใจและสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีเยี่ยม กล่าวคือ ทั้งสองคนมีความศรัทธาในหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานและมีความตั้งใจแน่วแน่ในการเปลี่ยนวิถีชีวิตและวิธีการทำเกษตร จะเห็นได้ว่า ทั้งสองคนมีความใฝ่รู้อย่างสม่ำเสมอ(เงื่อนไขความรู้) ซึ่งผู้เขียนคิดว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จ การจัดสรรพื้นที่ของตนเองตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ (โดยดูตามความเหมาะสมกับพื้นที่ตนเอง ไม่ได้ทำตามอย่างทฤษฎีทุกขั้นตอน) ทำให้หลักสามห่วงสองเงื่อนไขในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถูกแสดงออกมาอย่างชัดเจน ได้แก่ การปลูกพืชหลายชนิดและหมุนเวียนกันเข้าหลักมีเหตุผลและเป็นสร้างภูมิคุ้มกัน เพราะทำให้ปัญหาเรื่องศัตรูพืชมีน้อยลง ควบคุมและจัดการศัตรูพืชได้ง่าย และยังเป็นการกระจายความเสี่ยงจากราคาพืชผล

ตกต่ำอีกด้วย การจัดสรรที่ดินให้เหมาะสม เช่น ปลุกข้าว 20 ไร่ ปลุกไผ่ 1 ไร่ ก็เป็นไปตามหลักพอประมาณและเงื่อนไขความรู้ คือทำเท่าที่ทำได้ ไม่ทำเกินตัว และทำในสิ่งที่ตนเองมั่นใจ ที่ถนัด เพราะได้ศึกษาและทดลองมาอย่างดีแล้ว

การจัดทำบัญชีครัวเรือนก็เข้าหลักมีเหตุผลและภูมิคุ้มกันเช่นกัน เพราะทำให้รู้ว่ามีค่าใช้จ่ายอะไรไปบ้าง จะลดต้นทุนตรงไหนได้บ้างหรือควรเพิ่มการลงทุนตรงไหนจึงจะเหมาะสม การใช้สารเคมีให้น้อยที่สุดหรือพยายามไม่ใช้สารเคมีแล้วใช้สารชีวภาพทดแทนทั้งปุ๋ยและยาที่เป็นกิจกรรมที่เข้ากับหลักสามห่วง สองเงื่อนไขทั้งหมด คือเข้าหลักพอประมาณเพราะไม่ต้องพึ่งร้านภายนอก หาปุ๋ยและยาได้ตามธรรมชาติภายในท้องถิ่นของตนเอง เข้าหลักมีเหตุผลเพราะ ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่บั่นทอนสุขภาพ มีแต่ส่วนดี เข้าหลักภูมิคุ้มกันเพราะลดการพึ่งพาจากภายนอก และยังทำให้สุขภาพมีความแข็งแรงขึ้นด้วย เป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันของร่างกายไปในตัว เข้าเงื่อนไขความรู้คือ การจะทำปุ๋ยและยาฆ่าแมลงตามธรรมชาติได้นั้นต้องมีความรู้ในสารอินทรีย์ที่อยู่ตามธรรมชาติพอสมควร และต้องอาศัยการทดลองด้วยตนเองจึงจะสามารถรู้ได้ว่า ในท้องถิ่นตนเอง สมุนไพรชนิดไหนจึงจะเหมาะสม และเข้าเงื่อนไขคุณธรรมเพราะการลดใช้สารเคมีนอกจากสุขภาพตนเองจะดีขึ้นแล้ว สารตกค้างในพืชผักทั้งหลายรวมไปถึงสัตว์เลี้ยงก็จะมีความปลอดภัยหากถูกนำไปบริโภคไม่ว่าจะบริโภคเองหรือแจกจ่ายหรือจำหน่ายให้คนอื่น ทำให้คนอื่นมีสุขภาพที่ดี ได้บริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย หากภายในพื้นที่มีการถ่ายน้ำลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำธรรมชาติก็จะมีรสชาติดีเพราะมาจากน้ำที่ปราศจากสารเคมีปนเปื้อน อีกประการก็คือช่วยให้สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศภายในพื้นที่ของตนกลับมาอุดมสมบูรณ์ดังเดิม ดังเช่นที่คุณชนพลเล่าว่า พื้นที่ของตน ห้างฮ้อยเริ่มกลับมาและในช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี จะมีเห็ดโคนเกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองคนให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่า การทำเกษตรลักษณะนี้ หากเป็นผู้ที่เริ่มมาจากเกษตรแบบใช้สารเคมีมาก่อน ผลผลิตที่ได้ในหนึ่งถึงสามปีแรก จะลดลงเกินกว่าครึ่งเมื่อเทียบกับผลผลิตของปีที่แล้วยังใช้สารเคมีเต็มรูปแบบอยู่ ซึ่งถือเป็นแบบทดสอบทางจิตใจของตัวเกษตรกรเองว่าจะสามารถยอมรับได้หรือไม่ ซึ่งทั้งสองคนได้ให้ความเห็นตรงกันว่า

ด้วยความที่ศึกษามาก่อนหน้านี้ก็ทำให้เราอยู่ได้แล้ว ผลผลิตมันจะต้องลดลงเยอะ ก็ทำใจไว้ตั้งแต่ตอนนั้นแล้ว ว่าเราจะไม่ท้อ เพราะเรามั่นใจว่าทางเดินที่เราเปลี่ยน

มาเป็นทางเดินที่ถูกต้องแล้ว ดีแล้ว เพียงแต่ช่วงเริ่มต้นมันก็ต้องลำบากหน่อย แต่ก็
มีหลายคนนะ ที่เค้ารับตรงนี้ได้ไม่ได้ ทำไม่ไหว ก็เลยล้มเลิกไป (ธนพล ศรีใส, 2557)

ซึ่งแนวทางการประยุกต์ใช้สามารถแสดงได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม
เกษตรกร

ผู้ประยุกต์ใช้	ก่อนประยุกต์ใช้	หลังประยุกต์ใช้	ตามหลักและเงื่อนไข
คุณสุพจน์ โค มณี	1. ปลูกพืชเชิงเดี่ยว	1. ปลูกพืชหลากหลายชนิด และมีการเลี้ยงสัตว์โดย ใช้พืชภายในพื้นที่เป็น อาหาร	ภูมิคุ้มกันและเงื่อนไข ความรู้
	2. ไม่มีการจัดแบ่งพื้นที่ตาม การใช้งาน	2. จัดแบ่งพื้นที่ตามความ เหมาะสม	พอประมาณ มีเหตุผล
	3. ใช้สารเคมีเป็นหลักใน การทำการเกษตรในทุก ขั้นตอน	3. ใช้สมุนไพรและปุ๋ย อินทรีย์เป็นหลัก	ภูมิคุ้มกัน เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม
	4. พึ่งพาภายนอกเช่น ซื้อปุ๋ย ยามาแมลงจากร้าน และขาย ผลผลิตให้พ่อค้าคนกลาง	4. ทำปุ๋ยและยามาแมลง เอง จากวัตถุดิบภายใน พื้นที่ของตนเอง และ จำหน่ายผลผลิตเอง	พอประมาณ ภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม
คุณธนพล ศรี ใส	เหมือนกับคุณสุพจน์ทุก ประการ แต่มีเพิ่มเติมคือ การใช้จ่ายสิ่งของฟุ่มเฟือย	เหมือนกับคุณสุพจน์ทุก ประการ แต่เพิ่มเติมคือ จัดทำบัญชีครัวเรือน	มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้

4.2.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม นักธุรกิจ
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองท่านคือ ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการและ ดร.วัชรมงคล เบญจะธน

จักร์ ได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ให้เข้ากับองค์กรธุรกิจของตนเอง โดยจากการสัมภาษณ์พบว่า ทั้งสองคนก่อนที่จะมามีความมั่นคงและยั่งยืนในธุรกิจของตัวเอง ก็ได้ประสบปัญหาภาวะขาดทุน โดยดร.พิพัฒน์ถึงขั้นต้องปิดกิจการถึงสองครั้ง ส่วนดร.วัชรเมงคลก็ขาดทุนอย่างหนักในช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปีพ.ศ. 2540 โดยทั้งสองคนให้เหตุผลตรงกันว่า ในช่วงที่ประสบความยากลำบากในการดำเนินธุรกิจของตัวเองเป็นเพราะ ในช่วงเวลานั้น ทั้งสองคนยังเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีจิตใจมุ่งมั่น ต้องการหาเงินให้ได้เยอะๆ ซึ่งก็เหมือนคนรุ่นใหม่ทั่วไป ที่จะสนใจการหาเงินมากกว่าอื่นใดทั้งหมด ด้วยความคิดดังกล่าว ทำให้ละเลยในประเด็นอื่น ๆ ที่สำคัญเช่นกันไป

ดร.พิพัฒน์เมื่อจบการศึกษาใหม่ๆ(คณะวิศวกรรมศาสตร์) ก็ได้เข้าทำงานเป็นพนักงานบริษัท ได้เงินเดือนในระดับน่าพอใจ แต่ด้วยความเป็นคนมุ่งมั่น มีความฝันอยากมีกิจการเป็นของตัวเอง ประกอบกับได้รู้จักระบบอินเทอร์เน็ต (ในช่วงเวลานั้น อินเทอร์เน็ตยังไม่แพร่หลายมากนักในสังคมไทย) คือเอกเตอร์พิพัฒน์จึงคิดว่านี่คือ สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงทั้งประเทศและทั้งโลก จึงตัดสินใจลาออกจากงานประจำ ไปศึกษาต่อปริญญาโทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อมุ่งหมายนำความรู้ที่ได้จากปริญญาโทมาใช้ในการบริหารของตนเอง และมาร่วมลงทุนกับเพื่อนเปิดบริษัทให้บริการที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต แต่ด้วยความที่อินเทอร์เน็ตยังใหม่มากสำหรับสังคมไทยในตอนนั้น ทำให้ธุรกิจของดร.พิพัฒน์ไม่ประสบความสำเร็จ ต้องปิดตัวลงไปถึงสองบริษัท เมื่อมาในส่วนของบริษัทชื่อไทย.คอม (ที่ได้รับรางวัลการประกวดผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งที่หนึ่ง สาขาองค์กรธุรกิจขนาดกลาง ของสำนักงานกปร.) อาศัยความรู้และความผิดพลาดที่ผ่านมา กลับมาประกอบเป็นบริษัทที่ดำเนินตามหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ด้วยพื้นฐานของธุรกิจที่ต้องอาศัยบริษัทของต่างประเทศ ซึ่งมีนโยบายที่ไม่เอื้อให้ชื่อโดเมนเป็นภาษาท้องถิ่น จึงทำให้เกิดความลำบาก จึงตัดสินใจปิดบริษัทนี้อีกครั้ง ปัจจุบัน คือเอกเตอร์พิพัฒน์ทำธุรกิจเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแก่องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการทำ CSR (Corporate Social Responsibility) ในนาม สถาบันไทยพัฒน์ (Thaipat Institute)

สำหรับดร.พิพัฒน์ การทำความเข้าใจและการนำไปประยุกต์ใช้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่สามารถวิเคราะห์แยกหน่วยออกเป็นหลักสามห่วง สองเงื่อนไขได้ กล่าวคือสำหรับดร.พิพัฒน์แล้ว หลักสามห่วงสองเงื่อนไขจะต้องถูกวิเคราะห์ไปพร้อมกัน เพราะการแสดงออกของหลักสามห่วง สองเงื่อนไขจะเกี่ยวพันถึงกันหมด เช่นการตั้งบริษัทของดร.พิพัฒน์ที่คิดเพียงว่ามี

เงินทุนเพียงพอ คือแม้จะเข้าหลักพอประมาณก็จริง คือ มีเงินทุนเพียงพอและทำในสิ่งที่ตนถนัด แต่ไม่ได้คิดต่อว่า จะมีอุปสรรคอะไรอยู่หรือไม่ จะมีวิธีรับมืออย่างไร มีใครอยู่ในตลาดบ้าง และคู่แข่งทำอะไรไปบ้าง ซึ่งก็คือการขาดหลักความมีเหตุผล และหลักภูมิคุ้มกัน รวมถึงเงื่อนไขความรู้ ทำให้ต้องปิดบริษัท

อีกประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ดร.พิพัฒน์เล่าว่า เมื่อเปิดบริษัทชื่อไทย.คอม งานลักษณะนี้จะแบ่งเป็นสามส่วน คือ ส่วนวิจัย ส่วนให้คำปรึกษา และส่วนพัฒนาระบบงานซอฟต์แวร์ ซึ่งส่วนพัฒนาระบบงานซอฟต์แวร์เป็นส่วนที่มีปัญหา เพราะเป็นงานที่ต้องทำต่อเนื่องภายในบริษัท แต่งานข้างนอกที่จะมารองรับตรงนี้จะมีส่วนๆ ซึ่งไม่สมดุลกัน ทำให้มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ ดร.พิพัฒน์จึงตัดสินใจยุบทั้งส่วนนี้ไป ซึ่งตรงจุดนี้เห็นได้ชัดว่าดร.พิพัฒน์ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักพอประมาณและหลักความมีเหตุผล คือทำเฉพาะที่ตัวเองถนัด ยอมตัดส่วนที่เป็นปัญหาออก (แม้ใจอาจอยากทำต่อก็ตาม) ส่วนไหนที่ไม่ถนัดก็ต้องปิดตัวเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเพิ่มเติมในภายหลัง เมื่อเหลือส่วนวิจัยและส่วนให้คำปรึกษา จึงกลายมาเป็นสถาบันไทยพัฒน์ในวันนี้

นอกจากปัจจัยดังกล่าว อีกปัจจัยหนึ่งก็คือ องค์กรต่างประเทศที่กุมอำนาจในเรื่องการใช้โดเมนเนมไม่ต้องการให้โดเมนเนมใช้ตัวอักษรเป็นภาษาอื่นนอกจากภาษาอังกฤษ ทำให้การทำงานของบริษัทชื่อไทย.คอมเป็นไปได้ยากลำบาก การจะจดทะเบียนโดเมนเนมเป็นภาษาไทยแต่ละครั้งเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ซับซ้อน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ดร.พิพัฒน์ตัดสินใจยุบเลิกบริษัทนี้ และหันมาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับ CSR แทน ในกรณีนี้เห็นได้ชัดว่า ดร.พิพัฒน์ได้ใช้หลักการภูมิคุ้มกันของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจ กล่าวคือ การทำธุรกิจที่ต้องพึ่งพาคนอื่น โดยเฉพาะในกระบวนการทำงานหลักถือเป็นความเสี่ยงอย่างมหาศาลของบริษัทหรือขององค์กรนั้นๆ เสมือนเป็นการยืมจมูกคนอื่นหายใจ ซึ่งเสี่ยงต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของบริษัทเป็นอย่างมาก และหากเราไม่สามารถต่อรองหรือแข่งขันสู้ได้ ก็เป็นเรื่องที่สมควรที่จะมองหาทางใหม่ในการดำเนินธุรกิจต่อไป

ในส่วนของการบริหารงานบุคคลภายในองค์กร พนักงานของสถาบันไทยพัฒน์ในปัจจุบันทั้งหมดก็คือพนักงานของบริษัทชื่อไทย.คอมเดิม พนักงานประจำก็มีประมาณ 6 คน ดร.พิพัฒน์เล่าว่า

บริษัทเราไม่ใหญ่ เน้นอยู่เป็นครอบครัว ผมคิดว่าพวกเขาเป็นน้อง เป็นญาติ ทำอะไรก็ทำด้วยกัน กินข้าว ทำงาน ออกสถานที่ที่ไปด้วยกัน เงินเดือนและสวัสดิการผมก็ให้มากกว่าที่อื่นพอสมควร เพื่อให้พวกเขาเลี้ยงชีพได้ ไม่เดือดร้อน ถ้าเขาไม่เดือดร้อนเรื่องการใช้จ่าย แรงกายและแรงใจก็จะมาทุ่มที่งานมากขึ้น (7 มีนาคม 2556)

จะเห็นได้ว่า เงื่อนไขคุณธรรมเกิดขึ้นอย่างชัดเจน เพราะดร.พิพัฒน์ไม่คิดเอาเปรียบลูกจ้าง กลับกัน กลับปฏิบัติต่อเค้าเหมือนญาติพี่น้องทำให้อัตราการสมัครเข้า-ลาออกของสถาบันไทยพัฒน์มีน้อยมาก ทำให้งานมีความต่อเนื่อง มีความเข้าใจในการทำงานเป็นทีมอย่างดี

นอกจากนี้ดร.พิพัฒน์ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

เวลารับงาน ผมก็ไม่ได้จะดูแลค่าจ้างอย่างเดียวนะ แต่ดูสมรรถนะของบริษัทผมด้วย ว่าทำไหวไหม ถ้าปริมาณงานใหญ่เกิน ต่อให้เงินดี ผมก็ไม่รับ เพราะมีความเสี่ยงที่บริษัทผมจะแย่ และยังทำให้ลูกน้องผมต้องมาแบกรับอีก อาจไม่ได้กลับบ้าน สุขภาพร่างกายและจิตใจก็อาจทรุดโทรม ซึ่งผมคิดว่าไม่คุ้มกับเงินที่เราจะได้ แม้มันจะเยอะมากในตอนรับงานก็ตาม (7 มีนาคม 2556)

ตรงจุดนี้ก็เห็นได้ชัดว่า ดร.พิพัฒน์ได้นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ทั้งหมด กล่าวคือ การไม่รับงานที่ใหญ่เกินตัวก็ตรงกับหลักพอประมาณคือทำเท่าที่เราพอทำได้ ไม่ทำเกินตัว การพิจารณาอย่างรอบคอบระหว่างสมรรถนะของบริษัทกับขนาดงานก็ตรงกับหลักความมีเหตุผล การพิจารณาอย่างรอบคอบว่าหากรับงานเกินตัวอาจมีความเสี่ยงที่จะทำให้ต้องใช้ทรัพยากรของบริษัทมากจนอาจทำให้บริษัทแย่ก็ตรงกับหลักภูมิคุ้มกัน และการกลัวว่าพนักงานจะทำงานหนักเกินไปหากรับงานที่ใหญ่เกินตัว ก็เข้าเงื่อนไขคุณธรรมคือไม่ได้คิดถึงเฉพาะตัวเงินที่ได้รับเท่านั้น แต่พิจารณาเรื่องสุขภาพของพนักงานร่วมด้วย

สำหรับดร.วัชรเมงคผล เริ่มต้นการทำงานด้วยการเป็นเซลล์ขายของให้กับบริษัทแห่งหนึ่ง แต่ด้วยความรักในการออกแบบ ทำให้ตัดสินใจลาออกมาเปิดกิจการเป็นของตัวเอง คือรับสร้างตู้อบน้ำตามขนาดห้องน้ำ ด้วยมองเห็นว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ให้อิสระแก่ตนในการออกแบบได้ไม่จำกัด ซึ่งเริ่มในปีพ.ศ. 2538 กิจการเป็นไปด้วยดี โดยดร.วัชรเมงคผลเลือกใช้สัญลักษณ์ เช่น ฝักบัว อ่าง

อาบน้ำ ที่นำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมด

แต่จุดเปลี่ยนของธุรกิจคือวิกฤติเศรษฐกิจในปีพ.ศ. 2540 ที่ภาคสังหาริมทรัพย์ล้มละลาย ทำให้ไม่มีคนสร้างบ้านเพิ่ม การสั่งทำห้องน้ำก็จึงลดน้อยลงไปด้วย ทำให้ธุรกิจของดร.วัชรเมงคผลขาดสภาพคล่องอย่างหนัก มีหนี้เพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว ความน่าเชื่อถือถดถอยต่างประเทศจึงไม่ให้สั่งสินค้า

ในช่วงเวลานั้น ดร.วัชรเมงคผลได้มีโอกาสดังพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ทำให้มีกำลังใจและคิดเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินธุรกิจ ด้วยการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ ว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีหลักการอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไร ซึ่งผู้ที่ไขความกระจ่างให้ดร.วัชรเมงคผลก็คือ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ภายหลังจากที่ได้ศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพอสมควร ดร.วัชรเมงคผลก็เริ่มเปลี่ยนแปลงวิธีการทำธุรกิจ โดยได้ลงทุนตั้งแผนกพัฒนาและวิจัยขึ้นภายในบริษัทของตัวเอง และอาศัยโรงงานในประเทศในการผลิตสินค้า เพราะเล็งเห็นว่า ที่ผ่านมา บริษัทพึ่งพาสินค้าจากภายนอก (ต่างประเทศ) มากเกินไป เวลามีปัญหาเลยไม่มีภูมิคุ้มกันรองรับและไม่สามารถควบคุมอะไรได้เลย จากการเปลี่ยนแนวคิด มาพึ่งพาตนเองมากขึ้น ทำให้สามารถคิดนวัตกรรมใหม่ๆ ได้มากขึ้นเพราะมีอิสระทางความคิดมากยิ่งขึ้น สินค้าก็มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ลูกค้าน่าสนใจและชอบใจมากขึ้น

นอกจากนี้ ดร.วัชรเมงคผล ยังได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่า หากคิดจะลงทุนเพิ่ม อัตราส่วนระหว่างทุนกับหนี้ต้องไม่เกิน 1 : 1 ซึ่งแสดงถึงความพอประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะไม่ทำอะไรเกินตัว เกินพื้นฐานที่ตนเองทำได้ และเข้าหลักภูมิคุ้มกันอีกหลักหนึ่ง คือเพื่อไม่ให้เกิดหนี้มากเกินไปจนไม่สามารถจัดการได้ และในส่วนคุณภาพสินค้ายังมีการรับประกันสินค้าแต่ละชิ้นด้วยระยะเวลาที่นานกว่าสินค้าชนิดเดียวกันเมื่อเทียบกับยี่ห้ออื่น เพื่อแสดงถึงความมั่นใจในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ของตน ซึ่งถือได้ว่าเข้าหลักคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย

ในส่วนของการบริหารคน ดร.วัชรเมงคผลจะให้พนักงานมีอิสระในการทำงานมากพอสมควร รายได้และสวัสดิการก็จะสูงกว่าที่อื่น มีการให้ทุนเรียนปริญญาแก่นักงาน มีบริการอาหารกลางวันฟรี โดยวัตถุดิบได้จากการปลูกข้าวและปลูกผักแบบปลอดสารพิษจากพื้นที่ว่างหลังโรงงาน โดยดร.วัชรเมงคผลจะคิดว่าพนักงานเหล่านี้เป็นเสมือนญาติพี่น้อง จึงให้ความรักความเอา

ใจใส่ ผลคือ อัตราการลาออกมีน้อยมาก พนักงานทุกคนทำงานกันอย่างมีความสุขและทุ่มเท แรงกายแรงใจลงไปในงานมากยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ต่างๆของบริษัทบาธรม ดีไซน์ จึงเปี่ยมไปด้วยนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ และทันสมัย ตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี

ดร.วัชรเมงคยังมิกรุณาให้พนักงานทุกคนไปบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะได้หนึ่งวันต่อสัปดาห์ โดยไม่ถือเป็นวันลา เพื่อเป็นการคืนกำไรสู่สังคมและต้องการให้พนักงานทุกคนมีความเอื้อเฟื้อต่อคนอื่น ไม่เฉพาะในบริษัท เช่นการไปเป็นอาสาสมัครที่เลี้ยงเด็กที่บ้านเด็กอ่อนจังหวัดปทุมธานี ซึ่งจะเห็นได้ว่าการบริหารงานบุคคลของดร.วัชรเมงค ยึดหลักคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหัวใจสำคัญ โดยการคิดว่าพนักงานเหล่านี้คือญาติ คือพี่น้องที่ต้องดูแลเอาใจใส่ ต้องให้พนักงานมีความสุขกายและสบายใจในการทำงาน ไม่เอาเปรียบพนักงาน ผลตอบกลับที่ได้ก็คือความตั้งใจในการทำงานของพนักงาน และนวัตกรรมอันทันสมัยที่สะท้อนออกมาผ่านผลิตภัณฑ์ของบริษัท

จากการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักธุรกิจทั้งสองท่าน จะเห็นได้ว่า มีความคล้ายคลึงกันมาก เช่น หลักความพอประมาณที่ทั้งสองคนจะทำเฉพาะในสิ่งที่ถนัดหรือสิ่งที่สนใจเท่านั้น หรือหลักความมีเหตุผลที่ทั้งสองคนใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบในการขยายงานก็ขยายเฉพาะเท่าที่จำเป็นเพื่อไม่ให้เกินพอดีมากเกินไป ซึ่งตรงกับหลักภูมิคุ้มกันและความพอประมาณด้วย การบริหารพนักงานก็เข้าเงื่อนไขคุณธรรมเหมือนกัน คือให้ความรักความเอาใจใส่ต่อพนักงาน และให้สวัสดิการที่มากกว่าบริษัทอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม มีจุดที่น่าสนใจอยู่ประการหนึ่งเมื่อนำเอาการกระทำของทั้งคู่มาเทียบกัน คือประเด็น ดร.วัชรเมงคเลือกที่จะสร้างแผนกใหม่ (แผนกพัฒนาและวิจัยผลิตภัณฑ์) เพื่อลดความเสี่ยง พึ่งตนเองมากขึ้น ขณะที่ดร.พิพัฒน์ยุบแผนกพัฒนาระบบงานซอฟต์แวร์ที่ขาดทุนทิ้ง ซึ่งทั้งสองคนก็มีเหตุผลรองรับการกระทำนี้เป็นอย่างดี ผู้เขียนคิดว่าการกระทำของทั้งสองคนนี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญประการหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี คือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเพียงหลักการกว้างๆที่ไว้กำกับหรือชี้นำเท่านั้น ไม่ใช่แนวทางสำเร็จรูป เป็นหน้าที่ของผู้รับไปปฏิบัติต้องนำไปปรับใช้ให้เข้ากับตนเองหรือองค์กรของตน โดยมีเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมเป็นสำคัญ การตั้งแผนกใหม่สำหรับองค์กรหนึ่งถือเป็นการลงทุนระยะยาวที่คุ้มค่าเข้าหลักพอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขความรู้ เหมือนดังเช่นการตั้งแผนกใหม่ของดร.วัชร

มงคล และเช่นเดียวกันการยุบแผนกหนึ่งของอีกองค์กรหนึ่งก็สามารถเข้าหลักพอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขความรู้ได้เช่นกัน หากผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว เหมือนดังเช่นการยุบแผนกที่ขาดทุนของดร.พิพัฒน์ ซึ่งแนวทางการประยุกต์ใช้ของทั้งสองคนสามารถแสดงดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม นักธุรกิจ

ผู้ประยุกต์ใช้	ก่อนประยุกต์ใช้	หลังประยุกต์ใช้	ตามหลักและเงื่อนไข
ด็อกเตอร์พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์	1. เปิดบริษัทแบบครบวงจร 2. รับงานยากๆ ที่ให้ค่าตอบแทนสูงๆ	1. ยุบแผนกที่ทำให้บริษัทขาดทุน 2. รับงานที่บริษัททำไหว ไม่กระทบกับลูกน้องและเงินทุน	พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน พอประมาณ มีเหตุผล และเงื่อนไขคุณธรรม
ด็อกเตอร์วัชรมงคล เบญจธนะสิทธิ์	1. นำเข้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศทั้งหมด 2. สัดส่วนทุนต่อหนี้ไม่กำหนด 3. ดำเนินความสัมพันธ์แบบเจ้านาย – ลูกน้อง	1. ตั้งแผนกวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เอง และใช้โรงงานภายในประเทศผลิต 2. กำหนดที่ 1 : 1 3. คิดว่าลูกน้องทุกคนคือครอบครัว ต้องช่วยเหลือ	พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขคุณธรรม

4.2.3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มนักวิชาการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ณดา พบว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ณดาได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เข้ากับหน้าที่และบทบาทที่ตนดำรงอยู่ให้เหมาะสมตามหน้าที่นั้นๆ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ณดา มีหน้าที่หลายอย่าง เช่น หน้าที่ใน

การเป็นอาจารย์สอนหนังสือ หน้าที่ในการเป็นคนดี คณะพัฒนาการเศรษฐกิจของสถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หน้าที่ในความเป็นแม่ หรือแม่แต่หน้าที่ในการเป็นนักลงทุน ซึ่งผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ณดา ก็ได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เข้ากับแต่ละ
หน้าที่ โดยเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวกำกับพฤติกรรมและการตัดสินใจ โดยได้
ยกตัวอย่างให้ฟังว่า

เวลาอาจารย์ได้รับเชิญให้ไปบรรยายที่ไหนก็ตาม คุณรู้ไหม อาจารย์เริ่มยังง
อาจารย์จะเริ่มจากคำถามที่ใกล้ๆตัวคนฟังเสมอ เช่น ในหนึ่งอาทิตย์พวกคุณออก
กำลังกายกันบ่อยแค่ไหน กินน้ำอัดลมบ่อยแค่ไหน กินอาหารขยะมากน้อยแค่ไหน
คำถามพวกนี้เป็นคำถามใกล้ตัว ฟังดูเหมือนไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงใช่ไหม
แต่อาจารย์บอกได้เลยว่านี่แหละเศรษฐกิจพอเพียงเต็มๆ เพราะเศรษฐกิจพอเพียง
มันไม่เฉพาะในมุมของเศรษฐกิจอย่างเดียวเท่านั้น แต่มันเป็นทุกมิติของชีวิต การ
เอาใจใส่ดูแลรักษาร่างกายของคุณให้แข็งแรงก็คือ หลักภูมิคุ้มกันซึ่งส่วนใหญ่จะ
ไม่ได้คิดถึงตรงนี้

อย่างตัวอาจารย์เองมีหลายบทบาทหลายหน้าที่ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ อาจารย์ก็
หมั่นดูแลสุขภาพตนเองก็เป็นหลักภูมิคุ้มกัน หรือในตอนเป็นอาจารย์ อาจารย์ก็จะ
สอนหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้นักศึกษา ส่วนนักศึกษาคนไหนจะปรับใช้ยังง
หรือไม่ปรับใช้ก็ตามก็เป็นสิทธิ์ของเค้า เรามีหน้าที่ในการให้สิ่งที่ดีแก่เค้า หรือพอ
มาเป็นแม่ เราก็พยายามเอาใจใส่ลูก ซึ่งแน่นอนว่าสิ่งสำคัญเราก็ต้องทำเป็นตัวอย่าง
ให้เค้าดูด้วย ในบทบาทนักลงทุน อาจารย์ก็พยายามลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด
ลงทุนในสิ่งที่ใช้เหตุผลแล้วว่ามันเสี่ยงน้อย และผลตอบแทนดี จำนวนเงิน
ลงทุนก็ไม่มากมาย เอาพอประมาณเท่าที่เรากำลังจะเจียดมาได้แบบไม่กระทบกับ
การใช้จ่ายหลัก ก็จะเห็นได้ว่า ในทุกมิติของชีวิต ในทุกบทบาทของชีวิต สามารถ
เอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ได้ มากำหนดเป็นกรอบในการดำเนิน
ชีวิตได้ และมันจะทำให้เราไม่หลงทาง ไม่ถลำลึกไปกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป
ถ้าดำเนินชีวิตตามกรอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ (5 มิถุนายน 2556)

อีกท่านหนึ่งที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนักวิชาการคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ ธีรนา จิตต์สงวน ซึ่งได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของตนว่า

ผมเรียกว่าทฤษฎีหน้ากาก คือทำตามบทบาทหน้าที่ที่ตัวเองเป็นอยู่ ณ เวลานั้นๆ อย่างผมตอนเช้าถึงสี่โมงเย็น ก็ใส่หน้ากากในการเป็นรองอธิการบดี ก็ต้องแต่งตัวให้เหมาะสม ให้เกียรติสถานที่ มีหน้าที่อะไรต้องรับผิดชอบก็ทำไปตามหน้าที่ ก็ต้องทำตัวเคร่งขรึมหน่อย พอเลิกงานแล้ว ผมก็เปลี่ยนหน้ากากใหม่แล้วแต่วัน บางวันผมก็เปลี่ยนหน้ากากเป็นนักปั่นจักรยาน แต่บางวันมีนัดกินข้าวกับผู้บริหารคนอื่นผมก็ต้องสวมหน้ากากในการเป็นรองอธิการบดีต่อ ในระหว่างวัน ถ้าผมมีสอน ผมก็ใส่หน้ากากในการเป็นครู พอกลับบ้าน ผมก็ใส่หน้ากากในการเป็นพ่อ คือหน้ากากในความหมายผมไม่ใช่การเสแสร้งแกล้งทำนะ แต่หมายถึงการเปลี่ยนหน้าที่บทบาทไปตามความรับผิดชอบ (12 มีนาคม 2557)

นอกจากนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ธีรนา ยังได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยว่า

คือผมคิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงสอนให้คุณทำอะไรตาม “อัตภาพ” คือคุณเป็นใครมีอัตภาพยังงี้ก็ทำตามนั้น เช่น คุณเป็นนักศึกษาปริญญาโท คุณก็ควรจะมีความรู้ในสาขานั้นๆมากกว่าคนทั่วไปอย่างน้อยสักหน่อยนึ่งก็ยังมีดี ขณะเดียวกันในเรื่องการใช้เงินเนื่องจากคุณยังไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง การใช้จ่ายคุณก็ควรน้อยกว่าพวกที่มีรายได้ จริงไหม นี่คือการตามอัตภาพ ซึ่งแต่ละคนมีอัตภาพไม่เหมือนกัน ไม่เท่ากัน ก็ต้องดู ต้องทำให้เหมาะสมกับอัตภาพตนเอง ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงก็จะมาช่วยคุณกำกับว่า ในการทำอะไรก็ตามนี้มันเหมาะกับ “อัตภาพ” ของเราตอนนี้หรือเปล่า ถ้าไม่เหมาะก็ลด ละ เลิกซะ หรือถ้าเหมาะดีแล้วก็ทำต่อไปและพัฒนาให้มันดียิ่งขึ้น ถ้าอย่างผมเอง ผมก็ประเมินตัวเองให้ 50/100 นะ คือที่ประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงก็พอสมควร ที่ยังทำตัวไม่ดีก็ยังมีอยู่ แต่อย่างที่ในหลวงท่านตรัสนะแหละ ท่านบอกเองว่า แค่นี้ในสิ่งของการกระทำก็อยู่รอดสบายแล้ว จะ

ทำแยบบ้าง ไม่ดีบ้าง ถ้ามันไม่มาก ไม่บ่อยจนเกินไป ผมว่ามันก็ไม่มีปัญหาหรอก
 เพราะผมเองก็เป็นอยู่ (12 มีนาคม 2557)

จะเห็นได้ว่าหลักคิดในการประยุกต์ใช้ของอาจารย์ทั้งสองคนมีความคล้ายคลึงกันมากและเป็นการแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า นักวิชาการทั้งสองท่านมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี กล่าวคือ ด้วยบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย เช่นการเป็นอาจารย์สอนหนังสือ การเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย หรือการเป็นพ่อหรือแม่ ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เหมาะสมกับบทบาทนั้นๆอยู่ตลอดเวลา โดยในทุกบทบาทก็จะใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวกำกับพฤติกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับใช้ได้กับทุกมิติของชีวิตไม่ว่าจะเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องงานและทุกการกระทำของเราสามารถพิจารณาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ทั้งหมด แต่ทั้งนี้ก็ไม่จำเป็นว่าทุกการกระทำของเราและตลอดชีวิตจะต้องยึดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด เพราะดังพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเองก็บอกไว้ว่า แค่เพียงหนึ่งในสี่ของการกระทำก็อยู่รอดแล้ว ซึ่งก็คือหลักความพอประมาณ ที่ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป หรือไม่เหลวไหลจนเกินไปนั่นเอง ซึ่งสามารถแสดงการประยุกต์ใช้ได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม
นักวิชาการ

ผู้ประยุกต์ใช้	การประยุกต์ใช้	ตามหลักและเงื่อนไข
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณดา จันทรสัม	1. มีการลงทุนในตลาดหุ้นเพื่อออมเงิน โดยใช้เงิน เก็บแต่พอประมาณ เน้นความเสี่ยงต่ำ หวัง ผลตอบแทนระยะยาว	พอประมาณ มีเหตุผล มี ภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไข ความรู้
	2. ดูแลสุขภาพของตนและแนะนำแก่คนรอบข้าง	มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน
	3. ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่บุตรของตนและ ลูกศิษย์ เพื่อให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้	เงื่อนไขคุณธรรม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธันวา จิตต์สงวน	1. ทำกิจกรรมหลายๆอย่างเพื่อผ่อนคลาย โดย กิจกรรมนั้นๆ อยู่บนความเหมาะสมทั้งฐานะและ หน้าที่	พอประมาณ มีเหตุผล มี ภูมิคุ้มกัน
	2. ลงทุนในสินทรัพย์ต่างๆอย่างรอบคอบและเสี่ยง น้อย โดยตั้งเป้าว่าภายหลังเกษียณจะต้องได้มี รายรับเท่ากับตอนทำงานอยู่	มีภูมิคุ้มกันและเงื่อนไข ความรู้

4.2.4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม องค์กร ภาครัฐ

ผู้เขียนได้ทำการคัดเลือกองค์กรภาครัฐที่มีผลงานโดดเด่นในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มา 2 องค์กรเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการจะให้เห็นลักษณะการประยุกต์ใช้ว่า ในองค์กรภาครัฐนั้นมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร และมีแนวทางปฏิบัติอย่างไรบ้าง ซึ่ง 2 องค์กรดังกล่าว ได้แก่

- 1) เทศบาลตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ เป็นองค์กรภาครัฐส่วน

ภูมิภาคที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) เมื่อปี พ.ศ. 2554

2) ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ และศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคเหนือ ซึ่งศูนย์แห่งนี้ ตั้งอยู่ที่ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเทศบาลตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่

ผู้ที่เป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลของเทศบาลตำบลปลายพระยา คือ คุณไพสิทธิ์ สุวรรณฤทธิ์ หัวหน้าสำนักงานปลัดเทศบาล โดยคุณไพสิทธิ์ได้เล่าให้ฟังถึงวิธีการประยุกต์ของเทศบาลแห่งนี้ว่า ได้แยกการปฏิบัติออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่ประยุกต์ใช้ภายในองค์กร กับส่วนการให้บริการแก่ประชาชน โดยในส่วนประยุกต์ใช้ภายในองค์กร คุณไพสิทธิ์ได้อธิบายให้ฟัง พอจะสรุปได้ดังนี้

1. มีการวางแผนล่วงหน้าเป็นปี ซึ่งเป็นแผนที่ทำได้จริง โดยมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอความต้องการขึ้นมา และร่วมประชุมกันเพื่อหาลำดับความสำคัญก่อนลงมือได้ข้อสรุป

2. งบประมาณในแต่ละโครงการมีความแน่นอน ชัดเจน และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

3. มีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยทางเทศบาลได้ทำข้อตกลงกับ การศึกษานอกโรงเรียนประจำจังหวัดกระบี่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีจังหวัดกระบี่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนจนถึงระดับปริญญาตรี เพื่อความสะดวกของเจ้าหน้าที่และคนในชุมชนในการเข้าถึงความรู้ได้โดยง่าย ไม่ต้องเดินทางไกล

4. ในแต่ละโครงการจะมีความพยายามในการปลูกฝัง จิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมเข้าไปด้วยเสมอ ไม่ว่าโครงการนั้นจะเป็น โครงการภายในองค์กรหรือ โครงการที่ต้องสัมผัสกับภายนอกองค์กรก็ตาม

ในส่วนของการประยุกต์ใช้เพื่อบริการประชาชนนั้น คุณไพสิทธิ์ได้อธิบาย พอจะสรุปได้ว่า ในอดีต เทศบาลเมื่อได้รับงบมาก็จัดอบรมหรือดำเนินโครงการที่ทางเทศบาลเป็นคนคิดขึ้นมาเอง ซึ่งเห็นชัดว่าโครงการเหล่านั้น เมื่อจบโครงการแล้ว ก็จบกันไป ไม่มีการต่อยอด ไม่เกิดประโยชน์อะไรเพิ่มเติม เทศบาลจึงเปลี่ยนความคิดใหม่ โดยการจัดตั้งเป็น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ

พอเพียง เพื่อให้ชาวบ้านหรือประชาชนเข้ามาเรียนรู้ก่อน และทดลองปฏิบัติจริงก่อน เพื่อที่ว่าแต่ละคนแต่ละชุมชน ชอบอันไหน เหมาะอันไหน แล้วทางเทศบาลจึงจะใช้งบประมาณไปทำจริง ตัวอย่างเช่น เทศบาลส่งเสริมการเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด เพราะจิ้งหรีดหาได้ง่ายในชุมชน หรืออันไหนที่เป็นวิถีชุมชนหรือเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในชุมชนและชาวบ้านมีความถนัดอยู่แล้ว ทางเทศบาลก็เข้าไปส่งเสริมตรงนั้น ทั้งงบประมาณและความรู้เพิ่มเติมที่ถูกต้องตามหลักวิชา

ภาพที่ 4.6 ศูนย์ศึกษาการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ

ภาพที่ 4.7 ผลิตภัณฑ์ซักล้างที่ผลิตเองโดยเทศบาลตำบลปลายพระยา

ภาพที่ 4.8 ฐานเรียนรู้การเพาะจิ้งหรีด

ภาพที่ 4.9 ฐานเรียนรู้การเพาะเลี้ยงด้วง

ปลัดโพธิ์ศรีได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนของการประยุกต์ใช้กับการบริการประชาชนว่า เทศบาลเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและการทำงาน ของเทศบาลตามหลักการทรงงานของในหลวงและหลักการบริหารภาครัฐ สมัยใหม่ โดยให้ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านไปคุยกันก่อนว่าหมู่บ้านของตนต้องการ อะไร จากนั้นจึงมาประชุมร่วมกันทุกหมู่บ้านกับเทศบาลเพื่ออภิปรายและถกเถียง กันว่า ความต้องการของใครที่จำเป็นเร่งด่วนมากกว่ากัน หรือมีจุดใดที่ต้อง ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม เมื่อได้ข้อมูลแล้วทางเทศบาลก็จะบรรจุโครงการนั้นลงใน

แผนการทำงานของเทศบาล (เทศบาลปลายพระยา มีการวางแผนงานล่วงหน้าสามปี แต่จะประเมินทุกปีเพื่อปรับเปลี่ยนบางโครงการที่ไม่จำเป็น) เพื่อเป็นหลักประกันว่าเทศบาลจะทำตามความต้องการของประชาชนจริงๆ (17 พฤษภาคม 2557)

จากทั้งสองส่วน จะเห็นว่าเทศบาลตำบลปลายพระยา ได้ประยุกต์หลักธรรมาภิบาลเข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนงานรายสามปีของเทศบาล ทำให้ได้แผนงานที่สามารถทำได้จริง และตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ซึ่งก็คือหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และหลักภูมิคุ้มกัน ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง กล่าวคือ ในการประชุม ประชาชนที่เป็นตัวแทน ต้องมีการประมาณชุมชนตนเองว่า มีสิ่งใดต้องพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไข โดยเอาแต่พอประมาณเท่าที่สามารถทำได้ ไม่มากเกินไปจนทำไม่ได้ (ทั้งในแง่กำลังคน เวลาและกำลังเงิน) โดยใช้หลักเหตุและผลในการเลือกโครงการหรือแผนงานที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละปี และตรงกับหลักภูมิคุ้มกันคือ การประชุมร่วมกันระหว่างเทศบาลและประชาชนทำให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น รับรู้ปัญหาของกันและกันมากขึ้น และสามารถระดมความคิดในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหาได้ดีมากยิ่งขึ้น ความซื่อสัตย์ สุจริตและโปร่งใสตรวจสอบได้ในการดำเนินงานของเทศบาลก็ตรงกับเงื่อนไขคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการศึกษาให้กับข้าราชการ พนักงานในเทศบาล และคนในพื้นที่ โดยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและทำข้อตกลงกับสถานศึกษาต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนและข้าราชการสามารถเข้าถึงความรู้ได้โดยสะดวกก็ตรงกับเงื่อนไขความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ การส่งเสริมทั้งงบประมาณและความรู้เพิ่มเติมให้ประชาชนทำในสิ่งที่มีอยู่แล้ว ในชุมชนหรือที่ถนัดอยู่แล้ว เช่นการเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด ก็คือหลักความพอประมาณ (ทำในสิ่งที่มีอยู่แล้ว หาได้ง่ายในชุมชน) หลักภูมิคุ้มกัน (เป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักที่สามารถเพิ่มรายรับได้) และเงื่อนไขความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประชาชนไม่ต้องค้นหาความรู้หรือเงินทุนจากที่อื่น ซึ่งอาจจะทำให้ประชาชนโดยทั่วไปต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้โครงการหรือแผนงานที่เป็นความจำเป็นต่อชุมชน เช่น การทำน้ำดื่ม การส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพ ก็คือการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประชาชนมีสุขอนามัยที่ดีขึ้น พื้นดินมี

ความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งก็ตรงกับหลักภูมิคุ้มกัน(การมีน้ำดื่มที่สะอาดและพื้นที่ปราศจากสารเคมีตกค้างเป็นผลดีต่อสุขภาพของคนทั้งชุมชน)และเงื่อนไขคุณธรรม(การลด เลิกใช้สารเคมีทำให้สิ่งแวดล้อมสะอาดขึ้น ระบบนิเวศน์กลับมามีความสมดุล)นั่นเอง

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ และศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคเหนือ

โดยศูนย์เรียนรู้แห่งนี้มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของกองการสัตว์และเกษตรกรรมที่ 3 กรมการสัตว์ทหารบก ตำบลแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมอบหมายให้กองทัพบกเป็นผู้ดูแลแม่ทัพภาคที่ 3 เป็นประธานคณะกรรมการบริหารงาน โดยมอบความรับผิดชอบให้กรมการสัตว์ทหารบกเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

ภาพที่ 4.10 ภาพหน้าทางเข้าของศูนย์การเรียนรู้ฯ ภาคเหนือ

ภาพที่ 4.11 ภาพแผนที่แสดงที่ตั้งและจำนวนของฐานต่างๆ

ภายในศูนย์จะแบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้รวม 20 ฐาน เช่น ฐานการเลี้ยงหมูหลุม ฐานการ
สร้างบ้านดิน ฐานขยายพันธุ์พืช ฐานงานศิลปาชีพ ฐานการทำบัญชีครัวเรือน ฐานการเลี้ยงกบ
คอนโดร่วมกับปลาอุก ฯลฯ

ภาพที่ 4.12 ฐานขยายพันธุ์พืช หนึ่งในฐานการเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ

ภาพที่ 4.13 ฐานงานศิลปาชีพ อีกหนึ่งฐานการเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ

โดยศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ จะเปิดให้บุคคลทั่วไปที่สนใจสามารถเข้าเยี่ยมชมได้อย่างอิสระ
แต่หากมาเป็นหมู่คณะเพื่อต้องการเข้ารับการอบรม ทางศูนย์ก็ยินดีต้อนรับ แต่ต้องประสานงานมา
ทางศูนย์ก่อนว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีจำนวนกี่คน ต้องการอบรมในเรื่องใดบ้าง ทั้งนี้ ทางศูนย์ให้
เหตุผลว่า เนื่องจากศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ ไม่มีวิทยากรประจำ ดังนั้นจำเป็นจะต้องทราบถึงความต้องการ

ของผู้เข้ารับการอบรมก่อนว่าต้องการอบรมเรื่องใด และพักค้างคืนหรือไม่ เพื่อทางศูนย์จะได้จัดเตรียมที่พัก กิจกรรมและวิทยากร ได้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมมากที่สุด

ภาพที่ 4.14 ภายในศูนย์ฯมีการขุดบ่อน้ำขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อจำลองการจัดพื้นที่ให้ใกล้เคียงกับหลักเกษตรทฤษฎีใหม่

สังเกตได้ว่า ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ภาคเหนือ แห่งนี้มุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้ในเรื่องการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งดูได้จากฐานการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เพราะโดยพื้นฐานแล้ว ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับศูนย์รวมไปถึงพื้นที่ภายในศูนย์ก็เหมาะกับการทำการเกษตรอยู่แล้ว เนื่องจากมีลำน้ำเล็กๆอยู่ อย่างไรก็ตาม ทางศูนย์ก็ได้ให้ข้อมูลว่า แม้ฐานการเรียนรู้ต่างๆจะเน้นไปที่เกษตรกรรม แต่ในการอบรมทุกครั้ง วิทยากรซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นเกษตรกรหรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีประสบการณ์ในด้านนั้นๆ ก็พยายามสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปด้วยเสมอ คือให้ผู้เข้ารับการอบรมคิดโดยมีฐานของเศรษฐกิจพอเพียงรองรับ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน เช่น หากผู้เข้ารับการอบรมสนใจการเลี้ยงกบคอนโด หรือการทำยาฆ่าแมลงจากสมุนไพร วิทยากรนอกจากจะสอนวิธีการแล้ว ก็จะเพิ่มเติมว่า ทำแล้วจะได้อย่างไร เข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร และต้องมีวิธีคิดอย่างไรถึงจะนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับตัวเองหรือพื้นที่ตนเองแล้วประสบความสำเร็จ

จากตัวอย่างนี้ การลงไปดูพื้นที่จริงของเกษตรกรเพื่อพัฒนาความเหมาะสมว่าควรเลี้ยงหรือไม่โดยใช้หลักความมีเหตุผลและเงื่อนไขความรู้ หากเหมาะสม ก็ต้องดูต่อไปอีกว่า เหมาะสมที่

จะเลี้ยวในพื้นที่ขนาดเท่าไรหรือคือหลักความพอประมาณ และถ้าเลี้ยวแล้วจะมีตลาดรองรับหรือไม่ ถ้ามี มีมากน้อยแค่ไหนก็คือหลักภูมิคุ้มกัน เพราะการอบรมนี้เป็นเพียงการสาธิต เกษตรกรต้องใช้ วิจารณ์ดูว่า จะเลี้ยวอย่างไร หรือเลี้ยวหรือไม่ด้วยตัวเกษตรกรเอง ทั้งนี้โดยมีฐานคิดคือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวกำกับ

ซึ่งสามารถแสดงตารางการประยุกต์ใช้ ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ตารางแสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงาน	ก่อนประยุกต์ใช้	หลังประยุกต์ใช้	ตามหลักและเงื่อนไข
เทศบาลตำบล ปลายพระยา	1.ปฏิบัติตามคำสั่ง จากส่วนกลางเป็นหลัก	1. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ กำหนดโครงการ	พอประมาณ เงื่อนไข ความรู้
	2. หน่วยงานกับ ประชาชนไม่มี ปฏิสัมพันธ์กันมาก เท่าที่ควร	2. เปิดให้ประชาชนสามารถ ตรวจสอบการทำงานของเทศบาลได้ อย่างเต็มที่	ภูมิคุ้มกัน เงื่อนไข คุณธรรม
	3. ประชาชน ประกอบอาชีพไป ตามความรู้ที่ตัวเอง มี และการเพิ่มเติม ความรู้ทำได้ยาก	3. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเปิดให้ ประชาชนมาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และค้นหาอาชีพเสริมตามความ สนใจหรือถนัดของแต่ละคนและทำ ข้อตกลงกับสถานศึกษาต่างๆ เพื่อ อำนวยความสะดวกให้พนักงานใน หน่วยงานและประชาชนในพื้นที่ สามารถเรียนรู้ได้ โดยไม่ต้องเดิน ทางไกล	พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และ เงื่อนไขความรู้และ เงื่อนไขคุณธรรม

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

หน่วยงาน	ก่อนประยุกต์ใช้	หลังประยุกต์ใช้	ตามหลักและเงื่อนไข
ศูนย์เรียนรู้ฯ ภาคเหนือ จ.เชียงใหม่	1. ประชาชนใน พื้นที่ไม่มีการ รวมกลุ่มกัน 2. ในพื้นที่ขาด แหล่งเรียนรู้แบบ ปฏิบัติจริง	1. เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ และแลกเปลี่ยนของคนภายในพื้นที่ และต่างพื้นที่ 2. ใช้พื้นที่ของกรมทหารทำเป็นฐาน เรียนรู้ต่างๆ มากกว่า 20 ฐาน ครอบคลุมทั้งวิธีปฏิบัติและหลักคิด	เงื่อนไขความรู้และ คุณธรรม พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไข ความรู้

4.2.5 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มชุมชน

ชุมชนพอเพียงที่ผู้เขียนทำการคัดเลือกและสัมภาษณ์คือ ชุมชนบ้านมั่นคง ซึ่งตั้งอยู่ที่ ซอยเอกชัย 133 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร และชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยทั้งสองชุมชนได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปปรับใช้ให้เข้ากับชุมชน จนทำให้ทั้งสองชุมชนนี้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น และสามารถพึ่งตนเองได้

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนบ้านมั่นคง ซอยเอกชัย 133 เขตบางบอน กทม.

ในอดีต ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องอาศัยที่ดินของเอกชนอยู่ จนเมื่อเจ้าของที่มาไล่ที่ ด้วยความช่วยเหลือจาก พอช. ที่มาให้คำแนะนำในการซื้อที่ดินเป็นของชุมชนเอง ทำให้คนในชุมชนต้องร่วมมือร่วมใจกันวางแผนการสร้างและพัฒนาชุมชนเพื่อเสนอต่อ พอช.(สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน องค์การมหาชน) จนได้รับการอนุมัติเงินกู้เพื่อมาซื้อที่ดิน จนได้เป็นที่อยู่ปัจจุบันในซอยเอกชัย 133 ซึ่งจากจุดกำเนิดของชุมชนจะเห็นได้ว่า ใช้หลักการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคที่เผชิญอยู่ซึ่งก็คือเป็นหลักสำคัญเช่นกันในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบที่ก้าวหน้าขึ้นมา

เมื่อกล่าวถึงการดำเนินงานของชุมชนบ้านมั่นคงแห่งนี้ มีการดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์

โดยมี คุณศุภิสรา ทองศรีเมือง เป็นประธาน โดยคุณศุภิสรา ได้เล่าให้ฟังถึงการดำเนินงานของชุมชนแห่งนี้ว่า

ในชุมชนมีคนมากมายหลายอาชีพ แต่ส่วนใหญ่ก็จะเป็นพวกรับจ้างอิสระ ซึ่งก็จะ มีหลายคนที่เป็นคนว่างงาน ทางเราก็เลยคิดหากิจกรรมขึ้นมาเพื่อสร้างรายได้ ให้กับคนเหล่านี้ เราก็มาประชุมกันว่า จะทำอะไรดี ก็ตกลงกันที่จะทำ เกษตรกรรม เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย และเห็นผลัดกันชัดเจน เป็นสินค้าที่ใช้ แล้วหมดไป คนต้องซื้อซ้ำ เราก็เลยเริ่มปลูกเห็ด โดยไปได้รับความรู้มาจากการไป อบรมตามที่ทางราชการจัดให้เพื่อพัฒนาชุมชน พอได้แล้วเราก็เห็นว่าดี เลยเริ่มทำ กันเลย โดยอาศัยพื้นที่ว่างหลังบ้านของทุกหลัง ซึ่งเป็นพื้นที่ปิดทึบ เหมาะกับการ เพาะเห็ด นอกจากนี้ก็อาศัยพื้นที่ว่างอื่นๆ เลี้ยงกบ และปลูกพืชชนิดต่างๆ เท่าที่ พื้นที่จะอำนวยให้ได้ เมื่อได้ผลผลิตเหล่านี้ ก็จะมาช่วยกันแปรรูป และขายตาม งานต่างๆ ก็ได้รายได้มาพอสมควร โดยส่วนหนึ่งจะแบ่งไว้เป็นกองกลางเพื่อเป็น ทุนในค่าใช้จ่ายต่างๆ ของชุมชน (20 พฤษภาคม 2557)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าว เห็นได้ชัดว่า การดำเนินงานของชุมชนบ้านมั่นคงมีลักษณะ สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาก กล่าวคือ เริ่มต้นที่เงื่อนไขคือความรู้ จะเห็นได้ว่า การ ตัดสินใจดำเนินงานของชุมชนในรูปแบบสหกรณ์ การตัดสินใจเพาะเห็ด ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงกบ ล้วนมาจากการไปอบรมตามที่ต่างๆ เกือบเกี่ยวประสบการณ์ในการอบรม แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ ร่วมกับสมาชิกในชุมชนเพื่อตัดสินใจว่า ชุมชนตนเองจะทำอะไรถึงจะดีที่สุด ซึ่งก็ตรงกับหลักความมี เหตุผลด้วยเช่นกัน โดยการตัดสินใจทำการเพาะเห็ด ปลูกผักเล็กน้อย เลี้ยงกบ ก็เข้าหลัก พอประมาณ เพราะการเพาะเห็ดจะใช้พื้นที่หลังบ้านเท่าที่พื้นที่จะอำนวย การเลี้ยงกบ ก็อาศัยพื้นที่ เท่าที่มีในการเลี้ยงซึ่งก็สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี แม้อาจจะไม่มากมาย แต่ก็มีเพียงพอ ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ซึ่งการดำเนินงานลักษณะนี้ก็เพื่อความยั่งยืนของชุมชนจึงเข้า เงื่อนไขคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย

ภาพที่ 4.15 การใช้พื้นที่ว่างหลังบ้านของทุกหลังคาเรือนเป็นโรงเพาะเห็ด

ภาพที่ 4.16 การกั้นพื้นที่ภายในชุมชนเพื่อเลี้ยงกบ

ภาพที่ 4.17 การใช้พื้นที่ภายในชุมชนเพื่อปลูกผักสวนครัว

นอกจากนี้ ทางสหกรณ์ยังมีการเรียกเก็บเงินจากสมาชิกทุกคนในชุมชนวันละหนึ่งบาท เพื่อเป็นกองทุนในการช่วยเหลือค่าทำศพในกรณีมีสมาชิกในชุมชนคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต และเป็น ค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกในชุมชนด้วยเช่นกัน ซึ่งตรงจุดนี้เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของคน ในชุมชนให้มีการรับผิดชอบและช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนมี ความสามัคคีกันมากขึ้นซึ่งเข้าหลักภูมิคุ้มกันทั้งของสมาชิกและของชุมชนเองในปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ทำให้สมาชิกในชุมชนเวลาเสียชีวิตหรือเจ็บป่วยก็สามารถอุ่นใจได้ว่าจะมีการช่วยเหลือ จากทางสหกรณ์แน่นอน

โดยคุณสุกิสราได้เน้นย้ำถึงการดำเนินงานของสหกรณ์ว่า ก่อนที่จะทำอะไรจะมีการเรียก ประชุมสมาชิกในชุมชนทุกครั้ง และเปิดให้สมาชิกทุกคนได้พูดคุยกันทั้งเสนอปัญหา เสนอความ ต้องการ แล้วก็จะมาพูดคุยกันว่า ปัญหาไหนหรือความต้องการอันไหนที่สำคัญกว่าและมีช่องทาง ใดบ้างในการจะแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการนั้นๆ ซึ่งแน่นอนว่า ในหลายๆความต้องการ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก แต่ก่อนที่จะรอความช่วยเหลือจากภายนอก ทางชุมชนก็ จะพยายามเต็มที่ในการหาหนทางด้วยตัวเองก่อน ซึ่งตรงจุดนี้ก็แสดงให้เห็นถึงหลักความมีเหตุผล คือ ใช้เหตุใช้ผลในการประชุม มีการจัดเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังซึ่งก็ต้องใช้เหตุผลในการ อธิบายว่าสิ่งใดเป็นเรื่องเร่งด่วนมากกว่า ซึ่งก็ต้องอาศัยความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นพื้นฐานถึง จะทำให้การใช้เหตุผลสามารถเกิดขึ้นได้

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอ แกลง จังหวัดระยอง

ชุมชนบ้านจำรุงได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้อย่างจริงจัง ในสมัยที่ ผู้ใหญ่ตี(ชาติชาย เหลืองเจริญ)เป็นผู้ใหญ่บ้าน ด้วยเห็นว่าที่ผ่านมา การพัฒนาภายในหมู่บ้านต้อง รอรับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐเป็นหลัก หลายๆครั้งก็ได้บ้างไม่ได้บ้าง ทำให้การพัฒนา หมู่บ้านไม่มีความต่อเนื่อง และหลายครั้งที่โครงการของทางภาครัฐจัดขึ้นเป็น โครงการที่ทาง หมู่บ้านไม่ได้ต้องการอย่างแท้จริง แต่ทำเพียงเพื่อให้งบประมาณหมดไปหรือให้ตัวชีวิตของ หน่วยงานทางราชการผ่านเท่านั้น ทำให้ผู้ใหญ่ชาติชายจึงเริ่มคิดที่จะให้ชุมชนของตน (ณ ขณะนั้น ยังหมายความว่าเฉพาะหมู่บ้านจำรุงเท่านั้น) มีการพึ่งพาตนเองมากขึ้น

อาศัยความรู้ของผู้ใหญ่ชาติชายในการเข้ารับการอบรมตามที่ต่างๆ และการศึกษาหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและหลักการทรงงานของพระองค์ ทำให้ผู้ใหญ่ชาตินายชักชวนให้ชาวบ้านมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมตามแต่ใครจะถนัดด้านไหน (ซึ่งในปัจจุบันก็นับรวมได้มากกว่า 30 กลุ่ม โดยมีความครอบคลุมในทุกมิติของชีวิต เช่น กลุ่มเลี้ยงตะพาบ กลุ่มธนาคารชุมชน กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์ ฯลฯ) โดยผู้ใหญชาตินายคิดว่า การรวมกลุ่มแบบนี้ทำได้รวดเร็ว คล่องตัว มีความหลากหลาย ไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ สามารถลงมือทำได้เลยเพราะเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในท้องถิ่นและเป็นกิจกรรมที่คนในท้องถิ่นถนัดอยู่แล้ว

ภาพที่ 4.18 กลุ่มเกษตรธรรมชาติ หนึ่งในกิจกรรมรวมกลุ่มของชาวบ้านจำรุง

ภาพที่ 4.19 หนึ่งในกิจกรรมรวมกลุ่มของชาวบ้านจำรุง “โรงปุ๋ยชีวภาพบ้านจำรุง”

ภาพที่ 4.20 กิจกรรมการเล่นเปตอง สำหรับกลุ่ม ๗ ผู้เฒ่า

ภาพที่ 4.21 กลุ่มธนาคารขยะ เพื่อการจัดแยกขยะให้ถูกประเภท

คุณนพดล ดินนาน เลขาส่วตัวของผู้ใหญ่วชยชย ผู้ให้ข้อมูล ได้เล่าให้ฟังเกี่ยวกับการประกยุดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านจำรุงว่า

ใครอยากทำอันไหน ชอบอันไหนก็ไปเข้ากลุ่มนั้น ถ้าชอบอะไรที่ยังไม่มีกลุ่ม ก็หาพรรคพวกแล้วก็ตั้งกลุ่มขึ้นมา พอครบเดือน ก็จะมีการมาประชุมกันจากทุกคนในตำบลเนินซ้อ (ณ ปัจจุบันนี้ ชุมชนบ้านจำรุงได้พัฒนากลายเป็นสภางค์รชุมชนตำบล เนินซ้อ) พูดคุยกันว่าแต่ละกลุ่มมีความสำเร็จยังงใบบ้าง มีปัญหาอะไรบ้าง จะร่วมกันแก้ไขได้อย่างไรบ้าง คือทุกอย่างเราให้อิสระแก่ชาวบ้านในการตัดสินใจเองหมด ให้เค้าคิดกันเองว่าอยากทำอะไร ถนัดอะไร ซึ่งก็มีไม่น้อยที่ไม่ได้คิดกันอย่างรอบคอบ สร้างกลุ่มขึ้นมาแบบลวกๆ พอดำเนินการไปได้สักพัก

ก็ต้องปิดตัวเพราะไม่มีใครเอาด้วย เพราะคนเข้าร่วมเค้าไม่ได้ไง เค้าเข้ากลุ่มไป
แป๊บเดียวก็รู้แล้วว่ากลุ่มนี้ไม่ดี ไปไม่รอด ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติ”

นอกจากนี้คุณนพดลยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“การรวมกลุ่มที่ว่า ไม่จำกัดว่าหนึ่งคนต่อหนึ่งกลุ่ม หนึ่งคนสามารถอยู่ได้ทุกกลุ่ม
ถ้าคุณเห็นว่าเป็นประโยชน์กับตัวคุณเอง และถ้าคุณสามารถไปเข้าร่วมกับเค้าได้
ตามที่เค้านัด เพราะบางกลุ่มก็จะมีกิจกรรมที่นัดมาทำรวมกัน อาจเป็นการประชุม
กลุ่มย่อยของกลุ่มนั้นๆเอง หรืออบรมให้ความรู้เพิ่มเติมของแต่ละกลุ่ม อย่างผมเอง
ก็อยู่ตั้งเจ็ดกลุ่ม แล้วการประชุมในแต่ละเดือนก็จะมาสรุปกันว่าในเดือนนี้มีกลุ่ม
ไหนเพิ่มขึ้นมาบ้าง แล้วแต่ละกลุ่มทำอะไรไปบ้างแล้วบ้าง ก็จะมีการประสานงานกัน
ตามกลุ่มต่างๆ ตามแต่เหตุการณ์ที่จะเอื้อให้ประสานงานกัน” (25 พฤษภาคม
2557)

จากคำสัมภาษณ์และข้อมูลข้างต้นเห็นได้ชัดว่า หมู่บ้านจามมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีความเข้าใจ กล่าวคือ การที่ผู้ใหญ่ชาตียายให้ความสำคัญกับการ
รวมกลุ่มภายในชุมชนเพื่อทำในสิ่งที่ถนัดหรือมีอยู่แล้วในท้องถิ่นโดยไม่รอความช่วยเหลือจากทาง
ภาครัฐ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพึ่งตนเองซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งกิจกรรมภายในชุมชนยังแสดงถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครบถ้วน
ทั้งสามหลัก กล่าวคือการรวมกลุ่มทำในสิ่งที่ตนเองถนัดหรือสนใจก็คือหลักพอประมาณและยังเข้า
เงื่อนไขความรู้ด้วย คือต้องมีการศึกษาหาความรู้ในสิ่งนั้นๆที่ตัวเองหรือกลุ่มสนใจ การพิจารณาเข้า
ร่วมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือพิจารณาออกจากกลุ่มก็เข้าหลักความมีเหตุผล เพราะต้องใช้วิจารณญาณ
ว่ากลุ่มๆนั้นมีแนวโน้มไปในทางดีขึ้นหรือแย่ลงอย่างไรบ้าง และการรวมกลุ่มกันและร่วมประชุม
ทุกเดือนก็เข้าหลักภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขคุณธรรมเพราะการรวมกลุ่มทำให้มีอำนาจในการต่อรอง
มากยิ่งขึ้นและทิศทางการดำเนินงานก็จะไปในทิศทางเดียวกัน และการประชุมร่วมกันทุก
เดือนก็ทำให้ทุกคนภายในชุมชนทราบปัญหาของกันและกัน ร่วมระดมสมองช่วยกันหาทางแก้ไข
ซึ่งก็ทำให้ชุมชนมีความสามัคคีเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย นำมาซึ่งความสุขอย่างยั่งยืนของชุมชนเอง

จากข้อมูลของทั้งสองชุมชน มีหลักการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันดังนี้

1) การกล้าตัดสินใจของผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ทั้งสองชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง กล้าตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเอง เมื่อตั้งใจแล้วก็มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับใช้ให้เข้ากับชุมชนของตนและพร้อมโน้มน้าวให้คนในชุมชนเห็นดีด้วย

2) การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีภายในชุมชน และยังเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองของชุมชนให้มากขึ้น ทิศทางการพัฒนาของชุมชนก็จะไปในทิศทางเดียวกัน โดยการรวมกลุ่มที่แบ่งตามความถนัดและความชอบ ก่อให้เกิดกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ในแง่นี้ก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันไปในตัวด้วย คือเมื่อมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ก็เป็นการกระจายความเสี่ยงไม่ให้ตกอยู่กับผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่งมากเกินไป

3) มีการประชุมพร้อมกันทุกเดือน เพื่อรายงานปัญหาที่แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มเผชิญ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา เป็นการแสดงให้เห็นความสามัคคีของคนในชุมชน และยังเป็นโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทั้งความเห็นเพื่อแก้ปัญหาหรือความเห็นเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ซึ่งการประยุกต์ใช้ของทั้งสองชุมชนสามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม ชุมชน

ชุมชนที่ ประยุกต์ใช้	ก่อนประยุกต์ใช้	หลังประยุกต์ใช้	ตามหลักและเงื่อนไข
ชุมชนบ้านมั่นคง	1. ผู้คนในชุมชนต่างคนต่างอยู่	1. รวมกลุ่มทำกิจกรรมและประชุมทุกเดือน เพื่อระดมสมอง	มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้
	2. ไม่มีที่อยู่เป็นของชุมชนเอง	2. ร่วมกันเขียนแผนพัฒนาชุมชนเพื่อขอเงินกู้ยืมจากสถาบันพัฒนาชุมชนแห่งชาติ	พอประมาณ มีเหตุผล และเงื่อนไขความรู้
	3. ไม่มีสวัสดิการเพื่อสมาชิกในชุมชน	3. มีการเรียกเก็บเงินเพื่อเป็นกองกลางในการทำกิจกรรมต่างๆ มีการเพาะเห็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงกบ เพื่อสร้างอาชีพให้แก่สมาชิก	พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขคุณธรรม
ชุมชนบ้านจำรุง	1. รอความช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นหลัก	1. หันมาพึ่งตนเองมากขึ้น	พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน
	2. สมาชิกในชุมชนต่างทำงานไปตามความถนัดของตน ไม่มีการรวมกลุ่ม	2. มีการรวมกลุ่มกันตามความถนัดและความสนใจของสมาชิก	พอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้
	3. สมาชิกในชุมชนทำตามความรู้ที่ตัวเองมี ไม่มีการแบ่งปันความรู้กัน	3. มีการประชุมหมู่บ้านทุกเดือนเพื่อร่วมกันแก้ไขและเสนอแนะ	ภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม

4.3 ผลที่ได้รับจากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 ท่าน เมื่อนำมาเรียบเรียงแล้ว พบว่า ผลที่ได้รับจากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถจำแนกได้ดังนี้

4.3.1 ด้านเศรษฐกิจ

ในส่วนของเกษตรกร ผลผลิตมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษ และต้นทุนลดลงจากการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงที่ผลิตเอง องค์ความรู้ที่ได้เข้ารับการอบรมและประสบด้วยตัวเอง ทำให้พื้นที่ของเกษตรกรทั้งสองคนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคคลภายนอก ซึ่งก็กลายเป็นรายได้ช่องทาง รายจ่ายฟุ่มเฟือยและด้านสุขภาพก็ลดลงจากการทำบัญชีครัวเรือน

ในส่วนของนักธุรกิจ สามารถรอดพ้นจากการล้มละลายในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปีพ.ศ. 2540 มาได้และจากการประยุกต์ใช้ทำให้บริษัทของทั้งสองท่านมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น เพราะเน้นใช้วัตถุดิบและการผลิตภายในประเทศ ทำให้ต้นทุนลดลงและเน้นการลงทุนเพิ่มที่สัมพันธ์กับทุนที่มีอยู่

ในส่วนของนักวิชาการ เนื่องจากเป็นผู้ที่ศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มาพอสมควรอยู่แล้ว ทำให้พฤติกรรมด้านเศรษฐกิจจึงไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนัก เพราะเป็นคนที่มีระเบียบและรอบคอบเป็นปกติอยู่แล้ว

ในส่วน of ชุมชนทั้งสอง ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการรวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์ของชุมชนขายแก่คนภายนอก และขณะเดียวกันก็ลดรายจ่ายลงได้มาก จากการนำผลผลิตภายในชุมชนมาแบ่งปันกัน

ในส่วน of องค์กรภาครัฐ ทำให้การสูญเสียงบประมาณแบบไร้ประโยชน์ลดลง ทำให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3.2 ด้านสังคม

ในส่วน of เกษตรกร การเปลี่ยนการเพาะปลูกเป็นการปลูกแบบเลี้ยงสารเคมีให้มากที่สุด ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น คนภายในครอบครัวเองก็ได้บริโภคของดีมีคุณค่า ซึ่งทำให้สุขภาพโดยรวมของเจ้าตัวและคนในครอบครัวอยู่ในระดับที่ดีขึ้นเรื่อยๆ หากเทียบกับในอดีตที่ใช้การเกษตรแบบใช้สารเคมีเต็มรูปแบบ และการเป็นวิทยากรและเปิดเป็น

ศูนย์เรียนรู้ทำให้ผู้คนจากทั่วประเทศสามารถมาสัมผัสวิถีทำและวิถีคิดจากเกษตรกรทั้งสองคนได้อย่างสะดวก

ในส่วนของนักธุรกิจ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับองค์กรทำให้อัตราการเข้า-ออกของพนักงานลดลง พนักงานมีความรักในองค์กรมากขึ้น และมีความสามัคคีกันเป็นอย่างดี เพราะแนวคิดหลักขององค์กรคือการมองพนักงานเป็นคนในครอบครัวอยู่แล้ว ทำให้รายได้สวัสดิการต่างๆ จึงมีความเสมอภาคกันตามตำแหน่งและหน้าที่ และถือเป็นองค์กรภาคเอกชนต้นแบบที่แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมกับกำไรสามารถไปด้วยกันได้

ในส่วนของนักวิชาการ หน้าที่ทำงานวิจัยและสอนหนังสือ ทำให้องค์ความรู้ต่างๆ ของทั้งสองท่านถูกถ่ายทอดไปอย่างมากมาย ทั้งจากการสอนหนังสือ จากการลงพื้นที่ทำงานวิจัย ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็ได้สร้างการรับรู้ให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วน of ชุมชนทั้งสอง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดการภายในพื้นที่ตนเองเสมือนเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไปในตัวด้วย และการรวมกลุ่มสร้างอาชีพทำให้คนในพื้นที่ไม่ต้องมาหางานทำในเมืองและการรวมกลุ่มยังทำให้ความสามัคคีในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น

ในส่วน of องค์กรภาครัฐ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้นโยบายต่างๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรู้มากขึ้นซึ่งก็ถือเป็นเป้าหมายหลักขององค์กรภาครัฐทุกองค์กรอยู่แล้ว

4.3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

ในส่วน of เกษตรกร ทำให้ผืนดินของตัวเองกลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งและปัญหาในการปล่อยน้ำที่ปนเปื้อนสารเคมีลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติก็ลดน้อยลงด้วยเช่นกัน

ในส่วน of นักธุรกิจ การตั้งแผนพัฒนาและวิจัยโดยมีเป้าหมายนอกจากการลดต้นทุนแล้วยังต้องใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าด้วย ทำให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่ามากขึ้น

ในส่วน of นักวิชาการ จะเน้นการประหยัดทรัพยากรภายในสำนักงานและการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

ในส่วน of ชุมชน มีการจัดทำโครงการธนาคารขยะ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักการคัดแยกขยะเพื่อลดปัญหาขยะล้นเกิน และมีการคัดแยกอาหารที่รับประทานเหลือเพื่อไปเป็นอาหารของสัตว์ได้อีกต่อและสามารถนำไปหมักเป็นปุ๋ยชีวภาพได้อีกทางหนึ่งด้วย

ในส่วนขององค์กรภาครัฐ การจัดทำเป็นศูนย์เรียนรู้ เช่นการสอนการทำปุ๋ยหมักจากซากพืช เศษอาหาร การสอนการปลูกพืชได้ทรงเลี้ยงไก่เป็นการส่งเสริมทางอ้อมให้กับประชาชนได้เรียนรู้ถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยที่ตัวประชาชนเองก็ได้ประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์นั้นด้วย

4.3.4 ผลที่ได้ภายในตัวเอง

ในส่วนของเกษตรกร ทำให้สุขภาพกลับมาแข็งแรงขึ้น มีความรอบคอบในการใช้ชีวิตและมีความใฝ่รู้มากขึ้น และมีความภูมิใจในตัวเองที่สามารถแบ่งปันความรู้ให้กับคนอื่นได้

ในส่วนของนักธุรกิจ ทำให้เป็นคนมีสติมากขึ้น พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของนักวิชาการ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้มีความรอบคอบและเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทุกรูปแบบ

ในส่วนของชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเต็มภาคภูมิ และยังสามารถถ่ายทอดความสามารถในการพึ่งตนเองให้แก่ผู้มาศึกษาดูงานได้อีกด้วย

ในส่วนขององค์กรภาครัฐ ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น และถือว่าเป็นที่พึงของประชาชนได้อย่างแท้จริง

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มต่างๆเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค พบปัญหาดังต่อไปนี้

4.4.1 นโยบายภาครัฐขาดมาตรการทางการเงินรองรับการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรแบบเดิมมาเป็นการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ จากการให้ข้อมูลของคุณธนพลและคุณสุพจน์ พบว่ามีเกษตรกรหลายรายพยายามที่จะเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีให้เป็นแบบเกษตรผสมผสานและพยายามลดการใช้สารเคมีลง แต่การเปลี่ยนลักษณะนี้ ในช่วงสามปีแรกผลผลิตจะลดลงจากเดิมมากถึงระดับครึ่งหนึ่งของที่เคยได้ จนเมื่อเข้าสู่ปีที่สี่ ผลผลิตจึงจะเริ่มกลับมากระเตื้องขึ้น ซึ่งตรงจุดนี้ เกษตรกรหลายรายไม่สามารถทำได้ เนื่องจากมีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะยืนระยะอยู่ได้ถึงสามปี และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย(ธกส.) ก็ยังมีนโยบายให้

เกษตรกรต้องผ่อนชำระหนี้ทุกปี จึงทำให้เกษตรกรหลายราย ไม่มีเงินเพียงพอในการยื่นหยัดกับการเปลี่ยนวิธีทำเกษตรได้

นอกจากนี้ จากการให้ข้อมูลของคุณธนพล ยังพบว่า นโยบายช่วยเหลือเกษตรกรที่ออกโดยภาครัฐ ส่วนใหญ่เป็นนโยบายที่แก้ที่ปลายเหตุ กล่าวคือ เป็นนโยบายระยะสั้น ที่มุ่งเน้นช่วยเหลือเกษตรกรเป็นฤดูกาล ไม่ได้มุ่งเน้นการแก้ปัญหาระยะยาว เช่น การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาพันธุ์พืช หรือการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอ จะไปเน้นที่การรับซื้อผลผลิตเมื่อราคาคต่ำมากกว่า ซึ่งหลายๆกรณี ทำให้เกษตรกรที่เปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกมาเป็นแบบอินทรีย์หรือปลอดสารพิษเสียผลประโยชน์ไปด้วย เพราะการรับซื้อจากทางภาครัฐไม่ได้สนใจว่า ผลผลิตนั้นๆจะปลอดสารเคมีหรือเป็นผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกหรือไม่ จะรับซื้อแบบเหมารวม ทำให้โอกาสในการส่งเสริมการเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรลดน้อยลงไปอีก

4.4.2 คุณไพสิทธิ์ปลัดเทศบาลตำบลปลายพระยา คุณธนพลและคุณสุพจน์ ให้ข้อมูลตรงกันว่า การทำงานของหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นยังไม่บูรณาการร่วมกันอย่างเพียงพอ ส่วนใหญ่จะต่างคนต่างทำ หลายโครงการจึงเกิดการสูญเสียงบประมาณไปโดยเปล่าประโยชน์เพราะไปซ้ำซ้อนกับอีกโครงการของหน่วยงานอื่น ซึ่งนอกจากผลเสียด้านงบประมาณแล้ว ยังทำให้ผู้เข้ารับการอบรมหลายคนเกิดความเบื่อหน่ายเพราะเจอแต่เรื่องอบรมเดิมๆ ซึ่งไม่ทำให้เกิดความรู้ใหม่และยังทำให้เสียเวลาประกอบอาชีพอีกด้วย

4.4.3 ประชาชนหลายภาคส่วนยังไม่เข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจารย์ธันวาท อาจารย์ธันดา และคุณไพสิทธิ์ โดยอาจารย์ธันวาทและอาจารย์ธันดาได้มีผลงานการวิจัยด้านเศรษฐกิจพอเพียงจากการลงพื้นที่กับคนมากมายหลายกลุ่ม และคุณไพสิทธิ์ซึ่งเป็นปลัดที่เทศบาลตำบลปลายพระยา ได้กล่าวถึงปัญหาที่พบมีความสอดคล้องกัน คือ ประชาชนยังไม่เข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง หลายคนยังเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือการทำเกษตรเท่านั้น เศรษฐกิจพอเพียงคือการห้ามรวย ห้ามใช้ของแพง ห้ามการพัฒนา โดยประเด็นที่น่าสนใจคือประเด็น เศรษฐกิจพอเพียงคือการทำการเกษตร ซึ่งทั้งสามท่านให้ข้อมูลตรงกันว่า ประชาชนที่พบเจอ (และประชาชนในพื้นที่สำหรับคุณไพสิทธิ์)หลายรายจะคิดจริงๆ ว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือการทำเกษตร การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ซึ่งก็เป็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น เพื่อให้เข้าใจว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแท้จริงแล้วเป็นปรัชญา

สำหรับการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร มีฐานะอย่างไร ทุกคนก็สามารถประยุกต์ใช้ได้
ทั้งหมด ทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัว โดยอาศัยหลักพอประมาณ มีเหตุผล มี
ภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม เป็นตัวกำกับพฤติกรรมของตนเองหรือขององค์กร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทนี้ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผล

5.1.1 การให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5.1.2 การประยุกต์ใช้ของแต่ละภาคส่วน

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปผล

5.1.1 การให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีพื้นฐานทางอาชีพที่ต่างกัน ได้แก่ เกษตรกร นักธุรกิจ และนักวิชาการ เกี่ยวกับความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งที่พบคือตัวแทนที่ให้ข้อมูลมีแนวความคิดคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ทั้งทุกคน มีแนวความคิดตรงกันว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการเน้นการพึ่งพาตนเองอย่างมีความรู้และมีคุณธรรม กล่าวคือ ในระดับปัจเจกหรือระดับครอบครัว การพึ่งตนเองทำให้เรามีชีวิตที่มั่นคงและคุณภาพชีวิตดีขึ้น สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที ซึ่งการพึ่งตนเองเงื่อนไขสำคัญก็คือต้องมีความรู้ในการพึ่งตนเองด้วย คือต้องรู้ว่าเรานั้นทำอะไร พื้นที่หรือคนแวดล้อมเป็นอย่างไร เอื้ออำนวยกับสิ่งที่เรานั้นคิดหรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง และจะมีวิธีแก้ไขอย่างไร เพื่อปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้ และเมื่อพึ่งตนเองได้อย่างพอสมควรแล้ว ก็จึงแบ่งปันทรัพย์สินหรือความรู้ของตนให้ผู้อื่น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้งทุกคน ก็ล้วนใช้แนวทางลักษณะนี้ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต

แต่เมื่อแยกพิจารณาตามหลัก “สามห่วง สองเงื่อนไข” จะพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเกษตรกรจะให้ความสำคัญไปที่หลัก ความพอประมาณมาก่อนเป็นอันดับแรก กล่าวคือ เวลาจะทำอะไรจะคิดก่อนว่า ทำไหวหรือไม่ ทำแล้วจะมีค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายเท่าไร? ในส่วนของหลัก ภูมิคุ้มกันจะเป็นผลพลอยได้มากกว่าที่จะคิดวางแผนไว้ตั้งแต่แรก ในส่วนของเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมนั้น เนื่องจากทั้งสองเป็นเกษตรกรที่เคยประสบกับความล้มเหลวในการปลูกพืชแบบเก่า (ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ใช้สารเคมีทุกขั้นตอนในการผลิต) จึงชวนขวหาความรู้ในการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าซึ่งในที่สุดก็ทำให้พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรทั้งสองคนที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี และตรงจุดนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเงื่อนไขความรู้ที่ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การประยุกต์ใช้ประสบความสำเร็จ และเมื่อสำเร็จแล้วเงื่อนไขคุณธรรม เช่นการแบ่งปันความรู้ แบ่งปันผลผลิตจึงจะถูกนำมาคำนึงถึง

เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักธุรกิจ พบว่าจะมีมุมมองที่ครอบคลุมหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า กล่าวคือ สำหรับดร.วัชรเมงคผล ในการบริหารองค์กรของตนจะนำเอาทั้งสามหลักและทั้งสองเงื่อนไขมาใช้พร้อมๆ กัน เช่น การลงทุนเพิ่มจะไม่ให้เกินหนี้สินในอัตราส่วน 1:1 (เข้าหลักพอประมาณและมีภูมิคุ้มกัน) มีส่วนวิจัยและพัฒนาเป็นของตนเองเพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก (เข้าหลักภูมิคุ้มกัน) มีสวัสดิการและเงินเดือนที่ดีให้กับพนักงานและสนับสนุนให้พนักงานบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (เข้าเงื่อนไขคุณธรรม) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นพร้อมๆ กันแต่แยกกันคนละส่วนภายใต้องค์กรใหญ่เดียวกัน

ในส่วนของดร.พิพัฒน์ สิ่งที่น่าสนใจคือ สำหรับค็อกเตอร์พิพัฒน์แล้ว จากประสบการณ์การปิดบริษัทของตัวเองถึงสองครั้ง ทำให้ตกผลึกว่า การนำหลักสามห่วงสองเงื่อนไขในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้นั้น จะต้องพิจารณาพร้อมกันทั้งหมด จะพิจารณาแยกเป็นส่วนๆ ไม่ได้ เช่นในบางกรณีเราอาจจะมีทุนเพียงพอในการลงทุนเพิ่มหรือในการเปิดแผนกใหม่ แต่เมื่อพิจารณาตามหลักเหตุผลและหลักภูมิคุ้มกันแล้ว เราสามารถคาดการณ์อนาคตได้ว่าจะมีแต่ปัญหาและการลงทุนเพิ่มนี้จะยิ่งทำให้แย่ลง ในแง่นี้ ดร.พิพัฒน์บอกว่า ถ้าเราดึงดันจะลงทุนต่อ แสดงว่าเราพอประมาณเพราะเรามีทุนเพียงพอที่จะลงทุน แต่เราไม่มีเหตุผลและขาดภูมิคุ้มกันเพราะสามารถเล็งเห็นผลอนาคตได้ว่าทุนที่เราจะลงไป มีแนวโน้มจะขาดทุนสูงมาก

ทั้งนี้อาจเพราะในทางธุรกิจมีสิ่งที่จะต้องคำนึงมากกว่าการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียว ซึ่งสามารถขยายความต่อได้ว่า หากเกษตรกรมีความคิดที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้น คือต้องการจำหน่ายผลผลิตของตัวเองโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ก็จำเป็นจะต้องมีความรู้ในเรื่องการตลาดที่มากขึ้น และภาครัฐก็ต้องส่งเสริมทั้งในเชิงความรู้และเงินอุดหนุนรูปแบบการค้าลักษณะนี้มากขึ้นด้วยเช่นกัน

ในมุมมองของนักวิชาการเห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ แนวทางหรือหลักในการดำเนินชีวิต ที่ไม่ว่าใครก็ตามจะอาชีพใดหรือมีฐานะเป็นเช่นไรก็สามารถนำไปปรับใช้ได้ และยังอาจเป็นหลักในการพัฒนาประเทศได้อีกด้วย โดยอาศัยหลักสามห่วงสองเงื่อนไขเป็นตัวกำกับ พฤติกรรมต่างๆว่ามีความเหมาะสมกับอัตภาพของตนหรือของประเทศมากน้อยเพียงใด ซึ่งก็ต้องพิจารณาทุกหลักและทุกเงื่อนไขไปพร้อมๆกัน ผลลัพธ์และวิธีการปฏิบัติจึงจะออกมาตรงตามความต้องการและไม่เบียดเบียนใคร

5.1.2 การประยุกต์ใช้ของแต่ละภาคส่วน

ในส่วนของเกษตรกรทั้งสองคน เริ่มต้นเปลี่ยนแปลงโดยการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเข้าอบรมเพิ่มความรู้ตามที่หน่วยงานราชการต่างๆจัดขึ้น เมื่อศึกษาพอสมควรแล้วจึงเริ่มลงมือเปลี่ยนแปลง คือ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำการเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและใช้สารเคมีในทุกขั้นตอนการผลิต มาเป็นการเกษตรแบบผสมผสานและมีการนำอินทรีย์วัตถุมาใช้แทนสารเคมีสังเคราะห์ และมีการจัดบัญชีครัวเรือนเพื่อรับทราบถึงต้นทุนที่ตัวเองได้ใช้ไป มีการขุดบ่อน้ำตามความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อรองรับการใช้น้ำในยามขาดแคลน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เกษตรกรทั้งสองคนมีชีวิตที่ดีขึ้น ผลผลิตมีจำนวนมากขึ้นขณะที่ต้นทุนลดลง สามารถปลดหนี้ได้และสุขภาพร่างกายก็กลับมาแข็งแรงขึ้น รวมไปถึงพื้นที่ของทั้งสองคนก็ได้ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา

ในส่วนของนักธุรกิจ จุดเปลี่ยนสำคัญอยู่ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ภายหลังจากเกือบต้องปิดกิจการ เมื่อได้มีโอกาสศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบวกกับประสบการณ์ที่ผ่านมา ทำให้ดร.พิพัฒน์เลือกที่จะขุดแผนกพัฒนาซอฟต์แวร์ที่เป็นภาระทางต้นทุนทั้งเพื่อความอยู่รอดของบริษัท ขณะที่ดร.วัชรมงคลเลือกที่จะเปิดแผนกใหม่คือแผนกพัฒนาและวิจัยผลิตภัณฑ์รวมไปถึงการจ้างโรงงานภายในประเทศผลิตเพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอกให้มากที่สุด และทั้งสองคนมีแนวคิดตรงกันภายหลังจากได้ศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ต้องเห็นพนักงานเป็นเสมือนคน

ในครอบครัว สวัสดิการต่างๆรวมถึงเงินเดือนของทั้งสองแห่งจึงมากกว่าที่อื่นๆ รวมไปถึงภาระงานก็จะมีภาระค่านานอย่างถื่นทุกครั้งเวลารับงานเพื่อไม่ให้ภาระงานตกอยู่กับพนักงานมากจนเกินไป ซึ่งผลที่ได้รับคือ ทำให้บริษัทมีกำไรอย่างสม่ำเสมอและสามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างดี อัตราการเข้า-ออกของพนักงานก็ลดลงทำให้เกิดความต่อเนื่องของงานมากขึ้น รวมไปถึงประสิทธิภาพของพนักงานก็สูงมากขึ้น เพราะไม่ต้องกังวลเรื่องภาระทางบ้าน เนื่องจากทางบริษัทจ่ายผลตอบแทนให้สูง ซึ่งส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ของบริษัทมีความหลากหลายทันสมัยและตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น

ในส่วนของนักวิชาการ การประยุกต์ใช้มีความคล้ายคลึงกันคือ ทำในสิ่งที่เหมาะสมแก่หน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายซึ่งมีหลายหน้าที่ เช่น อาจารย์ บิคาหรือมรรดา ผู้บริหาร และมีการออมเงินผ่านการลงทุนในกองทุนหรือหุ้นต่างๆเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในอนาคต โดยหลักในการลงทุนก็เน้นการกระจายความเสี่ยงและลงทุนในหุ้นหรือกองทุนที่มีความเสี่ยงอยู่ในเกณฑ์ที่ตนเองรับได้ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้เคร่งครัดในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตลอดเวลา เพื่อไม่ให้เครียดจนเกินไป ซึ่งผลที่ได้รับก็คือ ทำให้ชีวิตมีความมั่นคงทางการเงินมากขึ้น มีความสบายกายและสบายใจมากขึ้น

ในส่วนขององค์กรภาครัฐ เทศบาลตำบลปลายพระยาในอดีตจะเน้นการรับคำสั่งจากส่วนกลางทำให้โครงการหลายโครงการไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง เมื่อได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในองค์กร ได้แก่ การจัดทำแผนงานล่วงหน้าสามปีโดยประชาชนเป็นผู้ร่วมกำหนดแผนงานในทุกขั้นตอน การบริหารงานภายในก็มีการส่งเสริมให้พนักงานได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ มีการเปิดเผยข้อมูลต่างๆเพื่อความโปร่งใส รวมไปถึงร่วมมือกับสถานศึกษาต่างๆในการจัดการเรียนการสอนภายในเขตเทศบาล เพื่ออำนวยความสะดวกให้คนในชุมชนสามารถเรียนได้โดยไม่ต้องเดินทางเข้าตัวเมือง และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามาหาความรู้ โดยใช้การแนะนำเป็นหลักเพื่อให้ชาวบ้านได้คิดพิจารณาด้วยตนเองว่า สนใจหรือมีความถนัดในสิ่งใด

สำหรับศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตภาคเหนือ ก่อนหน้านี้ชาวบ้านในบริเวณที่ตั้งของศูนย์ต่างคนต่างทำ ไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน หรือหากต้องการความรู้เพิ่มเติมก็ต้องไปหาจากที่อื่นซึ่งก็จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ทำให้ชาวบ้านมีพื้นที่ในการ

แลกเปลี่ยนความรู้ และยังเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆของทางศูนย์อีกด้วย และเนื่องจากเป็นศูนย์ระดับภูมิภาคทำให้มีพื้นที่มากและฐานเรียนรู้มีมากถึงยี่สิบฐาน กลายเป็นเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านของจังหวัดเชียงใหม่ ที่คนต่างพื้นที่หากต้องการมารับการอบรมก็จะอาศัยปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ในการถ่ายทอดความรู้ ถือเป็นการสร้างรายได้อีกทางหนึ่งของชาวบ้านด้วย

จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับองค์กรภาครัฐทั้งสอง ผลที่ได้รับคือภายในองค์กรเองก็มีความโปร่งใสในการทำงาน งบประมาณก็ถูกใช้ไปอย่างคุ้มค่า และยังทำให้ชุมชนโดยรอบมีความเข้มแข็งขึ้น ประชาชนมีความรู้ที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพจากการส่งเสริมความรู้และเงินทุนของภาครัฐ รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายทำให้นโยบายต่างๆของภาครัฐตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และประชาชนในพื้นที่ที่มีความมั่นคงทางการเงินเพิ่มมากขึ้นและพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก

ในส่วนของชุมชน ในอดีตจะรอรับการสนับสนุนจากทางภาครัฐเป็นหลักทำให้หลายๆครั้งผลประโยชน์ที่ได้รับไม่ตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง และผลประโยชน์เหล่านั้นไม่มีความยั่งยืนเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จากการนำของผู้นำชุมชนทั้งสองชุมชนภายหลังจากเข้ารับการอบรมเพิ่มความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากชุมชนอื่นๆ ทำให้ทั้งสองชุมชนหันมาพึ่งตนเองมากขึ้น คือ มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายให้กับชุมชน มีการผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายให้แก่คนภายในชุมชนด้วยตนเองในราคาสมาชิกและจำหน่ายให้แก่คนภายนอกที่มาดูงาน ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวอาศัยวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชนเป็นหลัก มีการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนโดยเรียกเก็บเงินจากสมาชิกในชุมชนทุกคน ในกรณีเจ็บป่วย หรือเสียชีวิตของคนในชุมชน เพื่อเป็นหลักประกันในชีวิต มีการประชุมกันทุกเดือนเพื่อรับทราบปัญหาของกลุ่มต่างๆและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก ผลที่ได้รับคือ คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น เป็นการสร้างจิตสำนึกการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน รายได้ของคนในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้นและรายจ่ายก็ลดลงด้วยเช่นกัน และยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้และยังเป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นหรือหน่วยงานอื่นมาศึกษาเป็นตัวอย่างอีกด้วย

5.2 อภิปรายผล

ในประเด็นของการตีความ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ คุณธนพล ศรีใสและคุณสุพจน์ โคมณี ได้แสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการศึกษาอย่างจริงจังจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานดา เต๊ะขันหมาก (2552) ที่สำรวจความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในบริเวณจังหวัดลพบุรี ที่เข้าร่วมโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดลพบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาครัฐที่ต้องส่งเสริมและให้ความรู้แก่เกษตรกร รวมไปถึงตัวเกษตรกรเองก็ต้องสนใจที่จะเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตัวเองด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ณดา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ธัญวาทและปลัดไพสิทธิ์ ให้ข้อมูลตรงกันว่า ประชาชนจำนวนมากยังเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่รอบด้าน และบางคนเข้าใจเป็นอย่างดี บางคนก็เข้าใจเพียงด้านเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยของจำเนียร ชุณหโสภาค และคณะ (2551) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน

ในส่วนของดร.พิพัฒน์ ที่เลือกปิดแผนกพัฒนาซอฟต์แวร์เพื่อรักษาบริษัทให้อยู่รอด พบว่ามีความสอดคล้องกับวิธีการข้ามผ่านวิกฤติของบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) ดังแสดงในหนังสือ “การประท้วงผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่จัดทำขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2551 : 107-111) กล่าวคือ บริษัท ปูนซีเมนต์ไทยเอง ก็ประสบความยากลำบากในช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 เพราะมูลหนี้เพิ่มสูงขึ้นเป็นเท่าตัวจากการลอยตัวค่าเงินบาท สิ่งหนึ่งที่บริษัทปูนซีเมนต์ไทยทำการอยู่รอด คือการยุติธุรกิจในสาขาที่บริษัทไม่มีความถนัด เพื่อเป็นการประหยัดรายจ่ายของบริษัท และเป็นการกลับมาพ่วงความสนใจไปที่ธุรกิจที่บริษัทถนัดอยู่แล้วมากขึ้น

ในอีกทางหนึ่ง การกลับมาพ่วงความสนใจไปที่ธุรกิจที่ตัวเองถนัดของบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย ก็มีความสอดคล้องกับหลักการทำธุรกิจของดร.วัชรเมงคกุล ที่จะทำแต่เฉพาะผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับห้องน้ำเท่านั้น เพราะเป็นสิ่งที่มีความรู้และมีความถนัด และอีกประการหนึ่งที่สอดคล้องกันก็คือ การระมัดระวังในเรื่องการเงิน โดยเฉพาะการขยายการลงทุนต้องเป็นไปอย่างรอบคอบและมี

อัตราส่วนหนี้ต่อทุนให้น้อยที่สุด

อีกประการหนึ่งที่มีความสอดคล้องกันของบริษัทที่ดำเนินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดูแลเอาใจใส่พนักงานเสมือนเป็นครอบครัว โดยการบริหารบุคคลภายในองค์กรของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองคนมีความสอดคล้องกับบริษัทปูนซีเมนต์ไทย และบริษัท ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2551: 178-183) กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับพนักงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินเดือนและสวัสดิการที่ไม่เอาเปรียบและค่อนข้างสูงกว่าที่อื่น รวมถึงเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาบริษัทให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้มากยิ่งขึ้นโดยการให้ทุนการศึกษาหรือจัดหาแหล่งเรียนรู้ให้สะดวกและทันสมัย หรือในกรณีของชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท เนื่องจากพนักงานส่วนใหญ่จะมีญาติพี่น้องที่มีที่ดินทำกินอยู่แล้ว ก็จะเป็นการส่งเสริมให้ความรู้และให้ทุนให้พนักงานปลูกผักและผลไม้ปลอดสารพิษเพื่อป้อนให้กับโรงแรม นอกจากนี้บริษัทเหล่านี้ก็ยังส่งเสริมให้พนักงานทุกคนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตส่วนตัวด้วย

จากงานวิจัยของสมพร กรุดน้อย (2552) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานในบริษัทแพรนด้า จิวเวลรี่ (บริษัทแพรนด้า จิวเวลรี่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศการประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในสาขาธุรกิจขนาดใหญ่) พบว่าการบริหารงานบุคคลของบริษัทแพรนด้า มีความสอดคล้องกับบริษัทของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนักธุรกิจ และสอดคล้องกับบริษัทอื่นๆ ที่นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ด้วย คือการที่บริษัทไม่เอาเปรียบพนักงาน ส่งเสริมการเรียนรู้และการเปิดใจแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาองค์กร และการสนับสนุนให้พนักงานรู้จักประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับการดำเนินชีวิต ส่งผลให้คุณภาพชีวิตทั้งในและนอกการทำงานมีเพิ่มมากขึ้น

ในกรณีของการประยุกต์ใช้ในระดับชุมชนนั้นผู้นำชุมชนถือได้ว่าเป็นกำลังสำคัญในการทำให้การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนต้องมีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงและต้องทำให้เป็นตัวอย่างเสียก่อน ลูกบ้านจึงจะสนใจปฏิบัติตาม (ในกรณีนี้คือผู้ใหญ่ชาติชาย เหลืองเจริญ กับคุณสุกิสรา ทองศรีเมือง) ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของ ฐิริปัญญา เกิด

ศรี (2553) ที่ทำการศึกษายืนยันความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน ศึกษากรณี ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนและผู้นำเกษตรกร

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาไปที่รูปแบบของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนของทั้งชุมชนบ้านมั่นคง เขตบางบอนและชุมชนบ้านจ่ารุง จังหวัดระยองแล้ว มีรูปแบบการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ที่สอดคล้องกับชุมชนในหนังสือ “กรณีศึกษา ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” ที่จัดทำขึ้นโดย คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2548) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ชุมชนตัวอย่าง คือ บ้านม่วงหวาน-โคกเจริญ จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านร่องกาใต้ จังหวัดแพร่ บ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บ้านวังลุ่ม จังหวัดระยอง และชุมชนแผ่นดินทองคอรุดตักวา จังหวัดกรุงเทพฯ รูปแบบดังกล่าวคือ เริ่มต้นทำในสิ่งที่ชุมชนตนเองถนัดหรือมีความรู้อยู่แล้ว และนำภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชนกลับมาศึกษาและปรับใช้ใหม่ โดยลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก จากนั้นจึงรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ผลผลิตสินค้าร่วมกัน บอกเล่าและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จากนั้นจึงร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพและพัฒนาชุมชนเป็นศูนย์เรียนรู้ เพื่อต่อยอดให้คนจากที่อื่นๆ ได้เข้ามาศึกษา และขณะเดียวกันก็สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นของตนได้ และยังเป็นการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ไม่ให้เลือนหายไปอีกด้วย

ในส่วนขอเทศบาลตำบลปลายพระยา จากข้อมูลของปลัดโพธิ์พิทักษ์พบว่า ในอดีตทางเทศบาลจะรอรับคำสั่งจากหน่วยงานกลางเพื่อทำโครงการตามที่เบื้องบนสั่งลงมา ซึ่งหลายครั้งไม่ใช่โครงการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นเพียงโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้ผ่านตัวชี้วัดเท่านั้น ซึ่งเป็นการสูญเสียงบประมาณไปโดยไร้ประโยชน์ ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรินทร์ สายสาระ และคณะ (2548) ที่ศึกษาการสร้างวิสาหกิจชุมชนโดยกลุ่มคนจนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเพ็ญ อำเภอด่านช้าง จังหวัดเลย โดยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งนี้ก่อนเริ่มดำเนินโครงการก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ โครงการต่างๆ จะถูกสั่งมาจากหน่วยงานกลางเป็นส่วนใหญ่ ทำให้กลุ่มคนจนในตำบลแห่งนี้ไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการเหล่านั้นเท่าที่ควร ทางคณะผู้วิจัยร่วมกับองค์การบริหารส่วน

ตำบลแห่งนี้จึงร่วมมือกันจัดทำแผนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มคนจนได้อย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) ภาครัฐต้องมีมาตรการในการสนับสนุนเกษตรกรในการเปลี่ยนวิธีการทำเกษตร เช่น การออกสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำให้กับเกษตรกรที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงวิธีการทำเกษตรมาเป็นเกษตรแบบผสมผสานและปลอดสารเคมี โดยกำหนดให้ชำระเงินภายหลังจากผ่านไปสามปี เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่าการเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรมาเป็นแบบผสมผสานและอาศัยธรรมชาติมากขึ้นนั้น ในช่วงสามปีแรก ผลผลิตจะลดลงถึง 50% จากที่เคยได้เมื่อเทียบกับปีก่อน ๆ ทำให้เกษตรกรหลายรายแม้จะมีความตั้งใจในการเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรของตัวเอง แต่เมื่อประสบปัญหาขาดเงินทุนในการหมุนเวียนการทำงานเกษตร ก็ทำให้เหมือนถูกบงคับทางอ้อมให้ต้องกลับไปกู้หนี้เพิ่มขึ้นเพื่อใช้จ่ายและอาจต้องกลับไปใช้วิธีการปลูกพืชแบบใช้สารเคมีสังเคราะห์เหมือนเดิมเพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการอยู่รอด

2) หน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันมากกว่าเดิม ควรมีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดเพื่อจัดโครงการร่วมกันในส่วนที่มีตัวชี้วัดเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของโครงการที่จะเพิ่มมากขึ้นและการประหยัดงบประมาณอีกทางหนึ่งด้วย

3) นำบุคคลหรือองค์กรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาสังเคราะห์แนวคิดและวิธีปฏิบัติและจัดทำเป็นคู่มือสำหรับบุคคลในอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นตัวอย่างในการแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ที่ได้ทุกอาชีพ

4) ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจ เช่น มาตรการทางภาษีให้กับภาคเอกชนที่ใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจ ได้แก่ บริษัทที่เน้นการผลิตแบบรักษาลิ่งแวดล้อม บริษัทที่ดูแลพนักงานเสมือนคนในครอบครัว โดยใช้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มอก.9999 เป็นตัวเทียบเคียง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญควรมีจำนวนมากกว่านี้ เพื่อความเป็นตัวแทนอย่างแท้จริงในแต่ละกลุ่มอาชีพ
- 2) ควรมีการเก็บข้อมูลจากบุคคลทั่วไปในสาขาอาชีพต่างๆ เพื่อให้ได้แง่มุมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

กานดา เต๊ะขันหมาก. 2552. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของครัวเรือน: ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

คณะทำงานวิชาการ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556. คู่มือกลางเกี่ยวกับการ
ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพและเป็น
รูปธรรม. กรุงเทพฯ : สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2550ก. ประมวลคำในพระบรมราชโองการ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2549 ที่
เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2550ข. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2550ค. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2550ง. เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2548. กรณีศึกษา ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คริส เบเคอร์และคณะ. 2550. รายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทย ปี 2550 เศรษฐกิจพอเพียง
กับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

2542. **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 24.** กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทย
สำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

โครงการ Positioningbooks. 2550. **Sufficiency Economy เศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพมหานคร:
บริษัทไทยเคย์ คอท คอม.

จิตติศักดิ์ นันทพานิช. 2554 (8 สิงหาคม). ทางสายเปลี่ยนประเทศไทย (1). **ฐานเศรษฐกิจ:** 30.

จำเนียร ชุณหโสภาค และคณะ. 2551. รายงานการวิจัย การพัฒนาศักยภาพด้านความรู้**เศรษฐกิจ**
พอเพียงของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ชูโชติ กีฬาแปง. 2557 (30 พฤษภาคม). การสัมภาษณ์.

ณดา จันทร์สม. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. 2556 (5 มิถุนายน). การสัมภาษณ์.

ณัฐพงศ์ ทองภักดี. 2551. **เศรษฐศาสตร์นโยบายสาธารณะ.** กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริม
และพัฒนาเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เดชา กลิ่นจันทร์. 2549. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้กับระดับการนำไปปฏิบัติ
ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

เดลินิวส์. 2557 (12 มีนาคม). มองสมดุลมวลอำนาจไทย...ปี 2557'ฟันบัวอับจนปัญญา?

ค้นวันที่ 15 มีนาคม 2557 จาก <http://m.dailynews.co.th/Article.do?contentId=222050>

ทักษ์ เกลิมเดียน. 2542. การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (Thailand: The politics of
Despotic Paternalism). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์.

ททบ.5. 2557. **เสวนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นวันที่ 15 มีนาคม 2557 จาก

http://www.tv5.co.th/web56/show_news.php?id=18487

ชนพล ศรีใส. 2557 (9 กุมภาพันธ์). การสัมภาษณ์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2555. **วัฒนธรรมเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นบุ๊กส์.

นพดล ดินาน. 2557 (25 พฤษภาคม). การสัมภาษณ์.

ปกรณีย์ ปรียากร. 2530. ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร:

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์. 2541. เศรษฐกิจชุมชน : ความหมาย ฐานคิด แนวทางปฏิบัติ. ค้นวันที่

20 ตุลาคม 2556 จาก http://www.banrainarao.com/column/commu_econ_02

ปราณี เข็มวงษ์. 2553. การสร้างแบบวัดคุณลักษณะความพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ปริญญช พินุลสรวราช. 2554. วิฤทธิเศรษฐกิจ 2540 และความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ

นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. ฌัญพวงศ์
ทองภักดี. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์. หน้า 78.

พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์. 2545. การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. 2556 (7 มีนาคม). การสัมภาษณ์.

ไพสิทธิ สุวรรณฤทธิ์. 2557 (17 พฤษภาคม). การสัมภาษณ์.

ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. 2554. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการภาครัฐ. ใน ปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจ
พอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 267-292.

เฟื่องอรุณ ปรีดีดิกล. 2555. การพัฒนาที่ยั่งยืนในวิถีชีวิตชาวเบอร์ลิน. วารสารพฤติกรรมศาสตร์.

18, 2 (กรกฎาคม): 33.

ภูริปัญญา เกิดศรี. 2553. ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูป

ที่ดิน : ศึกษากรณี ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124, 47ก (24

สิงหาคม).

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. 2554. บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานวิชาเศรษฐศาสตร์และสังคม. ค้นวันที่ 30

พฤศจิกายน 2557 จาก http://www.social.nu.ac.th/th/paper/e-learning/t_rudklauw/บทที่%20นโยบายเศรษฐกิจและสังคม.pdf

วัชรมงคล เบญจชนะนันต์. 2556 (23 พฤษภาคม). การสัมภาษณ์.

วัชรินทร์ สายสาระ และคณะ. 2548. การพัฒนาศักยภาพกลุ่มคนจนให้สามารถสร้างวิสาหกิจ

ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีองค์การส่วนตำบลบ้านเพิ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดเลย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. 2552. เศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชุมชน. ใน วิถีชุมชน. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และคณะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 127.

ศุภิสรา ทองศรีเมือง. 2557 (20 พฤษภาคม). การสัมภาษณ์.

ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง. 2554. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย.**

กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สถาบันไทยพัฒน์. มปป. **เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก (Sufficiency Economy in Global View).** กรุงเทพมหานคร: โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น (ดีแทค) และโตโยต้า มอเตอร์ประเทศไทย.

สมพร กรุดน้อย. 2550. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน บริษัท แพรนด้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สถณี อาชนันทกุล. 2553. **ทุนนิยมมีชีวิต ธุรกิจมีหัวใจ.** กรุงเทพมหานคร: มติชน.

สามชาย ศรีสันต์. 2555. ระบบความคิดเชิงคำสั่งในวาทกรรม การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. **ฟ้าเดียวกัน.** 10, 1 (มกราคม - มิถุนายน) หน้า 185-219.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. 2557. **แกนนำกับการขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบโดยทุนชุมชน.** กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. มปป. **สรุปสาระสำคัญของ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554).** สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556. **ระดมความเห็น CEOs
ภาคเอกชนขยายผลเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภาคธุรกิจ.** ค้นวันที่ 20 เมษายน 2557 จาก
http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/nesdbnews/13/data_0959020513.pdf

สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต. 2551. **ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่
ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สุพจน์ โคมณี. 2556 (18 ตุลาคม). การสัมภาษณ์.

สุรพล เศรษฐบุตร. มปป. **บทที่ 8 ทฤษฎีและแนวคิดในการพัฒนาประเทศ.** ค้นวันที่ 30
พฤศจิกายน 2557 จาก [http://ageconextens.agri.cmu.ac.th/Course_online/
Course/352721/8.pdf](http://ageconextens.agri.cmu.ac.th/Course_online/Course/352721/8.pdf)

เสรี พงศ์พิศ. 2552. **วิถีชุมชนพอเพียง.** กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา.

ไสว บุญมา. 2553 (30 ธันวาคม). **โลกจะรอดได้ ต้องใช้ตลาดเสรีแบบพอเพียง. ประชาชาติธุรกิจ:**
26.

อภิชัย พันธเสน และคนอื่นๆ. 2549. **สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

แอนดรูว์ วอล์กเกอร์. 2551. **เศรษฐกิจพอเพียง ประชาธิปไตยพอเพียง และรัฐธรรมนูญชาวบ้าน.**
ฟ้าเดียวกัน. 6, 2 (เมษายน – มิถุนายน) หน้า 58-69.

ธันวา จิตต์สงวน. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. 2557 (12 มีนาคม). การสัมภาษณ์.

ธันวา จิตต์สงวน. 2554. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคการเกษตร. ใน ปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. ธีรพงศ์ ทองภักดี. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษา
เศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 229**

ภาคผนวก

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

วันที่สัมภาษณ์

แนวคำถามตามวัตถุประสงค์ (อาจมีคำถามย่อยเพิ่มเติมในแต่ละแนวคำถาม)

วัตถุประสงค์	แนวคำถาม
1. สำรวจความรู้ความเข้าใจและการตีความของแต่ละบุคคลที่มีต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดท่านมีความหมายว่าอย่างไร 2. หลักปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดของท่าน มีหลักการที่สำคัญอย่างไรบ้าง
2. ศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ทั้งในระดับบุคคล และระดับองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน และในระดับประเทศ	1. คุณค่าของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร ทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กรและในระดับประเทศ 2. ท่านได้ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพียงใด และผลการนำไปใช้เป็นอย่างไรบ้าง 3. หลังจากนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตาม ท่านมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง 4. ท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคใดๆบ้างหรือไม่ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับการดำเนินชีวิตของคุณ

-
<p>3.เพื่อเสนอแนะแนวทางในการขับเคลื่อน
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องกับ
บริบทของประเทศไทย</p> | <p>1. ท่านจะมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง ในการ
ขับเคลื่อน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้
สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย</p> <p>2.ท่านคิดว่าการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ให้ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ เป็นหน้าที่
ของภาครัฐอย่างเดียวหรือไม่ หรือจริงๆแล้วภาค
ส่วนอื่นๆ เช่นภาคเอกชน ภาคประชาชนจะมีส่วน
ร่วมอย่างไรบ้าง</p> <p>3. ท่านคิดว่า เงื่อนไขของความสำเร็จในการ
ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอะไรบ้าง</p> |
|--|--|
-

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์
ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อิศรวิทยาวัทย์

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สุพจน์ โกมลธิ์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เกษตรกร

วันที่สัมภาษณ์

18 ตุลาคม พ.ศ. 2556

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อัครวิทยาวาทย

เมื่อก่อนจะทำเกษตรอินทรีย์ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คุณสุพจน์ทำอะไรมาก่อนครับ
ผมก็เหมือนเกษตรกรคนอื่นๆที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว และใช้สารเคมีเป็นหลัก ชีวิตนี้สู้ในลักษณะนี้มาตลอด

แล้วอะไรถึงเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้หันมาองเกษตรอินทรีย์และเศรษฐกิจพอเพียงครับ

คือผมเคยทำเกษตรเคมีจนตรวจพบว่า เลือดในตัวของผมมีอันตรายใกล้ถึงชีวิต ผมก็เลยต้องเริ่มหาวิธีใหม่ คือเมื่อก่อนก็คิดว่า ถ้าขาดปุ๋ยเคมีเราคงอยู่ไม่ได้ คงปลูกพืชไม่ขึ้นแน่ๆ ก็พอดีที่ได้ไปอ่านเจอการทรงงานของในหลวง ที่ท่านได้บอกได้สอน ได้ทำเป็นตัวอย่างให้ดู เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ตอนแรกๆก็ยังสงสัยอยู่ว่า ทำได้จริงไหม แต่พอติดตามงานของท่านที่ท่านเสด็จไปแก้ปัญหาที่ต่างๆ เช่นปัญหาดินเค็ม น้ำกร่อย อะไรต่างๆ เช่นที่ศูนย์พิบูลทอง ดินเค็มเพาะปลูกอะไรไม่ได้ ท่านก็ไปดำเนินการ ที่เรียกกันว่า แก่ลงดิน จนในที่สุดดินก็กลับมาดีเหมือนเดิม อาจไม่อุดมสมบูรณ์สูงสุด แต่ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

แล้วก่อนหน้านี้คุณสุพจน์เคยทำที่ไหนครับ

ผมทำแบบนี้อยู่ที่บ้านหนองข่อย ตั้งแต่เมื่อ 18 ปีที่แล้ว หลังจากหันหลังให้กับเคมีอย่างเด็ดขาด และหลังจากได้ติดตามและศึกษางานที่ในหลวงทำอย่างเต็มที่ ตอนนีที่นั่นดินไม่โดนแดดแล้วครับ เพราะผมปลูกต้นไม้ไว้เยอะมาก มีตึกนอนได้ร้อยคน ห้องน้ำ 27 ห้อง และพอดีผมไปเข้าเฝ้าพระเทพฯ ท่านตรัสว่า ท่านไม่อยากเห็นจุดสาธิต เพราะเยอะมากแล้ว และท่านมองว่าไม่มีประโยชน์ ท่านอยากเห็นเกษตรกรใช้ชีวิตจริงๆอยู่ในพื้นที่นั้นๆแบบจริงๆ ผมก็เลย เอาละ มาเริ่มบุกเบิกตรงนี้ ซึ่งต้องขบอกก่อนเลยว่า ที่ดินผืนนี้ ก่อนผมมา ไม่มีต้นไม้แม้แต่ต้นเดียว เป็นที่นาเก่าโล่งๆ เนื้อที่สามสิบกว่าไร่ ไม่มีต้นไม้แม้แต่ต้นเดียว ผมต้องมานอนในที่โล่งๆนี้เป็นเวลาสิบห้าวันด้วยกัน เพื่อคิดคำนวณว่าจะต้องทำอะไรบ้าง จะปรับพื้นที่อย่างไร ตรงไหนจะทำอะไร นอนแบบไม่มีไฟฟ้าใดๆ จึงผ้าไปนอนเลย

แล้วหลักปฏิบัติของคุณสุพจน์เป็นอย่างไรครับ

ผมคิดว่าจริงๆแล้ว ในหลวงท่านทำให้ผมมาตั้งนานแล้ว ตามศูนย์พัฒนาต่างๆทั่วประเทศ ศูนย์เหล่านั้นคือแหล่งรวมของปัญหาที่สะสมมานาน พระองค์ท่านก็ไปแก้ไขให้ดู ไปทำให้ดูว่า ต่อให้มีปัญหาหนักขนาดไหน ก็แก้ได้ ถ้ามีความรู้และความตั้งใจจริง ที่นี้ เกษตรกรนะ หลายคนมีความ

ตั้งใจแต่ขาดความรู้ ท่านก็ส่งเสริมความรู้ให้ ในสวนจิตรฯท่านก็ทำให้ผู้ตั้งเยอะเยะ ไปศึกษากันได้ ทุกคนอยู่แล้ว คือถ้าคุณตั้งใจจริง คุณก็ทำได้ และที่สำคัญผมว่า มันต้องมีศรัทธาด้วย คือคุณคิดจะทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คุณต้องศรัทธาก่อน ต้องเชื่อมั่นว่า มันทำได้จริง เห็นผลจริง ซึ่งจริงๆก็อย่างที่บอกว่า ในหลวงก็ทำให้ผู้ตั้งเยอะแล้ว ว่ามันทำได้จริง เห็นผลจริง แต่หลายคนก็ยังกลัวๆกลัวๆ กลัวจะไม่ได้ผลผลิตมากเท่าเดิม คือยังยึดติดกับแบบเดิมๆอยู่ และกลัวว่าถ้าเปลี่ยนแปลงแล้วจะล้มเหลว

แล้วถ้าทำเกษตรอินทรีย์ มันได้ผลผลิตน้อยกว่าเดิมจริงไหมครับ

ก็จริงครับ ได้น้อยกว่าเดิมจริง แต่ก็ได้ได้น้อยกว่าแบบมากมาย แต่คนที่คิดแบบเข้าข้างเคมี ลืมคิดไปว่า แม้จะได้ผลผลิตน้อยลงก็จริง แต่ต้นทุนก็ลดตามไปด้วย ซึ่งต้นทุนถ้าเทียบกันแล้วนี่เห็นชัดเจนครับ ต่างกันมากกว่าครึ่งต่อครึ่งเลยทีเดียวครับ แถมยังมีเรื่องผลพลอยได้อื่นๆอีก เช่น ถ้าใช้เคมีน้อยลงหรือไม่ใช้เลย สุขภาพของเราก็จะดีขึ้น ถ้าใช้จ่ายในการเดินทางไปหาหมอ ในการรักษา ก็จะมีน้อยลง นอกจากนี้การทำเกษตรลักษณะนี้มันมีผลพลอยได้อีกอย่างอื่นอีก เช่น เวลาผมปลูกข้าว ผมปล่อยปลาลงนาด้วยนะครับ ได้ทั้งข้าวได้ทั้งปลา ตอนนี้ผมเลี้ยงไก่ด้วย จี๋ไก่ที่ร่วงลงน้ำผมก็จัดการเอาไปทำเป็นปุ๋ยมาใส่ต้นข้าวได้อีก ไก่ก็เอาจากแม่ไก่ ซึ่งออกทุกวัน แถมเมื่อเวลาเก็บเกี่ยวข้าว ข้าวมันรวง มันหักก็ไม่น้อย ปลายข้าวทั้งหลายเหล่านั้นผมก็ไม่ได้ทิ้ง เก็บไว้เป็นหลายร้อยกิโล แล้วก็กลายมาเป็นอาหารให้ไก่ให้ปลาได้อีก คือจริงๆถ้าฟังในหลวงพูดสักหน่อย ประเทศชาติก็อยู่แบบสบายๆไปแล้ว เพราะท่านบอกขอแค่พึ่งตนเองได้แค่หนึ่งโน้ต แค่นี้ประเทศชาติก็อยู่รอดได้แบบสบายๆแล้ว

แล้วมีพื้ทางภาครัฐยังง้างไหมครับ

โดยหลักแล้วไม่ได้พึ่งเลย พื้นที่นี้ทั้งหมดผมลงทุนเองทั้งหมด ทั้งซื้อที่ ปรับปรุงพื้นที่ การวางระบบท่อทั้งหมดในพื้นที่นี้ผมก็ลงทุนเอง ไม่ได้ใช้งบประมาณจากรัฐเลยสักบาท จะมีอยู่บ้างก็คือการปรับปรุงดิน กับน้ำ เพราะตอนมาซื้อที่ครั้งแรก ผมได้เอาดินไปให้กรมวิชาการตรวจเพื่อดูว่าดินมีสภาพเป็นยังไง ก็ปรากฏว่าไม่ค่อยดีนักเพราะสารเคมีมันสะสมเยอะ ก็อาศัยให้กรมวิชาการการเกษตรมาตรวจทุกสองเดือน เพื่อปรับปรุงดินให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ก็พึ่งเท่านั้นเอง

ยังงี้ดูเหมือนภาครัฐไม่สนับสนุนอย่างจริงจังเท่าไรเลยหรือเปล่าครับ

คือเรื่องนี้ก็คงไปว่าเค้าไม่ได้ เพราะเรารู้กันอยู่ว่าผลประโยชน์ในทางปุ๋ยเคมีมันมหาศาลขนาดไหน จะให้รัฐบาลมาบอกให้ชาวนาทุกคนเลิกใช้ปุ๋ยเคมีแล้วมาทำเกษตรอินทรีย์แบบนี้รัฐบาลก็ไม่ได้ผลประโยชน์กันไปหมด ผมเลยคิดว่า ถ้าอย่างนั้นก็ไม่จำเป็นต้องไปเรียกร้องอะไรจากรัฐ ผู้เราทำเอง ลุยเองไปเลยดีกว่า คือลุยแบบมีความรู้ละ ไม่ใช่ลุยแบบไม่รู้อะไรเลย เพราะเอาจริงๆ ความรู้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์ หรือเศรษฐกิจพอเพียงมันมีตัวอย่างอยู่เยอะแล้ว ทั้งจากในหลวงเอง และคนอื่นๆ เค้าก็ทำไว้ให้ดูมานานแล้ว มัวแต่รอความช่วยเหลือจากรัฐบาลเราก็ตายก่อนพอดี มีแต่หนี้สะสมๆ ไปเรื่อยๆ นี่ไม่ได้ว่ารัฐบาลชุดไหนเป็นการเฉพาะนะ เพราะมันเป็นยังงี้มาทุกรัฐบาลนั่นแหละ

ผมบอกได้เลยว่า ตอนนี้ผมไม่ได้ไปขึ้นทะเบียนเป็นชาวนานะ คือถ้าไม่ขึ้นทะเบียนเนีย ข้าวที่ปลูกได้ก็จะเอาไปเข้าโครงการจำนำไม่ได้ ซึ่งผมไม่สน เพราะผมมั่นใจว่าผมอยู่รอดได้ โดยไม่ต้องพึ่งการจำนำ

มีแนวทางยังงี้บ้างครับ

คือผมมุ่งเป้าไปที่การต่อยอดผลิตภัณฑ์ (การเพิ่มมูลค่าสินค้า) คือผมต่อให้เลย ชาวนาคนอื่นปลูกข้าวได้สิบตัน ผมให้ตันละสองหมื่นด้วย แต่เมื่อคิดหักลบกลบหนี้กับต้นทุนแล้ว ผมคิดว่ายังจะไม่ค่อยพอเลย แต่สำหรับผม ปลูกข้าวได้ตันเดียว ผมไม่มีปัญหา เพราะผมลงทุนน้อย แถมยังเป็นข้าวอินทรีย์ ขายได้กำไรกว่า แถมต้นทุนด้านอื่นๆ ก็แทบจะไม่มี ไข่ผมก็มีกิน ปลาผมก็จับได้ทุกวัน แถมไม่เสียเงินค่าอาหารปลา ไข่เองก็ไม่เสียเงินค่าอาหารเหมือนกัน ผักหญ้า ก็ปลูกไว้ แม้จะไม่มากเป็นไร แต่ก็พอกินแต่ละวัน ได้สบายๆ เห็นไหม ผมแทบไม่มีต้นทุนอะไรเลย หรือผมต่อให้คุณไปเลี้ยงปลานิล สมมติคุณได้ปลานิลสักสิบตัน คุณก็เอาไปขายที่ตลาดได้โลละเท่าไรก็ว่ากันไป แต่ผมมีปลานิลแค่ตันเดียว แต่ผมสามารถทำกำไรได้มากกว่าคุณ เพราะผมจะเอาปลานิลไปแปรรูป ไปเพิ่มมูลค่า เช่น ปลาส้ม ปลานิลแช่แข็ง อะไรพวกนี้ ซึ่งมันมีมูลค่าเพิ่มจากเดิมเป็นเท่าตัว

อย่างตอนนี้ ผมก็ส่งลูกชายของผมไปเรียนด้านเกษตรที่ม.แม่โจ้ ให้ศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรม การเกษตร พวกอาหารแปรรูปต่างๆ จบมาจะได้มาต่อยอดที่บ้านของเรา คือผมบอกอย่างไม่อายเลย ว่า ผมให้ลูกไปเรียนปริญญาตรีเพื่อจบไปแล้วจะได้กลับมาทำนาที่บ้าน แต่แน่นอนว่าถ้าแค่ทำนาเฉยๆ ไม่ต้องจบปริญญา ก็ทำได้ การไปเรียนของลูกผมจึงไม่ใช่ไปเรียนทำนาเฉยๆ แต่ต้องรู้ด้วยว่า

ข้าวหรืออาหารอย่างอื่นๆ มันสามารถเอาไปทำอะไรเพิ่มเติมได้บ้าง เช่นคุณสมบัติของมันเป็นอย่างไ
ถ้าอยู่ในความร้อนระดับนี้โดยปราศจากความชื้นจะอยู่ได้เป็นปี อะไรพวกนี้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อได้
มาแล้ว ก็จะให้นำมาทำที่นี่ มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่นี่ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น

**ตั้งแต่เริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมา ได้พบเจอปัญหาหรืออุปสรรค
อะไรบ้างไหมครับ**

มันอยู่ที่คนนะ อย่างผมผมคิดว่าผมไม่เจอปัญหาหรืออุปสรรคอะไรเลยนะ เพราะผมตั้งใจจริง ผม
เจอกับเคมีมาก่อนหน้านี้ทำเอาตัวผมเกือบตาย ผมจึงเช็ดกับมัน หันหลังให้กับมันทันที แต่ก็ต้อง
ยอมรับว่า ถ้ามาในแนวทางนี้แล้ว คุณจะเหนื่อยกายเพิ่มขึ้น และผลผลิตจะลดลง เพราะคุณจะต้อง
ลงมือทำเองทุกอย่าง เช่นปุ๋ย ยาฆ่าแมลง คุณต้องทำเอง โดยเอาวัสดุและวัตถุดิบที่มีอยู่รอบตัวคุณ
นั่นแหละ ไม่สะดวกสบายเหมือนที่คุณไปซื้อที่ร้านมาแล้วก็ฉีดย่นเลย แต่อย่างที่บอกไป มันคุ้มกว่า
กันเยอะ เพราะหมุนเวียนกันทั่วทั้งหมด ผลผลิตลดลง แต่ต้นทุนเราก็ลดด้วย เมื่อเลิกใช้เคมี ร่างกาย
เหนื่อยขึ้นแต่สุขภาพแข็งแรงขึ้น เพราะมีแต่สิ่งบริสุทธิ์ธรรมชาติอยู่รอบตัวเรา

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชนพล ศรีใส

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เกษตรกร

วันที่สัมภาษณ์

9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อธิทวิทาวาทย์

คำถามแรกเลยนะครับ จะขอให้คุณชนพลให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับคุณชนพล แล้ว จะให้ความหมายมันอย่างไรครับ

สำหรับผมนะ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง มันจบลงที่ การพึ่งตนเอง สำหรับผมนี่ถือเป็นเรื่องหัวใจหลักเลยนะ คือต้องพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด นอกจากอันที่ขาดจริงๆ ค่อยไปพึ่งข้างนอก

ช่วยยกตัวอย่างให้เห็นภาพชัดๆหน่อยได้ไหมครับ

คือเอาง่ายๆ อย่างในที่ของผมเนี่ย มี 12 ไร่ ผมแยกพื้นที่เพาะปลูกพืชแต่ละชนิด โดยหลักคิดคือ มีรายได้ สามช่วง คือรายวัน รายเดือน และรายฤดู รายวันของผมก็จะมีพวกมะกรูด ค่ะน้ำ พวกผักสวนครัว พวกนี้ผมจะเก็บไว้กินเองก่อน เพราะฉะนั้นถ้าใช้จ่ายรายวันในเรื่องการกินของผมก็จะมี และขณะเดียวกัน ก็ยังเหลือพอที่จะขายได้ด้วย ทีนี้รายเดือน ก็จะเป็นพวกมะนาว และไผ่ พวกนี้ต้องใช้เวลาเจริญเติบโตนานหน่อย แต่พอได้ที่ ก็เก็บขายได้เป็นเดือนๆ แถมราคาก็ดีมาก อย่างเช่นไผ่ ไผ่ที่ผมปลูกเป็นไผ่หวาน ซึ่งคนส่วนใหญ่จะคิดว่า คนปลูกไผ่จะปลูกเพื่อกินหน่อไม้ ซึ่งผมขอบอกว่า ที่คิดนะไม่ผิด แต่ถูกแค่สิบเปอร์เซ็นต์ เพราะสำหรับผมแล้ว เจตนาจริงๆ ที่ผมปลูกไผ่หวาน ก็เพื่อจะเอากิ่งของมัน กิ่งของมันสามารถขายได้ถึงกิ่งละ สามร้อย ต้นนี้มีประมาณยี่สิบถึงสามสิบกิ่ง ก็เกือบพันเกือบหมื่นแล้ว แล้วผมไม่ได้ปลูกต้นเดียว ทีนี้รายฤดู คือข้าว ผมปลูกข้าวแบบไม่ใช้สารเคมี ก็ประมาณ แปดไร่ ฟังดูน้อยนะ แต่ด้วยเพราะไม่ใช้สารเคมีนี้แหละ จึงทำให้ ข้าวของผมต่อไร่ ประมาณ 1200-1300 กก.ต่อไร่ แถมต้นทุนก็ยังน้อยมากๆ เลยกำไรเห็นๆ สีเดือนก็ประมาณ สองแสนถึงสามแสน

แบบนี้ได้ชื่อของใช้อะไรบ้างไหมครับ เพราะเท่าที่ฟังดู แทบไม่ต้องใช้อะไรแล้ว

นี่แหละ คือการพึ่งตนเองตามที่ผมบอกไว้ละ คือผมพึ่งตนเองให้มากที่สุด ไข่ของซื้อจากข้างนอก มันก็มี เช่นเนื้อสัตว์เพราะผมไม่เลี้ยงสัตว์ ของพวกนี้พึ่งยากนะ อย่างผมเคยเลี้ยงสัตว์มาหมดแล้ว สรูปมีแต่เจ็บกับเจ้ง ไม่คุ้ม เลยไม่เลี้ยงดีกว่า แต่ก็ไม่ได้ซื้อทุกวันหรอกนะ เพราะส่วนใหญ่ผมจะกินผักที่ปลูก เหน็ดที่เพาะเองมากกว่า พวกข้าวของเครื่องใช้อื่นๆ แชมพู สบู่ ยาสีฟันอะไรพวกนี้ ผมก็ซื้อบ้าง ทำใช้เองบ้างจริงๆ มันก็ไม่ได้ทำยากอะไร ของพวกนี้ แต่บางทีบางช่วง งานอื่นมันก็เยอะอยู่แล้ว เลยไม่ได้ทำ

ฟังดูแบบนี้มันเหมือนกลับไปในไทยสมัยก่อนเลยนะครับ ที่ปลูกเอง กินเอง มีเหลือก็ขาย สำหรับผมนะ ผมปลูก กิน แบ่งปัน แล้วจึงขาย ถามว่าทำไมผมจึงเลือกที่จะแบ่งปันก่อนขาย คุณรู้ไหม เวลาเพื่อนบ้านผมมา เห็นผักของผม เขาก็บอก “เห้ย พี่ดี ค่ะน้ำพี่สวยดี ขอไปผัดกินบ้างสิ” ผมก็บอก “เออ อยากได้เท่าไรก็เอาไปเลย” เขาก็เด็ดไป พอตอนเย็น เพื่อนบ้านคนนั้นก็เอาผัดค่น้ำหนึ่งจานมาให้ผม นี่ไง การแบ่งปันกัน ยิ่งเราแบ่งปันคนอื่นมากเท่าไร เราก็จะได้รับการแบ่งปันจากคนอื่นมากเท่านั้นด้วยเหมือนกัน ซึ่งมันก็เป็นเรื่องปกตินะ ในสังคมแถวบ้านผม ยิ่งแถวบ้านผมมีการขายเครือข่าย เกษตรไร้สารพิษด้วยแล้ว โดยยึดหลักตามพ่อหลวงสอน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็กลับมา ความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน ของจิตใจผู้คนในละแวกนี้ก็กลับมา

แล้วคุณชนพลมีหลักการดำเนินเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้างครับ

อย่างที่บอก อันแรกคือผมยึดหลักพึ่งตนเอง อันที่สอง ผมยึดหลักการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ หมายความว่ายังงี้ พ่อหลวงไม่ได้สอนให้เรายึดติดกับทฤษฎีตายตัว อย่างไ้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องปรับพื้นที่ 30:30:30:10 อะไรนั่นนะพระองค์ก็ทรงบอกแล้วว่านี่คือตัวอย่าง นี่คือทฤษฎี ส่วนคนปฏิบัติจริงสามารถเอาไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมตามพื้นที่ของตนเอง คือหมายความว่า การเกษตรนะ ควรทำหลายๆอย่างในพื้นที่ที่มีอยู่ เพื่อความหลากหลายในการกิน และในการขาย ไม่ต้องพึ่งพิงหรือสินค้าเพียงชนิดเดียว แหล่งน้ำก็สำคัญ แต่ไม่จำเป็นต้องไปขุดเอง แล้วต้องมีพื้นที่ตามนั้น ถ้าบ้านคุณติดคลอง คุณจะต้องขุดให้ใหญ่ทำไม อย่างผมเองก็ไม่ได้ทำตามสูตรพื้นที่นั้น แต่ผมก็ทำตามหลักการทุกอย่าง คือมีแหล่งน้ำ พอดีใกล้ๆนี้มีโรงงานเค้าเคยโดนน้ำท่วม เค้าเลยซื้อที่ว่างเปล่าแล้วขุดเอาดินขึ้นมาทำเป็นคันล้อมรอบโรงงาน ไอ้หลุมอันนั้นก็กลายเป็นแหล่งเก็บน้ำชั้นดีให้คนในชุมชนของผม เรื่องความหลากหลายของสินค้าก็อย่างที่บอก ผมปลูกทุกอย่าง ไข่ ผักสวนครัว ข้าว มะกรูด มะนาว เห็ด เวลากินผมก็มีอาหารที่หลากหลาย ถ้าเหลือขายผมก็มีขายหลากหลายเหมือนกัน

ฟังดูแบบนี้ เลยอยากถามนะครับว่า หลังจากเริ่มดำเนินตามเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว (เริ่มต้นปี 2546) ชีวิตเปลี่ยนไปอย่างไรบ้างครับ

ผมเริ่มศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงจริงๆ ก็ปี 2545 ตอนนั้นตรวจพบว่ามีการเคมีตกค้างในเลือดผมสูงมากแล้ว เพราะก่อนหน้านี้ก็เป็นเกษตรกรที่ปลูกพืชเพื่อขายมาโดยตลอด พอในช่วงนั้นน้ำท่วมด้วย

ไร่นาผมเสียหายหมด หนี้ยี่ก็มีประมาณแสนกว่าบาท ฟังดูน้อยนะ แต่ตอนนั้นค่าเงินมันก็ยังไม่เยอะเท่านี้ ผมก็เลยรู้สึกว่ ถ้ายังทำเหมือนเดิมต่อไป มีแต่แ่กับแ่แน่ๆ ก็เลยลองศึกษา อาศัยที่ผมมีความรู้ในเรื่องอินเอร์เน็ตอยู่บ้าง สิ่งแรกที่ผมทำคือ บัญชีครัวเรือน ทำให้ผมได้รู้ว่า ในแต่ละวันแต่ละเดือน เราใช้จ่ายอะไรบ้าง จำเป็นแค่ไหน จะลดค่าใช้จ่ายนั้นต้องทำยังไง หลังจากศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มต้นปี 46 ผมก็เริ่มดำเนินตามรอยพ่อเลย ปลูกพืชทุกชนิดโดยไม่ใช้สารเคมี เชื้อใหม่ จากก่อนหน้า ผมได้ข่าวประมาณหนึ่งตันต่อไร่ พอเปลี่ยนในปีแรกเท่านั้นแหละ เหลือประมาณ 600-700 กิโลต่อไร่ มันลดไปเกือบครึ่งเลย แต่ผมไม่เสียกำลังใจนะ เพราะหลังจากศึกษามาผมรู้อยู่แล้วว่ามันจะต้องลดฮวบฮาบแบบนี้ ซึ่งตรงจุดนี้แหละ ที่เกษตรกรหลายคนในทั่วประเทศเคยคิดอยากจะทำ บางคนลองทำในปีแรกแล้วเจอแบบนี้ ก็ไม่เอาเลยกลับไปใช้สารเคมีเหมือนเดิมดีกว่า บางคนยังไม่ได้ลอง แต่รู้ว่าจะลดขนาดนี้ ก็ไม่กล้าเสี่ยง โดยที่เขาพวกนี้ลืมนึกไปว่า ผลผลิตต่อไร่ของเขาลดลงก็จริง แต่ต้นทุนของเขาก็ลดไปด้วยเช่นกัน

ผมก็ทำของผมมาเรื่อยๆ อดทนทำไป ผ่านไปประมาณสามปีนิดๆ ผมก็ล้างหนี้แสนกว่าบาทได้ทั้งหมด ผลผลิตข้าวของผม ก็ขึ้นไปที 1200-1300 กก.ต่อไร่แล้ว มากกว่าพวกใช้ยาเคมีซะอีก และอย่างที่บอก ผมใช้พื้นที่ทุกตารางนิ้วให้คุ้มค่ามากที่สุด ปลูกไผ่ ปลูกมะกรูด มะนาว ผักสวนครัว เพาะเห็ด ผมจะไม่ยอมให้ที่ผมห่วง ถ้าจะว่างก็เพราะเป็นทางเดินเท่านั้น นอกนั้นต้องมีพืชชนิดใดชนิดหนึ่งปลูกไว้อยู่เสมอ

ดูแล้ว พื้นดินนี้อุดมสมบูรณ์ดินะครับ

คือเหมือนที่เราเคยได้ยินกันนะแหละ แผ่นดินไทยเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์มาก ปลูกอะไรก็ขึ้น แต่ระยะหลังๆ ที่มันปลูกไม่ขึ้นเพราะเราใช้สารเคมีมากเกินไปละ ใช้สารเคมีมาก ดินมันก็เสีย ไม่มีแร่ธาตุอาหารเหลืออยู่ ปลูกอะไรคราวนี้ก็ไม่ขึ้น คุณเคยได้ยินใช้ไหม ที่เค้าว่า ที่ไหนมีหิ้งห้อย แสดงว่าที่นั่นยังอุดมสมบูรณ์นะ ผมจะบอกว่า ตอนนี้ที่ของผมมีหิ้งห้อยแล้ว มันเริ่มมีประมาณสองปีก่อน ตอนแรกก็คิดว่าเป็นผีที่ไหน แต่พอไปเห็นใกล้ๆ ก็เลยรู้ว่า นี่มันหิ้งห้อย ก็ดีใจนะ แสดงว่าพื้นที่ตรงนี้ของผมมันกลับมาอุดมสมบูรณ์แล้ว แล้วมันบอกอะไรอีกอย่างนึงรู้ไหม คุณต้องไม่ลืมนะว่าพื้นที่นี้เคยเป็นพื้นที่การเกษตรที่ใช้สารเคมีเต็มรูปแบบ เมื่อสักสิบปีที่แล้ว ผมใช้เวลาประมาณสิบปี พลิกพื้นที่ดิน จนกลับทำให้มีหิ้งห้อยได้ แสดงให้เห็นว่า พื้นที่อื่นๆ ก็ทำได้เหมือนกัน อยู่ที่อดทนและเชื่อมั่นว่ามันจะสำเร็จแน่

ตั้งแต่ทำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมา เจอปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้างหรือเปล่าครับ สำหรับผม ไม่มีนะ เพราะผมเจอปัญหาหรืออุปสรรคมาเยอะกว่านี้มาก ก่อนที่จะมาศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง พอมาทำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผมเลยรู้สึกว่ามันนอกจากจะไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคแล้ว ยังมีแต่ความสนุก สุขภาพดี

ในเมื่อคุณชนพลประสบความสำเร็จกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง และยังเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ที่ต้องทำงานร่วมกับภาครัฐเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง อยากทราบว่า มีข้อเสนอแนะอะไรบ้างไหมครับ เพื่อให้ประเทศไทยของเราดำเนินตามหลักนี้ไปทั่วประเทศ

คือผมว่าภาครัฐต้องเป็นเอกภาพมากกว่านี้ คือตอนนี้แต่ละหน่วยงานยังทำอะไรแยกกันอยู่ ต่างคนต่างทำ คุณรู้ไหม วันดีคืนดี ธกส. โทรมาบอกผม “พี่ดี(ชื่อเล่นคุณชนพล) เตรียมอุปกรณ์ให้หน่อยนะ ผมจะเอาเกษตรกรจากที่อื่นมาอบรมเรื่องปรับปรุงดิน” ผมก็เตรียม แล้วก็อบรมไปเสร็จเรียบร้อย ผ่านไปไม่กี่อาทิตย์ เกษตรจังหวัดโทรมา “พี่ดี เตรียมอุปกรณ์หน่อยนะ ผมจะเอาเกษตรกรมาอบรมเรื่องปรับปรุงดิน” เชื้อไหม ไอ้เกษตรกรที่ว่านะ มันซ้ำหน้ากันทั้งสองหน่วยงาน จะบอกให้ไหมว่า นี่ไม่ใช่กรณีแรกและกรณีเดียว แต่เกิดเรื่องแบบนี้ทั่วประเทศ ผมไปอบรมทั้งเป็นผู้เข้ารับการอบรม ทั้งเป็นวิทยากร แต่ละคนก็มาเล่าให้ฟัง ว่าไปอบรมเรื่องเดียวกันแบบนี้มาหลายรอบแล้ว คุณคิดดู เจอแบบนี้ใครจะไม่เบื่อบ้าง ผู้เข้าอบรมบางคนพาลคิดไปเลยว่า น่าเบื่อ คือเหมือนสักแต่จะใช้บงให้หมดๆ ไป

แล้วอีกเรื่องคือ ผมมีโอกาสไปศึกษางานที่หมู่บ้านโคกสักที่นี้แหละที่จ.สระบุรี ที่หมู่บ้านนั้นเค้าจะกำหนดเลยว่า เช่น วันที่ 15 สมาชิกจะมาประชุมพร้อมกัน คือเหมือนขอเวลาสมาชิกหนึ่งวัน และกำหนดเลยว่า ถ้าหน่วยงานภาครัฐใดต้องการจะแจ้งข่าวอะไร เช่นจะมีการอบรมอะไร ตัวแทนของหน่วยงานนั้นๆ ต้องมาแจ้งในวันนั้นเท่านั้น ถ้าวันอื่นก็จะไม่รับเรื่องและไม่รับรู้ เพราะวันอื่นจะไม่เรียกมาประชุมแล้ว เพราะแต่ละคนก็มีภาระกันทั้งนั้น ชินให้มารอประชุมทุกวันก็ตายเลย แล้วพอมาแล้วนะ สมมติ เกษตรจังหวัดบอกว่า จะอบรมกันเรื่องเรื่องกำจัดศัตรูพืชแบบใช้สมุนไพร ถ้าเป็นที่อื่นนะอย่างที่ผมเล่าให้ฟังนะ คือ ภาครัฐจะบอก พี่ดี วันพรุ่งนี้นะ เตรียมของรอไว้ด้วย แต่ถ้าเป็นที่ชุมชนนั้น เค้าจะถามว่า พวกเราว่างกันวันไหน คือเอาคนในชุมชนเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่เอาหน่วยงานรัฐเป็นที่ตั้ง เพราะพวกนั้นต้องรับใช้เรา เป็นข้าราชการ ไม่ใช่เราไปตามใจเค้า เค้าต้องตามใจเรา คือนี่แหละ การมีส่วนร่วมที่แท้จริง มันต้องเริ่มตั้งแต่ระดับชุมชนเลย

อีกเรื่องหนึ่ง เรื่องข้าวปลอดสาร คือมันไม่มีอะไรเป็นแรงจูงใจ พอคุณเอาไปขาย โรงสีเค้าก็รวมข้าวเข้าด้วยกันหมด ทั้งปลอดสารและไม่ปลอดสาร ชาวนาหลายคนก็เลยรู้สึกว่า ทำไปก็เท่านั้น คือเรื่องนี้ต้องโทษทั้งภาครัฐที่ไม่สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นชัดๆ และต้องโทษเกษตรกรเองด้วย ที่ไม่สนใจศึกษาอย่างจริงจัง เพราะอย่างที่ผมบอก พวกนี้คิดแต่ขายได้เท่าไร แต่รู้ไหม ตอนนี้ผมกับเครือข่ายในชุมชน ตอนนี้ก็มีประมาณ 15 คน เวลาเรามาเจอกัน เราไม่คุย ไม่ถามนะว่า ขายข้าวได้เท่าไร แต่เราคุยเราถามกันว่า ใช่ว่าไปเท่าไร คือเราไม่เดือดร้อนแล้วเรื่องราคา เรามาสนที่การตลาด ต้นทุนแทน แข่งกันว่า ใครจะมีวิธีไหนในการทำให้ต้นทุนลดได้มากกว่ากัน

คุณชนพลคิดว่า อะไรเป็นเงื่อนไขในการประสบความสำเร็จในการดำเนินตามหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงครับ

ถ้าถามผมนะ ถ้าระดับบุคคล คนนั้นต้องใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา และต้องเอามาปฏิบัติจริง ทดลองจริง ผมเคยไปอบรมมาหลายที่ แต่ละที่ก็จะมียุทธศาสตร์ของเค้า ผมก็พบว่า มันไม่มีประโยชน์ เพราะแต่ละพื้นที่ก็มีอุณหภูมิ ภูมิประเทศที่แตกต่างกัน เราเอาแนวคิดในเรื่องเอาสิ่งที่มีในชุมชนมาปรับใช้ แต่เราต้องไม่เอาของในชุมชนเค้ามาใช้ เพราะมันจะกลายเป็นเหมือนการพึ่งพาจากภายนอก ซึ่งไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงแน่นอน ซึ่งตรงนี้ก็เป็นที่จุดอ่อนของเกษตรกรบ้านเราหลายคนด้วย เพราะคนพวกนี้ ขี้เกียจบางคนไปอบรมมาเป็นสิบๆ ครั้ง แต่ไม่เคยเอามาทำ เอามาทดลอง อ้างอย่างเดียวว่า ไม่มีเวลา ก็เป็นเรื่องของเค้า เค้าพอใจที่จะเป็นแบบนั้นก็เรื่องของเค้า มีคนชี้ทางสว่างให้แล้ว แต่ไม่เดินตามก็ช่วยอะไรไม่ได้แล้ว

ถ้าในระดับประเทศ เงื่อนไขสำคัญก็คือ ความจริงใจของภาครัฐ อย่างที่บอก ภาครัฐต้องทำงานบูรณาการร่วมกัน ทำอะไรทำครั้งเดียว ไม่ต้องซ้ำไปซ้ำมา มันน่าเบื่อ

อีกเรื่องหนึ่ง ถามว่าเกษตรกรหลายคนทั้งที่รู้ว่าการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเป็นเรื่องไม่ดี มีแต่ผลเสีย แต่ทำไมยังทำอีก ผมเองเห็นด้วยนะที่ถามแบบนี้ แต่ผมก็อยากถามไปยังภาครัฐด้วยว่า ก็ในเมื่อรู้แล้วว่าสารเคมีมันไม่ดี ทำไมไม่ห้ามนำเข้าไปเสียเลย สารเคมีเพาะปลูกเรานำเข้ามาเยอะมากนะ ทำไมภาครัฐไม่เลิกนำเข้าเลย ผมว่าทุกรัฐบาลนะ เพราะทุกรัฐบาลเข้ามาก็ทำเหมือนกันหมด คือ นิ่งเฉยกับเรื่องนี้

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ด็อกเตอร์ณดา จันทร์สม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักวิชาการ

วันที่สัมภาษณ์

5 มิถุนายน พ.ศ. 2556

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อิศรวิทยาวัฑฒ์

อาจารย์คิดว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายอย่างไรครับ

เริ่มต้นจากคณะอนุกรรมการ ให้ความหมายไว้แล้ว ได้แก่ หลักสามห่วง สองเงื่อนไข สำหรับครู คิดว่าในเรื่องความหมายถือว่ามี การกลั่นกรองและให้ความหมายกันไปแล้ว ไม่ว่าใครก็ต้องยึดตามความหมายนี้

ทีนี้จะขึ้นอยู่กับบริบทชีวิตต่างๆ ของแต่ละคน ซึ่งต่างอาชีพกัน จะตีความหรือเข้าใจหลักนี้เหมือนกันไหม คำรื่องค์ประกอบและเข้าใจหลักการนี้เหมือนกันไหม เบื้องต้นที่สำรวจ(อาจารย์ค้นคว้าสำรวจเอง กำลังเขียนรายงานอยู่) พบว่า ผู้บริหารในองค์กรระดับสูงทั้งรัฐและเอกชน จะเข้าใจองค์ประกอบเป็นอย่างดี แต่ถ้าระดับเล็กลงมา เช่นพวกผู้ประกอบการรายย่อย พ่อค้ารายเล็ก โดยส่วนใหญ่จะเข้าใจแล้วว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือการประหยัดอย่างเดียว ซึ่งมันสะท้อนว่านี่คือความแตกต่างกันในความเข้าใจของแต่ละคน แต่ละอาชีพ แม้แต่ครูที่เราคิดกันว่าน่าจะเป็นผู้ที่ซึมซับแนวคิดได้มากที่สุด แม้บางคนอาจไม่ได้สอนเศรษฐกิจพอเพียง ในงานวิจัยอีกชั้นหนึ่ง(คนละชั้นกับข้างบน) แต่ก็พบว่าครูบางคนก็ไม่ได้เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง เช่น การประหยัด เราไม่ได้บอกให้ประหยัดๆ เพียงอย่างเดียว แต่เศรษฐกิจพอเพียงสอนให้เราตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล และอยู่บนหลักความพอประมาณ และต้องสร้างภูมิคุ้มกัน ดังนั้นการสอนเพียงแค่ สก.พอเพียงคือการประหยัด เหมือนเป็นการมองแค่มิติเดียว แต่การประหยัดมากเกินไปก็ไม่ใช่ว่า เช่นภาคธุรกิจถ้าประหยัดจนไม่ลงทุนเลย ก็คงแข่งขันกับเขาไม่ได้ ยกตัวอย่าง เราผลิตของราคาถูกเพื่อประหยัดต้นทุน แต่วัตถุดิบที่ใช้เป็นของไม่ดี ลูกค้านี่ซื้อของเราแค่ครั้งเดียว แล้วก็คงไม่ซื้อต่อเพราะสินค้าไม่มีคุณภาพ แต่กับอีกบริษัทหนึ่ง ผลิตของดีราคาสมเหตุสมผล ต้นทุนสูงขึ้นก็จริง แต่ลูกค้าก็จะชื่นชอบและซื้อซ้ำและอาจบอกต่อ กลายเป็นแบรนด์ดีดตลาด ดังนั้น ไม่ใช่แค่ประหยัด แต่เป็นเรื่องของความมีเหตุมีผลและความพอประมาณเป็นที่ตั้ง และต้องมีความคุ้มค่าในการลงทุน คือเราคำนึงแล้วว่าลงทุนแล้วคุ้มค่าและไม่เอาเปรียบลูกค้า เพราะเราใช้ของดีพอประมาณและราคาที่เรายกก็สมเหตุสมผล ตรงนี้เองที่หลักความพอประมาณและหลักมีเหตุมีผลในเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจหรือแม้แต่ดำเนินชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสามารถใช้ได้ทุกมิติเลย แต่ปัญหาก็คือ ทุกคนเข้าใจในระดับนี้ได้เท่ากันหรือเปล่า

สิ่งที่พบอีกอันหนึ่งคือ การมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นห่วงที่สามในสก.พอเพียง คนทั่วไปยังมีความเข้าใจในประเด็นนี้น้อยมาก ผู้ทำงานตรงนี้ก็เลยต้องสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาให้เยอะขึ้น แม้จะเป็นสิ่งที่ทำ

ความเข้าใจได้ค่อนข้างยากก็ตาม

จริงๆอาจารย์ก็อยากทำวิจัยเกี่ยวกับ ธุรกิจยั่งยืน ว่ามันคืออะไร มีรูปแบบยังไง เพียงแต่ ณ ตอนนี้ถ้าเรามองไปในองค์กรหนึ่ง แล้วพบรูปแบบบางอย่างขององค์กรนั้น เราก็อาจจะบอกได้ว่านี่คือ องค์กรที่จะยั่งยืน ซึ่งก็จะส่งผลให้ผู้ถือหุ้นเชื่อมั่น และราคาหุ้นก็จะเสถียรภาพ

ในชีวิตอาจารย์เองหรือจากการทำวิจัย พบปัญหาหรืออุปสรรคในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้างไหมครับ

ถ้าเข้าใจจะประยุกต์ได้ โดยไม่มีปัญหา ไม่มีอุปสรรค อย่างอาจารย์เป็นนักลงทุนเป็นคนดูแลครอบครัว อาจารย์ก็นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ก็ไม่พบปัญหาใดๆ ราบรื่นดีทุกอย่าง แต่ถ้าถามว่า ให้อาจารย์ไปบอกเกษตรกรว่าคุณเอาไปประยุกต์ใช้สิ อาจารย์ก็คิดว่าแบบนั้นคงไม่ได้ เพราะอาจารย์กับเกษตรกรคุยกันเรื่องนี้ไม่รู้เรื่องเพราะพื้นฐานอาชีพมันต่างกัน แต่ก็มีเกษตรกรหลายกลุ่มในตอนนี้ที่เค้าเอาไปประยุกต์ใช้แล้วประสบผลสำเร็จ เค้าก็พยายามคุยกันเพื่อบอกต่อการประยุกต์นี้ให้เกษตรกรรายอื่นได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น แต่ตอนนี้เศรษฐกิจพอเพียง กับเกษตรผสมผสาน ถูกนำมารวมกันผสมกัน ซึ่งอาจารย์มองว่าทั้งสองสิ่งเป็นคนละเรื่องกัน คือมันเริ่มตอนที่ในหลวงพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่บอกให้แบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนโดยคำนวณจากพื้นที่ขนาด 15 ไร่ หรือน้อยกว่านั้น แล้วคนก็บอกว่าเกษตรทฤษฎีใหม่คือสก.พอเพียง ซึ่งจริงๆมันคนละเรื่องกัน แล้วเกษตรทฤษฎีใหม่กับเกษตรผสมผสานของญี่ปุ่น ที่สอนให้ปลูกพืชให้หลากหลายก็ถูกไปรวมกันเข้าอีก ซึ่งถ้าถามจริงๆแล้ว สมมติว่าอาจารย์ปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือสมมติ อาจารย์จะปลูกข้าวโพดอย่างเดียว แบบนี้อาจารย์ถือว่าไม่พอเพียงไหม คำตอบคือ ไม่ใช่ เพราะก่อนที่อาจารย์จะทำ อาจารย์ได้ศึกษาและบริหารความเสี่ยงไว้เรียบร้อยแล้ว เช่น อาจารย์ทำประกันราคาไว้แล้ว และประมาณการไว้แล้วว่าปีนี้ผลผลิตจะออกมาเท่าไร เราต้องทำแค่ไหนถึงจะคุ้มทุนและได้กำไร แล้วก็จะไม่ทำมากเกินไปนั่นแหละ แหล่งน้ำเราก็ดูแลแล้ว คำนวณแล้วว่า พอสำหรับการปลูกข้าวโพดในปีนี้ ซึ่งแบบนี้ อาจารย์คิดว่า แม้อาจารย์จะไม่ได้ยึดตามเกษตรทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสาน แต่อาจารย์ก็ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงนะ เพราะได้ยึดหลักทั้งพอประมาณ และมีเหตุมีผลด้วย รวมไปถึงเงื่อนไขความรู้ที่ก่อนจะปลูกก็ต้องศึกษาให้เสียก่อน คือเราไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนไร่เราทั้งหมดให้เป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ มันอาจจะดีหรือไม่ดีก็ได้ แต่อาจารย์คิดว่าเราไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตมากนัก

คืออาจารย์คิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือปรัชญา ซึ่งตรงนี้เราย้ำมากๆ เมื่อเป็นหลักปรัชญาแล้ว มันจึงไม่มีสูตรสำเร็จ มันเหมือนเป็นจุดหมายปลายทาง คือแต่ละคนล้วนแต่มีทางของตัวเอง แล้วไปสู่จุดหมายเดียวกัน ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ว่าจะเลือกทางไหน ก็ต้องอยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และต้องมีความรู้ คือเราไม่สามารถบอกได้ว่า ถ้าอยากยึดหลักศก.พอเพียงก็ไปทำเกษตร ทฤษฎีใหม่สิ แบบนั้นมันไม่ใช่

ยกตัวอย่างเช่น นโยบายภาครัฐ ถ้ารัฐบาลเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงจริง จะไม่เห็นนโยบายช่วยเหลือ แบบนี้ เช่น โครงการรับจำนำข้าว ซึ่งอ.คิดว่าเป็นโครงการที่ดี แต่มันเกินความพอดี หรืออย่างรถคันแรก คือคิดออกมาแบบไม่มีอะไรรองรับเลย ซึ่งหลายนโยบายสะท้อนให้เห็นว่า ไม่ได้ถูกคิดขึ้นมา โดยมีหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวรองรับ ซึ่งอาจารย์ไปทำวิจัยมาหลายชิ้นมาก นโยบายหลายนโยบายที่อาจารย์ไปศึกษา มันเหมือนลอยมาจากอากาศ ไม่มีหลักอะไรรองรับ ซึ่งยิ่งทำให้ออกห่างไปจากหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปอีก

เวลาอาจารย์ไปบรรยายที่ใด รู้ไหมอาจารย์พูดยังไง อาจารย์ถามว่า ในสัปดาห์หนึ่ง คุณออกกำลังกาย บ้างไหม คุณกินผักไปมากแค่ไหน น้ำอัดลมกินบ่อยไหม กินเหล้า สูบบุหรี่ คือเรื่องพวกนี้ เราารู้อยู่แล้วว่ามันไม่ดียังไง ถ้าคุณลด ละ เลิกได้ มันก็จะดีกับตัวคุณเอง อย่างออกกำลังกาย คือคุณทำงานอย่างเดียว คุณได้เงินก็จริง แต่คุณก็ต้องชดเชยด้วยการสูญเสียความแข็งแรงของร่างกายคุณด้วย ซึ่งถ้าคุณยังไม่ออกกำลังกาย ก็แสดงว่าคุณบกพร่องในเรื่อง การสร้างภูมิคุ้มกัน หรือการกินเหล้า สูบบุหรี่ คือคุณรู้ว่ามันไม่ดีทั้งต่อสุขภาพและเงินในกระเป๋า แต่คุณก็ยังดื่มยังสูบ แสดงว่าคุณไม่มีทั้งหลักเหตุผล หลักความพอประมาณ รวมถึงหลักการสร้างภูมิคุ้มกันด้วย คือหลักแบบนี้เอาจริงๆมันมีอยู่แล้ว ทุกคนเคยได้ยินเคยรู้มาแล้ว แต่จะมีใครจะหยุดคิดและปรับเปลี่ยนบ้างหรือไม่

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ธรรณว จิตต์สงวน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักวิชาการ

วันที่สัมภาษณ์

12 มีนาคม พ.ศ. 2557

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อธิธาวิทยาวัฑฒ์

อยากให้อาจารย์ชัณวานิยามเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดของอาจารย์หน่อยครับ

คือคุณต้องเข้าใจก่อนว่า คุณกำลังพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบไหน แนวคิด หรือแนวปฏิบัติ หรือปรัชญา หรือเศรษฐกิจพอเพียงเฉยๆ เพราะในวงการเค้าก็จะใช้คำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือในตอน 40 เศรษฐกิจมันสวิงมาก ในหลวงท่านก็รับสั่งว่า นี่นะถ้าใช้เศรษฐกิจแบบพอเพียงก็น่าจะดีกว่า ที่นี้ไอ้เศรษฐกิจพอเพียงเนี่ยมันมีหลักของมันอยู่ มันก็กลายมาเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะฉะนั้นคุณก็ต้องไปทำให้มันเคลียร์ตรงนี้ก่อน แต่ถ้าให้พูดแบบทั่วๆไป ก็จะเป็นแนวคิดก็ได้ เป็นแนวปฏิบัติก็ได้ ที่เพื่อให้เราอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง คือทางสายกลาง เป็นวิถีทาง เป็นจุดยืนไม่เฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่องค์กรใดๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน หรือประเทศก็สามารถปรับใช้ได้ คือมันก็ไม่ใช่ว่าเศรษฐกิจอีกต่อไปแล้ว แต่เป็นเรื่องในทุกมิติของชีวิต

แล้วหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงในความเห็นอาจารย์คิดว่ามีอะไรบ้างครับ

ก็คงไม่ต้องไปเพิ่มเติมอะไรแล้วละนะ เอาตามที่คณะกรรมการขับเคลื่อนเค้าสรุปนะแหละ ที่มาเป็นหลักสามห่วงสองเงื่อนไข คือสกัดออกมาแล้วจากพระราชดำรัสของในหลวงที่รวมๆมา คือใครเอาไปใช้ก็ได้ และใช้ในอะไรก็ได้ อาจารย์ นักบอล การเมือง เศรษฐกิจ เกษตรกรยิ่งใหญ่ ก็ทำอะไรก็ได้ให้พอประมาณในตัวเองนะ พุดต่างๆก็ทำตาม “อรรถาพ” ของแต่ละคน ซึ่งในหลวงก็ทรงบอกแล้วว่าอรรถาพ ก็คือทำตามฐานะ ตามอาชีพ ตามวัยของบุคคลนั้นๆ อย่างคุณเรียนปริญญาโท คุณก็ต้องทำตามอรรถาพของปริญญาโท ผมเป็นอาจารย์ผมก็ต้องทำตามอรรถาพให้เป็นอาจารย์ เรื่องอายุก็เหมือนกัน ผมอายุขนาดนี้แล้วจะให้เที่ยวหัวราน้ำก็ไม่ไหว ไม่เหมือนคุณนะนะ ที่ยังเที่ยวได้สบาย ร่างกายยังแข็งแรงอยู่

คืออะไรก็ตามที่ไม่มากไป ไม่น้อยไป ไม่เร็วไป ไม่ช้าไป อย่างเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ไม่จำเป็นต้องมีน้ำในที 30 เปอร์เซ็นต์ คือมีพอประมาณที่คุณจะไม่เดือดร้อน อย่างแถวปทุมฯ อยุธยา สิงห์บุรี ชัยนาท อ่างทอง ก็ไม่จำเป็นต้องมีน้ำ 30 เปอร์เซ็นต์ เพราะน้ำมันเยอะอยู่แล้ว แต่ถ้าแถวอีสาน แถวกาฬสินธุ์ อันนี้ก็สมควรต้องเก็บน้ำเยอะๆหน่อย ไซ้ไหม จะได้พอกับการใช้

ตรงนี้นันก็เหมือนเข้าใจความรู้ด้วยใช่ไหมครับ

ก็ใช่สิ ถูกต้องๆ คือไม่ใช่ไปท่องๆ อย่างเดียว นี่แหละคืออรรถาพคุณ ต้องคิดได้ ไม่ใช่ท่องๆตามเค้า อย่างเดียว อันนี้ก็มาเรื่องที่สอง ที่ผมพูดมาทั้งหมดเนี่ยมันมีเหตุผลไหมละ มีดี ไม่มีดีได้ไง ทุกอย่าง

มันต้องรองรับ ก็ต้องคิดมาก่อนใช่ไหมละ ว่าจะทำอะไร ทำไม่ถึงทำ ที่นี้พอประมาณแล้วมีเหตุผลรองรับแล้ว แต่โลกเรามันมีอีกอย่างเรียก “ความเสี่ยง” คือเรากำลังนั่งคุยกันอยู่นี้เนี่ย เพดานมันอาจถล่มลงมาก็ได้ ใช่ไหม โอกาสเกิดมันน้อยมาก แต่ไม่ใช่ไม่มี จริงไหม ประเทศเรา ก่อการร้าย ฟองสบู่ น้ำท่วม ไฟไหม้ อะไรพวกนี้ ถ้าไม่มี การจัดการความเสี่ยง ก็มีสิทธิ์จะเสียหายได้ เราก็ต้องลดความเสี่ยง ภูมิคุ้มกันเนี่ยก็คือการจัดการความเสี่ยง เช่น สุขภาพ คุณก็ต้องออกกำลังกาย กินให้เหมาะกับวัย ออมทรัพย์ ประกันภัยอะไรให้มันมั่นคงหน่อย เกษตรกรก็หากลุ่ม หากความรู้ จะได้ไม่โง่ รู้ทันคนอื่น และมีวิธีเพิ่มผลผลิตของตัวเอง ดังนั้นความรู้กับคุณธรรมนี้สำคัญมาก มันทำให้คุณไม่โง่ ยิ่งเดี๋ยวนี้ข้อมูลเยอะเหลือเกิน จริงเท็จปนกันหมด ก็ต้องขังใจ ไม่จิ้นข้อมูลก็ทับตัวคุณตาย สามข้อนี้แหละเป็นหลัก ไม่ว่าคุณจะทำอาชีพอะไรก็ยึดหลักนี้ไว้ หรือยกตัวอย่างใกล้ๆคุณเลยอะ นิด้าเนี่ย พอประมาณยัง เล็กไปใหญ่ไป หรือยังงี้ พอประมาณกับความเป็นนิด้าหรือยัง จะเอาอีกสองดึกไหม แค่นี้ก็จะชื่อกันแล้วละมั้ง แล้วมีเหตุผลไหม มี ปริมาณคนเรียนกับอาจารย์กับที่เรียน พอหรือยังละ เพราะนิด้าตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาการบริหาร ไม่ใช่สัตว์แพทย์ วิจัยพืช เรื่องภูมิคุ้มกัน แล้วรอบข้างเค้ายอมรับไหมละ ชาวบ้านสนับสนุนไหม ภาครัฐ ภาคเอกชนยอมรับไหม ถ้าไม่ยอมรับ เดี๋ยวนิด้าก็เจ๊งเอง คือหลักสามหลักนี้ บวกกับเงื่อนไขความรู้กับคุณธรรม มันจะเป็นตัวควบคุมเรา ให้ใช้ชีวิตในทางที่ดี ที่เหมาะสม

แล้วอาจารย์คิดว่าเราจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงยังไงให้สอดคล้องกับสังคมไทยครับ

เราขับเคลื่อนกันมาตั้งนานแล้ว เราก็ตั้งภาคส่วนต่างๆ ทั้งการศึกษา ธุรกิจ คือเราพยายามสอดแทรกไปในส่วนต่างๆ ที่สุดๆก็คือบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญปี 50 คือรัฐต้องดำเนินตามเศรษฐกิจพอเพียง นั่นหมายความว่าถ้ารัฐไม่ทำก็แย่แล้ว แต่ก็นั่นแหละ กาลผ่านมาก็อย่างที่เราเห็น ทำก็เหมือนไม่ทำ ทำไปถึงง้อแงๆ ผมดูแล้วมันเสียของ แต่ก็คงเหมาะกับคนไทยแหละนะ ผมคิดว่าจะ

หมายถึงคนไทยส่วนใหญ่เลยหรือครับ

อืม ใดๆ ส่วนใหญ่แหละ คือเวลาทำอะไรก็ไม่ค่อยจริงจังเท่าไร แต่ไอ้พวกนี้ก็มีเหตุผลของมันนะ บางคนไม่ทำหรือทำง้อแงเพราะมันไม่รู้ งงๆ เบลอๆ ถ้างเจ๊าก็ยังพอว่า แต่ถ้าไม่รู้แล้วยังเข้าใจผิดอีกก็จบ เช่นไปคิดแล้วว่า พอเพียงคือปลูกผัก ห้ามรวย ต้องรัดเข็มขัด แบบนี้ก็จบ ใส่โรเล็กซ์สามแสนห้าแสนก็ได้ ถ้าคุณมีธุรกิจเป็นหมื่นล้าน อยากกินสเต็กจานละห้าร้อย ก็ต้องดูว่าคุณเป็น

ใคร นักธุรกิจหมื่นล้านหรือนักศึกษาขอพ่อแม่กิน มันก็ต้องกินนะนะ ต้องดูตามอัตภาพ เห็นไหมก็กลับมาที่ “อัตภาพ” อีก ก็มันต้องเหมาะสมตามหน้าที่ ตามกาลและเทศะ

ถ้าความเห็นผมนะ ตัดเกรดให้ก็ประมาณ 55/100 คือผ่านแบบนิดๆ เพราะทำไม่ต่อเนื่อง ทำแบบไม่เข้าใจ ผมไม่กลัวนะพวกที่ไม่รู้จริงๆนะ พวกนี้สอนได้ แต่พวกไม่รู้แล้วเข้าใจผิดแบบนี้เนี่ยจะกลายเป็นต่อต้านไปอีก แล้วผมเสียค่ายที่มหาวิทยาลัยไม่ค่อยสนใจ เพราะเราสั่งใครไม่ได้ ผมอยากให้ทุกภาคส่วนนะแหละปลุกฝังแนวคิดนี้ เพราะการศึกษาเป็นแหล่งต้นน้ำ ถ้าไม่ดีภาคอื่นก็ไม่ได้ตาม

ดร.พิพัฒน์ (หนึ่งในผู้ให้สัมภาษณ์) บอกว่า ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม สามส่วนนี้ ต้องไปด้วยกัน หากส่วนใดไม่ทำ การประสบความสำเร็จในระดับประเทศก็เป็นไปได้ยาก อาจารย์คิดเห็นอย่างไรครับ

ถูกหมดแหละ คุณพูดอะไรก็ถูกหมด เพราะชีวิตคนเรามันเชื่อมโยงกับทุกสิ่งในโลก อย่างผมหายใจมันกระเทือนถึงคุณไหม ถ้าคุณเรียนปริญญาโทก็ต้องตอบว่า กระเทือน เหมือนเด็ดดอกไม้ กระเทือนถึงดวงดาวนะแหละ คือเราก็คงอยากให้ภาคส่วนต่างๆขับเคลื่อนไปด้วยกัน แต่ประเทศไทยมันเน้นที่อุปถัมภ์ เลยสนใจไปที่ภาครัฐต้องเป็นผู้นำ แต่อย่างที่เห็น ก็ทำบ้างไม่ทำบ้าง พอยังจับภาคประชาสังคมก็เลยต้องทำเอง คุณก็จะเห็น บางแห่งก็ดีเลิศสุดๆ แต่บางแห่งก็ไม่เอาเลย มันก็เลยยังมีช่องว่างเยอะสำหรับภาคประชาสังคม ส่วนภาคเอกชน ทำเค้าได้ประโยชน์เค้าก็ทำ

แนวคิดของอ.ประเวศคือการกระจายอำนาจเพื่อให้ชุมชนจัดการตนเอง แนวคิดนี้ว่ายังไปบ้างครับ เป็นแนวคิดที่ดีนะ ผมเห็นด้วย แต่ผมก็ยังมองว่าในท้องถิ่นก็ยังเบลอๆอยู่เยอะ ถ้าคุณไม่เชื่อไปถามได้ เช่นไปถามว่า อบต.หรือเทศบาลไหนก็ได้ ถามเลยว่า เทศบาลของท่านมีโครงการเศรษฐกิจพอเพียงบ้างไหมครับ เชื่อผมดิ ต้องตอบว่า มี เรามีทำหมูลุม เพาะเห็ด และน้ำอ้อย คือพวกนี้ยังคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีแค่นี้ คือยังคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือปลูกผัก คือเกษตร

แบบนี้มันเหมือนปลายเหตุใช่ไหมครับ

ใช่สิ สำหรับผม เศรษฐกิจพอเพียงคือพฤติกรรมของคุณ แต่ก็ต้องเข้าใจเค้าเพราะเค้าไปดูงานมา ที่นั่นทำสบู่ ที่นั่นทำแชมพู พอกลับมาก็เลียนแบบเค้า จนผลิตภัณฑ์มันล้นไปหมดแล้ว เจ๊งกันหมด คือจริงๆเศรษฐกิจพอเพียงคือการใช้ชีวิตของคุณต่างหาก คุณใช้ชีวิตเว่อไปไหม เหมาะสมกับ

อรรถาพคุณหรือเปล่า การดำเนินชีวิตคุณมีเหตุผลรองรับไหม ภูมิคุ้มกันต่างๆ เช่นพวกสุขภาพ การรวมกลุ่มเพื่อนต่างๆ ได้คิดได้ลงมือบ้างหรือเปล่า

หรืออย่างคุณไปงานแสดงต่างๆ พวกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง คุณก็จะเจอเหมือนกัน หมูหลุม อีเอ็ม พวกนี้เหมือนกัน คือนี่แหละประเทศไทย มันยังติดอยู่ในวาทกรรม ยังคิดว่าพอเพียงคือเกษตรคือยากจน

แล้วส่วนตัวอาจารย์เอง ได้ปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียงยังบ้างครับ

คือในหลวงท่านตรัสว่า ไม่ต้องการร้อยเปอร์เซ็นต์ แค่หนึ่งในสี่ของการกระทำทั้งหมดก็พอแล้ว ผมเองก็คิดว่าผมก็ประมาณครึ่งหนึ่งของชีวิต คือส่วนดีก็มี ส่วนแย่ก็อีกครึ่งหนึ่ง ผมเรียกทฤษฎีหน้ากาก คือเปลี่ยนไปตามบทบาทที่มี อย่างมหาวิทยาลัยผมก็เป็นรองอธิการ ก็ต้องแต่งตัวดีหน่อย ใส่ชุดให้เหมาะสม เช่นแฟ้มอะไรก็ว่ากันไป ถ้าเลิกงานแล้ว ถ้าไปกินข้าวกับใครก็ต้องทำตัวให้เหมาะสมกับผู้ร่วมวงกินข้าวด้วย หรือบางทีผมก็ปั่นจักรยาน ผมก็แต่งตัวจัดเต็ม เสื้อกางเกงสีอะไรผมก็ใส่เต็มหมดแหละ เพราะผมเป็นคนมีสีสัน คือให้ชีวิตมีความหลากหลาย เปลี่ยนไปตามบทบาทให้เหมาะสม มีการใช้เงินตามที่อยากใช้ แต่ก็ไม่ได้ไปแตะเงินต้นที่สะสมไว้นะ เพราะนั่นเป็นภูมิคุ้มกันของผม

แล้วการที่อาจารย์ใช้ชีวิตแบบนี้ มันทำให้อาจารย์มีความสุขมากขึ้น ยังไงบ้างครับ

คือผมก็เดินตามสายกลางนะ คือผมต้องทำให้หลากหลาย ถ้าผมนั่งอยู่บทบาทเดียว ผมก็จะเครียดในแง่หนึ่งก็เพราะผมควรจะไปได้ไกลกว่านี้ คุณรู้ไหม เพื่อนผม ลูกศิษย์ผมแต่ละคนเดี๋ยวนี้เป็นอธิบดี เป็นปลัดกระทรวงกันหลายคนมาก ขณะที่ผมยังอยู่แค่ระดับนี้ อย่างปลัดโชติ ตราชู ปลัดกระทรวงทรัพยากรฯ นี่ก็ลูกศิษย์ผม ปลัดไอซีทีนี่ก็ลูกศิษย์ คือเวลาพอพูดถึงคนรุ่นเดียวกับเรา ที่มีเงินเยอะกว่ามากๆ หรือมีตำแหน่งสูงกว่ามากๆ ถ้าคุณไม่พอใจในสิ่งที่ตัวเองมี คุณจะเพี้ยน

แล้วอาจารย์อยู่แบบนี้ไม่คิดเล่นการเมืองบ้างหรือครับ

โห้ย ไม่ไหวหรอก คุณไม่รู้หรือว่าการเมืองมันต้องใช้เงิน เงินที่คุณเก็บมามันหายแว๊บไปเลยทันทีเมื่อคุณเล่นการเมือง ส่วนใหญ่ผมเป็นที่ปรึกษา ก็พอแล้ว

แล้วพวกนักการเมืองที่ให้อาจารย์มาเป็นที่ปรึกษา พวกนักการเมืองเค้าเอาเศรษฐกิจพอเพียงไป
ดำเนินการอะไรบ้างไหมครับ

น้อยมาก เวลาให้ผมเป็นที่ปรึกษานะ พวกนี้จะให้เกียรติผมมาก คือให้ผมนั่งหัวโต๊ะเลย แล้วบอก
“อาจารย์เต็มที่แล้ว ว่าไปตามสบายเลยครับ แต่ผมมีธุระขอตัวก่อนนะครับ” แบบนี้ก็ตาย คือหัวหน้า
ไม่อยู่ เราก็ตัดสินใจอะไรไม่ได้อยู่แล้ว ก็ได้แค่ทำประชุมให้มันดี คือมีข้อสรุป พอได้ข้อสรุป ให้อ
ข้อสรุปนั้นก็วางบนหิ้งแล้วทิ้ง

แล้วปัญหาที่อาจารย์เจอ ในการดำเนินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งส่วนตัวและที่ไปเห็นมา มี
อะไรบ้างครับ

คือการขับเคลื่อนในแง่บุคคลเนี่ย ผมไปเจอตัวอย่างที่ดีๆมาเยอะมาก แต่ก็จำนวนเยอะมาก
เหมือนกันที่เบลอะๆ ไม่รู้เรื่องจริงๆ เราจะไปอธิบาย ไปดำเนินก็ได้ เพราะคนไทยไม่ชอบการ
ดำเนิน ไม่ชอบคิดเอง ชอบให้สั่ง ชอบทำตามไปเลย ไม่ต้องคิดอะไรก่อน

ในแง่องค์กร รัฐบาล ผมคิดว่ามันต้องมีหน่วยงาน มีคอลเซ็นเตอร์สำหรับเรื่องนี้โดยเฉพาะ คือคุณ
จะไปเจอประเภทแบบ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก ดังนั้นเราต้องดำเนินงานร่วมกัน
ทุกกระทรวงแบบบูรณาการ แปลว่าอะไร แปลว่าหลังจากนั้นคุณจะไม่เจออะไรอีกเลย คือไอ้คำพูด
แบบนี้มันอยู่ในแผน แต่การปฏิบัติมันไม่มีต่อจากแผน ทุกคนนโยบายหลายๆนโยบายมันดี แล้วถ้ายัง
เอาเศรษฐกิจพอเพียงไปครอบ มันจะไร้รอยต่อพร้อย เป็นเพชรประกายสุกปลั่ง อย่างจำนำข้าวเนี่ย
ถ้าเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาจับ นโยบายนี้ก็สบาย เป็นรัฐบาลไปตลอดกาลได้เลย

คือในเมื่อภาคประชาสังคมมันใหญ่ และมันหลากหลาย คนเข้าใจก็เยอะ คนเบลอะก็เยอะ ก็คิดว่า
ภาครัฐจะต้องนำ ต้องขับเคลื่อนให้เห็น อันดับแรกเลย ภาครัฐต้องเข้าใจ ถ้าไม่ทุกคนในกรม. อย่าง
น้อยคนนึงก็ต้องเข้าใจแบบลึกๆ ในหลวงท่านบอกแค่หนึ่งในสี่ เราก็อาจจะโง่ทำสักครั้งไปเลย ให้
มันดีได้สักครั้ง ก็โอเคแล้ว หรือถ้ารัฐบาลมันใหญ่เกิน องค์กรต่างๆ เช่น ปูน หรือสินค้าเอง ก็ต้องทำ
เป็นตัวอย่างและทำให้มันดี อย่างนี้มันต้องเป็นเบอร์หนึ่งเลยเพราะทุกอย่างใกล้ชิดกับในหลวงมาก
คือถ้าในตอนจบ ภาคใหญ่มันไม่ได้เรื่อง มันไม่ไหว ก็ต้องกลับมาที่ภาคเล็ก ในแง่ครอบครัวในแง่
บุคคล เพราะก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม คือให้ไปเน้นภาครัฐก็ลำบาก เพราะนอกจากไม่เข้าใจ
แล้วยังไม่คงเส้นคงวาด้วย เพราะนโยบายนี้มันเป็นนโยบายตลอดชีวิต ไม่ใช่จะยกเลิกกันได้ มัน
ต้องเป็นนโยบายที่คุ้มไว้ตลอดทุกยุคทุกสมัย คือเป็นนโยบายที่หุ้มนโยบายย่อยอีกที เกษตร

กลาโหม เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม อะไรพวกนี้ต้องเอาพอเพียงไปหุ้มอีกที คือเป็นกรอบสังคม ที่เราทำได้ตอนนี้ ก็คือประกวดผลงานไปเรื่อยๆ คือทำในภาพเล็กๆก่อน เพราะรอภาพใหญ่อย่างเดียวก็ไม่ไหว ทำอะไรที่พอทำได้ ก็ทำไปก่อน

แล้วเงื่อนไขของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จ อาจารย์คิดว่ามีอะไรบ้างครับ

เงื่อนไขแรกเลยคือความรู้ความเข้าใจ ผมยังเน้นย้ำตรงนี้อยู่ คือตรงปลูกฝังตั้งแต่เด็ก แต่ไม่ใช่ปลูกฝังตอนเด็กแล้ว พอโตขึ้นก็หยุด ในระดับมัธยม ระดับมหาวิทยาลัย ก็ต้องปลูกฝังต่ออีกแต่ก็ให้มันลุ่มลึกมากขึ้น มีการคิดวิเคราะห์มากขึ้น เช่นปลูกป่า มันพอเพียงยังไง ก็ต้องอธิบายได้ เงื่อนไขที่สองก็คือ ความต่อเนื่อง เพราะผมคิดว่า ความพอเพียงมันไม่ใช่แพะชันที่จะชั่วเวลาหนึ่ง แต่มันเป็นทั้งชีวิตคุณนะ เหมือนคุณหายใจนะแหละ คุณเบื่อไหมที่จะต้องหายใจ ความพอเพียงก็เหมือนกัน

เงื่อนไขที่สาม คือหากรณีศึกษาที่ประสบผลสำเร็จเพื่อให้เป็นกำลังใจ เพราะตัวอย่างคนที่ดำเนินตามเศรษฐกิจพอเพียงแล้วประสบความสำเร็จนี้มีเยอะ เราก็ต้องหาความรู้กับเขาเหล่านั้น เพื่อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และมีกำลังใจในการดำเนินรอยตาม อันนี้หมายถึงไม่เฉพาะบุคคลนะ องค์กรเอง ภาพใหญ่ ภาพเล็กก็ทำได้เหมือนกันหมด

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ดีออกเตอร์พัฒนา ยอดพฤติการณ์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักธุรกิจ เจ้าของสถาบันไทยพัฒนา

วันที่สัมภาษณ์

7 มีนาคม พ.ศ. 2556

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อิศรวิทยาวัช

รบกวนให้ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหน่อยครับ

ตัวปรัชญาคือความคิดที่ตกผลึกแล้ว ผ่านการไตร่ตรองแล้ว ถือเป็นเรื่องที่เราจะยึดถือ ทั้งพูดทั้งกระทำ ดังนั้นตัวปรัชญาเองไม่ว่าจะภาคส่วนไหน ก็จะเหมือนกัน ซึ่งจะเห็นได้จากหลักสามห่วงสองเงื่อนไข ก็จะเป็นหลักเหมือนกันไม่ว่าผู้นำไปใช้จะประกอบอาชีพอะไรก็ตาม ทุกภาคส่วนเวลาอ้างอิงก็จะอ้างอิงไปจุดเดียวกัน

ทีนี้ในอีกระดับหนึ่ง คือการแปลงปรัชญาไปสู่ทฤษฎีหรือวิธีการ ในกรณีศก.พอเพียง ในหลวงได้แปลงปรัชญาไปสู่ทฤษฎีภาคส่วนหนึ่ง ก็คือภาคการเกษตร ที่เรารู้จักกันในชื่อ เกษตรทฤษฎีใหม่ ที่บอกว่าในพื้นที่ของเราควรทำอะไรบ้าง ขุดบ่อ ปลูกผัก ปลูกต้นไม้ สร้างบ้าน แต่ละกิจกรรมควรใช้พื้นที่เท่าไร แบ่งเป็นอัตราส่วนยังไง ซึ่งในหลวงจะบอกเป็นขั้นตอนไว้ทั้งหมด ก็เทียบได้กับวิธีการในการปฏิบัติตามปรัชญาศก.พอเพียง แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าพระองค์ก็ไม่ได้ มีเวลาหรือต้องการให้พวกเราไปทำกันเองในภาคอื่นๆ ซึ่งนักวิชาการหรือนักปฏิบัติก็ต้องไปหาทางทำเอง ซึ่งชัดเจนว่า ทฤษฎีต้องต่างกัน เพราะลักษณะทางกายภาพต่างกัน เกษตรเน้นพื้นที่เป็นหลัก ขณะที่ธุรกิจต้องมีย่ออย่างอื่นอีกมากมาย ซึ่งก็จะเห็นได้ว่า จากปรัชญาไปทฤษฎีก็มีจุดแยกแล้ว แล้วจากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติก็ยิ่งต่างออกไปอีก ถ้าทฤษฎีไม่ชัดเจนพอ สมมติว่าในภาคธุรกิจ คนหนึ่งบอกยึดพอเพียงแต่ทำแบบหนึ่ง อีกคนก็บอกยึดพอเพียงเหมือนกันแต่ทำอีกแบบ แล้วกลายเป็นว่าทั้งสองคนประสบความสำเร็จในธุรกิจทั้งคู่ ถ้าจะหาคำอธิบายแบบแหลมคมหน่อย เราก็ต้องสรุปว่า ที่ธุรกิจทั้งสองประสบความสำเร็จ การยึดหลักศก.พอเพียง ถือเป็นหนึ่งในหลายปัจจัยที่เกื้อหนุนเท่านั้น ไม่ใช่ไปสรุปง่ายๆว่า เพราะทั้งสองธุรกิจทำตามศก.พอเพียงก็เลยสำเร็จหรือรอดจากวิกฤติ เพราะอาจมีปัจจัยอื่นที่เราไม่รู้ก็ได้

มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับชีวิตส่วนตัวอย่างไรบ้างครับ

ถ้าพูดถึงในเรื่องดำเนินธุรกิจ ก็ไม่ใช่ประสบความสำเร็จอย่างเดียว ก็ปิดกิจการไปสามรอบแล้วเหมือนกัน เพราะคิดว่ามีทุนและความมั่นใจว่าไปได้แน่ แต่เอาจริงๆ มันมีมากกว่านั้น ทำให้สุดท้ายก็ไปไม่รอด

พอจบวิศวะตอนป.ตรี ตอนนั้นผมเองก็ถือเป็นผลผลิตของทุนนิยมเหมือนกัน คือ อยากได้งานที่ได้เงินดีๆ ไม่ต้องทำงานมาก ก็ไปทำบริษัทพักหนึ่ง ก็ก้าวหน้าค่อนข้างเร็ว ได้ไปดูงานเมืองนอก ได้มีส่วนในบริษัท จนประมาณปี2000 เพื่อนคนหนึ่งมาพูดเรื่องอินเทอร์เน็ตให้ฟัง เราไปศึกษา

พอสมควรก็เลยคิดว่า นี่แหละตัวเปลี่ยนโลกเลย เราก็เลยตัดทิ้งงานวิสวะทั้งหมด แล้วไปเรียนเพิ่มเติมป.โทด้านไอทีที่จุฬา ก็ตอนนั้นเพื่อนในสายวิสวะก็ทักเยอะ แต่เราก็ไม่ฟังเพราะมั่นใจว่าตัวนี้มาแน่ แล้วก็เลยมาทำ ไอทีเน็ต ชื่อ ไทย.คอม ก็มีหลายตัว

ทีนี้รอยเชื่อมต่อระหว่าง ชื่อ ไทย.คอม กับสถาบันไทยพัฒนา ที่ตอนนีทำงานอยู่ ก็คือ ตอนชื่อ ไทย.คอม เราแบ่งงานเป็นสามส่วน คือส่วนวิจัย ส่วนให้คำปรึกษา กับส่วนพัฒนาระบบงานหรือซอฟต์แวร์ คือส่วนหลังเนี่ย เนื่องจากทุนเราไม่เยอะ และต้องอาศัยความต่อเนื่องของงาน เพราะงานมันจะเป็นช่วงๆ ทำให้เราไม่สามารถยืนหยัดได้ ทำให้ผมมองแล้วว่า ผมจะตัดส่วนนี้ทิ้งไป ทำให้เหลือแค่ ส่วนวิจัยกับส่วนให้คำปรึกษา ซึ่งผมก็พอจะมีความเชี่ยวชาญตรงนี้อยู่แล้ว ทำให้ตอนนี้กลายมาเป็นสถาบันไทยพัฒนาในตอนนี้

จุดไหนที่ทำให้ดร.พิพัฒน์ เกิดแนวคิดการทำธุรกิจที่รัดกุมมากขึ้นครับ

คือก่อนหน้านี้ชื่อ ไทย.คอม เนี่ย ผมก็ทำมาสองบริษัทแล้วนะ แต่ก็โอเค ต้องปิดตัวไปทั้งสองบริษัท เพราะเราคิดง่ายเกินไป คิดว่าแน่ คิดว่ามีเงินลงทุนก็เพียงพอ แต่พอทำจริงๆ มันมีอะไรมากกว่านั้น ซึ่งก็ตรงกับเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันนะ คือเราพอประมาณก็จริงนะ ในตอนนั้น แต่เราไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ซึ่งนั่นก็คือเราขาดความมีเหตุมีผล แถมเรายังไม่ได้สร้างภูมิคุ้มกันอะไรไว้เลย ก็เลยต้องปิดตัวไป ทีนี้พอมา ชื่อ ไทย.คอม อันนี้เหมือนเป็นธุรกิจที่ถ่วงถ่วงมาจากประสบการณ์ความล้มเหลวทั้งหมดของเรา ก็มีนักลงทุนเข้ามาช่วย แทนที่เราจะลงทุนเองคนเดียว แต่สุดท้ายแล้วไอ้เรื่องบริการรับจดทะเบียนโดเมนเนมเป็นภาษาไทย มันก็ไปได้ไม่ไกลนัก เพราะเว็บค้นหาหลักที่ชื่อว่า ไอแคน เจ้าก็มีการเมืองภายในอยู่เยอะ ทำให้การปล่อยอิสระในเรื่องภาษาท้องถิ่น รวมไปถึงภาษาไทย ในการสามารถไปใช้เป็นชื่อโดเมนเนมได้ก็เลยทำได้ยาก ก็ยังถูกควบคุมอยู่จากหน่วยงานนี้ เราก็เลยคิดว่างานในส่วนนี้เราต้องใช้โปรแกรมเมอร์เงินเดือนสูงๆจ้างมาอยู่กับเรานานๆ ซึ่งอย่างที่บอกไปว่า เงินทุนเราไม่ยาวนานนั้น ก็เลยตัดทิ้งส่วนนี้ไปดีกว่า แต่ในระบบงานของสถาบันไทยพัฒนาตอนนี้เรายังใช้ระบบไอทีเข้ามาสนับสนุนการทำงานของเรานะ

ลักษณะนี้ก็เหมือนศก.พอเพียง คือ รู้ตัวว่าทำไม่ได้ ไปไม่รอด ก็ต้องยอมที่จะถอยบ้าง ทำในสิ่งที่เราถนัดจะดีกว่า ยังงั้นใช้ไหมครับ

ใช่ครับ คือในจุดนี้เนี่ย มันจะมีสองแนวคิดที่สู้กันอยู่ คือแนวคิดแรก ลูกแล้วต้องสู้ สู้แล้วล้มก็ต้อง

ลูกแล้วผู้ใหม่ อันนี้มันมีเอาไว้เพื่อสร้าง วิริยะ ให้เกิดกับเรา แต่ขณะเดียวกัน การมีวิริยะ ก็ต้องมีการคิดพิจารณาอย่างแยบคายกำกับด้วย (โยนิโสมนสิการ) ว่าเออ ไอ้ที่เราสู้เนี่ย เรามีอะไรรองรับบ้างไหม เราพึ่งคนอื่นมากน้อยแค่ไหน คือถ้าเราไม่มีอะไรรองรับเลย ยืนจุกคนอื่นหายใจตลอดแบบนั้นก็คงสู้ไม่ไหว คือ เราต้องฉลาดทั้งความคิดและการกระทำด้วย

แล้วเสียดายไหมครับ

เสียดายสิครับ เพราะเราเป็นคนแรกๆ ที่คิดทำโปรเจกต์ลักษณะนี้ แต่ก็อย่างที่ว่า เราทำไม่ไหว ทำไปมีแต่ขาดทุน ก็ต้องยอมทิ้งมันไป

ทีนี้พอเราตัดส่วนที่เราไม่ไหวออกไป มันก็สอดคล้องเลยว่า นอกจากความพอประมาณแล้ว นี่ก็เรากำลังสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาด้วย ซึ่งผมมองว่า คุณลักษณะของศก.พอเพียงทั้งสามด้านเนี่ย มันสะท้อนออกมาพร้อมกัน มันแยกจากกันไม่ได้ ที่คุณมีภูมิคุ้มกันได้ เพราะคุณมีเหตุผล ดังนั้นไอ้การที่ผมเห็นงานวิจัยเกือบทั้งหมด แยกส่วนทั้งสามออกมาวิเคราะห์แยกกัน มันทำให้เวลาปฏิบัติเป็นเรื่องยาก คือง่ายต่อการทำความเข้าใจก็จริง เพราะมันจะเกิดดิเบตเรื่อยๆว่า คนหนึ่งบอกอยู่ในความพอประมาณ ขณะที่อีกคนบอกควรอยู่ในความมีเหตุผล ซึ่งก็จะเกิดลักษณะนี้อยู่บ่อยๆ ซึ่งก็ชัดเจนว่าตรงนี้เองที่หลายหน่วยงานพยายามทำตัวชี้วัดศก.พอเพียงออกมา ก็ยังเถียงกันเองเลยว่า แต่ละตัวชี้วัดควรอยู่ในหมวดไหนกันแน่ คือผมคิดว่าต้องก้าวข้ามการแบ่งแยกไป เพราะจริงๆมันต้องไปด้วยกัน

แล้วในตอนทำงานที่ผ่านมา มีปัญหาหรืออุปสรรคบ้างไหมครับ ตอนที่เอาศก.พอเพียงมาปรับใช้ในเรื่องการหรือแม้แต่การดำเนินชีวิตก็ตาม

มีครับ เพราะอย่างที่บอกว่าเราคือผลผลิตของทุนนิยม ใจลึกๆเราก็อยากทำกำไรให้มากๆ ในบางคราวที่เราไปเจองานที่จะได้เงินเยอะ แต่เราก็เห็นนะว่า เออ มันก็มีความเสี่ยงสูงมากเหมือนกัน เพราะต้องใช้ทรัพยากรเยอะ แล้วบางทีไปปรับ ก็เจ็บตัว ซึ่งมันก็จะมีความท้าทายแบบนี้ตลอดเวลา ซึ่งตรงนี้แหละที่ สติ ต้องอยู่กับเรา คือเป็นฐานเลย คือเราต้องมีสติให้มากๆ คือถ้าเรามีสติมากๆแล้วเนี่ย ไอ้งานแบบนี้เราก็จะตัดใจได้ คือถ้าตัดใจเสียแต่ต้นเพราะมองเห็นปัญหาแล้ว เราก็ไม่ต้องไปปวดหัวแก้ปัญหาระหว่างทางอีก เพราะก็เคยมีนะ งานที่เสนอมานในระดับ ห้าสิบล้าน แต่ก็ไม่รับ เพราะเรามองแล้วว่า เราเหนื่อยแน่ เราเจ็บตัวแน่ เผอิญอาจถึงขั้นเจ๊งก็ได้ แต่บอกยังงี้ก็ไม่ได้จะเค

ลมาว่าเราเป็นผู้ปฏิบัติตามศก.พอเพียงอย่างจริงๆจังๆหรอคะ เพราะเราเองก็ยังต้องการอะไรที่
 มากๆ อยู่เหมือนเดิม เพียงแต่ ด้วยวิวุฒิด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้เราไต่ตรงได้มากขึ้น
 เลือกรับงานอย่างมีสติมากขึ้น

คือในแง่นี้ นอกจากความพอประมาณ ความมีเหตุผลแล้ว เรายังคิดถึงลูกน้องเราด้วย เพราะถ้าเรา
 รับงานใหญ่ๆมา มันก็ต้องไปกระทบกับลูกน้องเราด้วย ก็จะกลายเป็นเจ็บไปทุกคน ซึ่งตรงนี้
 แหละ ที่เงื่อนไขความรู้กับคุณธรรม มันแสดงตัวได้ชัด เพราะเรามีสองสิ่งนี้ ทำให้เราเย็นหยัดมาได้
 มีความสุขขึ้น ไม่เดือดร้อนอะไรมา แม้จะไม่รวยล้นฟ้า แต่ก็สบายๆแน่นอน

พอตรงนี้ ที่พวกทุนนิยมสุดโต่งเค้าชอบปรัมปราว่า คิดแบบนี้ก็ไม่มีมีความก้าวหน้า คือผมคิดว่ามันก็
 มองได้สองมุม คือจริงๆแล้ว คุณเองก็ใช้ศก.พอเพียงอยู่ เพราะคุณมีปัจจัยแวดล้อมพร้อมเพรียง
 หหมดแล้ว คุณคิดจะทำ คุณก็ทำได้ ไม่มีปัญหา แต่อีกมุมหนึ่ง ถ้าคุณมาบอกทำไมไม่ทำ คือถ้าเค้ามี
 ไม่พร้อมเหมือนเรา แล้วเค้ายังทำ เค้าก็ต้องเจ็บตัวเหมือนเรา คือดังนั้นการที่จะวิพากษ์เหตุการณ์ที่ยัง
 ไม่เกิด มันก็เลยได้ทั้งคู่

แล้วคิดว่าการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ ควรทำอย่างไรบ้างครับ

คือต้องเข้าใจก่อนว่า ในการขับเคลื่อนของสังคม จะมีสามส่วนหลัก คือ ประชาชนหรือผู้บริโภค
 เอกชนคือผู้ผลิต และรัฐบาลหรือผู้คอยดูแลกฎระเบียบ ซึ่งทั้งสามส่วนมันต้องไปด้วยกัน ในเรื่อง
 ศก.พอเพียงก็เหมือนกัน ถ้าภาคใดภาคหนึ่งดำเนินศก.พอเพียงไปเพียงภาคเดียว ภาคอื่นไม่เอาด้วย ก็
 ไม่มีทางที่จะประสบความสำเร็จ

ทีนี้จะแยกการขับเคลื่อนศก.พอเพียง ต้องแบ่งอีกเป็นสองส่วน คือ พุดยกย่องจนกลายเป็นวาทกรรม
 ซึ่งมีเยอะจนเฟือ กับอีกกรณีหนึ่งคือ ขกย่องและอยากปฏิบัติตาม แต่ทำไมไม่เป็น ซึ่งต้องแยกจากกัน
 นะ เพราะมันคนละระดับกัน ซึ่งในระดับหนึ่งก็มีการตั้งอนุกรรมการขับเคลื่อนศก.พอเพียงขึ้นมา
 ในสภาพพัฒนาฯ ก็มีการสอดแทรกลงไปในส่วนๆส่วน เช่น แผนพัฒนาชาติก็มีหลักการพัฒนาที่ศก.
 พอเพียงตั้งแต่แผนเก้า แม้แต่ในรธน.50 ก็บรรจุศก.พอเพียงไว้เป็นบทบัญญัติเลย แต่ก็น่าเสียดายว่า
 การปฏิบัติมันก็ไม่ได้สอดคล้องกับแผนเท่าไร ทีนี้พอหลังจากอนุชุดนี้หมดวาระ ก็มีการตั้ง
 หน่วยงานขึ้นมา ซึ่งผมจำชื่อเต็มไม่ได้ แม้แต่ตอนนี้เองหน่วยงานนี้ก็ยังมีบทบาทอยู่ แต่ก็ต้อง
 ขอมรับว่าในช่วงหลังๆมานี้เริ่มแผ่วลง

ที่มันเริ่มแผ่วลงเป็นเพราะมันวัดออกมาเป็นตัวเลขยากหรือเปล่า คือถ้าตัวเลขมันวัดออกมาแล้วมัน

ตกลง ก็จะกลายเป็นทำให้รัฐบาลเสียคะแนนหรือเปล่า จะถูกมองหรือเปล่าว่าบริหารประเทศ ล้มเหลว???

คือจีดีพีเนี่ยมันแค่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการผลิต ที่ทั่วโลกเค้ายึดถือ แต่ทั่วโลกอีกเหมือนกันที่ยังไม่มีใครเอาผลลัพธ์ของกระบวนการบริโภคมาวัด ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของ ความพึงพอใจ ก็แน่นอนว่าทุกคนทราบดีว่าเป็นสิ่งที่วัดได้ยากเพราะเป็นความรู้สึก แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่มีความพยายามในการวัดลักษณะนี้เลย ตัวอย่างที่เห็นก็คือ ประเทศภูฏาน ที่ใช้แนวคิดนี้เหมือนกัน เพียงแต่เปลี่ยนชื่อใหม่ เป็นดัชนีชี้วัดความสุข หรือ จีเอ็นเอช มีตัวชี้วัดประมาณแปดสิบถึงร้อยตัว เค้าก็ทำเป็นเรื่องเป็นราว มีสถาบันรองรับ แม้แต่โจเซฟ สติกลิตซ์ นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล เค้าก็รับแนวคิดนี้ไปตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวขึ้นมา ล่าสุด ไมเคิล อี พอร์ตเตอร์ ก็ไปทำดัชนีชี้วัดที่เรียกว่า ดัชนีความก้าวหน้าของสังคม (index social progress) ซึ่งมันชี้ให้เห็นว่า แม้มันจะวัดยาก แต่ก็ไม่เกินความสามารถของมนุษย์ เพราะในอีกแง่หนึ่งก็เพราะรู้กันแล้วว่า จีดีพีมันไม่ตอบโจทย์ทั้งหมดของสังคม ซึ่งสังคมไทยเองก็เช่นกัน จีดีพีจะทิ้งไม่ได้ แต่ต้องมีตัววัดอื่นเพื่อให้สมดุลกันมากกว่านี้ ที่นี้พอมานะในระดับภาครัฐไทย แม้เราจะมีการตั้งสถาบันเหมือนกัน แต่ก็ยังอ่อนเพราะตั้งขึ้นมาด้วยกลุ่มบุคคล ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วม หรือแม้แต่ไม่ได้รับรู้ด้วยซ้ำว่ามีหน่วยงานนี้อยู่ ทำให้ไม่เกิดผลกระทบในวงกว้างมากนัก

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คือนักเศรษฐศาสตร์ มงคล เบญจธนรัตน์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักธุรกิจ เจ้าของบริษัท บาธรม ดีไซน์

วันที่สัมภาษณ์

23 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อัครวิทยาวาทย์

โดยส่วนตัวคุณวัชรมงคล คิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายอย่างไรครับ

ถือเป็นเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นทำกำไรอย่างยั่งยืน คือหมายความว่า เรายังต้องการกำไร ต้องการอยู่รอด ต้องการมีกินมีใช้ แต่ความต้องการเหล่านั้นเราจะหาทางที่ทำให้ไปรบกวนคนอื่นน้อยที่สุด คนอื่นในที่นี้ไม่เฉพาะคนที่เป็นคน แต่หมายรวมถึง สิ่งแวดล้อมด้วย และเมื่อเรามีกินมีใช้เพียงพอแล้ว ก็ต้องแบ่งปันให้คนอื่น ๆ ด้วย

แล้วหลักการที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงที่คุณวัชรมงคลคิด คิดว่าอันไหนสำคัญที่สุดครับ
คือเอาจริงๆมันก็สำคัญหมดเลยนะ แต่ส่วนตัวผมคิดว่า หลักพอประมาณนี้แหละสำคัญสุด เพราะถ้าไม่มีหลักพอประมาณเป็นจุดเริ่ม หลักอื่นๆ และเงื่อนไขอื่นๆ มันจะเกิดไม่ได้เลย

ถ้ายังงั้น หลักพอประมาณ ถือว่าสอดคล้องกับสังคมไทยไหมครับ

ถ้าเป็นในสมัยอดีต ผมว่ามันสอดคล้องนะ เพราะเรารู้กันดีว่าในสมัยก่อน เราอยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เป็นครอบครัวใหญ่ ทำอะไรก็แบ่งกัน แลกกัน เงินยังไม่สำคัญมากนัก แต่ถ้าเป็นปัจจุบันนี้ก็ต้องยอมรับว่ามันเปลี่ยนไปแล้ว เพราะเราไปเอาตามแบบตะวันตกมากเกินไป ซึ่งก็เห็นว่า พระเจ้าอยู่หัวของเราที่พยายามเตือนสติพวกเรามาตั้งนานแล้ว ว่าตามอย่างได้แต่เฉพาะที่เป็นประโยชน์ แต่อย่าไปตกเป็นทาสของมัน คือเอาจริงๆ แม้บางอันอาจดูไม่เป็นประโยชน์แต่ถ้าเราชอบใจ เราก็อาจไขว่คว้าเอามาก็ได้ แต่ต้องไม่ทำให้ตัวเองและคนอื่นเดือดร้อน ซึ่งก็ถือว่าเป็นไปตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

แล้วโดยส่วนตัว คุณวัชรมงคลได้นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทางไหนบ้างครับ และผลที่ได้เป็นอย่างไรบ้างครับ

อันดับแรกเลยก็คือ ผมเอามาใช้ในธุรกิจของผม คือต้องเล่าก่อนว่า ผมเคยเปิดบริษัทนำเข้าส่งออกพวกสุขภัณฑ์ห้องน้ำ ก่อนปี 40 ก็ได้เรื่อยๆ แต่พอเจอวิกฤติปี 40 บริษัทก็เริ่มมีปัญหา เพราะค่าเงินมันแพงมาก เราไม่มีผลิตภัณฑ์เป็นของตัวเอง ก็เหมือนต้องพึ่งภายนอกเยอะ ธุรกิจก็เริ่มแย่ แต่ก็ถือเป็นโชคดีที่ผมโดยปกติก็ศึกษาการทรงงานของในหลวงอยู่แล้ว ก็เลยเริ่มจริงจังมากขึ้น ก็รู้สึกว่ น่าจะใช้ได้ในช่วงตอนนั้น เริ่มต้นผมก็เริ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นแบรนด์ของตัวเอง โดยตั้งศูนย์พัฒนาและวิจัยภายในบริษัทตัวเอง เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก ทำในสิ่งที่ตนเองถนัด มั่นใจ ก็คือการออกแบบพวกสุขภัณฑ์ ผลตอบรับก็โอเค ก็เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป

แต่ถ้าเราอยู่กับที่เฉยๆ นิ่งๆ ไม่คิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มันดีกว่านี้ เราก็ไม่มีทางรอด ก็ต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ครอบคลุมเครื่องใช้ภายในห้องน้ำทั้งหมด ดีไซน์ต้องไม่เหมือนใคร และการใช้งานก็ต้องตรงใจลูกค้าด้วย คือเราต้องพัฒนาตัวเองตลอดเวลา เพราะถ้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศเข้ามาเราก็สู้เค้าไม่ได้ ถ้าไม่พัฒนาไปเรื่อยๆ ซึ่งตรงนี้ก็ตรงกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงนะ คือ คนส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่า พอเพียงก็คืออยู่นิ่งๆ ทำได้ดีแล้วก็รักษาไว้ ไม่ต้องต่อ ยอดอะไร ซึ่งจริงๆ ไม่ใช่ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงต้องการให้พัฒนาไปเรื่อยๆ ไม่ได้ต้องการการหยุดนิ่ง เพียงแต่เศรษฐกิจพอเพียงบอกว่า ถ้าคิดจะพัฒนาต้องคำนึงให้รอบด้าน เช่นผลิตภัณฑ์นี้ถ้าผลิตแล้ว จะทำให้การใช้ทรัพยากรเปลืองมากขึ้นหรือเปล่า ผลิตภัณฑ์ชิ้นนี้ผลิตยากหรือไม่ จะไปรบกวนเวลาส่วนตัวของคุณเองจนเกินไปหรือไม่ แล้วต้องดูด้วยว่าเรามั่นคงแล้วหรือยังที่จะลงทุนเพิ่ม อย่างบริษัทผม การลงทุนเพิ่มที่ผ่านๆ มา ผมจำกัดอัตราส่วนระหว่างหนี้กับทุนที่ 1 ต่อ 1 เลยนะ คือจะไม่ให้เกินนี้ เพราะถ้าเกินนี้จะเริ่มเกินตัว ซึ่งอาจเป็นอันตรายในอนาคตได้

นอกจากนี้ผมก็ยังเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์กับงานบริหารบุคคลด้วย ก็คือ พนักงานของผมให้สวัสดิการค่อนข้างเยอะนะ ถ้าเทียบกับบริษัททั่วไป เพราะผมถือว่าเค้าเป็นคนในครอบครัวผม คือถ้าเรามองเค้าเป็นลูกจ้าง ก็จะปฏิบัติต่อเค้าอีกอย่างหนึ่ง แต่ผมมองเค้าเป็นคนในครอบครัว มีปัญหาอะไรเดือดร้อนอะไร ช่วยได้ก็ช่วยเหลือเต็มที่ คือพอทำแบบนี้พนักงานก็ยังรักภักดีบริษัทมากขึ้น และก็ทำงานแบบเต็มที่ด้วยเช่นกัน แล้วอีกอย่างผมก็กำหนดให้พนักงานของผมต้องทำ CSR ด้วย เช่นผลัดกันไปเลี้ยงเด็กที่บ้านเด็กอ่อนรังสิต และทำความดีตอบแทนสังคมอะไรก็ได้ โดยไม่ถือเป็นวันลา คือผมอยากได้พนักงานที่รักองค์กรก็จริงนะ แต่ผมก็อยากให้เค้ารักคนอื่นนอกจากองค์กรด้วย คือนอกจากเป็นคนเก่งแล้วก็ต้องเป็นคนดีด้วย

นอกจากนี้ก็มีทำ CSR อยู่ตลอดนะ คุณลองเข้าไปดูรายละเอียดได้ที่ www.bdsufficiencyeconomy.com จะมีรายละเอียดอยู่เกือบหมด

คิดว่าหลังจากเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ชีวิตเปลี่ยนไปอย่างไรบ้างครับ

คือชีวิตผมสุขสบายขึ้นมากนะ ดูแปลกใหม่ ทั้งๆที่ผมทำธุรกิจแบบไม่มุ่งกำไรสูงสุดด้วยนะ แต่ชีวิตผมก็สุขสบายดี คือผมมั่นใจว่าทางเดินที่ผมเลือกนี้มันเป็นทางเดินระยะยาว คือเดินตามทางนี้ไม่มีวันหลงแน่ ไม่มีวันตกถนนแน่ แล้วเศรษฐกิจพอเพียงเนี่ยมันทำให้ผมมองโลกตามความเป็นจริงมากขึ้น มีสติเมื่อเกิดเหตุอะไรที่ไม่คาดคิด พร้อมรับมือได้ทันเวลา ทำอะไรก็รอบคอบขึ้น และที่

สำคัญ สำหรับผมนะ คนอื่นอาจมองว่าไม่สำคัญก็ได้ คือเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ผมคิดถึงคนอื่นมากขึ้น คือเมื่อเรามีเยอะเพียงพอแล้ว เราอยากแบ่งปันบ้าง ไม่ว่าจะทางไหนผมก็ทำหมด ซึ่งก็เป็นเรื่องมหัศจรรย์นะ ยิ่งผมให้คนอื่นมากเท่าไร ยิ่งทำเพื่อสังคมมากเท่าไร ชีวิตผม บริษัทผมก็มีแต่ยิ่งเจริญมากขึ้นๆ ไปเท่านั้น

คุณวัชรเมงคล พบเจอปัญหาหรืออุปสรรคใดๆบ้างไหมครับ หลังจากที่ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้แล้ว

ประเด็นแรกคือ ในมุมของการบริหารงาน คือผมมองว่ามันทำให้เราพลิกวิกฤติเป็นโอกาสมากกว่า สำคัญที่สุดในปรัชญานี้คือ สติ เพราะมันทำให้วิธีแก้ปัญหาเกิดขึ้น บางคนต่อให้เก่งแต่ถ้าไม่มีสติก็ไปไม่รอด ตอนวิกฤติปี 40 ผมก็แย่เหมือนกัน แต่ก็ผ่านมาได้ คือมันทำให้ผมเข้าใจความจริงว่าสรรพสิ่งมันไม่เที่ยงแท้ มีขึ้นก็ต้องมีลง ไม่มีอะไรขึ้นไปตลอดหรือตกไปตลอด ธุรกิจเองก็เช่นกัน เพราะมันก็มีปัจจัยหลายตัวที่เราคุมไม่ได้ เราก็จะไม่ไว้วางใจ แต่จะหันมามองย้อนกลับที่ตัวเราเอง เศรษฐกิจพอเพียงก็จะช่วยให้เราหันกลับมามองว่า เราขาดตกบกพร่องตรงไหน ก็ไปแก้ตรงนั้น คือทำตัวเราให้ดีก่อน ต่อให้ภายนอกไม่ดี อย่างน้อยเราก็ยังพออยู่รอด ไม่ล้มหายตายจากไปตามวิกฤติที่เกิดขึ้น

ประการต่อมา ในแง่ชีวิตส่วนตัว จะเห็นได้ว่า บางคนธุรกิจสำเร็จแต่ชีวิตเป็นทุกข์ คือเราตั้งเป้าหมายตัวเองตลอดเวลา ถ้าดูให้ดี ๆ เศรษฐกิจพอเพียงจะมี 3 คำสำคัญ คำแรกคือ ความสุข เราสุข องค์กรสุข คนรอบข้างสุข คำที่สอง ความสมดุล คือพื้นฐานต้องแน่น ไม่ทำอะไรเทไปด้านใดเพียงด้านเดียว ต้องพัฒนาไปพร้อมๆกัน เช่น คิดจะพัฒนาองค์กรก็ต้องพัฒนาคนควบคู่ไปด้วย จึงจะสำเร็จ คำที่สาม ความรัก คือเศรษฐกิจพอเพียงให้ใช้ความรักในการแก้ปัญหา ทั้งในองค์กรหรือชีวิตส่วนตัว ตัวอย่างง่ายๆ พวกรักปัญหาระหว่างนายจ้างลูกจ้าง ถ้าเรามองคนอื่นเป็นคนในครอบครัว ปัญหา ก็จะคลี่คลายไปได้เร็วมาก จะคุยกันด้วยความเข้าใจมากขึ้น ถ้อยทีถ้อยอาศัยมากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะถูกแก้ไขได้ง่ายขึ้นด้วยเช่นกัน

คือคุณวัชรเมงคลนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จนประสบความสำเร็จพอสมควรแล้ว อยากทราบว่าพอจะเสนอแนะแนวทางในการขับเคลื่อนให้ประเทศของเราทุกภาคส่วนดำเนินตามเศรษฐกิจพอเพียง ได้ไหมครับ

ผมอยู่ในภาคธุรกิจ ก็จะมีองค์กรทางธุรกิจที่ขับเคลื่อนเรื่องนี้อยู่ 5 องค์กรใหญ่ๆ คือ 1. ตลาดหลักทรัพย์ 2. หอการค้า 3. สมาอุตสาหกรรม 4. สมาตลาดทุน 5. สมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่ละองค์กรก็จะมีแกนหลักในการนำเรื่องพวกนี้อยู่ เช่น หอการค้าไทย ก็จะมีคณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับภาคธุรกิจอยู่ โดยมีคุณกอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร ซึ่งเป็นรองประธานหอการค้าเป็นประธานในคณะกรรมการชุดนี้ ผมเป็นกรรมการ เราทำงานร่วมกันหลายปี ในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ เช่น ทำเช็คลิสต์ คู่มือตรวจสอบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในส่วนของตลาดหลักทรัพย์ ก็มีการทำ คู่มือเข้มทิศทางธุรกิจ โดยประยุกต์ CSR กับเศรษฐกิจพอเพียง เข้าด้วยกัน ให้ถือเป็นแนวทาง แล้วก็ประกวดกันว่าใครประยุกต์ได้ดีมากน้อยแค่ไหน ในภาคอุตสาหกรรมมีการออกมาตรฐานขึ้นเรียกว่า มอก. 9999 โดยดร.สุเมธเป็นประธานที่ปรึกษาเป็นมอก.ที่ประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการของตะวันตก คือ PDCA (Plan-Do-Check-Act) และยังเอาหลักการทรงงานของในหลวง 23 ข้อมาประยุกต์ร่วมด้วย ตอนนี้ในช่วงขับเคลื่อน เพื่อสร้างผู้ตรวจสอบมาตรฐานนี้

คือเราก็พยายามในทุกมิติ ทั้งโดยส่วนตัว ขณะเดียวกันก็ไปเป็นกรรมการในการขับเคลื่อนของชุดต่างๆ นอกจากนี้ผมก็ยังเป็นอาจารย์พิเศษไปบรรยายที่มหาวิทยาลัยต่างๆ เกี่ยวกับการทำธุรกิจโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวนำ พวกสื่อต่างๆ ที่มาถ่ายทำ ผมก็จะพูดเรื่องเดียวคือเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหาร

คุณวัชรเมฆคลคิดว่าการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จ ถือเป็นหน้าที่ของใครบ้างครับ

ผมคิดว่า เป็นหน้าที่ของทุกคนนะ เพราะหากคิดจะเปลี่ยนอะไรสักอย่าง แค่คนเพียงกลุ่มเดียวไม่มีทางทำสำเร็จหรอก ต้องคนหลายๆกลุ่มมารวมกันและเห็นดีเห็นงามไปกับแนวทางนั้น ก็จะเกิดเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลง ในการขับเคลื่อนได้ คือถ้าเราเข้าใจ ศรัทธาและนำไปประยุกต์ใช้แล้วได้ผล เราก็จะมีกำลังใจในการขับเคลื่อน ค่อยๆ พัฒนา ค่อยๆ เปลี่ยนแปลง เดี๋ยวสักวันมันก็เต็มพื้นที่เอง

คือโดยส่วนตัว ผมมองว่าไม่เป็นปัญหาที่รัฐบาลทุกชุดเค้าจะเน้นประชานิยม เพราะถ้าไม่ทำเค้าก็ไม่ได้รับเลือกตั้งต่อ ซึ่งก็เป็นแบบนี้ทั่วโลก น้อยมากที่รัฐบาลเค้าจะเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว แต่ผมก็เชื่อว่า ในหัวใจของคนไทยยังมีความหวังในการเปลี่ยนแปลงอยู่ ดังนั้น

ผมคิดว่า เราก็ไม่จำเป็นต้องรอให้ภาครัฐเป็นผู้เริ่ม เราเริ่มเองก่อนเลย ภายในครอบครัว ภายในองค์กรที่เราอยู่ หรือถ้าเราเป็นอาจารย์ก็สอนและทำตนให้เป็นแบบอย่าง ผมก็เชื่อว่าคนที่เห็น แก้วก็จะศรัทธาและทำตามเอง

คำถามสุดท้ายแล้วครับ คุณวัชรมงคลคิดว่า เงื่อนไขในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ มีองค์ประกอบอะไรบ้างครับ

คือมันจะสำเร็จในภาพใหญ่ได้ ผมมองว่ามีเรื่องเดียวคือ ต้องมองที่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว คือถ้าเรามีผู้นำที่เห็นแก่ตัว ปัญหาก็จะเกิดขึ้น และแนวทางนี้ก็จะสำเร็จได้ยากในระดับธุรกิจ ถ้าผู้นำองค์กรเห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง ธุรกิจก็ไม่รอดเพราะผู้ได้รับประโยชน์ก็จะมีกลุ่มเดียว คนอื่นก็หนีหมด พอลดลงมาในระดับปัจเจก ถ้าหัวหน้าครอบครัวเห็นแก่ตัว ปัญหาครอบครัวก็เกิดขึ้นแน่ ผมจึงคิดว่า เมื่อลดทอนลงมาแล้ว ประเด็นสำคัญก็คือ อย่าเห็นแก่ตัว โดยใช้หลักที่ในหลวงทรงแนะ และเป็นคำสอนหลักของทุกศาสนาในโลก คือ ความรักผู้อื่น ถ้าเรารักผู้อื่นเราก็จะมีแต่อยากช่วยเหลือเค้า คือเราต้องมองเค้าเหมือนเป็นคนในครอบครัวของเรา คือถ้าผู้นำประเทศมองคนในประเทศเหมือนคนในครอบครัว นโยบายที่ปรากฏออกมา ก็จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไปโดยอัตโนมัติ คือไม่ใช่คิดว่าเราจะได้อะไร แต่ต้องคิดว่าเราจะให้อะไร เพราะเศรษฐกิจพอเพียงมันตรงข้ามกับวัตถุนิยมเชิงแข่งขัน คือเน้นการกระจายความสุขให้ทุกคน อยากเห็นทุกคนมีความสุข

ถ้ามองลักษณะนี้ คือเห็นแก่คนอื่น แบบนี้จะทำกำไรได้ไหมครับ

ได้แน่นอน คุณเคยได้อินคำนี้ไหม “ถ้าทำงานเพื่อเงิน จะไม่ได้เงิน ถ้าทำงานเพื่องาน เงินจะอยู่ได้เท่าเรา” หรือ “ยิ่งให้ยิ่งได้รับ” คือยิ่งคุณคิดถึงคนอื่นมากเท่าไร ยิ่งให้มากเท่าไร คุณก็จะได้รับมากขึ้นไปเรื่อย ๆ ในบางครั้งอาจไม่ใช่ในรูปตัวเงิน แต่เป็นความภาคภูมิใจหรือเป็นการช่วยเหลือในด้านอื่นๆ แบบนี้แหละคือการทำกำไรอย่างยั่งยืนละ

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ไพสิทธิ สุวรรณฤทธิ์
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่
วันที่สัมภาษณ์	17 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อิศรวิทยาวัช

ไม่ทราบว่ ที่ชุมชนปลายพระยา ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไรครับ

ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำสวนทำไร่นะครับ ทำสวนยางและปาล์มน้ำมันครับ ก็ต้องเข้าใจว่า คนในพื้นที่นี้ค่อนข้างจะมีฐานะ คือไม่ถึงกับว่าร่ำรวยอะไรนะครับ แต่ไม่ขัดสนเร้นแค้น

คือศึกษาตามเอกสารต่างๆที่เกี่ยวกับหน่วยงานนี้ เลยอยากทราบว่า นับตั้งแต่ประกาศใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการองค์กรเมื่อปี50 จนถึงตอนนี้ก็ประมาณหกปีเศษๆนะครับ (2557) อยากทราบว่า มีอะไรที่เป็นตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมบ้างไหมครับ ที่บอกชัดว่า หลังจากนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้แล้ว ชุมชนและองค์กรมีการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด ตรงไหน ประเด็นไหน อย่างไรบ้างครับ

คือยังงั้นครับ ต้องขอแยกเป็นสองส่วนนะ คือส่วนการนำเอามาปรับใช้ภายในองค์กร กับส่วนการนำเอามาปรับใช้ในการบริการประชาชน ส่วนแรก ปรับใช้ในองค์กร เราเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนงาน งบประมาณ และการพัฒนาคน

โครงการที่ต้องเป็นโครงการที่ทำได้จริง โดยเน้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชน ทุกขั้นตอน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในทุกๆโครงการ งบประมาณที่ใช้ก็ต้องอยู่ในกฎระเบียบและสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน ในเรื่องการพัฒนาคน เราก็ยึดตามหลักทรงงานของในหลวง คือระเบิดมาจากข้างใน ให้อาจารย์ ใฝ่รู้ ส่งเสริมให้พนักงานทุกคนเรียนรู้เพิ่มเติม ไม่ว่าจะตามอัธยาศัยหรือระดับสถาบันการศึกษาก็ตาม หากเห็นช่องทาง ทางเทศบาลก็พร้อมสนับสนุนเท่าที่จะสนับสนุนได้ อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ก็พยายามปลูกฝังจิตสำนึกให้มีคุณธรรมจริยธรรม อะไรประมาณนี้ นี่ก็คือสิ่งที่เรานำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในองค์กรของเรา ถ้าตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมจริงๆ ก็คือ รางวัลต่างๆที่เราได้รับมาหลายรางวัล ทั้งมาจากที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และรางวัลองค์กรภาครัฐดีเด่น ที่ยึดหลักธรรมาภิบาล เราก็ได้รางวัลเชิดชูเหล่านี้มาเยอะมากนะครับ ผมก็มั่นใจว่านี่คือทางเดินที่เราถูกทางแล้ว

ในส่วนของการบริการประชาชน ก็ขอยกตัวอย่างเรื่องการส่งเสริมอาชีพก่อน คือเมื่อก่อนเนี่ย เรามีงบประมาณเราก็จัดการทันที ซึ่งมันไม่ค่อยสำเร็จ เราเลยเปลี่ยนวิธีการใหม่ จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ให้ชาวบ้านมาเรียนรู้ มาปฏิบัติจริง เพื่อดูว่าแต่ละคนแต่ละชุมชนชอบอันไหน เหมาะอันไหน เราถึงจะห้งบประมาณไปทำจริง คือเราจะส่งเสริมการคิดไปในตัวด้วย คือปลูกฝังให้เน้นพัฒนาสิ่งของที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น เราส่งเสริมให้เค้าเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด ถามว่าทำไม ก็

ตอบง่ายๆ เพราะจึงหรีดหาได้ง่ายในชุมชนของเรา คือเราจะส่งเสริมอะไร เราก็จะต้องดูว่าวิถีของชุมชนเป็นอย่างไร เราก็สนับสนุนตรงนั้น และประชาชนเค้าก็ต้องเชื่อด้วยนะว่าทำได้จริง แบบนี้ก็ทำให้เราสามารถลดงบประมาณไปได้เยอะมาก รวมถึงการสูญเสียงบประมาณโดยไม่จำเป็นด้วย อีกโครงการหนึ่ง ก็คือ โครงการถนนสวนรวมใจภักดิ์ คือเราส่งเสริมให้ประชาชนปลูกพืชกินได้ตามข้างทาง ตอนแรกเราก็ให้เมล็ดพันธุ์บ้าง ตอนหลังเราก็ให้วิชาการ ให้ความรู้ในการทำมันงอกงาม คือเราเองก็ไม่ได้ทำคนเดียว มีหน่วยงานอื่นๆ มาช่วยด้วยเพิ่มมากมาย ทั้งงบประมาณเพิ่มเติมและความรู้ ก็ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น

คำถามต่อไปนะครับ สมมติว่ามีสองโครงการที่จำเป็นต่อชุมชนทั้งสองโครงการ แต่ด้วยงบประมาณจำกัด ทำให้ต้องเลือกทำเพียงโครงการเดียว อีกโครงการหนึ่งต้องเลื่อนไปก่อน อยากทราบว่า วิธีการหลักคิด คืออะไรในการเลือกโครงการนั้นๆ แทนที่จะเป็นอีกโครงการหนึ่งครับ

ขออธิบายอย่างนี้นะ คือการทำงานของเราจะทำงานโดยวางแผนระยะยาว โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนในพื้นที่เสนอความต้องการเข้ามา ให้เค้าไปประชุมกันเองก่อน ว่าในชุมชนของเค้าขาดอะไรบ้าง หรือต้องการอะไรเพิ่มบ้าง แล้วเราก็จะดูว่ามันเหมาะสมหรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่ งบประมาณพอหรือไม่ แล้วเราก็จะจัดเรียงความสำคัญว่า โครงการไหนที่เป็นโครงการเร่งด่วน ควรต้องเริ่มก่อน จากนั้นเราก็ปรับแก้โครงการนั้นๆ บรรจูลงไปในแผน จากนั้นเราก็เรียกประชุมประชาชนในพื้นที่อีกครั้ง เพื่อแสดงให้เห็นว่า นี่นะ โครงการที่ท่านเสนอมา เราขอปรับแก้ เพราะมันมีจุดบกพร่องตรงนี้ ตรงนั้น แล้วก็บรรจุไว้ในแผน ซึ่งโดยปกติเราจะวางแผนล่วงหน้าประมาณสามปี แต่ในแต่ละปีเราก็จะประเมินทุกครั้ง เพราะบางโครงการอาจไม่จำเป็นแล้วเพราะบริบทแวดล้อมเปลี่ยนไป ก็จะมีโครงการใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ ทีนี้ ขั้นตอนสุดท้ายก็จะเป็นการตัดสินใจจากชาวบ้านอีกที ว่าจะเห็นด้วยกับแผนงานของเราที่วางไว้หรือไม่ หรือต้องการปรับแก้ตรงไหนบ้าง ซึ่งพอทำแบบนี้แล้ว บอกได้เลยว่าแทบจะไม่มีปัญหาอะไรเลย เพราะทุกสิ่งมาจากประชาชน คือเทศบาลจะเป็นแค่พี่เลี้ยงเป็นแค่ผู้สนับสนุน เทศบาลจะไม่ไปชี้นำว่า ทำโครงการนั้นสิ ทำโครงการนี้สิ ต้องให้ประชาชนเค้าคิดเอง เค้าอยากได้อะไรก็บอกมา ถ้าเราตอบสนองได้ เราก็พร้อมทำให้ทันที คือพอทำแบบนี้แล้ว ปัญหาที่ว่าก็เลยไม่ค่อยมี เพราะมีการวางแผนล่วงหน้าอยู่แล้ว และประชาชนก็เป็นผู้ตัดสินใจเองว่า จะให้โครงการไหนเริ่มก่อน

แล้วแบบนี้ประชาชนเค้าจะไม่ทะเลาะกันเองหรือครับ

คือด้วยการดำเนินงานของเทศบาลเรา โปร่งใส เน้นการตรวจสอบและมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่ทะเลาะกัน ถามว่าเกี่ยวข้องกันยังไง เกี่ยวกันเพราะว่า พอเราวางแผนให้ดู และเราทำตามนั้นจริง ประชาชนเค้าก็รู้สึกว่ ทุกโครงการที่เค้าต้องการเทศบาลจะทำให้แน่ๆ อาจต้องรอน้อยแต่เทศบาลทำแน่ เพราะตอนนั้นโครงการอื่นสำคัญกว่า รอน้อยก็ได้ คือมันไม่เกิดอารมณ์ ประมาณว่า ทำไมที่เราไม่เคยได้อะไรเลย ขณะที่คนอื่นได้อยู่ตลอด

ปกติการทำงานของเทศบาล จะมีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีใช่ไหมครับ แบบนี้ความต่อเนื่องของการดำเนินงานมีปัญหาบ้างไหมครับ เพราะในหลายพื้นที่เวลาเปลี่ยนนักการเมืองที่ นโยบายก็เปลี่ยนกันไปหมดเลย

ผมกลัวพูดนะว่า ที่นี้เดินหน้าด้วยระบบ ไม่ใช่ด้วยบุคคล คือต่อให้คุณอาจไม่ได้คิดทำแบบนี้ แต่หากได้รับเลือก แล้วมาทำงานที่นี้ ด้วยตัวระบบของที่นี่ มันจะบังคับให้คุณต้องทำตามหลักการทันที แต่แน่นอนว่า รายละเอียดปลีกย่อยอาจต่างออกไป แต่ภาพใหญ่ ก็ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงในการทำงานเหมือนเดิม

อย่างนายกคนเก่าซึ่งเป็นผู้วางรากฐานการทำงานที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้หมดวาระไป นายกคนปัจจุบัน ท่านจร แก็ได้รับเลือกเข้ามา แก็สานงานต่อตามเดิมทุกอย่าง ยึดกรอบเดิมทุกอย่าง เพราะระบบมันคืออยู่แล้ว ผมถึงกล้าบอกว่า ต่อให้ตอนก่อนได้รับเลือก คุณอาจไม่ชอบหรืออยากทำตามแนวทางอื่น แต่พอได้เข้ามาแล้ว คุณก็จะพบว่า แนวทางนี้มันคืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนมัน คือคำว่าเปลี่ยนหมายถึง ในเชิงแนวคิดและหลักการนะครับ รายละเอียดปลีกย่อยมันย่อมต้องต่างออกไปอยู่แล้ว

แล้วดำเนินงานโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก็ประมาณหกปีเศษแล้ว ไม่ทราบพบปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้างไหมครับ

เท่าที่ผมนึกออกนะ แทบจะไม่มีเลย คือหมายความว่า มันมีอยู่บ้าง แต่แป๊บเดียวก็ตกลงกันได้แล้ว เพราะอย่างที่ผมบอก ว่าที่นี้ยึดหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทุกขั้นตอน ทุกคนในเทศบาลก็เข้าใจภาระหน้าที่ของตน ว่าต้องทำเพื่อประชาชน ประชาชนเองก็เข้าใจว่าจะให้เทศบาลตอบสนองทุกอย่างแบบรวดเร็วทันใจ มันก็ทำไม่ได้ แต่เทศบาลก็มาวางแผนให้ดูแล้วว่า เราบรรจุ

ลงไปแล้วนะ แต่อาจช้าหน่อย เพราะมือข้างอื่นเร่งด่วนกว่า ที่ผ่านมา เทศบาลก็ทำตามแผนมาโดยตลอด ดังนั้น ประชาชนก็เลยไม่ไว้วางใจอะไร เราชี้แจงเค้าด้วยเหตุผล และก่อนหน้านี้เราก็ฝึกอบรมเค้าโดยสอดแทรกในเรื่องการคิดอย่างมีเหตุผล อย่างมีวิสัยทัศน์ ไว้ในการฝึกอบรมทุกอย่าง ก็ทำให้ประชาชนเข้าใจได้โดยง่าย

อ้อ อาจมีบางนิดหน่อย คือประชาชนยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่แคบไปนิด คือหมายความว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะคิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงจำกัดเฉพาะการเกษตร ซึ่งจริงๆ แล้ว เศรษฐกิจพอเพียงสามารถมาประยุกต์ใช้เข้ากับทุกอย่างได้ ภาครัฐหรือภาคเอกชนก็ประยุกต์ใช้ได้ อย่างภาครัฐเราก็พยายามทำให้เห็นเป็นตัวอย่างว่า เราเป็นผู้ให้บริการประชาชน เราก็ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ หรือการจัดการองค์กรเราก็ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้เหมือนกัน อย่างการจัดประกวดเศรษฐกิจพอเพียงของกปร. ก็จะเห็น ว่าแบ่งเป็นตั้ง 10 ประเภท มันอยู่ที่ว่าเราอยู่ในประเภทไหน เน้นไปที่ตรงไหน วิธีการก็อาจต่างออกไป แต่หลักการก็เหมือนกันหมด

ฟังเมื่อสักครู่นี้ ได้ยินที่บอกว่า ทุกการฝึกอบรมของทางเทศบาล จุดหมายที่แท้จริง คือต้องการให้ประชาชนคิดเองเป็น และคิดอย่างมีวิสัยทัศน์ รบกวณช่วยขยายความให้หน่อยครับ

นี่เป็นจุดมุ่งหมายของเราอย่างแท้จริง คืออย่างที่บอก ทุกโครงการที่เกิดขึ้นในเทศบาลแห่งนี้ ประชาชนเป็นคนเสนอขึ้นมาว่าต้องการอะไร เราเป็นเพียงพี่เลี้ยงและคนสนับสนุน เพราะเราไม่ต้องการให้ชาวบ้านรอการช่วยเหลือจากรัฐอย่างเดียว เราต้องการให้เค้าคิดริเริ่มเองเป็น รู้จักการนำสิ่งที่มิในชุมชนมาต่อยอด คือต้องการให้เค้าหันมาใส่ใจในชุมชนมากขึ้น ทั้งในแง่การเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่ทำได้ในชุมชน ทั้งในแง่การมองปัญหา ว่าตอนนี้ชุมชนของคนมีปัญหาอะไร ยังขาดอะไร จากนั้นก็นำเสนอเรื่องขึ้นมาที่เทศบาล คืออันไหนที่สามารถทำกันเองก็ทำไปเลย ไม่ต้องรอภาครัฐ นอกจากโครงการที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก หรือโครงการที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทาง ทางเทศบาลก็จะจัดหาวิทยากรให้ คือเราให้วิชาการเค้า ให้ถูกต้องตามหลักวิชา แต่ชาวบ้านต้องเป็นคนริเริ่มก่อน ไม่เช่นนั้นเราก็ไม่รู้ว่าแท้จริงแล้วชาวบ้านต้องการอะไรกันแน่

แล้วแบบนี้มีปัญหาในเรื่องงบประมาณไม่พอบ้างไหมครับ

อย่างที่บอกว่าเรามีการวางแผนมาเป็นระยะเวลานาน และค่อนข้างรัดกุม ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทำให้เรื่องงบประมาณไม่พอ ไม่ค่อยเกิด นอกจากนี้ นอกจากงบประมาณปกติที่เราเก็บ

ภาษีท้องถิ่นได้และได้รับจัดสรรจากส่วนกลางแล้ว เรายังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆอีก ที่เข้ามาทำโครงการร่วมกับเรา มาช่วยเรา เช่น กสน. สำนักงานเกษตรอำเภอและจังหวัด การไฟฟ้า การประปา และงบสนับสนุนจากกปร. คือพอเราเริ่มทำให้ภายนอกเห็น ว่าเราสามารถพึ่งตนเองได้ เราทำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้จริง หน่วยงานอื่นๆมาเห็น ก็พร้อมที่จะมาช่วยเรา สนับสนุนเรา

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	พันเอกชูโชติ กีฬาแปง
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนว พระราชดำริ และศูนย์ส่งเสริมและสาธิตงานศิลปาชีพ ภาคเหนือ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
วันที่สัมภาษณ์	30 พฤษภาคม พ.ศ. 2557
ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์	
ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว	

สุขสันต์ อัครวิทยาวาทย

รบกวนช่วยเล่าประวัติของศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ให้ทราบหน่อยครับ

เอาแบบคร่าวๆนะ ก็คือเริ่มก่อตั้งโดยกลุ่มธรรมสรณ์สมัชช.ต.ท.ทักษิณเป็นนายก เพราะอยากให้ศูนย์เรียนรู้แบบเป็นหลักแหล่ง เป็นพื้นที่ส่วนกลางในการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ ทั้งแลกเปลี่ยนความรู้กัน รวมไปถึงเป็นแหล่งดูงานเสริมความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างพื้นที่ด้วย

แล้วทางศูนย์มีหลักดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้างครับ

ทางเราก็มีการจัดทำเป็นฐานเรียนรู้ประมาณ 20 ฐานซึ่งก็ครอบคลุมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด แต่ส่วนใหญ่ก็จะเน้นไปที่การเกษตร เพราะโดยพื้นฐานแล้ว บริเวณนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะประกอบอาชีพด้านเกษตร ก็เหมือนเป็นพื้นที่ส่วนกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชาวบ้านด้วย และเวลามีคนภายนอกมาดูงาน ก็จะอาศัยชาวบ้านเหล่านี้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของตนเอง เช่น การเลี้ยงกบคอนโด การทำปุ๋ยชีวภาพอะไรพวกนี้มาเป็นวิทยากร ก็เป็นการต่อยอดความรู้ให้แพร่หลายมากขึ้นไปอีก

แสดงว่าวิทยากรมาจากชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการทำเกษตรสาขาต่างๆใช่ไหมครับ

ส่วนใหญ่ก็ประมาณนั้นนะ แต่ก็มีเหมือนกันที่วิทยากรก็เป็นคนภายในศูนย์เราเอง โดยเฉพาะพวกการทำบัญชีครัวเรือน พวกที่ต้องใช้หลักวิชาตัวเลขอะไรพวกนี้ก็ต้องใช้คนของศูนย์ของเราเองเป็นวิทยากร

แบบนี้เหมือนเน้นแต่การเกษตรอย่างเดียวหรือเปล่าครับ

ก็ทำนองนั้น เพราะสภาพพื้นที่และสภาพแวดล้อมมันเอื้อมาทางนี้นะ แต่เราก็ไม่ได้แค่สอนทำนะ เราสอนคิดด้วย เช่นก่อนที่คุณจะคิดทำอะไร คุณต้องรู้ก่อนว่า คุณจะทำไหวไหม พื้นที่คุณเหมาะสมหรือเปล่า ถ้าคิดจะแก้ต้องแก้อย่างไร ไปปรึกษาใคร ถ้ามีปัญหาต้องแก้แบบไหน อะไรแบบนี้ ตรงนี้วิทยากรของเราทุกคนก็พยายามบอกตลอด

แล้วทางศูนย์เองได้มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในศูนย์อย่างไรบ้างครับ

คือที่ได้ใช้จริงๆ ก็พวกการทำปุ๋ยชีวภาพ เพราะพื้นที่เราก่อนข้างใหญ่โต การดูแลพืชพันธุ์ต่างๆให้สวยงามก็จำเป็นต้องใช้ปุ๋ย ก็อาศัยปุ๋ยเหล่านี้ในการบำรุง นอกจากนี้พวกพืชผักต่างๆที่เรามีปลูกไว้

เป็นแปลงสาธิตบ้าง ถ้าในช่วงที่ไม่มีใครมาดูงาน ก็แจกจ่ายให้พวกทหารที่มาทำงานได้ไปประกอบเลี้ยงกัน ซึ่งก็ทำให้ประหยัดไปได้อีกทางหนึ่ง และก็มีสุขภาพดีด้วย

แบบนี้ทางศูนย์ถือเป็นหน่วยงานราชการแบบเต็มตัวไหมครับ

จะว่าใช่ก็ใช่ นะ เพราะศูนย์แห่งนี้อยู่ในความดูแลของกรมสวัสดิการบจกจังหวัดเชียงใหม่ แต่ในแง่หนึ่งเราก็มีแนวทางการจัดการที่เป็นของตนเองด้วย อย่างที่บอกนะคือหน่วยงานราชการอื่นเป็นแค่ผู้สนับสนุน แต่ของเราเป็นเหมือนศูนย์กลางด้วยคือ เป็นแหล่งพบปะของปราชญ์ชาวบ้านในการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายพอสมควรที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แบบนี้ทางศูนย์มีการจัดการในเรื่องการดูงานอย่างไรบ้างครับ

คือถ้าใครอยากมาเยี่ยมชมศูนย์สามารถมาได้เลย จะเป็นหมู่คณะหรือคนเดียวก็ได้ แต่ก็จะมีแค่ที่จัดแสดงไว้ จะไม่เห็นกิจกรรมจริงๆเท่าไร ถ้าอยากได้ความรู้แบบเต็มเม็ดเต็มหน่วย แบบสาธิตให้ดู เราก็มีให้เลือกอีกว่าจะมาเช้ากลับเย็น หรือจะค้างคืน ซึ่งตรงจุดนี้ต้องติดต่อมาก่อน เพราะเราไม่มีวิทยากรประจำ เพราะอย่างที่บอกไป วิทยากรของเราส่วนใหญ่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่เค้ามีความเชี่ยวชาญในแต่ละเรื่อง พอไม่มีการดูงานเขาเหล่านั้นก็อยู่บ้านเขา ทำงานของเขา เลยต้องมีการนัดหมายกันก่อนว่าจะมาวันไหน มากี่คน มากี่วัน มาทำอะไรบ้าง ทางเราจะได้จัดเตรียมทุกอย่างให้ตรงตามความต้องการ ก็จะได้จัดเตรียมที่นอนกรณีค้างคืน ติดต่อวิทยากรในวันที่จะมา ทุกอย่างก็จะไม่มีปัญหา

แล้วในการดำเนินงานของศูนย์มีปัญหาอะไรบ้างไหมครับ

คือถ้าย้อนกลับไปก่อนจะมีศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ ปัญหาก็คือชาวบ้านเขาไม่มีจุดศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยน ในการปรึกษาปัญหาแก้ไขปัญหากัน คือแต่ละหมู่บ้านแต่ละตำบลมันก็พอมี แต่ในระดับความร่วมมือที่ใหญ่กว่านั้นมันทำไม่ได้ เพราะมันมีค่าใช้จ่าย แต่ละคนก็ไม่ได้ร่ำรวยอะไร ความรู้ตามหลักวิชาที่ถูกต้องก็ต้องไปขวนขวายเอาจากในเมือง ซึ่งก็ไม่ไถ่ถามมากก็จริงแต่มันก็มีค่าใช้จ่าย พอมีการจัดตั้งศูนย์แห่งนี้ขึ้นมาก็เหมือนเป็นศูนย์กลางของปราชญ์ชาวบ้านของเกษตรกรทั้งหลายในการมารวมกลุ่มกันปรึกษาปัญหา แก้ไขปัญหา เพราะฉะนั้นเราเป็นหน่วยงานรัฐ ก็พอจะมีงบประมาณในการทำกิจกรรมส่งเสริมสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว ทำให้ตอนนี้ชาวบ้านมีความรู้ที่ถูกต้อง

ตามหลักวิชามากขึ้น มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ถ้าปัญหา ณ ตอนนี้ที่มีศูนย์แห่งนี้เกิดขึ้นแล้วก็ไม่มีอะไรมากเป็นเรื่องเล็ก ประเภทวิทยากรไม่ได้ตามช่วงที่คนจะมาดูงาน เพราะวิทยากรแต่ละคนก็มีงานตัวเอง ก็ไม่ว่างบ้าง ก็แก้ไขไปโดยให้ทางคนของเราที่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมมาพอสมควรมาสอนแทน แต่มันก็สู้พวกวิทยากรไม่ได้หรอก เพราะพวกนี้เค้ามีประสบการณ์ตรง ประสบการณ์จริงบวกกับได้ความรู้เพิ่มเติมจากทางศูนย์และเพื่อนเกษตรกรจากที่อื่นๆ ทำให้พวกนี้จะมีเทคนิควิธีที่ไม่เหมือนทั่วไป แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ เพราะไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย เพราะวิทยากรของเรามีเยอะ

เรามีการติดตามประเมินผลผู้เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะผู้อบรมที่เป็นเกษตรกร ทำให้มีเครือข่ายเกษตรกรตามจังหวัดต่างๆของภาคเหนือ แบ่งไปตามความถนัด เช่น กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลา, กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไก่ไข่ กลุ่มเกษตรกรปลูกพืชผักอินทรีย์ ซึ่งก็หมายถึงวิทยากรของเราก็มีตามจังหวัดต่างๆทั่วไปหมด คนนี้ไม่ว่าง อีกคนก็แทนได้ทันที

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นพดล คีนาน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชาติชาย เหลืองเจริญ ผู้นำชุมชน
บ้านจำรุง จ.ระยอง

วันที่สัมภาษณ์

25 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อิศรวิทยาวิทย์

การดำเนินงานของทางชุมชนที่ผ่านมา พบเจอปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้างไหมครับ

อ้อ ไม่มีหรอกครับ เพราะเราทำในสิ่งที่เราชอบ คือใครชอบเรื่องไหน ก็ไปทำเรื่องนั้น คือปัญหาก็มีบ้าง แต่เป็นปัญหาเล็กๆน้อยๆ แต่เราก็นำมาพูดคุยกันทุกเดือน เพราะเรามารวมตัวการทำงานพัฒนาชุมชนกันเกือบทุกวันอยู่แล้ว พอครบเดือนเราก็จะนัดมาคุยกันเพื่อดูว่า เกิดอะไรขึ้นบ้าง มีอะไรต้องเพิ่ม มีอะไรต้องแก้ ก็คุยกัน ปกติอยู่แล้ว ปัญหาส่วนใหญ่มีเรื่องเดียว ก็คือ คนไม่ชอบขึ้นหน้ากันเท่านี้แหละครับ

ก็มีกรณีแบบนี้เหมือนกันหรือครับ

มีอยู่แล้วครับ มันต้องมี เป็นปกติอยู่แล้วของโลกมนุษย์ครับ คือเรารวมกลุ่มกันด้วยนะครับ ทำเรื่องนั้นเรื่องนี้ ใครชอบอะไรก็ไปรวมกลุ่มกันทำเรื่องนั้น คนที่ไม่ชอบ ไม่ถนัดก็ไม่ต้องไปอยู่ คือถ้าคนชอบเหมือนกัน มาทำด้วยกันก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าไม่ชอบกัน รวมกลุ่มกัน ก็มีแต่ปัญหา คือเราไม่ใช่หน่วยงานราชการไงครับ อยากทำอะไร ก็ทำได้เลย ใครชอบอะไร ชอบเหมือนกัน ก็รวมกลุ่มกันทำเลย แล้วพอครบเดือนก็มาคุยกัน แลกเปลี่ยนกัน

แล้วการดำเนินงานของชุมชน ภาครัฐได้ให้การสนับสนุนยังใบบ้างครับ

ชุมชนของเราตอนนี้ การดำเนินงานของเรา ถ้าจะพูดแบบเป็นทางการก็คือ “สภาองค์กรชุมชน ต.เนินซ้อ” คือเมื่อปี พ.ศ. 2551 มีการออกพรบ. สภาองค์กรชุมชน ขึ้นมา แต่เราก็ไม่ค่อยสนใจเท่าไร เพราะดำเนินงานแบบชาวบ้าน มันง่ายกว่า เร็วกว่า

แล้วการตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนแบบนี้ มีการได้รับงบประมาณจัดสรรจากทางภาครัฐส่วนกลาง หรือส่วนภูมิภาคส่วนอื่นบ้างไหมครับ

คือถ้าให้เรารับ แต่ถ้าให้เราไปขอ เราไม่ไป เพราะเราดำเนินงานมาขนาดนี้แล้ว เราพึ่งตนเองได้แล้ว ในแง่หนึ่งเราก็ไม่จ้องงบประมาณจากภาครัฐแล้ว ให้ภาครัฐไปช่วยคนอื่น แล้วเราจะช่วยด้วยเหมือนกัน

แล้ว ในแง่นี้ ภาครัฐจริงจังกกับการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง มากน้อยแค่ไหนครับ

ในความคิดผม ประสพการณ์ที่ผ่านมาจะครับ เหมือนภาครัฐเค้าทำตามงบประมาณที่ได้รับ มอบหมายมากกว่าที่จะส่งเสริมอย่างจริงจังจะครับ คือภาครัฐเนี่ยเวลาได้งบประมาณมานั้นต้องมี

การวัดผลตามผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ เวลาทำกิจกรรมก็ต้องมีป้ายไว้นิด ต้องมีการถ่ายรูป อย่าง
ต้องการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมาอีกสักหมู่บ้านนึง ก็เอาป้าย “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” ไป
ปัก ซึ่งทำจริงหรือเปล่าก็ไม่รู้ เอาป้ายไปปักไว้ก่อน ปัญหามันคือ เศรษฐกิจพอเพียงมันอยู่ที่
ตรงไหน อยู่ตรงป้ายที่ปัก หรืออยู่ตรงการประพฤติตัวของคนในชุมชน คนในชุมชนพึ่งตนเองได้
จริงหรือเปล่า หรือแค่ป้ายบอกเฉยๆ แท้จริงแล้วพึ่งพาตนเองแม้สักนิดก็ยังไม่ได้

สังเกตได้ง่ายๆว่า ถ้าพึ่งพาตนเองได้จริงหรือเปล่า ก็คือ ถ้าชุมชนนั้นพึ่งพาตนเองได้จริง ก็จะไม่
มีการไปเรียกร้อง ไปปิดถนน ให้รัฐช่วยทำนั่นทำนี่ให้

แต่อย่างไรก็ตาม การใช้บของภาครัฐ ให้อุปการะศึกษาดูงาน ถ้ามองในอีกมุมหนึ่ง ก็เป็นเรื่องดี ที่ทำให้
เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ระหว่างชุมชน พวกต่างถิ่นที่ได้มาเห็น หากเค้าคิดว่าเป็นประโยชน์เค้า
ก็กลับไปทำที่บ้านของเค้า เพียงแต่เค้าก็จะเข้าใจเฉพาะที่เค้าเห็น ที่เราโชว์ให้ดู จะให้เข้าใจในความ
เป็นเราทั้งหมดมันก็คงไม่ใช่

**ถ้าพูดยั้งี้ แสดงว่า บางโครงการบางแนวคิด ต้องใช้การส่งเสริมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปีใช่
ไหมครับ ถึงจะเห็นผล**

ใช่ครับ คือการทำงานกับคนเราต้องปลูกฝังไปเรื่อยๆ คือการทำงานกับคนเราจะได้ผลสัมฤทธิ์อย่าง
ที่คิดไว้ อย่างที่บรรจุไว้ในแผนมันยากนะครับ จะเอาอะไรมาประเมินให้เห็นชัดๆ มันก็ยากใช่ไหม
ครับ

**ผมเห็นในเว็บไซต์ มีการรวมกลุ่มกิจกรรมกันเยอะมาก ประมาณียี่สิบกว่ากลุ่มได้ อยากทราบว่า
พื้นที่ของหมู่บ้านเยอะมากน้อยแค่ไหนครับ**

งานของเราตอนนี้อยู่ในระดับตำบลครับ คือบ้านจำรุงนี่เป็นเหมือนศูนย์ประสานงาน เวลาประชุม
ประจำเดือน อะไรพวกนี้ ก็จะมาประชุมกันที่นี่ แต่กลุ่มกิจกรรมจะแผ่กระจายตามหมู่บ้านอื่นๆ ภายใน
ตำบลนั่นแหละ คือเราให้อิสระในการรวมตัวกันของแต่ละกลุ่ม ถ้าคุณคิดว่ากลุ่มนี้มีประโยชน์ และ
จะทำให้ชีวิตดีขึ้น คุณก็สามารถไปสมัครเป็นสมาชิกได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นกรรมการของกลุ่มนั้นๆก็
ได้ ในทางกลับกัน ถ้าอยู่แล้วรู้สึกว่าคุณกลุ่มนี้ไม่ดี หรือไม่เหมาะกับเรา คุณจะออกก็ได้ ไม่มีปัญหา คือ
การให้อิสระในการรวมกลุ่ม งานของเราก็เลยไปเร็ววันะครับ

ถ้าแบบนี้ แสดงว่า การรวมกลุ่ม ก็มีความเสี่ยงที่จะต้องยุบกลุ่มซะใหม่ครับ หากรวมกันแล้ว รู้สึกว่า
ไม่ดีขึ้น

ก็ใช่ครับ กลุ่มไหนที่ไม่ดี ทั้งการดำเนินงาน หรือเงินทุนอะไรก็ตาม ก็เลิกไป เป็นปกติครับ

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ศุภิสรา ทองศรีเมือง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เลขาธิการสหกรณ์ชุมชนบ้านมั่นคง ซอยเอกชัย 133

วันที่สัมภาษณ์

20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำวิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สุขสันต์ อิศรวิทยาวิทย์

ไม่ทราบว่าเป็นเหตุใดถึงเลือกที่จะใช้การเกษตร เช่นเพาะเห็ด ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ในการพัฒนาชุมชนครับ

คือเราอยู่กรุงเทพ แล้วตอนเราอยู่ที่เก่า มันไม่มีพื้นที่ พอเราได้ที่ใหม่ที่นี่ เราก็เลยอยากทำอะไรมากขึ้น ในแง่หนึ่งก็เพื่อปรับปรุงพื้นที่ ไม่ให้กร้าง ไม่ให้เสียเปล่า จริงๆตอนที่เก่าเราก็พยายามปลูกนู่นนี่ แต่ด้วยความที่พื้นที่มันน้อย เลยทำได้ไม่เต็มที่ พอมาที่ใหม่พื้นที่มันเยอะขึ้น เราก็อยากปรับปรุงพื้นที่ให้สวยงาม เพื่อรักษาสีเขียวด้วย และในแง่หนึ่ง พวกต้นไม้ หรือพืชที่เราปลูก มันก็ให้ผลผลิตแก่เราด้วย ก็นำไปขายได้ หรือกินในชุมชนได้

อยากทราบว่าหลักปฏิบัติหรือหลักการดำเนินงานของชุมชนมีอย่างไรบ้างครับ

เราใช้หลักการแบบ สวัสดิการกองทุนชุมชน ยกตัวอย่างกรณีปลูกเห็ด เราก็ใช้กองทุนสวัสดิการชุมชน คือผลิตภัณฑ์ต่างๆ ถือว่าเป็นของส่วนกลาง ทุกคนต้องช่วยกันดูแล แต่เปิดโอกาสให้สมาชิกที่ว่างงานสามารถเอาไปขายได้ คือกลุ่มสหกรณ์ก็ขายด้วย และสมาชิกคนไหนอยากขายเองก็ได้ เมื่อได้เงินก็เอาทุนมาคืน รายได้จากการขายของสหกรณ์บวกกับทุนคืนจากสมาชิกก็ผันมาเป็นสวัสดิการให้สมาชิกในชุมชน และเป็นการส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งสวัสดิการดังกล่าวก็คือพวก เจ็บ ตาย พวกนี้ก็จะให้เงินให้

การทำแบบนี้ มันทำให้ชุมชนพัฒนา หรือดีขึ้นอย่างไรบ้างครับ

มันทำให้ชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น เพราะเมื่อก่อนเราไม่มีพื้นที่ส่วนกลางมาทำกิจกรรมร่วมกัน พอย้ายมาที่นี่ พื้นที่เรามากขึ้น การรวมตัวก็ทำได้ง่ายขึ้น กิจกรรมก็มากขึ้น ซึ่งก็หมายถึงผลผลิตและเม็ดเงินก็จะมากขึ้นตาม

ฟังดูแล้ว แสดงว่าทุกคนในชุมชน ก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีเลยใช่ไหมครับ

ใช่ๆ เพราะทุกคนตระหนักกันดีว่าต้องร่วมมือกัน ไม่งั้นชุมชนก็ไปไม่รอด ที่มาได้กันจนถึงทุกวันนี้ก็เพราะทุกคนร่วมมือกัน

แล้วมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไร ในการดำเนินงานของชุมชนบ้างไหมครับ

ส่วนมากมันไม่ค่อยมีนะ ก็จะมีบางบ้านที่ไม่ค่อยมาร่วมกิจกรรม แค่นั้นเอง

แล้วปัญหาเรื่องเงินทุนมีบ้างไหมครับ

คือเรามีกองทุนสวัสดิการอยู่แล้ว ปัญหาตรงนี้ก็พอจะแก้ไขไปได้เยอะพอสมควร

แล้วคิดว่าเงื่อนไขความสำเร็จ มีอะไรบ้างครับ

คือเราร่วมมือกัน ทุกคนช่วยกัน และการที่ได้งบจากภาครัฐมาช่วยจาก โครงการ “ร้อยมือ สร้างเมือง” ทำให้สิ่งที่เราต้องการเพื่อให้เป็นชุมชนที่สมบูรณ์ ที่ดี ก็ได้ครบหมดแล้ว พวกกำแพง อาคาร ถนนประสงค์ ตอนนี้เราก็มีพร้อมแล้ว

แล้วคิดว่า รัฐสนับสนุน ส่งเสริม เป็นยังไงบ้างครับ

ภาครัฐก็ให้ความสนใจสนับสนุน บ้าง แต่ไม่ค่อยเต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่าไร แต่ที่เขตก็คีนะ ส่วนมาก จะได้รับการสนับสนุนจากเขตบางบอน ก็ได้รับการสนับสนุนด้วยดี

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายสุกสันต์ อธิธาวิทยาแพทย์

วัน เดือน ปีเกิด

8 พฤษภาคม 2531

ประวัติการศึกษา

ระดับมัธยมศึกษา

โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จ.ลพบุรี

ระดับปริญญาตรี

อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยศิลปากร